

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE
BASEL II KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE
RİSK YÖNETİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hakan TANYILDIZ

**Danışman
Prof. Dr. Adem ÇABUK**

Balıkesir – 2007

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE
BASEL II KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE
RİSK YÖNETİMİ**

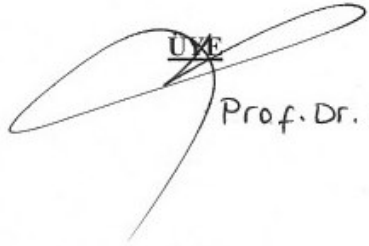
YÜKSEK LİSANS TEZİ

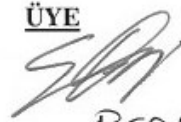
**Hakan TANYILDIZ
200312507020**

Balıkesir – 2007

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü..... İşletme.....

Ana Bilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans / ~~Doktora~~ tezi jürimiz tarafından incelenerek,
aday..... Hakan Tanıldız ..... 31/01/2007 tarihinde tez savunma sınavına
alınmış ve yapılan sınav sonucunda sunulan Türk Bankacılık Sisteminde
Basel II Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimi
başlıklı tezin..... Basarılı ..... olduğuna oy Birliği ..... ile karar verilmiştir.

ÜYE

Prof. Dr. Adem Gabuk

ÜYE

Prof. Dr. Edip
Özüçü

ÜYE

Yrd. Doc. Dr. Özcan
Karahan ÜYE

ÜYE

ÖZET

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE BASEL II KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE RİSK YÖNETİMİ

HAKAN TANYILDIZ

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Adem ÇABUK

Ocak 2007, 243 sayfa

Bu çalışma Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetiminin değerlendirilmesi ve Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimi konusundaki yaklaşımlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışma, giriş ve sonuç kısımları dışında beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türk Bankacılık Sisteminin genel çerçevede değerlendirilmesi yapılmış daha sonra Türk Bankacılık Sisteminde yaşanan krizlere yer verilmiştir. İkinci bölümde, risk ve risk yönetimi kavramları açıklanmış, bankaların karşılaştıkları riskler ve dünyadaki ve Türkiye'deki risk yönetimi uygulamaları hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde BIS ve Basel Komitesi açıklanmış, Basel I ve Basel II düzenlemeleri ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde, Basel II uzlaşısının finansal istikrara ve bankalara olan etkileri açıklanmış, daha sonra Basel II uzlaşısının Türk Bankacılık Sistemine olan etkileri incelenmiştir. Beşinci bölümde ise; Türk Bankacılık Sisteminde yer alan bankaların konu ile ilgili mevcut durumları ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek amacıyla, bankalara 22 sorudan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Bu anket çalışması sonucunda, ankete katılan 22 bankanın Basel II kriterlerine yönelik uyum sürecine başladığı görülmüştür.

Bu tez çalışmasının sonucunda, bankacılık sistemindeki risklere daha hassas bir biçimde yaklaşan ve risk yönetiminin önemini çok daha

iyi bir şekilde vurgulayan Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sisteminde özellikle risk yönetimi konusunda önemli değişiklikler getireceği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Risk, Risk Yönetimi, Türk Bankacılık Sistemi, BIS, Basel Komite, Basel II Kriterleri

ABSTRACT

RISK MANAGEMENT IN THE FRAMEWORK OF BASEL II CRITERIA IN THE TURKISH BANKING SYSTEM

HAKAN TANYILDIZ

Master Thesis, Management Department

Supervisor: Prof. Dr. Adem ÇABUK

January 2007, 243 pages

This study evaluates the risk management system in the Turkish Banking System and examines risk management systems related with the Basel II criteria.

This study consists of five chapters other than the introduction and conclusion parts. In the first chapter the Turkish Banking System is evaluated in a general sense and crisis experienced in the Turkish Banking System are identified. In the second chapter the risk and risk management concepts are explained with further emphasis on risks taken by banks and risk management applications used in Turkey and the world. In the third chapter BIS and Basel Committees are explained and detailed information given concerning the Basel I and Basel II criteria. In the fourth chapter the outcomes of the Basel II agreement, in terms of banks and financial stability are explained with further explanation on the effects of the Basel II agreement on the Turkish Banking System. Finally in the fifth chapter results of a survey of 22 Turkish banks to identify the current situation with readiness for Basel II are provided. The results show that all of the surveyed banks have already started adaptation procedures in the framework of Basel II criteria.

At the end of the study it has been concluded that Basel II criteria that approaches the risks more sensitively and understands the importance of the management system will make positive changes in the future for the Turkish Banking System.

Keywords: Risk, Risk Management, Turkish Banking System, BIS, Basel Committee, Basel II Criteria

ÖNSÖZ

Bankacılık, maruz kalınan risklerin bankanın sağlıklı, güvenli ve karlı bir işletme olarak varlığını sürdürebilmesi amacıyla yönetilmesi esası üzerine kurulmuştur. Bu nedenle bankacılık sektörünün en önemli özelliğini risk yönetimi konusu oluşturmaktadır.

Bu çalışma, esas olarak bankalarda risk yönetimine odaklanan ve bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturulması amacını taşıyan Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimi konusundaki yaklaşımlarını inceleyip önerilerde bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Bu amaçla hazırlanan çalışmada uygulamaya yönelik olarak sektördeki bankaların konu ile ilgili mevcut durumları ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek üzere bankalara anket sunulmuştur. Ankette amaçlanan bankaların Basel II kriterlerine uyumunun genel çerçevede incelenmesidir.

Bu çalışma ile Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimi ve Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimine yaklaşımları konusunda çalışan akademisyen ve uygulamacılara ve bu alanda bilgi sahibi olmak isteyenlere yararlı bilgiler sunulacağı düşünülmektedir.

Son olarak, tez danışmanlığımı yürüten sevgili hocam, çok değerli bilim adamı, Prof. Dr. Adem ÇABUK'a yüksek lisans tezimi hazırlamaya başladığım günden bu yana bana olan inancı ve öğrettikleri için; her zaman hissettirdiği sevgisi ve sonsuz anlayışı için teşekkür borçluyum.

Balıkesir, 2007

Hakan TANYILDIZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO LİSTESİ	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xv
KISALTMALAR	xvii
EKLER LİSTESİ	xix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

1.1 Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış	3
1.1.1 1990 Sonrasında Türk Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler	7
1.1.2 2000’li Yıllarda Türk Bankacılık Sistemi	12
1.2 Türk Bankacılık Sisteminde Yaşanan Krizler	18
1.2.1 Bankacılıkta Kriz ve Kriz Nedenleri	18
1.2.2 Türk Bankacılık Sistemini Krize Götüren Genel Sorunlar	21
1.2.3 Türk Bankacılık Sisteminde Yaşanan Krizler	22
1.2.3.1 1982 Bankerler Krizi	22
1.2.3.2 1990 Körfez Krizi	23
1.2.3.3 1994 5 Nisan Krizi	24
1.2.3.4 1997Asya ve1998 Rusya Krizi	25
1.2.3.5 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizi	26
1.2.4 Türkiye’de Son Dönemde Ortaya Çıkan Bankacılık Krizlerinde Bankacılık Risklerinin Etkileri	29
1.3 Türk Bankacılık Sisteminin Genel Bir Değerlendirilmesi	31

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE RİSK YÖNETİMİ

2.1 Risk ve Risk Yönetimi Nedir?	33
2.1.1 Risk Yönetiminin Amacı	36
2.1.2 Risk Yönetiminin Önemi	36
2.1.3 Risk Yönetim Süreci	38
2.2 Risk Yönetiminin Gelişimi	39
2.3 Bankaların Karşılaştıkları Riskler	42
2.3.1 Kredi Riski	44
2.3.2 Piyasa Riski	46
2.3.2.1 Faiz Riski	46
2.3.2.2 Döviz Kuru Riski	48
2.3.2.3 Likidite Riski	50
2.3.3 Operasyonel Risk	51
2.3.4 Sistemik Risk	55
2.3.5 Diğer Riskler	56
2.4. Dünyadaki Risk Yönetimi Uygulamaları	58
2.4.1 Uluslararası Ödemeler Bankası'nın Kurulduğundan Beri Risk Yönetimine İlişkin Aldığı Kararların Tarihsel Gelişimi	60
2.4.2 Uluslararası Ödemeler Bankası'nın Risk Yönetimi Konusundaki Genel Düzenlemeleri	62
2.4.3 Yurt Dışındaki Kurumların Risk Yönetimine Yönelik Düzenlemeleri	63
2.4.3.1 Avrupa Birliği'nde Risk Yönetimine Yönelik Düzenlemeler	63
2.4.3.2 ABD'de Risk Yönetimine Yönelik Düzenlemeler	64
2.5 Türkiye'de Risk Yönetimi Uygulamaları	65
2.5.1 Bankalar Kanunu ve Diğer Yasal Düzenlemeler	65
2.5.2 Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik	66
2.5.3 Bankalarda Risk Yönetimi Organizasyon Yapısı	68
2.5.4 5411 Sayılı Yeni Bankalar Kanununun İç Kontrol, Risk Yönetimi ve İç Denetim Sistemlerine İlişkin Getirdiği Yenilikler	70
2.5.5 Türk Bankaları Tarafından Uygulanan Risk Yönetimine İlişkin Süreçte Yaşanan Yanlış Anlamalar	71
2.5.6 Türk Bankacılık Sisteminin Risk Yönetimi Çalışmaları	72
2.6 Türk Bankacılık Sisteminde Risk Yönetiminin Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Basel II Sürecine Geçiş	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RİSK YÖNETİMİNDE BASEL II DÜZENLEMELERİ

3.1 BIS ve Basel Komitesi	79
3.2 Basel I Düzenlemeleri	82
3.3 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel II)	90
3.3.1 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel II)' nın Tanımı	90
3.3.2 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel II) İhtiyacı	91
3.3.3 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel II)'nin Temel Amaçları	92
3.3.4 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel II)'nin Basel I'den Farkı	93
3.4 Basel II: 3 Temel Dayanak	95
3.4.1 Dayanak 1: Asgari Sermaye Gereksinimi	96
3.4.1.1 Kredi Riskine Göre Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yaklaşımı	98
3.4.1.1.1 Standart Yaklaşım	98
3.4.1.1.2 Dahili Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar	105
3.4.1.2 Operasyonel Riske Göre Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yaklaşımları	108
3.4.1.2.1 Temel Gösterge Yaklaşımı	108
3.4.1.2.2 Standart Yaklaşım	109
3.4.1.2.3 Alternatif Standart Yaklaşım	110
3.4.1.2.4 Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları	110
3.4.1.2.5 Operasyonel Risk Azaltımı	111
3.4.2 Dayanak 2: Denetim Otoritesinin İncelemesi	111
3.4.2.1 Denetim Otoritesinin İncelemesinin Önemi	111
3.4.2.2 Denetim Otoritesinin İnceleme Sürecinin Prensipleri	112
3.4.2.3 Denetim Otoritesinin İncelemesi Sürecinde Dikkat Edilecek Temel Konular	115
3.4.3 Dayanak 3: Piyasa Disiplini	118
3.5 Uluslararası Alanda Yürütülen Basel II Çalışmaları	119

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II UZLAŞISI VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

4.1 Basel II ve Finansal İstikrar İlişkisi	123
4.2 Basel II ve Bankacılık Sistemine Etkisi	124
4.2.1 Basel Komitesi Temel Bankacılık Prensipleri	127
4.3 Basel II Uzlaşısı ve Türk Bankacılık Sistemi	129
4.3.1 Türk Bankacılık Sisteminde Basel II'ye Yönelik Hazırlıklar ve Yol Haritası	130
4.3.2 Türk Bankacılık Sisteminde Basel II'ye Geçiş Süreci İçin Tespitler	135
4.3.3 Basel II'nin Türk Bankacılık Sisteminde Risk Yönetimine Etkileri	138
4.3.3.1 Kredi Riski	138
4.3.3.2 Piyasa Riski	142
4.3.3.3 Operasyonel Risk	145
4.4 Basel II'ye Yönelik Eleştiriler ve Türkiye Açısından Değerlendirme	148

BEŞİNCİ BÖLÜM

BASEL II KRİTERLERİNİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİNİN GENEL ÇERÇEVDE DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA ÇALIŞMASI

5.1 Araştırmanın Amacı	155
5.2 Araştırmanın Kapsamı	155
5.3 Araştırmanın Yöntemi	156
5.4 Araştırmanın Bölümleri	156
5.5 Araştırma Bulguları ve Yorum	157
5.5.1 Risk Yönetimi Organizasyonu	157
5.5.2 Veri Tabanı ve Yazılı Talimat / Tanımlar	161
5.5.3 Basel II Kriterleri ve Türk Bankacılık Sistemi	168
5.5.4 Bankaların Basel II Kriterlerine Genel Çerçevde Uyumu	171

SONUÇ VE ÖNERİLER	180
KAYNAKÇA	183
EKLER	196
EK-1 BANKACILIKTA ETKİN GÖZETİM VE DENETİME İLİŞKİN TEMEL PRENSİPLER	197
EK-2 BANKALARIN İÇ DENETİM VE RİSK YÖNETİMİ SİSTEMLERİ HAKKINDA YÖNETMELİK	201
EK-3 YENİ BANKALAR KANUNUNUN İÇ KONTROL, RİSK YÖNETİMİ VE İÇ DENETİM SİSTEMLERİNE İLİŞKİN GETİRDİĞİ YENİLİKLER	229
EK-4 BASEL II'YE GEÇİŞE İLİŞKİN YOL HARİTASI	234
EK-5 ANKET FORMU	238
ÖZGEÇMİŞ	243

TABLO LİSTESİ

	<u>SAYFA NO</u>
Tablo 1.1 Bankacılık Sektöründeki Gelişmelere İlişkin Bazı Göstergeler	8
Tablo 1.2 Bankacılık Sisteminin Finansal Büyüklüklerindeki Gelişmeler (Milyar \$)	8
Tablo 1.3 Bankacılık Sektörü Düzenleme, Gözetim ve Denetim Çerçevesindeki Gelişmeler	10
Tablo 1.4 Banka Sayısı	12
Tablo 1.5 Şube-Çalışan Sayısı	12
Tablo 1.6 Yoğunlaşma	13
Tablo 1.7 Kamu-Özel-Yabancı Bankalar	13
Tablo 1.8 Temel Büyüklükler (Milyar Dolar)	14
Tablo 1.9 Temel Rasyolar (%)	15
Tablo 1.10 Temel Rasyolar (2)	15
Tablo 1.11 Dünyada Bankacılık Krizlerinin Yaşandığı Dönemler	20
Tablo 2.1 Risk Türleri	34
Tablo 2.2 Risk Yönetiminin Gelişimi	42
Tablo 2.3 Bankaların Maruz Kaldıkları Riskler	42
Tablo 2.4 Operasyonel Kayıplara Bazı Örnekler	52
Tablo 2.5 Dünyada Risk Yönetiminin Önemini Gösteren Finansal Kayıplar	59
Tablo 2.6 BDDK-İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkındaki Tebliğin Yapısı	67
Tablo 2.7 Risk Yönetimi Alanında Çalışan Sayısı	73
Tablo 2.8 Risk Odaklı Yönetişim Ortamının Varlığı	74
Tablo 2.9 Piyasa Riski Limitleri Kullanımı	75
Tablo 3.1 Basel Sermaye Yeterlilik Oranı	83
Tablo 3.2 Sermaye Yeterlilik Rasyosunun Hesaplanması	84
Tablo 3.3 Özkaynaklar (Sermaye Tabanı) Detay Tablosu	85
Tablo 3.4 Sermaye Yeterlilik Rasyosundaki Risk Ağırlıkları	86
Tablo 3.5 Basel Komitesi Adımları	90
Tablo 3.6 Basel 1988 ve 2001 Karşılaştırılması	94
Tablo 3.7 Sermaye Yeterliliği	94
Tablo 3.8 Basel Çerçevesi	96
Tablo 3.9 Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplama Tablosu	97
Tablo 3.10 Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri	97
Tablo 3.11 Risk Ağırlıklandırma Skalası	99
Tablo 3.12 Risk Ağırlıklandırma Skalası Alternatif 1	100
Tablo 3.13 Risk Ağırlıklandırma Skalası Alternatif 2	100
Tablo 3.14 Kurumsal Firmalar Risk Ağırlıklandırması	101
Tablo 3.15 Standart Yaklaşım Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları ve Göstergeler	109
Tablo 3.16 Denetim Otoritesinin İncelemesi Dört Temel Prensipli	112
Tablo 3.17 Denetim Otoritesinin İnceleme Sürecine İlişkin Rehber	118
Tablo 3.18 Kredi Risk Model Eğilimi	122

Tablo 3.19	Operasyonel Risk Model Eğilimi	122
Tablo 4.1	Basel Komitesi Temel Bankacılık Prensipleri	127
Tablo 4.2	Basel II ile İlgili Temel Prensiplere Uymayan Ülkelerin Oranı (%)	128
Tablo 4.3	Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Sonuçları	132
Tablo 4.4	BDDK Basel II Yol Haritası	134
Tablo 5.1	Ankete Katılım	155
Tablo 5.2	Risk Yönetimi Organizasyon Dokümanı	157
Tablo 5.3	Risk Yönetimi Fonksiyonunun Bağlı Olduğu Yer	158
Tablo 5.4	Risk Yönetimi Organizasyonunun Tebliğe Uygunluğu	159
Tablo 5.5	Risk Yönetimi Konusunda Alınması Gereken Stratejik Kararların Belirlendiği Yer	160
Tablo 5.6	Risk Yönetimi Modellemesi İçin Yeterli Veri Tabanı	161
Tablo 5.7	Risk Yönetimi Uygulamalarında Kullanılan Yazılım	162
Tablo 5.8	Risk Yönetimi Politikalarını İçeren Bilgi ve Belgelerin Bankanın Tüm Çalışanları Tarafından Erişilebilirlik Durumu	163
Tablo 5.9	Risk Yönetimi Konusunda Çalışanların İş Tanımı (Görev Yetki ve Sorumlulukları)	164
Tablo 5.10	Bankanın Karşılaşabileceği Risk Türlerine İlişkin Tanımlamalar	165
Tablo 5.11	Tanımlanan Risk Türlerinin Risk Yönetimi ile İlgilenen Personel Dışında Kalan Personel Tarafından Bilinirlik Durumu	166
Tablo 5.12	Risk Türlerine İlişkin Yapılan Tanımlamaların Düzenli Aralıklarla Gözden Geçirilme Durumu	167
Tablo 5.13	Basel II Kriterlerinin Temel Amaçları	168
Tablo 5.14	Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri	169
Tablo 5.15	Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemini En Çok Zorlayacağı Konular	170
Tablo 5.16	Basel II Sürecinin Ele Alınışı	171
Tablo 5.17	Basel II Sürecinden Sorumlu Yönetici ve Komiteler	172
Tablo 5.18	Basel II'ye Yönelik Strateji ve Politikalar	173
Tablo 5.19	Basel II Kriterlerine Yönelik Strateji ve Politikalara İlişkin Yönetim Kurulu Onayı	174
Tablo 5.20	Bankaların Basel II Uyum Çalışmaları	175
Tablo 5.21	Basel II Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Bütçe Tahsisi	176
Tablo 5.22	Basel II Kriterlerine Uyum Sürecinde Yapılması Düşünülen Yatırımlar	177
Tablo 5.23	Basel II Kriterlerinin Uygulanması Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar	178

ŞEKİL LİSTESİ

SAYFA NO

Şekil 1.1	Gelirler (%)	16
Şekil 1.2	Gelirler (2)	16
Şekil 1.3	Bankacılık Sektöründe “En Fazla” Gelişme Göstermesi Beklenen Faaliyet Alanlarının Yüzde Dağılımı	17
Şekil 1.4	Bankacılıktaki Gelişmelerin Türkiye ve Gelişmiş Ülkelerdeki Seyri	31
Şekil 2.1	Bankacılıkta Riskler	43
Şekil 2.2	Dünyadaki Risk Yönetimi Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi	60
Şekil 2.3	Risk Yönetimi Organizasyon Şeması	69
Şekil 3.1	Basel II Oprisk Temel Gösterge Yaklaşımı	109
Şekil 3.2	Basel II Uyum Öncelikleri	121
Şekil 4.1	Basel II ve Finansal İstikrar İlişkisi	123
Şekil 4.2	Temel Prensiplere Uyum	128
Şekil 4.3	Türk Bankacılık Sistemi Basel II Uyum Çalışmaları	130
Şekil 4.4	Kredi Riski Ölçümünde İçsel Yöntem Kullanmayı Planlayan Bankalar	139
Şekil 4.5	Piyasa Riski Ölçümünde RMD Yaklaşımını Kullanmayı Planlayan Bankalar	143
Şekil 4.6	Operasyonel Risk Ölçümünde İÖY Kullanmayı Planlayan Bankalar	145
Şekil 5.1	Risk Yönetimi Organizasyon Dokümanı	157
Şekil 5.2	Risk Yönetimi Fonksiyonun Bağlı Olduğu Yer	158
Şekil 5.3	Risk Yönetimi Organizasyonunun Tebliğe Uygunluğu	159
Şekil 5.4	Risk Yönetimi Konusunda Alınması Gereken Stratejik Kararların Belirlendiği Yer	160
Şekil 5.5	Risk Yönetimi Modellemesi İçin Yeterli Veri Tabanı	161
Şekil 5.6	Risk Yönetimi Uygulamalarında Kullanılan Yazılım	162
Şekil 5.7	Risk Yönetimi Politikalarını İçeren Bilgi ve Belgelerin Bankanın Tüm Çalışanları Tarafından Erişilebilirlik Durumu	163
Şekil 5.8	Risk Yönetimi Konusunda Çalışanların İş Tanımı (Görev Yetki ve Sorumlulukları)	164
Şekil 5.9	Bankanın Karşılaşabileceği Risk Türlerine İlişkin Tanımlamalar	165
Şekil 5.10	Tanımlanan Risk Türlerinin Risk Yönetimi ile İlgilenen Personel Dışında Kalan Personel Tarafından Bilinirlik Durumu	166
Şekil 5.11	Risk Türlerine İlişkin Yapılan Tanımlamaların Düzenli Aralıklarla Gözden Geçirilme Durumu	167
Şekil 5.12	Basel II Kriterlerinin Temel Amaçları	168
Şekil 5.13	Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri	169

Şekil 5.14	Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemini En Çok Zorlayacağı Konular	170
Şekil 5.15	Basel II Sürecinin Ele Alınışı	171
Şekil 5.16	Basel II Sürecinden Sorumlu Yönetici ve Komiteler	172
Şekil 5.17	Basel II'ye Yönelik Strateji ve Politikalar	173
Şekil 5.18	Basel II Kriterlerine Yönelik Strateji ve Politikalara İlişkin Yönetim Kurulu Onayı	174
Şekil 5.19	Bankaların Basel II Uyum Çalışmaları	175
Şekil 5.20	Basel II Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Bütçe Tahsisi	176
Şekil 5.21	Basel II Kriterlerine Uyum Sürecinde Yapılması Düşünülen Yatırımlar	177
Şekil 5.22	Basel II Kriterlerinin Uygulanması Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar	178

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ASY	Alternatif Standart Yaklaşım
BASEL I	1988'de Kabul Edilen Yürürlükteki Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı
BASEL II	BASEL I Yerine Önerilen Yeni Uzlaşı
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	Uluslararası Ödemeler Bankası
BK	Beklenen Kayıp
BÖMB	Büyük Ölçekli Mevduat Bankaları
BS	Bilgi Sistemleri
BSY	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım
CEBS	Avrupa Bankacılık Otoriteleri Komitesi
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senedi
EAD	Temerrüt Altındaki Risk
FSAP	Finansal Sektör Değerlendirme Raporları
GOU	Gelişmekte Olan Ülkeler
GÖY	Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımı
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GÜ	Gelişmiş Ülkeler
IOSCO	Uluslararası Menkul Kıymetler Organizasyonu
IMF	Uluslararası Para Fonu
İDD	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
İÖY	İleri Ölçüm Yaklaşımları
KDO	Kredi Dönüşüm Oranı
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KÖMB	Küçük Ölçekli Mevduat Bankaları
KYB	Kalkınma ve Yatırım Bankaları
KB	Katılım Bankaları
KRSY	Kredi Riski Standart Yaklaşım
LGD	Temerrütteki Kayıp
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
ORSY	Operasyonel Risk Standart Yaklaşım
QIS	Sayısal Etki Çalışması
QIS-3	3. Sayısal Etki Çalışması
QIS – TR	Yerel Sayısal Etki Çalışması
PRSY	Piyasa Riski Standart Yaklaşım
RMD	Riske Maruz Değer
SYR	Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TGY	Temel Gösterge Yaklaşımı
THK	Temerrüt Halinde Kayıp
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TO	Temerrüt Olasılığı
TT	Temerrüt Tutarı

VaR Riske Maruz Değer
YTL Yeni Türk Lirası

EKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
EK-1 Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensipler	197
EK-2 Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik	201
EK-3 Yeni Bankalar Kanununun İç Kontrol, Risk Yönetimi ve İç Denetim Sistemlerine İlişkin Getirdiği Yenilikler	229
EK-4 Basel II'ye Geçişe İlişkin Yol Haritası	234
EK-5 Anket Formu	238

GİRİŞ

Finans tarihine ve bankacılığın geçmişine bakıldığında yaşanan tecrübeler, oluşumlar ve bunları inceleyen bilimsel teorilerin merkezinde risk konusu ile karşılaşmaktadır. Risk gelecekte ortaya çıkacak olaylar ile ilgili belirsizlik olarak tanımlanabilir. Hayatın her alanında karşımıza çıkan risk, finansal piyasaların bir unsurudur ve bu piyasalarda faaliyet gösteren işlem yapan tüm kuruluşları da etkilemektedir. Bu nedenle risk finansal piyasalar söz konusu olunca daha da önem kazanmaktadır. Bankalar genel olarak tasarruf sahipleri ile finansman ihtiyacı olanları bir araya getiren kuruluşlardır. Bankalar yaptıkları iş gereği yoğun risklerle karşılaşmaktadır. Finansal piyasalar var olduğu sürece risk unsuru sistem içerisinde varlığını sürdürecektir. Önemli olan risklerin doğru tanımlanıp, yönetilmesi olmaktadır.

1970'li yılların ilk yarısında yaşanan ekonomik gelişmelerle birlikte, piyasa ekonomilerinin gelişimi ve dönüşümü ile birlikte risk yönetimi önemli bir kavram haline gelmiştir. Günümüzde de bankacılık sektörü için hayati bir öneme sahip olan risk yönetimi özellikle Türkiye koşulları gibi belirsizliğin sıkça yaşandığı koşullarda hem önem kazanmakta hem de yönetilmesi güç bir hal alabilmektedir. Bu nedenle Türk Bankacılık Sektöründe risk yönetimi finansal istikrarın sağlanması ve sürdürülmesi açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Son yıllarda Türk Bankacılık Sektöründe birçok sorun yaşanmış, önemli gelişmeler meydana gelmiş ve bu gelişmelerin bir sonucu olarak bankacılık sistemi büyük oranda değişmiştir. Özellikle 2000 ve 2001 yıllarında bankacılık sektöründe yaşanan krizlerle; sağlıklı yapıya sahip olmayan pek çok banka sektör dışında kalmış ve risk yönetimi uygulamalarının bankacılık sektörü için ne kadar önemli olduğu görülmüştür.

Uluslararası bankacılık sistemlerinde başta risk yönetimi olmak üzere önemli değişikliklerin yaşandığı günümüzde bankacılık global düzeyde ele alınmaktadır. Bankacılık sektöründe uluslararası gelişmelere paralel olarak başta risk yönetimi, gözetim ve denetim gibi çeşitli alanlarda düzenlemelerin yapılması zorunlu hale gelmiştir. Bu konuda bilinen en geniş düzenleme Basel Komitesi tarafından oluşturulan Basel kriterleridir. Uluslararası genel kabul görmüş bu ilke ve standartlar Türkiye ekonomisinde uluslararası rekabete açık

ve düzenlemeler itibariyle AB'ye uyuma hazır sektörlerin başında gelen Türk Bankacılık Sistemini de etkilemiştir.

Bu çalışmanın amacı risk yönetimi açısından Türk Bankacılık Sisteminin değerlendirilmesi ve Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimi konusundaki yaklaşımlarının incelenmesidir. Bu çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde; Türk Bankacılık Sistemiyle ilgili genel bilgilere yer verilmiş, bankacılıkta kriz ve kriz nedenleri açıklanarak Türk Bankacılık Sisteminde yaşanan krizler ve bu bankacılık krizlerinde bankacılık risklerinin etkileri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimi konusu değerlendirilmiş, bankaların karşılaştıkları riskler ve risk yönetim süreci analiz edilerek, dünyadaki ve Türkiye'deki risk yönetimi uygulamaları açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, risk yönetiminde Basel II Düzenlemeleri ana başlığı altında BIS ve Basel Komite, Basel I düzenlemeleri, Basel II kriterlerinin tanımı ve amacı yapılmıştır. Basel II'nin 3 temel yapıtaşı açıklanmış ve son olarak uluslararası alanda Basel II çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, Basel II uzlaşısının Türk Bankacılık Sistemine etkilerine yer verilmiş, ilk olarak Basel II ile finansal istikrar arasındaki ilişki açıklanmış, daha sonra Basel II'nin bankacılık sistemine etkisi değerlendirilmiştir. Türk Bankacılık Sisteminde Basel II'ye yönelik hazırlıklar ve geçiş süreci için tespitler yapılarak Basel II'nin Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimine etkilerine yer verilmiştir. Son olarak Basel II'ye yönelik eleştiriler ve Türkiye açısından değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde, sektördeki bankaların konu ile ilgili mevcut durumları ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek amacıyla bankaların risk yönetim birimlerine 22 sorudan oluşan bir anket sunulmuş ve ankete verilen yanıtlar değerlendirilerek bankaların Basel II kriterlerine genel çerçevede uyumunun hangi aşamada olduğu konusunda bilgi sahibi olunmuştur. Çalışma konunun bütününe değerlendiren sonuç bölümü ile ve bu sonuca ilişkin geliştirilen önerilerle tamamlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

1.1 Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış

Türk bankacılığının tarihsel gelişim süreci incelendiğinde, gerek Osmanlı devleti ile Cumhuriyet'in ilk kuruluş yılları, gerekse günümüze kadar geçen sürede, Türk Bankacılık Sektörünün yapısı ve gelişiminin, ekonomik gelişme, ekonominin genel yapısı ve performansından oldukça fazla etkilendiği görülmektedir.¹

19.yy'ın ortalarına kadar Osmanlı Devletinde Bankaya rastlanmamakla birlikte, bu döneme kadar belli şehirlerde para değiştirmeyi meslek edinmiş sarrafların faaliyet gösterdiği görülmektedir.² Türkiye'de ilk banka Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1847 yılında Galata'nın tanınmış iki bankerinin öncülüğünde İstanbul Bankası adıyla kuruldu. Osmanlı İmparatorluğu'nda gözle görülür bankacılık, Kırım Savaşı bitiminde imzalanan Paris Antlaşması sonrasında İmparatorluğa borç vermenin önünün açılması ile kurulan Osmanlı Bankası ile başlar. Osmanlı Bankası 1856 yılında kurulmuştur. Daha sonra, 1860'lı yıllarda, tarımın finansmanının sağlanması için, Avrupa'daki gibi düşük faizle borç veren bankaların bulunmadığı dikkate alınarak, 1863 yılında çiftçilere kredi kaynağı yaratma girişimlerine başlanmış ve bugünkü Ziraat Bankası'nın temelini oluşturan Memleket Sandıkları kurulmuştur. Böylece Ziraat Bankası, milli bankacılığın ilk örneği olarak tarihe geçmiştir.³

---

¹ Oğuz Yıldırım, Semail Ülgen, “**Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi**”, Finans-Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı: 504, Mart 2006, s.46.

² Seçil Uyar, “**Bankacılık Krizleri**”, Ankara: Ziraat Matbaacılık A.Ş., 2003,s.95.

³ Şenol Babuşcu, “**Türk Bankacılık Sektöründe Beklentiler ve Gelişmeler**”, Halkbankası, Eğitim Daire Başkanlığı, Ankara, 2003, s.3.

Cumhuriyet döneminde Türk Bankacılığı çeşitli evrelerden geçmiştir. Bu dönemde Türk Bankacılığının gelişmesi beş döneme ayrılabilir:⁴

1923 – 1932 : Milli bankacılığın geliştiği dönem

1933 – 1944 : Devletçilik ve devlet bankalarının kuruluş dönemi

1945 – 1960 : Özel bankaların gelişme dönemi

1961 – 1979 : Planlı dönem

1980 – 1990 : Bankacılıkta serbestleşme ve dışa açılma dönemi

1990 sonrası : Holding bankacılığı ve Hazine finansörlüğü dönemi

Milli bankacılığın gelişimi: Türkiye’de asıl olarak Cumhuriyet’le birlikte başlamıştır. Bu döneme kadar kurulan bankalar arasında yabancı bankalar çoğunluktadır. Bu yıllarda özel sektörün yeterli sermaye birikimine sahip olmaması devlet teşviğini zorunlu kılmıştır. Bir yandan devlet eliyle bankalar kurulurken, diğer yandan özel şahısların da banka kurmaları teşvik edilmiştir. İş Bankası, Türkiye Sanayi ve Maden Bankası* ile Emlak ve Eytam Bankası** bu dönemde kurulan bankalardandır. TC Merkez Bankasının kuruluşu da bu dönemdedir. Ayrıca bu dönemde bulunduğu yerin tüccarlarının kredi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çok sayıda tek şubeli yerel banka da faaliyet göstermektedir.⁵

1933-1944 döneminde, birçok devlet bankası kurulmuştur. Özel yasalarla kurulan bu bankalar şunlardır: Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası - daha sonra adı İller Bankası oldu - (1933), Etibank (1935), Denizbank (1935), Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938). Ancak, kurulan özel bankaların birçoğu aynı dönemde kapanmak zorunda kalmıştır.⁶

II. Dünya Savaşı’nın ardından 1945-1959 yılları arasında ekonomide devletçiliğin yerini özel sektörün desteklenmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması almıştır. Bu durum bankacılık sektörüne de yansımış, özel bankacılık bu dönemde oldukça gelişmiştir. Nüfusun ve şehirleşmenin artması,

---

⁴ Öztin Akgüç “100 Soruda Türkiye’de Bankacılık” , İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1987,s.16-17.

* Sonradan Sümerbank’a dönüştürülmüştür.

** Sonradan Emlak Bankası’na dönüştürülmüştür.

⁵ Uyar, a.g.e., s.96.

⁶ Mehmet Günel, “Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği” , Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 2001, s.11.

Üretim ve sanayinin hız kazanarak milli gelirin yükselmesi, ekonomide fon ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Özel bankacılığın önem kazanması ile Yapı Kredi Bankası, T. Garanti Bankası, Akbank ve Pamukbank'ın da aralarında bulunduğu özel sermayeye ait 31 yeni banka kurulmuştur.⁷

Özel bankacılık döneminin kurumsal özellikleri arasında 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun çıkarılması (1958); bankacılık mesleğinin gelişmesi ve bankalar arasında dayanışmanın sağlanması, haksız rekabeti önleyici kararların alınması ve uygulanması amacıyla Türkiye Bankalar Birliği'nin kurulması (1958); tasarruf sahibini güvence altına almak amacıyla Merkez Bankası nezdinde Bankalar Tasfiye Fonu'nun kurulması (1960) sayılabilir. Söz konusu fon, 1983 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulunca buraya devredilmiştir.⁸

1960'larda planlı döneme geçiş sonrasında Beş Yıllık Planlar çerçevesinde çeşitli sektörleri desteklemek amacıyla yatırım ve kalkınma bankaları kurulmuştur. Bunlara rnek olarak 1960 yılında kurulan Turizm Bankası, 1963 yılında kurulan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında kurulan Devlet Yatırım Bankası, 1976 yılında kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası gösterilebilir. Bu dönemde kurulan bankaların kendi özel yasaları bulunmakla beraber, kanunlarında açıkça belirtilmeyen hallerde Bankacılık Kanununa tabi bulunmaktaydılar. Denetimler yine kendi özel kanunlarının el verdiği ölçüde Bankalar Yeminli Murakıpları tarafından yapılmaktaydı.⁹

1980 yılına kadar devlet kontrolünde yürüyen ve kısıtlı mali araçlar ile hizmet veren bankacılık sektörü, 1980 yılından itibaren liberalleşme yönünde hızlı adımlar atılmasıyla araç zenginliğine kavuşmuş ve bu durum bankaların denetimini ciddi olarak gündeme getirmiştir.¹⁰

---

⁷ Babuşcu, a.g.e., s.5.

⁸ Kasım Eren, "**Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Bankacılık**", İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.ř., 1996, s.98.

⁹ Alper Bakdur, "**Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: lke Uygulamaları ve Türkiye için neri**", Uzmanlık Tezi, DPT, Ankara, 2003, s.11.

¹⁰ Eren, a.g.e., s.99.

24 Ocak 1980 yılında ekonomide serbest piyasa mekanizmasına işlerlik kazandırmak amacıyla bir takım tedbirler alınmıştır. 24 Ocak 1980 kararlarından sonra ortaya çıkan yüksek faiz politikası ve dışa açılma, yabancı banka şube açılışlarını hızlandırmıştır.¹¹

1980 ve 1987 yılları arasında Türkiye’de kurulan 25 bankanın 17’si yabancı banka niteliği taşımaktadır. 1980 yılı sonu itibariyle Türkiye’de TCMB’de dahil olmak üzere 44 banka faaliyette bulunmuştur. Bu bankalardan 14’ü özel kanunlarla kurulmuş olup, 2’si kalkınma ve yatırım bankası, 24’ü ticaret bankasıdır. Dört yabancı sermayeli banka da faaliyette bulunmuştur.¹²

1980’li yıllarda uygulamaya konulan reform niteliğindeki yapısal değişiklikler bankacılık sektörünün ve mali sektörün gelişmesini ve büyümesini olumlu yönde etkilemiştir. Bu düzenlemeler temel olarak bankacılığın daha verimli çalışması ve bankacılıkta rekabetin teşvik edilmesi yönünde olmuştur. Bu çerçevede, faiz oranları ve döviz kurları serbest bırakılmış, bankacılık sistemine yeni girişlere olanak tanınmış ve yabancı bankaların Türkiye’ye gelmesi ya da şube açması için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. 1984 yılından itibaren İslam Bankacılığı da özel finans kurumları aracılığıyla Türkiye’de kendilerine yer bulmuştur. 1986 yılında bankacılık sisteminin likiditesini düzenleme amacıyla Bankalararası Para Piyasası kurulmuş ve aynı yıl içinde Tekdüzen Hesap Prensipleri ve standart raporlama sistemi oluşturulmuştur. 1987 yılında bankaların bağımsız dış denetçiler tarafından denetlenmesine başlanılmış ve bu yıl içinde sermaye piyasalarının gelişimi için yasal ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde, bankalar hisse senedi arzı ve bunların ikincil piyasada alım satımı, yatırım fonu yönetimi ve mali danışmanlık hizmetleri gibi hizmetler vermeye başlamışlardır.¹³

---

¹¹ Ali Sait Yüksel, Aslı Yüksel, Ülkü Yüksel, “**Banka Yönetimi El Kitabı**”, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2002, s.16.

¹² Uygur Kocabaşoğlu v.d., “**Türkiye İş Bankası Tarihi**”, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2001, s.590.

¹³ Bakdur, a.g.t., s.12.

1.1.1 1990 Sonrasında Türk Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler

Piyasa ekonomisine geçilen 1980'li yıllardan 1990'lı yıllara gelindiğinde artık Türk Bankacılık Sektörünün daha fazla sayıda risk faktörüyle karşı karşıya kaldığı görülür. 1990'lı yıllardaki gelişmeler ve yaşanan krizler, bankacılık sisteminin mali bünyesinin büyük ölçüde bozulmasına neden olmuştur. Ayrıca artan kamu açıklarına bağlı olarak enflasyon oranı yükselmiş, tasarruf sahipleri Türk Lirası'ndan başka yatırım alanlarına yönelmişlerdir. Yurtdışından borçlanmanın cazip hale gelmesiyle birlikte hem kamu kesimi, hem de özel kesim yurtdışından finansman sağlama yoluna gitmiştir.

1990'lı yıllarda Türk Bankacılık Sektörünün muhtemelen en basit fakat bir o kadar da dikkat çekici özelliği, banka sayısı, şube sayısı, istihdam ve sektördeki toplam varlıklarda görülen önemli artışlardır.¹⁴

1994 yılında yaşanan ekonomik krizde bankacılık sistemi hızla küçülmüş, özkaynaklarının önemli bir bölümünü kaybetmiştir. Güvenin yeniden tesisini sağlamak ve sistemik bir krizi engellemek amacıyla bir çözüm olarak tasarruf mevduatına tam güvence getirilmiştir. Finansal sistemde güvenin sağlanması ve sistemde istikrarın sürdürülmesi açısından Hazine son kredi kaynağı rolünü üstlenmiştir. Buna rağmen, bankaların faaliyetlerinin denetim sonuçlarına ilişkin kararların alınmasında gerekli hassasiyet gösterilememiştir. Bankacılık sisteminin denetiminde yaşanan zaafiyetler nedeniyle sağlıklı bir yapılanma gerçekleştirilememiştir.¹⁵

Bankacılık sektörü 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte gelen hızlı bir küçülmenin ardından, 1996 yılında yüksek bir performans göstermiştir. 1995 ve 1996 yıllarında ekonomideki büyüme ve karlılık bankacılık sektörüne de yansımış, 1996 yılında sektör dolar cinsinden %21,7 büyümüş ve toplam aktifleri 83,3 milyar dolara ulaşmıştır. Bu gelişmelerin en önemli nedeni ekonomik faaliyetlerin ve kredi taleplerinin canlanması, TL'nin reel olarak değer kazanması ve mali piyasalara istikrarın gelmesidir.¹⁶

¹⁴ Refik Erzan, Cevdet Akçay, Reha Yolalan, "Kuşbakışı Türk Bankacılık Sektörü", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, sayı:17, Mart – Nisan 2001, s.8.

¹⁵ Ekrem Keskin, Melike Alparşlan, Emre Alpan İnan, "Türk Bankacılık Sektörü", TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:49, Haziran 2004, s.72.

¹⁶ Babuşcu, a.g.e., s.12.

1980 ve 2000 yılları arasında Türk Bankacılık Sistemindeki gelişmeler ve bankacılık sisteminin finansal büyüklüklerindeki gelişmeler, aşağıda yer alan iki tabloda şu şekilde açıklanmaktadır.

Tablo 1.1 Bankacılık Sektöründeki Gelişmelere İlişkin Bazı Göstergeler

	1980	1990	1994	1999	2000
Banka Sayısı	43	66	67	81	79
Şube Sayısı	5.954	6.560	6.087	7.691	7.837
On-line Şube Sayısı	...	...	...	6.938	7.523
ATM Sayısı	...	3.209	4.023	9.939	11.991
POS Sayısı	...	...	16.135	188.957	299.950
Personel Sayısı	125.312	154.089	139.046	173.988	170.401
Kredi Kartı Sayısı (Bin)	...	...	1.564	10.045	13.408
Banka Kartı Sayısı (Bin)	...	...	10.469	24.107	29.560
Kredi Kartı İşlem Hacmi (Mil.\$)	...	...	1.273	12.410	16.413

Kaynak: BDDK, "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı", Mayıs 2001, http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/rapor/yapilandirmaprogrami/bank_yapilandirma_prog.doc
Erişim Tarihi: 15.01.2006.

Türk Bankacılık Sektöründe 1980 yılında 43 olan banka sayısı 1990 yılında 66'ya, 1999 yılında ise 81'e yükselmiştir. 2000 yılında ise 2 bankanın bankacılık izninin iptal edilmesi ile birlikte banka sayısı 79'a gerilemiştir.

1980 yılında 125.312 olan bankacılık sektöründeki toplam personel sayısı 1990 yılında 154.089'a, 1999 yılında 173.988'e yükselmiş, 2000 yılında ise 170.401'e gerilemiştir.

Tablo 1.2 Bankacılık Sisteminin Finansal Büyüklüklerindeki Gelişmeler(Milyar\$)

	1980	1990	1994	1999	2000
Toplam Aktifler	20.785	58.171	52.552	133.533	155.237
Toplam Krediler	11.168	27.342	20.559	40.206	50.931
Menkul Değerler Cüzdanı	1.339	5.997	5.955	22.955	17.848
Mevduat (Bankalararası Mevd. Dahil)	10.188	32.564	33.191	89.361	101.884
- Tasarruf Mevduatı	4.288	19.343	24.190	58.807	64.352
- TL	4.288	11.914	8.612	24.701	26.628
- YP	...	7.429	15.578	34.106	37.724
Mevduat Dışı Kaynaklar	1.289	11.760	9.019	22.934	29.435
- Yurt Dışı Bankalar	...	3.460	2.675	12.073	16.284
Özkaynaklar + Kar	1.147	5.903	4.409	7.840	11.367
Toplam Aktif / GSMH (%)	28,6	38,2	40,3	71,7	76,9
Toplam Krediler / GSMH (%)	15,4	17,9	15,8	21,6	25,2
Men.Değ. Cüz. / GSMH (%)	1,8	3,9	4,6	12,3	8,8
Tasarruf Mevduatı / GSMH (%)	5,9	12,7	18,5	31,6	31,9
Kamu Bank. Aktifleri / Toplam	44,1	44,6	39,6	34,9	34,2
Sektör Aktifleri (%)					
Bilanço Dışı İşlemler / Toplam	...	...	49,5	103,5	100,8
Aktifler (%)					

Kaynak : BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, s.4.

Türk Bankacılık Sektörünün 1980 yılında 20,8 milyar olan toplam aktif büyüklüğü, 1990 yılında 58,2 milyar dolara, 2000 yılında ise 155 milyar dolara yükselmiştir.

Türk Bankacılık Sektörünün mevduat hacminde de hızlı bir yükseliş yaşanmış ve 1980 yılında 4,3 milyar dolar olan toplam tasarruf mevduatları 2000 yılında 64,4 milyar dolar seviyesine yükselmiştir.

Türkiye’de bankacılık alanındaki yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası standartlardaki gelişmelere uyumu konusunda da önemli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, Haziran 1999’da yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Bu kanun ile uluslararası uygulamalara paralel olarak bankacılık sektörünün düzenleme, gözetim ve denetimi idari ve mali özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’na devredilmiştir. 19 Aralık 1999 tarihli 4491 sayılı yasa ile bankalarla ilgili olarak kuruluştan tasfiyeye kadar olan süreçte alınması gereken kararların tamamı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun yetkisine bırakılmış, BDDK’nın özerk statüsü sağlanmıştır. Bankacılık sektörünün gözetim ve denetiminden sorumlu kamu birimleri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bünyesinde birleştirilerek Kurum 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır.¹⁷

---

¹⁷ BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, s.4-5.

Tablo 1.3 Bankacılık Sektörü Düzenleme, Gözetim ve Denetim Çerçevesindeki Gelişmeler

Bankacılık Sektörü Düzenleme, Gözetim ve Denetim Çerçevesindeki Gelişmeler

1999 yılı Haziran ayında yürürlüğe giren 4389 Sayılı Bankalar Kanunu ve bu kanunda değişiklik yapan 4491 sayılı yasa ile bankacılık sisteminin düzenleme, gözetim ve denetim çerçevesinin uluslararası kriterlere ve Avrupa Birliği normlarına uyumu konusunda önemli aşamalar kaydedilmiştir. Bu aşamalar aşağıda ele alınmaktadır.

4389 sayılı yasa ve bu çerçevede yapılan diğer düzenlemeler ile;

- Bankaların mali bünyelerinin güçlendirilebilmesi amacıyla asgari sermaye miktarları artırılmış,
- Bankaların sermaye yeterliliğinin ölçülmesi ve değerlendirilmesine ilişkin usul ve esaslarda değişikliğe gidilmiş,
- Banka kredileri için genel karşılık ayrılmasına başlanılmış,
- Tahsilinde güçlük yaşanan krediler için ayrılacak özel karşılıklarla ilgili düzenlemeler yapılmış,
- Mali bünyesi bozulan bankalar hakkında alınacak tedbirler detaylı olarak belirlenmiş,
- Banka kaynaklarını istismar eden banka sahipleri ile kanuna aykırı işlemlerde bulunan yöneticilerin cezai ve şahsi sorumlulukları açıkça hüküm altına alınmış ve bunlara ilişkin cezalara caydırıcı nitelik kazandırılmış,
- İdari para cezası uygulaması getirilmiştir.

4491 sayılı yasa ile Bankalar Kanunu'nda yapılan ilave ve değişiklikler ile;

- Bankaların kullanılabilecekleri kredilere ilişkin hükümler Avrupa Birliği direktiflerine uyumlu hale getirilmiş,
- Mali tabloların konsolidasyonu ve konsolide denetim konularında Kurum'a daha kapsamlı yetki verilmiş,
- Sistemde faaliyet gösteren bankaların malî bünyelerinde meydana gelebilecek zaafiyet nedenlerinin belirlenmesi ve buna göre gerekli önlemlerin süratle alınarak uygulamaya konulmasına ilişkin hükümler daha kapsamlı hale getirilmiş,
- Alınan önlemlere rağmen malî bünyeleri iyileştirilemeyen bankaların gerektiğinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilerek rehabilitasyona tabi tutulmalarına ve yeniden yapılandırılmalarına olanak sağlanmış,
- Bazı bankalarda ortaya çıkabilecek sorunların sistem bütününe sirayet etmesini önleyecek düzenlemeler yapılmış,
- Özel finans kurumları bankalar kanunu içine alınmıştır.

4389 sayılı yasada öngörüldüğü şekilde, Şubat 2001'de;

- Bankaların karşılaştıkları risklerin izlenmesini ve kontrolünü sağlamak üzere kuracakları iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerine ilişkin esas ve usulleri belirlemek amacıyla "İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik",
- Bankaların sermaye yeterliliği standart oranının konsolide ve konsolide olmayan bazda hesaplanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek suretiyle mevcut ve potansiyel riskler nedeniyle oluşacak zarara karşı yeterli sermaye bulundurmalarını sağlamak amacıyla da "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" çıkartılmıştır.

Kaynak: BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, s.5.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli bir şekilde çalışmasını tehlikeye uğratabilecek ve ekonomik yapıda önemli zararlara yol açabilecek bütün işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin verimli bir biçimde çalışmasını sağlamak amacıyla gerekli olan tüm karar ve önlemleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkilidir. Bankacılık sisteminin sağlıklı çalışması ve bankalarda denetimin etkin olarak yapılabilmesi için BDDK'nın bağımsız ve verimli bir şekilde çalışması sağlanmalıdır.

Türkiye Ocak 2000 tarihinde IMF ile birlikte bir istikrar programı hazırlamıştır. Bu istikrar programı ile, yukarıda da belirtildiği gibi, Bankalar Kanunu değiştirilmiş ve BDDK'nın kurulması kabul edilmiştir.

Bu tarihten itibaren yeniden yapılanma çerçevesinde 18 Banka'ya Fon el koymuş ve Türkiye'de ilk kez kamu ve özel sektör bankalarına ek olarak da fon bankacılığı oluşmuştur.¹⁸

2001 yılı Mayıs ayında ilan edilen "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" ile Türk Bankacılık Sisteminin daha iyi koşullarda çalışması hedeflenmiştir. Bu dönemde Türk Bankacılık Sistemiyle ilgili yapılan çalışmalar ve alınan tedbirler şu şekilde özetlenebilir:¹⁹

- Bünyesinde 8 banka bulunduran Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) 2000 yılı Kasım krizinden itibaren 11 banka daha devredilerek, bu bankaların sistem üzerinde sebep oldukları bozucu etkiler ortadan kaldırılmış,
- Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması kapsamında bu kuruluşların daha rasyonel esaslar çerçevesinde yönetilmesine olanak sağlayan bir takım düzenlemeler yapılmış,
- Bankacılıkla ilgili olarak yapılan yeni yasal düzenlemeler çerçevesinde gözetim ve denetim esasları güçlendirilmiş, bu yolla sektörde etkinliğin artırılması amaçlanmıştır,

---

¹⁸ Sudi Apak, "Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılanma BDDK ve Fon Bankaları" MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:12, Ekim 2001,s.35.

¹⁹ Selman Koç, "Bankaların Yeniden Sermayelendirilmesi Sürecinin Düşündürdükleri", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, sayı:26, Eylül – Ekim 2002, s.58.

- Sermaye yeterliliklerini kaybeden özel bankaları daha sağlıklı bir yapıya kavuşturmaya yönelik olarak, yeniden sermayelendirme programı devreye sokulmuştur.

1.1.2 2000’li Yıllarda Türk Bankacılık Sistemi:

Aşağıda yer alan tablolarda Türk Bankacılığının temel yapısı ve Türk Bankacılık yapısındaki son yıllardaki değişimler açıklanmıştır.

1. Banka Sayısı

Türk Bankacılık Sektöründeki banka sayısı 47’ye gerilemiştir.

Tablo 1.4 Banka Sayısı

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Banka	79	61	54	50	48	47
Kamu	4	3	3	3	4	4
Özel	29	22	20	18	18	17
Yabancı	17	15	15	13	13	13
Kalkınma ve Yatırım	18	15	14	14	13	13
TMSF	11	6	2	2	-	-

(*) 2004-2005 yılları için Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesindeki bankalar Kamu Bankası kısmında gösterilmiştir.

Kaynak: TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu “**Türk Bankacılık Sektörünün Gelişimi ve Beklentiler**”, <http://www.tbb.org.tr/turkce/gruplar/makroekonomiacg/TBB%20sunumu%202%20subat%202006.ppt>
Erişim Tarihi: 19.05.2006.

2. Şube – Çalışan Sayısı

Ekonomik durumdaki iyileşmeye paralel olarak Türk Bankacılık Sektöründe şube ve çalışan sayısı artmaya başlamıştır.

Tablo 1.5 Şube - Çalışan Sayısı

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Şube	7.830	6.857	6.203	6.078	6.219	6.276
Kamu	2.833	2.707	2.088	2.057	2.237	2.111
Özel	3.777	3.493	3.673	3.604	3.740	3.737
Yabancı	115	230	204	209	209	393
Kalkınma ve Yatırım	29	19	35	33	33	35
TMSF	1.076	408	203	175	-	-
Çalışan	171.732	138.962	124.009	124.030	127.944	132.973
Kamu	70.329	56.149	40.158	37.982	39.857	38.432
Özel	71.155	63.721	66.842	70.622	76.932	78.804
Yabancı	3.743	4.307	5.406	5.451	5.803	10.611
Kalkınma ve Yatırım	6.461	5.644	5.717	5.457	5.352	5.126
TMSF	20.044	9.141	5.886	4.518	-	-

(*) 2004-2005 yılları için Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesindeki bankalar Kamu Bankası kısmında gösterilmiştir.

Kaynak: TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu, a.g.t., s.4.

Türk ekonomisinde 2001 yılında yaşanan kriz nedeniyle hızlı bir düşüş yaşayan bankacılık sektöründeki şube ve çalışan sayısı, ekonomide yaşanan iyileşmenin de etkili olmasıyla tekrar yükseliş eğilimine girmiştir.

3. Yoğunlaşma

Türk Bankacılık Sektöründe konsolidasyon devam etmektedir.

Tablo 1.6 Yoğunlaşma

	2000	2001	2002	2003	2004	Eylül 2005
İlk Beş Banka						
Aktifler (%)	48	56	58	60	60	62
Mevduat (%)	51	55	61	62	64	65
Krediler (%)	42	49	55	54	48	55
İlk On Banka						
Aktifler (%)	69	80	81	82	84	85
Mevduat (%)	72	81	86	86	88	89
Krediler (%)	71	80	74	75	77	78

Kaynak: TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu, a.g.t., s.5.

Türk Bankacılık Sektöründeki yoğunlaşma sürmektedir. Yukarıda yer alan tablodan da görüldüğü gibi, ilk 5 ve ilk 10 bankanın aktifler, mevduat ve kredi hacmindeki payları artmaya devam etmektedir.

4. Kamu-Özel-Yabancı Bankalar

Türk Bankacılık Sektörü içerisinde, kamu bankaları mevduat hacmindeki büyük paylarını korumaktadır. Yabancı bankaların Türk Bankacılık Sektörüne ilgisi gittikçe artmaktadır.

Tablo 1.7 Kamu-Özel-Yabancı Bankalar

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kamu Bankaları						
Aktifler (%)	34,2	31,9	31,9	33,3	35,5	31,8
Mevduat (%)	39,9	33,8	35,1	38,5	42,5	38,9
Krediler (%)	27,5	22,3	15,5	18,3	21,1	21,0
Özel Bankalar						
Aktifler (%)	46,3	56,7	56,2	57,0	57,4	59,7
Mevduat (%)	44,2	60,8	58,4	56,8	55,1	57,0
Krediler (%)	55,9	62,3	69,4	69,1	68,9	68,2
Yabancı Bankalar( )						
Aktifler (%)	6,5	3,1	3,1	2,8	3,4	5,2
Mevduat (%)	2,5	2,0	2,2	2,0	2,5	4,1
Krediler (%)	3,5	3,9	4,4	4,1	4,7	6,8

( ) Sermayesinin %51'i ve fazlası yabancılara ait olan bankalar yabancı banka sınıfında yer almaktadır.

Kaynak: TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu, a.g.t., s.8.

Yukarıda yer alan tablodan da görüldüğü gibi; kamu bankaları, kriz öncesi döneme göre mevduattaki pazar paylarını korumaktadırlar. Kredilerde ise kamu bankalarının payları azalan bir eğilim göstermektedir. Son zamanlarda, Türkiye'ye yönelik olarak yükselen ilginin de etkisiyle yabancı bankaların aktifler, mevduat ve kredilerdeki pazar payları artmaya başlamıştır. Özel bankalar ise Türk Bankacılık Sektörü içindeki ağırlıklı konumunu artırmaya devam etmektedirler.

5. Temel Büyüklükler

Türk Bankacılık Sektöründeki büyüme devam etmektedir.

Tablo 1.8 Temel Büyüklükler

(Milyar \$)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Aktifler	155,2	117,7	130,1	178,9	228,3	295,6
Özkaynaklar	11,2	10,3	15,7	25,5	34,2	40,0
Mevduat	87,7	76,6	84,4	111,3	142,4	181,0
Menkul Değerler Cüzdanı	27,5	41,5	52,7	76,5	92,2	106,5
Krediler	47,4	23,4	30,0	47,4	74,0	111,6
Net Kar	-4,2	-8,2	1,8	4,1	4,7	4,3

Not: Rakamlar TCMB Döviz Alış Kurları kullanılarak dolara çevrilmiştir.

Kaynak: TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu, a.g.t., s.7.

2001 yılından sonraki dönemde Türk Bankacılık Sektörü, ekonomide yaşanan iyileşmenin ve olumlu beklentilerin de etkisiyle hızlı bir şekilde krizin neden olduğu yaraları sarmaya başlamıştır. Başlıca yabancı paralar karşısında değer kazanan YTL'nin de desteğiyle Türk Bankacılık Sektöründeki yıllık ortalama büyüme hızı, dolar bazında yüzde 20'nin üzerine çıkmıştır. 2001 yılında 117,7 milyar dolara gerileyen aktif büyüklüğü, Kasım 2005'de 276,1 milyar dolara ulaşmıştır. Buna benzer gelişmeler özkaynak büyüklüğü, mevduat, kredi hacmi ve menkul kıymetler cüzdanında da görülmüştür. Türk Bankacılık Sektörü, 2002 yılından itibaren tekrar kar elde etmeye başlamıştır.

6. Temel Rasyolar

Düşen faizler ve enflasyon paralelinde krediler giderek önem kazanmaktadır.

Tablo 1.9 Temel Rasyolar

(%)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mevduat / Pasifler	56,5	65,1	64,9	62,2	62,4	61,2
Özkaynaklar / Pasifler	7,2	8,8	12,1	14,3	15,0	13,5
Menkul Değerler Cüzdanı/ Aktifler	17,7	35,3	40,5	42,8	40,4	36,0
Krediler / Aktifler	30,5	19,9	23,1	26,5	32,4	37,8
Bireysel Krediler/Toplam Krediler[*]	-	-	15,0	20,3	27,2	30,9
Takipteki Krediler Toplam Krediler^{**}	11,1	29,3	17,6	11,5	6,0	4,8

^{*} 2000 ve 2001 yıllarına ilişkin BDDK verisi bulunmamaktadır.

^{**} Brüt

Kaynak: TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu, a.g.t., s.9.

Türk Bankacılık Sektöründe karlılıkla ilgili rasyolar gerileme eğilimindedir.

Tablo 1.10 Temel Rasyolar(2)

(%)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Net Kar / Aktifler	-2,7	-7,0	1,4	2,3	2,1	1,4
Net Kar / Özkaynaklar	-37,5	-79,6	11,5	16,1	14,0	10,6
Sermaye Yeterlilik Oranı	9,3	20,8	26,1	30,9	28,8	24,2

Kaynak: TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu, a.g.t., s.9.

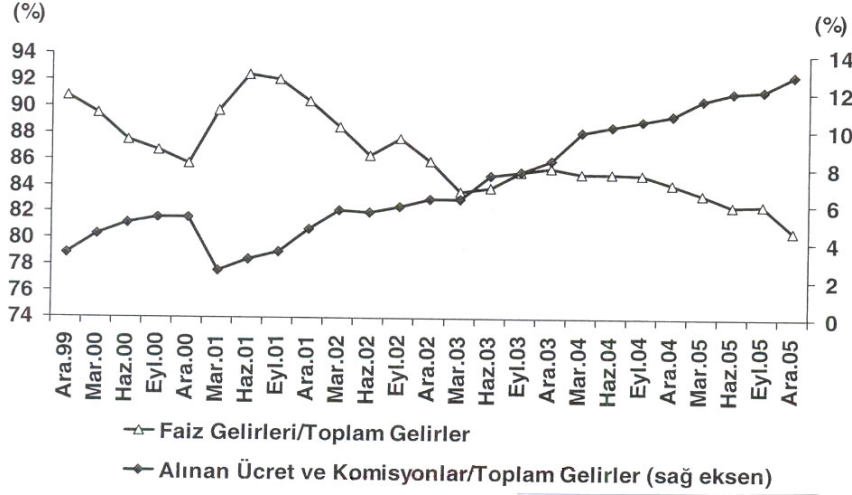
Türk Bankacılık Sektörünün 2000-2005 yılları arasındaki temel rasyolarla ilgili olarak açıklanan yukarıdaki 2 tabloda görüldüğü gibi, 2001sonrasında, düşen enflasyon oranının gerileyen faizlerin ve olumlu beklentilerin de etkili olmasıyla, krediler giderek önem kazanmaktadır. Kredi hacmi hızlı bir şekilde genişlemiş ve bankacılık sektörünün aktifleri içindeki payı önemli ölçüde artış göstermiştir. 2001 yılında %19,9 olan kredilerin aktiflere oranı, Kasım 2005'de %37,8'e yükselmiştir.

Yine bu dönemde; artan kredi hacmine, yaygın plasman yapmaya yönelik kredi politikalarına, gittikçe kurumsal bir nitelik kazanan risk yönetimine ve sorunlu kredilerde sağlanan olumlu gelişmelere bağlı olarak takipteki kredilerin toplam kredilere oranı hızlı bir şekilde gerilemiştir. Menkul Kıymetler Cüzdanının aktifler içindeki payı gittikçe azalma eğilimine girmiştir.

7. Gelirler

Şekil 1.1. ve Şekil 1.2.' de de görüleceği gibi toplam gelirler, faiz gelirlerini, alınan ücret ve komisyonlarını, temettü gelirlerini ve diğer faaliyet gelirlerini kapsamaktadır.

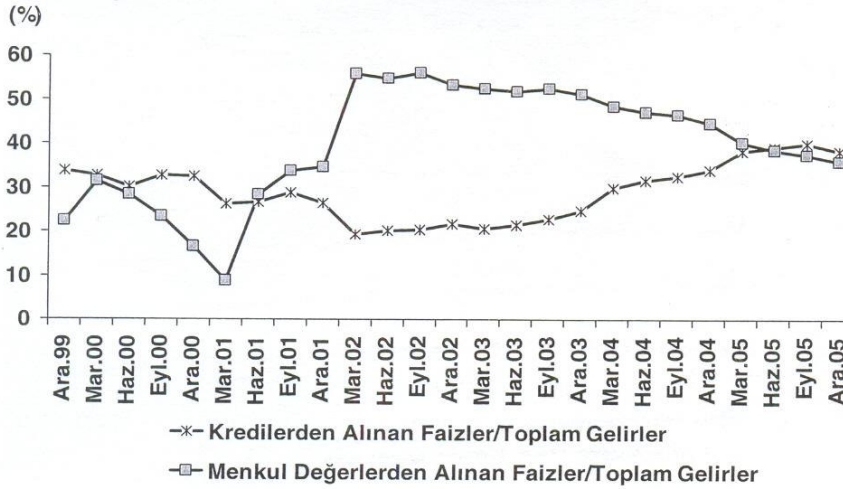
Şekil 1.1 Gelirler

Kaynak: TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu, a.g.t., s.10.

Toplam gelirler faiz gelirlerini, alınan ücret ve komisyonları, temettü gelirlerini ve diğer faaliyet gelirlerini kapsamaktadır.

Şekil 1.2 Gelirler (2)

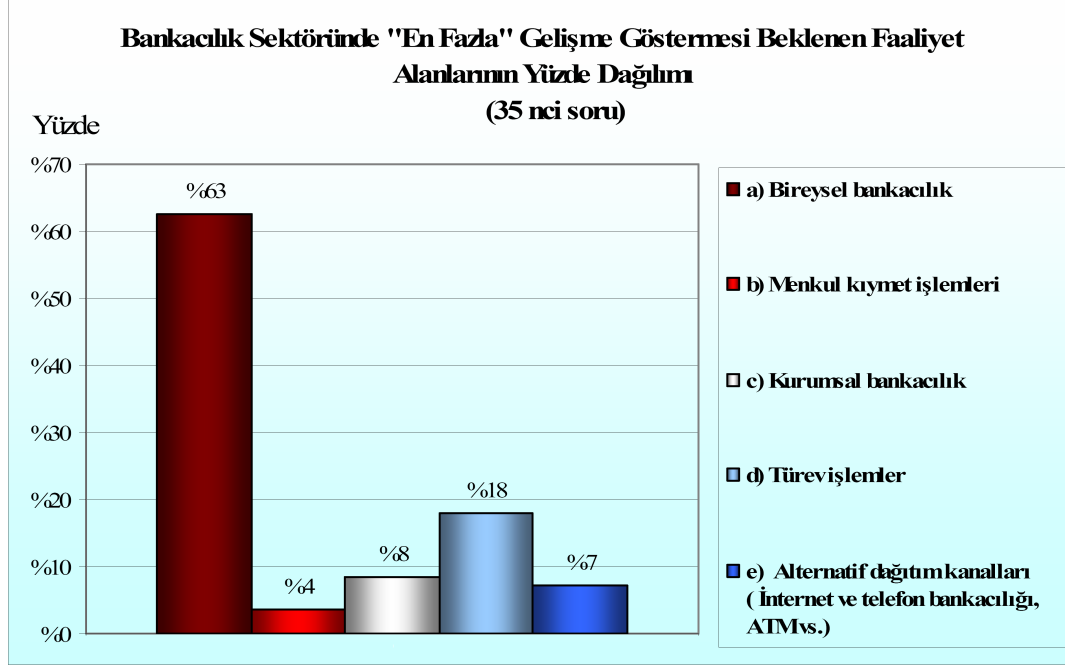

Kaynak: TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu, a.g.t., s.11.

Yukarıda yer alan 2 şekilden de görüldüğü gibi; faiz gelirleri toplam gelirler içindeki önemini korumaktadır. Aynı zamanda, kredilerden alınan faizler ile ücret ve komisyon gelirlerinin toplam gelirler içindeki paylarının artış yönünde olması Türk Bankacılık Sektörünün gelir yapısında bir iyileşmenin yaşandığını göstermektedir.

Bankacılık Sektöründe “En Fazla” Gelişme Göstermesi Beklenen Faaliyet Alanlarının Yüzde Dağılımı aşağıda yer alan şekilde görülmektedir.

Şekil 1. 3 Bankacılık Sektöründe “En Fazla” Gelişme Göstermesi Beklenen Faaliyet Alanlarının Yüzde Dağılımı

Kaynak: BDDK, “Bankacılık Sektörü Yönetici Kesimi Beklenti Anketi”, Ekim 2006-5/ Grafik 19, s.32.

BDDK tarafından Ekim – 2006’da yapılan Yönetici Kesimi Beklenti Anketinde yer alan Bankacılık Sektöründe “En Fazla” Gelişme Göstermesi Beklenen Faaliyet Alanlarının Yüzde Dağılımına göre; ankete katılanların %63’ü bireysel bankacılık, %18’si türev işlemleri, %8’i kurumsal bankacılık, %7’i alternatif dağıtım kanalları,%4’ü menkul kıymet işlemlerini bankacılık sektöründe en fazla gelişecek faaliyet alanları olarak gördüklerini belirtmiştir.

BDDK tarafından yapılan bir önceki anket dönemine göre (Temmuz – 2006 Anketi) Bankacılık Sektöründe “En Fazla” Gelişme Göstermesi Beklenen Faaliyet Alanlarından bireysel bankacılık alanında önemli bir artış, menkul kıymet işlemleri ve kurumsal bankacılık alanında ise düşüş görülmektedir.

Önümüzdeki yıllarda Türk Bankalarını bekleyen gelişmeler şu başlıklar altında özetlenebilir:

- Türk Bankaları kurumsal yönetim ilkelerine daha fazla önem vereceklerdir.

- Basel II kriterlerinin yürürlüğe girmesiyle birlikte, bankacılıkta risk yönetimi uygulamaları gelişecektir.
- Müşteri memnuniyetinin önemi artacak, bireysel bankacılık gelişme gösterecektir.
- Bankacılık sektöründe rekabet daha da artacaktır.
- Yabancı ortaklıklar kurmak gibi girişimler daha çok gündeme gelecektir.

1.2 Türk Bankacılık Sisteminde Yaşanan Krizler

1.2.1 Bankacılıkta Kriz ve Kriz Nedenleri

Bankalar, fon kullananlar ve fon arz edenler arasında bir köprü görevi gördüğünden, finansal istikrarsızlıklardan ve ekonomik dengelerdeki değişimlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Bir ekonomideki en önemli iktisadi aktörlerden biri olan bankalar sermaye birikimlerinin bünyelerinde yoğunlaştığı kurumlar olması nedeniyle ülkelerin maruz kalabileceği her türlü mali krize en duyarlı kesimi teşkil etmektedir.²⁰

Bankacılık sektörü ile yaşanan krizler arasındaki bağ;

- (1) Tasarruf mevduatına devlet güvencesinin uzun süre devam etmesi
- (2) İç borçlanmanın ağırlıklı olarak bankalardan yapılması
- (3) Hatalı kur çıpası politikası ve
- (4) Kamu bankalarının hükümetlerin populist politikalarının finans aracı haline gelmeleriyle kurulmuştur.²¹

Bankacılık sektöründe yaşanan krizler, mali piyasalarda bir ya da birkaç bankanın iflası tehlikesine yol açarak tüm sektörü ve ödemeler sistemini olumsuz etkileyen hatta işleyişinin durmasına neden olan ve piyasaların işleyişinde sorunlar meydana getiren durum şeklinde tanımlanabilir. Bu krizlerin nedenleri; en başta istikrarsız makroekonomik yapı, bankacılık sektöründe etkin denetim ve gözetim yapılamaması, yasal düzenlemelerin yetersiz olması,

²⁰ Niyazi Erdoğan, “Dünya ve Türkiye’de Finansal Krizler”, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2002, s.21.

²¹ Metin Toprak, Osman Demir, “Türk Bankacılık Sektörü: Sorunlar, Krizler ve Arayışlar”, Cumhuriyet Üniv., İİBF Dergisi, Cilt 2, Sayı:2, 2001, s.13.

ödeme sistemi gibi mali altyapı unsurlarının güvenilir olmaması ve risk yönetimi için gerekli kredi kültürünün oluşmamasıdır.²²

Bankacılık krizleri ve finansal krizlerin çözümü, ülkedeki makroekonomik iyileşme, banka problemlerinin hızlı ve gerçekçi bir yaklaşımla ele alınması yeniden sermayelendirme ve borçların yeniden yapılandırılmasına ilişkin programların koordineli olarak yürütülebilmesi, mali bünyesi zayıf bankaların sistemden çıkarılması gibi birçok faktöre bağlı olarak işleyen bir süreçtir.²³

1990'lı ve 2000'li yıllarda hem gelişmiş ülkelerde (GÜ) hem de gelişmekte olan çok sayıda ülkede (GOÜ) bankacılık krizleri yaşandı. IMF'nin; Asya, Rusya, Arjantin ve Türkiye'de yaşanan krizlerden önce yaptığı bir araştırmaya göre 1980-1995 yılları arasında, 180 üye ülkeden 130'unda bankacılık krizlerinin yaşandığı tespit edilmiştir.²⁴

Bankacılık krizleri özellikle gelişmekte olan piyasalarda ortaya çıkmaktadır. 1980-1996 yılları arasında, IMF üyesi olan ülkelerin yaklaşık üçte biri finansal sektör krizleri ile karşı karşıya kalmıştır. Bankacılık krizleri içinde en belirgin olanlardan bazıları şunlardır. İspanya'da (1977-1985) yılları arasında gerçekleşen ve GSMH'nin yaklaşık %17'si tutarında kayba yol açtığı tahmin edilen kriz, Finlandiya'da 1991-1993 yılları arasında gerçekleşen ve GSMH'nin %8'inin kaybına yol açan kriz. İsveç (1991) %6'luk kayıp ve Norveç (1987-1989) %4'lük kayba yol açan kriz. Kayıpların GSMH'nin %10'unu geçtiği gelişmekte olan ülke örnekleri arasında ise Venezüela (%18), Bulgaristan (%14), Meksika (%12-%15), Macaristan (%10) sayılabilir. Arjantin ve Şili'de ise söz konusu kayıplar GSMH'nin en azından %25'ini oluşturmuştur.²⁵

---

²² Oğuz Yıldırım, "Türk Bankacılık Sektöründe Yaşanan Finansal Krizler 1980-2002: Nedenleri, Sonuçları ve Ekonomik Etkileri", <http://www.ceterisparibus.net/banka-finans/makaleler.com>, Erişim Tarihi:10.03.2006.

²³ Koray Duman, "Finansal Kriz ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması", Akdeniz Üniv., İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, Kasım 2002, s.143.

²⁴ Oğuz Esen, "Bankacılık Krizleri Yeniden Yapılandırma Programları ve Türk Bankacılık Sektörü", Siyasa Dergisi, Sayı:1, Bahar 2005, s.2.

²⁵ Müge İşeri, "Son Finansal Krizler Ertesinde Türkiye'de Bankacılık", İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2004, s.36.

Tablo 1.11 Dünyada Bankacılık Krizlerinin Yaşandığı Dönemler

ÜLKE	KRİZİN BOYUTU	TAHMİNİ KAYIP / (MALİYET)
Arjantin 1980 - 1982	70 civarında banka iflas etmiştir.	Gayri safi yurtiçi hasılanın %55,3'ü kaybedilmiştir.
Brezilya 1994-1996	1997 sonu itibariye 43 finansal kurumun faaliyeti durdurulmuştur.	Gayri safi yurtiçi hasılanın %10'u kaybedilmiştir.
Macaristan 1991-1995	8 banka iflas etmiştir.	Gayri safi yurtiçi hasılanın %10'u kaybedilmiştir.
İsrail 1977 -1983	Bankacılık sektörünün tümü iflas etmiştir. Sektör o dönemde hisse senedi piyasasının %60'ını kapsamaktaydı. Borsa 18 gün kapalı kalmıştır.	1983 itibariyle gayri safi yurtiçi hasılanın %30'u kaybedilmiştir.
Meksika 1995-devam etmektedir.	34 ticari bankadan dokuzu tamamen kapanmış on bir tanesi de yeniden yapılandırma programına alınmıştır.	Gayri safi yurtiçi hasılanın %20'si kaybedilmiştir.
Güney Kore 1997-devam etmektedir.	Mart 1999 itibariyle 26 ticari bankadan ikisi ulusallaştırılmış, beş banka kapatılmış, yedi adet banka da özel denetim altına alınmıştır.	1999 itibariyle gayri safi yurtiçi hasılanın %26,5 kaybedilmiştir.
İsveç 1991-1994	İki banka iflas etmiş, hükümet bir bankaya müdahalede bulunmuştur.	Yeniden yapılandırma maliyeti gayri safi yurtiçi hasılanın %4'ü tutarındadır.
Tayland 1994- devam etmektedir	Mart 1999 itibariyle 70 finansal kurum ve 6 bankanın faaliyeti durdurulmuştur.	1999 itibariyle maliyet, gayri safi yurtiçi hasılanın %32,8'i civarındadır.
Venezuela 1994 – devam etmektedir.	1994'de 47 bankanın 13'üne el konmuş, 1995'de bu sayıya beş banka daha eklenmiştir.	Tahmini kayıp gayri safi yurtiçi hasılanın %20'si civarındadır.

Kaynak: İşeri, a.g.e., s.37.

Ülkeler arasında karşılaştırmalar yapıldığında diğer bölgelerde yaşanan bankacılık krizlerinin nedenleri ile Türkiye'de yaşanan bankacılık krizinin nedenleri arasında çok belirgin farklar görülmemektedir. Türkiye'de yaşanan bankacılık krizleri daha çok Arjantin, Şili, Filipinler gibi ülkelerde yaşanan bankacılık krizlerine benzemektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri; Türkiye ile birlikte bu ülkelerde de yaşanan bankacılık krizlerinin genellikle yapısal problemlerden kaynaklanıyor olmasıdır. Bu problemler arasında etkin olmayan bankacılık uygulamaları, yetersiz sermaye, yüksek kredi riskleri, bankaların yeteri kadar bağımsız olmaması sayılabilir.

Bankacılık krizlerinin son yıllarda, uluslararası finansal sistemin istikrarını küresel boyutta ciddi biçimde tehdit ettiği gözlemlenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan bankacılık krizleri son 15 yılda gelişmiş ülkelerde yaşanan

bankacılık krizlerinden çok daha ciddi boyuttadır. Bankacılık sorunlarının yükselen ekonomilerde özel bir ilgiyi haketmesinin iki nedeni vardır: Birincisi, yerel ekonomiler için ciddi sonuçları ve ikinci olarak uluslararası finansal piyasaların daha çok bütünleştiğinde krizin diğer ülkelere de yayılmasıdır.²⁶

1.2.2 Türk Bankacılık Sistemini Krize Götüren Genel Sorunlar

Tarihsel bir perspektif içinde incelendiğinde, Türkiye’de finansal sektörün gelişmesine en önemli katkının bankacılık sistemi tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Fakat, Türkiye ekonomisinde belli sıklıklarla yaşanan krizler nedeniyle bankacılık sistemi, ne mali fonksiyonlarını yeterince yerine getirebilmiş ne de finansal sektörün arzu edilen biçimde gelişmesini sağlayacak şartların oluşmasına yeterince katkıda bulunabilmiştir.

Türk Bankacılık Sistemini krize götüren genel sorunlar şu başlıklar altında açıklanabilir:²⁷

- Enflasyon: Yüksek enflasyon, faizlerin piyasa güçleri tarafından kontrol edilmesini zorlaştırmaktadır. Enflasyonist ortamlarda bankalar, tasarrufları çekebilmek için faizleri arttırmak zorunda kalmaktadırlar. Enflasyon muhasebesinin tam olarak uygulanamamasından dolayı bankaların özkaynakları erimekte, aktif kalitesi bozulmakta, reel net kar marjları azalmaktadır ve aktif-pasif yönetimi zorlaşmaktadır.
- Kamu Açıkları: Artık neredeyse kronikleşmiş olan kamu açıkları, Türkiye’de enflasyonun ve yüksek faizlerin bir başka nedenidir. Aslında kamunun bankalardan borçlanması sonucunda bankacılık sektörünün bir yandan açıklarını finanse eder duruma getirmiş, diğer taraftan da bankaların kaynak kullanımını sınırlandırmıştır.
- Dış Açık: Döviz girişini sağlamak ve böylece dış açığı kapatmak amacıyla, bankalar bazı dönemlerde dışarıdan borçlanmaya teşvik edilerek bir anlamda açık pozisyon tutmaya özendirilmektedir. Yüksek kur artışlarının

²⁶ Morris Goldstein, Philip Turner, “**Yükselen Ekonomilerde Bankacılık Krizleri Kökenleri ve Politika Seçenekleri**”, (çeviren: Ali İhsan Karacan), İstanbul:Dünya Yayıncılık,1999,s.105.

²⁷ Güray Küçükkocaoğlu, “**Türk Bankacılık Sistemi**”,

<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi18.doc>, Erişim Tarihi: 19.03.2006.

gerçekleştiği zamanlarda bu durum bankalara yüksek maliyetler getirebilecektir. 1994 krizinin önemli nedenlerinden birisi de budur.

- Dış Borçlar: Ülkedeki iç açık yıllardır dış borçla finanse edilmektedir.
- Sistemin Oligapolistik Yapısı: Kamu bankalarının hakim durumu ve grup bankalarının çokluğundan kaynaklanan sistem oligapolistik bir piyasa yapısı arz etmektedir.1980–2000 döneminde Kamuyu kamu bankaları finanse etmiş, grup bankalarının hakim pozisyonu rekabeti olumsuz yönde etkilemiştir.
- Kaynak Maliyetinin Yüksek Oluşu: Özellikle mevduata dayalı olarak çalışan ticari bankalarda faiz oranları ile yasal yükümlülüklerden kaynaklanan yüksek kaynak maliyeti vardır. Reel faiz politikası, yabancı sermaye girişini teşvik etmekle birlikte, bankaların rekabet ortamında kaynak maliyetlerini aşırı yükseltmektedir.

1.2.3 Türk Bankacılık Sisteminde Yaşanan Krizler

Bankacılık sektöründeki yapısal sorunlar birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de finansal sistemde ortaya çıkan krizler ile birlikte tartışılmaktadır.²⁸

Türk Bankacılık Sisteminde 1980’li yıllardan itibaren başlayan ve günümüze kadar geçen sürede bankacılık odaklı yaşanan mali krizler 5 ana başlık altında toplanabilir.

1. 1982 Bankerler Krizi
2. 1990 Körfez Krizi
3. 1994 5 Nisan Krizi
4. 1997 Asya ve 1998 Rusya Krizleri
5. 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri

1.2.3.1 1982 Bankerler Krizi

1980’lerden sonra mali sistemdeki liberalizasyon ve ekonomik büyümenin hızlanmasıyla finansal sistemin genişlediği, aracı kurumların

---

²⁸ Ömer Faruk Çolak, “**Finansal Kriz ve Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Programı Üzerine Bir Eleştiri**”, Gazi Üniv. İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:3, Sayı:2, 2001, s.15.

faaliyetlerinin arttığı ve en önemlisi globalleşmenin etkisiyle bankacılık sisteminde kriz olgusunun mali sistemi tehdit eden bir unsur olarak ortaya çıktığı gözlenmektedir.²⁹

Mali kurumlarla ilgili krizlerin Türkiye'deki ilk örneği liberalizasyon sürecine girişle birlikte görülmektedir. 24 Ocak 1980 kararlarıyla başlayan bu dönemde, kredi ve mevduat faiz oranlarının serbest bırakılması 1982 yılında Banker Krizi olarak bilinen finansal sektör krizine yol açmıştır.³⁰

24 Ocak 1980 kararlarının alınmasıyla başlayan bu dönemde serbest faiz politikalarının ve banker iflaslarının bireysel bankaların uygulamaları ile yönetim tarzlarının birleşmesinin bir sonucu olarak çok sayıda bankanın mali yapısında bozulmalar meydana gelmiştir.

1982 yılında yaşanan Bankerler Krizi'nin en önemli sonucu, mevduatın bankalar arasındaki dağılımının değişmesidir. Kriz zamanında mevduat, özel bankalardan kamu bankalarına doğru bir yönelim içine girmiştir. Bu yönelim, Türk ekonomisinde ve bankacılık sisteminde etkisini uzun bir süre hissettirmiştir.

1.2.3.2 1990 Körfez Krizi

1980'li yıllardan 1990'lı yıllara gelindiğinde bankacılık sektörü daha fazla sayıda risk faktörüyle karşı karşıya kalmıştır. Aynı zamanda, artan kamu açıklarına bağlı olarak enflasyon oranı yükselmiş, tasarruf sahipleri TL'den kaçmaya başlamıştır.

1990'lı yıllarda Türk ekonomisinin karşı karşıya kaldığı dış etkenlerden kaynaklanan ilk kriz 1990 tarihli Körfez Krizidir. Körfez Krizi Irak'ın 2 Ağustos 1990 tarihinde Kuveyt'i işgal etmesiyle başlamıştır.

Körfez Krizi dış etkenlerden kaynaklanan bir kriz olmasına rağmen, Türk Mali Yapısı, bu dönemde likidite krizini yaşamıştır. Bunun yanında Türk Ekonomisi de bu krizden olumsuz yönde etkilenmiştir.

---

²⁹ Erdoğan, a.g.e., s.124.

³⁰ Uyar, a.g.e., s.100.

1.2.3.3 1994 5 Nisan Krizi

1994 Krizi ortaya çıkış orijini olarak bir para krizidir. Dövizle karşı meydana gelen aşırı talep sonucunda rezervlerin hızla düşmesi ve bunun engellenememesi dövizin devalüe edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu devalüasyonla TL'nin değerinde meydana gelen %53 oranındaki düşüş bir para krizine neden olmuştur.³¹

Ekonomik dengedeki bu yapısal sorunlar bankacılık sektörüne yansiyarak sistem içinde giderek derinleşen olumsuzluklara yol açmıştır. Sonuçta ekonomik ve siyasal faktörlerdeki beklenmedik gelişmeler Türk Ekonomisi ve dolayısıyla Türk Bankacılık Sektörünü bir kriz ortamına sürüklemiştir. Bu kriz, uzun yılların ve ekonomideki yapısal sorunların birikiminden kaynaklanmıştır.³²

1994 yılında kamu borçlanma faizlerini düşürme gayretlerinin artmasının bir sonucu olarak meydana gelen, kurlarda dalgalanma ve devalüasyon ile birlikte mali yapıda ortaya çıkmaya başlayan yeni bir bankacılık krizi, sistemden büyük miktarlarda mevduat çekilmesine neden olmuştur. Çekilen mevduat ilk olarak büyük ölçekli bankalara ve devlet tahviline, daha sonra buradan da dövizle yönelmiş ortaya çıkan bu durum da bankacılık sistemini büyük bir sıkışıklık ortamına sürüklemiştir.

Türk Bankacılık Sistemi 1994 yılında yaşanan bu ekonomik krizle birlikte hızla küçülme sürecine girmiş, bankacılık sisteminin özkaynakları erimiştir. Bu dönemde bankacılık sistemine olan güven ve itibar önemli ölçüde zedelenmiştir.

1994 krizi sırasında sisteme yönelik olarak sarsılan güven bunalımını yok etmek için mevduat sigortası kapsamı genişletilerek tüm mevduat, sigorta kapsamına alınmıştır.³³

1994 krizinin tüm bankacılık sistemini ve ekonomiyi tehdit edecek şekilde yayılmasının asıl nedeni, Merkez Bankasının duruma zamanında müdahale edecek kadar rezervi olmamasından kaynaklanmıştır. Fakat mevduat sigorta

³¹ Nedret Demirci, “**Finansal Krizlerin Anatomisi Modern Kriz Teorileri Işığında Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye**”, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No: 186, Ankara, 2005, s.168.

³² Yener Altunbaş, Ayhan Sarısu, “**AB Sürecinde Türk ve Avrupa Bankacılık Sistemlerinin Karşılaştırılması**”, TBB Yayını, Yayın No:200, İstanbul, 1996, s.66.

³³ Ö. Faruk Çolak, Aslan Yiğidim, “**Türk Bankacılık Sektöründe Kriz**”, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Ekim 2001, s.16.

limitindeki sınırın kaldırılmasıyla krizin aşılması yoluna gidilmiştir. Türk Bankaları 1994 yılında yaşanan krizle birlikte zor bir dönem içerisine girmişlerdir. Fakat bankalar dış yükümlülüklerini zamanında karşılayarak kendi risklerinin ülke riski şekline dönüşmesine engel olmuşlardır.

Son olarak 1994 krizinin devlete ve ekonomiye getirdiği yüklerle değinilecek olursa, bu krizde başlayan süreçlerin daha sonra da etkilerini sürdürmesi krizin başlıca özelliğidir. Etkilerin başında, kredi veren yabancı bankalara “devlet garantisi” verilmesi, ödenemeyen özel kredileri devletin ödemeyi üstlenmesidir. İkincisi, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) yoluyla devletin (belirgin sınırlamalarla da olsa) banka paniklerini önlemek için banka mevduatlarının garantörlüğünü yapmasıdır.³⁴

1.2.3.4 1997 Asya ve 1998 Rusya Krizi

1997 yılının ortalarında Güneydoğu Asya ülkelerinde ortaya çıkan mali kriz bütün dünyayı etkisi altına almıştır. Mali nitelikteki kuruluşların tüm gelişmekte olan ülkelere fonlarını çekmesiyle birlikte kriz küresel bir boyut kazanmıştır.

1997 yılının ortasında Asya’da kendisini gösteren bu krizin Türk Ekonomisi üzerindeki yansıması ilk olarak İMKB’de yaşanan düşüşle ortaya çıkmıştır. Fakat, Asya Krizi Türk döviz ve sermaye piyasasına etki edecek şekilde yansımamıştır.

Sonuç olarak; Asya’da yaşanan kriz Türk Ekonomisini çok fazla etkilememiştir. Fakat Rusya’da ortaya çıkan mali kriz Türkiye’yi etkilemiştir.

1998 yılında yaşanan siyasi istikrarsızlık ve Rusya Krizi, finansal piyasalarda belli ölçüde sağlanan dengeyi yeniden bozmuş, faiz oranlarının hızla yükselmesine yol açarak, finansal sistemin yeniden istikrarsız bir ortama girmesine neden olmuştur. Dünya ekonomisinde yaşanan olumsuz gelişmeler nedeniyle yurtdışından sağlanan kaynakların sınırlandırılması ve ekonomik faaliyetin özellikle sanayi sektöründe daralmaya bağlı olarak yavaşlamaya başlaması, bankaların aktif kalitesini bozmuştur. Bu gelişmelere bağlı olarak

---

³⁴ Gülten Kazgan, “**Türkiye’de Ekonomik Krizler: (1929–2001) Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İrdeleme**”, <http://kazgan.bilgi.edu.tr/docs/Turkiye.doc> , Erişim Tarihi: 19.02.2006.

bankacılık sektöründe tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranı bir önceki yıla göre %2,3'den %7,2'ye yükselmiştir.³⁵

Türk mali piyasaları Rusya Krizinde çok büyük bir kayıp yaşamamıştır. Rusya Krizinden asıl zarar gören kesim reel sektör olmuştur. Bu zor dönemde TCMB yetkilileri başta olmak üzere, ekonomi kurmaylarının olaylara serinkanlı yaklaşımları ve piyasalar için gerekli olan likidite ihtiyacını karşılama gayretleri, kamu bankalarının reel ekonomiye gereken desteği vermesi gibi etkenler Rusya Krizinin genişlemesini engellemiştir.

1.2.3.5 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizi

Türkiye 2000 yılına, ekonomik alana büyük etki edecek kararların alındığı bir ortamda girmiştir. 1999 yılı Haziran ayında IMF ile yapılan ikili görüşmelerde Yakın İzleme Anlaşması'nın yürütülen ekonomik programa bağlı ve mali finans destekli bir anlaşma şeklini alması kabul edilmiş ve 2000 – 2002 dönemleri arasında yürütülecek makroekonomik nitelikli politikaların genel bir çerçevesi çizilmiştir.

Türk Hükümetinin 9 Aralık 1999 tarihinde IMF'ye sunmuş olduğu Niyet Mektubu kabul görmüş ve 1 Ocak 2000 tarihinden itibaren üç yıllık bir ekonomi sürecini içine alan, maliye, para, kur ve gelir politikalarının yanında Merkez Bankası tarafından hazırlanan ekonomideki yapısal değişiklikleri de içeren enflasyonu düşürme programı uygulamaya konulmuştur.

Merkez Bankası tarafından açıklanan "Enflasyonu Düşürme Programı" üç temel unsur üzerine inşa edilmiştir:³⁶

- Sıkı bir maliye politikası uygulayarak faiz dışı fazlanın artırılması
- Yapısal reformların gerçekleştirilmesi ve özelleştirmenin hızlandırılması
- Enflasyon hedefi ile uyumlu gelirler politikası ve enflasyonun düşürülmesine odaklanmış kur ve para politikalarının uygulanması

---

³⁵ Babuşcu, a.g.e., s.13.

³⁶ "Türkiye'de Bankacılık ve Finans Krizleri", <http://www.e-aso.org.tr/html/TUR/asomedyamart2001-ft.html#dosya>, Erişim Tarihi: 10.04.2006.

2000 yılı başında uygulanmaya başlanan istikrar programı ile ekonomide çok kısa sürede bazı önemli gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin, enflasyon son 14 yılın en düşük düzeyine inmiştir.

Bu programın uygulamaya geçilmesiyle birlikte, ekonomide çok kısa sürede bazı olumlu gelişmeler gözlenmiş olmasına rağmen, Kasım 2000 yılında Türk Mali Piyasalarında likidite sıkışıklığının neden olduğu döviz talebindeki hızlı artış, uluslararası piyasalardaki bozulma ve içerde yaşanan olumsuz etkilerden kaynaklanan bir kriz yaşanmıştır.³⁷

Türk Bankacılık Sisteminin 2000 yılında yaşadığı kriz, uygulanmakta olan istikrar programının devamının sağlanmasını zora sokmuştur. Bu durumda sektör içerisinde yer alan bankalar da açık pozisyonlarını kapatma amacıyla döviz alımına gitmişlerdir. Kasım 2000 Krizine neden olan bilânçolardaki likidite riski birikimi, kur riskine dönüşmüş ve Şubat 2001 Krizi ortaya çıkmıştır. Türk Bankacılık Sektörü, yaşadığı Kasım 2000 Krizi sonrasında faiz riski, Şubat 2001 Krizi sonrasında ise hem faiz hem de kur riskinin neden olduğu önemli finansal kayıplar yaşamıştır.

2000 Kasım ve 2001 Şubat aylarında yaşanan finansal krizler, bankacılık sektörünü doğrudan ve önemli ölçüde etkilemiştir. 2001 yılında yaşanan kriz ve sonrasında bankacılık sektörü 50 Milyar dolara yakın özkaynağını kaybetmiştir. 84 olan banka sayısı 54'e düşmüştür. Bin altı yüze yakın banka şubesi kapanmış ve 50 bin bankacı işsiz kalmıştır.³⁸

Yukarıda yazılanlardan da anlaşıldığı gibi, 2001 Krizi nedenleriyle ve ortaya çıkan sonuçlarıyla birlikte tam bir bankacılık krizi niteliği taşımaktadır. Fakat Türk Bankacılık Sektörü kriz sonrası uğradığı zararları kapatma yoluna gitmeye başlamıştır. Sektörde risk kavramı yerleşmiş, bankalar risk yönetimi konusunda önemli mesafeler katetmiştir.

Türk Bankacılık Sektöründe Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde yaşanan 2 önemli kriz, sektörün yapısal nitelikteki sorunlarına kalıcı bir şekilde çözüm bulmak ve bankacılık sektörünün daha verimli, daha sağlıklı ve dünya

³⁷ Ercan Uygur, "Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri", Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, No:2001-1, Ankara, Nisan 2001, s.54-55.

³⁸ Suzan Sabancı Dinçer, "AB Bankacılık Sektöründe Yarın", TÜSİAD Yayın Organı Görüş Dergisi, Sayı:60, Eylül – Ekim 2004, s.32.

apında rekabet edebilecek bir yapıya erişebilmesi açısından, geniş kapsamlı bir yeniden yapılandırma programının daha fazla bekletilemez olduğunu ortaya koymuştur.

Bu amaçla hazırlanan “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”, 15 Mayıs 2001 tarihinde uygulamaya konulmuştur. Bunun sonucunda:³⁹

1. “4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun” hazırlanarak, bankacılık sektörünün sermaye yapısı glendirilmiş ve İstanbul yaklaşımı çerçevesinde reel sektörün malî kesime olan borçları gönüllülük esasına dayanarak yeniden yapılandırılmış,

2. Kamu ve TMSF bankalarının Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası dışındaki kaynaklardan gecelik borçlanması sıfırlanmış,

3. Kamu bankalarının 19 milyar dolar olan görev zararları tasfiye edilmiş ve görev zararları oluşumuna yol açan kanun ve kararnameler iptal edilmiş,

4. Bankacılık sektörünün sorunlu aktiflerinin çözümünü hızlandırıcı mekanizmalar hayata geçirilmiş,

5. Gözetim ve denetim çerçevesini glendirici ve sektörde etkinliği arttırıcı düzenlemeler yapılmış,

6. TMSF bankalarının yabancı para açık pozisyonları 4 milyar dolardan 400 milyon dolara, özel bankaların yabancı para açık pozisyonları ise 8,4 milyar dolardan 1,3 milyar dolara dışürülmüş,

7. TMSF kapsamındaki bankalara borçlu olanlar ile geri ödeme plânları yapılmış,

8. 2000 yılının Aralık ayında yüzde 9,3 olan bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı 2002 yılının Aralık ayında yüzde 27,1'e yükselmiştir.

---

³⁹ BDDK, “**Finansal Hizmetler Kanunu Tasarısı Taslağı Genel Gereçesi**”, Aralık 2004, s.7, http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/fhktt/23_aralik_genel_gerekce.doc, Erişim Tarihi: 10.03.2006.

1.2.4 Türkiye’de Son Dönemde Ortaya Çıkan Bankacılık Krizlerinde Bankacılık Risklerinin Etkileri

Türkiye’de Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde yaşanan ekonomik krizlerde bankaların almış oldukları riskler aşağıdaki gibidir:

a) Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinde Kur Riskinin Etkileri

IMF ile yapılan ve Ocak 2000 tarihinde uygulanmaya başlanan anlaşma Türk Bankacılık Sektöründe önemli değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Önceki dönemlerde Hazine bonosunun yüksek reel faizleri ile kar eden bankacılık, faizlerin düşmesiyle birlikte daha düşük karlar realize etmeye başlamıştı. Hisse senetlerinin yükseliş eğilimine geçmesi, bankaların risk taşıyan bu alana girmelerine neden olmuş ve bankalar spekülasyon ile aracı kurumları kullanarak kar sağlamaya yönelmişlerdir. Daha sonra borsa endeksinin düşmesi portföyde kalan hisse senetleri ve el konan bankaların grup şirketlerinin hisselerinin değerinin “0” a düşmesi ile birlikte bu kalemden önemli miktarda zararlar yaşanmıştır. Burada oluşan riske hisse senedi fiyatı riski de denilebilir. Aynı zamanda faizlerin döviz devalüasyonundan daha yüksek seviyede olması bankaların açık pozisyon politikası uygulamalarını sürdürmesine neden olmuştur. Bankaların açık pozisyon politikası uygulamaları da kur ve faiz riskini arttırmıştır.

b) Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinde Faiz Oranı Riskinin Etkileri

Bankalar 2000 yılında karlılıklarını arttırmak amacıyla tüketici kredilerine yönelmişlerdir. Tüketici kredilerinde faiz oranı 1-3 yıl arasında sabitlenirken, dövizin yükselmesi, yaşanan ekonomik krizde kişilerin kredileri zamanında geri ödeyememesi gibi sebeplerle tahsili gecikmiş durumda olanlar artmıştır. Bankaların tüketici kredilerinde faiz oranlarında esnekliğe gitme durumu yoktur. Bu durum bankaların kredi riskleri ile faiz oranı riskini arttırmıştır. Bankaların ellerinde bulunan hazine bonolarının kriz dönemlerinde yükselen ikinci piyasa faiz oranları da, bankaların zarar etmelerine neden olmuştur. Demirbank’ın

portföyünde yer alan hazine bonolarının yarattığı yüksek faizin zararı, önce faiz riski daha sonra da likidite riski olarak ortaya çıkmıştır.⁴⁰

c) Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinde Likidite Riskinin Etkileri

IMF ile yapılan ilk anlaşmada TCMB'si net iç varlıklar miktarına göre gelen döviz miktarı kadar Türk Lirası satarak ya da alarak piyasanın likiditesini kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Fakat devalüasyonun düşük seviyede kalmış olması, faiz oranlarında meydana gelen artış ve dövizin yurtdışına kaçıışı bu sistemin zora girmesine neden olmuştur.

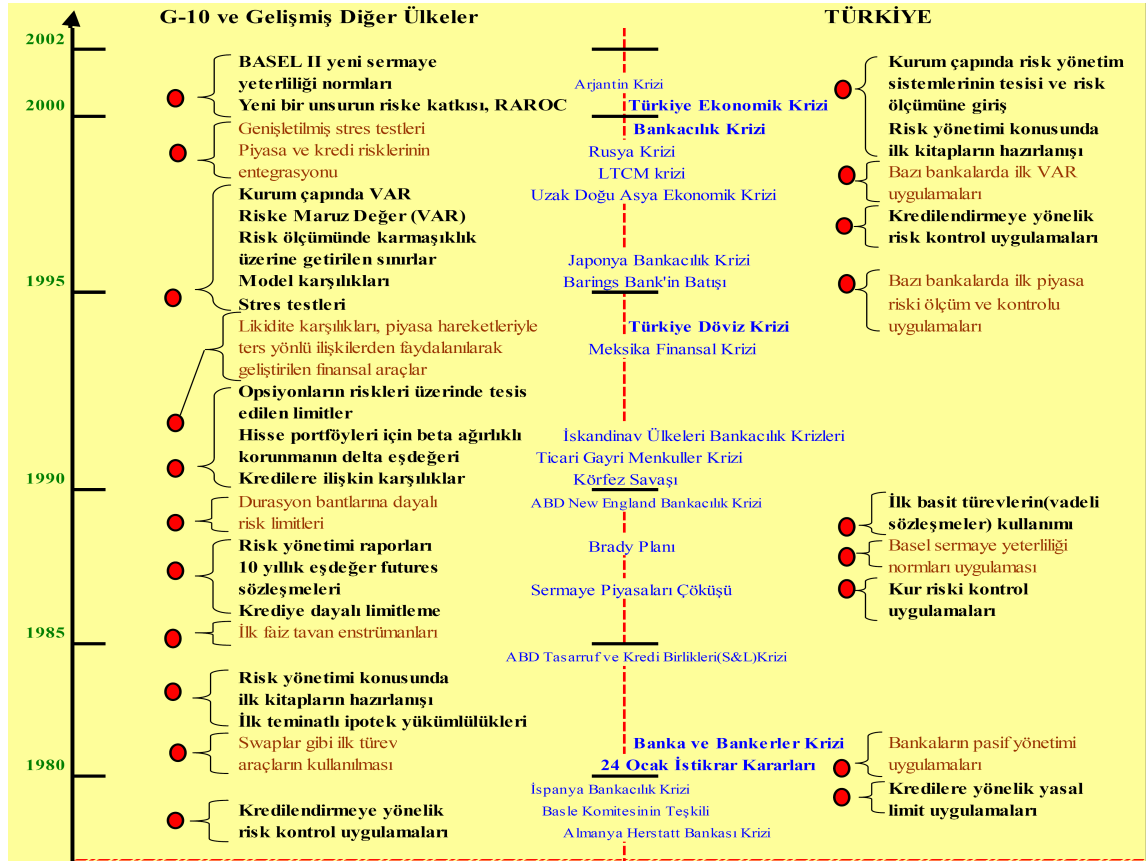
Devalüasyonun meydana geldiği Şubat 2001 Krizinde faiz oranlarının aşırı yükselmesi ve bankaların açık pozisyonları sektörün likidite kriziyle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur.

Şekil 1.4 de Gelişmiş ülkeler ve Türkiye'de bankacılık alanında yaşanan değişiklikler, karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

---

⁴⁰ Sudi Apak, '**Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması, Risk Yönetimi ve BDDK'nın Gelişme Stratejisi**', MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:13,Ocak 2002, s.58.

Şekil 1.4 Bankacılıktaki Gelişmelerin Türkiye ve Gelişmiş Ülkelerdeki Seyri

Kaynak: A.Nejat Yüzbaşıoğlu, "Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi", Ocak 2003, s.11, <http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlar/veraporlar/sunumlar/riskmanagementNY.pdf>, Erişim Tarihi: 10.02.2006.

1.3 Türk Bankacılık Sisteminin Genel Bir Değerlendirilmesi

Bankalar mali sistemin temelini oluşturmaktadır. Ekonominin verimli bir şekilde işleyebilmesi, halkın tasarruflarının toplanması ve toplanan tasarrufların kullanım alanlarına doğru bir şekilde dağıtılması açısından bankalar önemli bir rol oynamaktadır. Güçlü bir ekonomik yapının en temel unsurlarından birisi olan bankacılık sektörünün sağlıklı bir şekilde işlemesi mali sistem açısından büyük önem taşımaktadır.

Birinci bölümde de değinildiği gibi, Türk Bankacılığının gelişim aşaması incelendiğinde, bankacılık sektörünün ekonominin temel yapısından etkilendiği görülmektedir.

Şubat 2001 yılında tarihinin en ağır krizini yaşayan bankacılık sektörü hızlı bir şekilde toparlanma aşamasına girmiştir. Kriz sonrası süreçte bankacılık sektöründe;

- i) Şeffaflık artmıştır
- ii) Nitelikli insan gücü, teknolojik alt yapı ve kullanımı özellikle internet bankacılığı gelişmiş ve yaygınlaşmıştır.
- iii) Yüksek hizmet kalitesi ileri seviyededir.
- iv) Denetim ve uygulamalar büyük ölçüde AB standartlarına yaklaşmıştır.
- v) Risk kavramı yerleşmiş, bankalar risk yönetimi konusunda önemli mesafeler katetmiştir.

Bankacılık sistemi, temeli güven unsuruna dayanan bir yapıdan oluşmuştur. Bankacılık sisteminin karşı karşıya kalacağı riskler, bankacılık krizlerinin toplumsal bunalımlara neden olması ve ekonomik sistem içerisinde çözülmesi zor sorunlar yaratması nedeniyle, çok dikkatli incelenmesi gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Tezin ikinci bölümünde bankacılıkta risk ve risk yönetimi ile ilgili detaylı bilgiler yer almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE RİSK YÖNETİMİ

2.1 Risk ve Risk Yönetimi Nedir?

Risk kelimesi tanımlanması kolay fakat anlaşılması kolay olmayan sözcüklerdendir. Risk farklı şekillerde tanımlanabilmektedir.

Risk, kelime anlamı ile “bir zarara, bir kayba, bir tehlikeye yol açabilecek bir olayın ortaya çıkma olasılığı; tehlike” anlamlarına gelmektedir.⁴¹

Risk kelimesi genel olarak belirsizlik sözcüğü ile birlikte kullanılmaktadır. Risk ile belirsizlik sözcükleri birbiriyle karıştırılan fakat ayrı anlamları olan kavramlardır.

Risk belirsizliğe maruz kalmaktır. Risk, hem belirsizlik hem de belirsizliğin sonuçları olarak tanımlanabilir.⁴²

Günlük hayatta risk kavramı hayli sık kullanılan, her an karşılaşılabilecek bir olgudur. Günlük hayatta bireyler belirsizliği ortadan kaldırmak, olası riskleri ve bu risklerin etkilerini en aza indirmek, karşı karşıya kalınan belirsizliğin neden olacağı kayıplara karşı hazırlıklı olmak, bunlara karşı çaba göstermek durumundadır. Risk kavramı ile birlikte bu riski giderecek enstrümanlar da geliştirilmiştir. Sigorta şirketleri, bireyler ve kurumlar açısından risklerin etkilerini en aza indirmeye çalışırlar.

Finansal açıdan risk parasal bir kayıpla karşı karşıya kalma ihtimalidir. Finansal risk kişiden kişiye kurumdan kuruma farklılık göstermektedir.

Finansal yatırım açısından risk, yatırımların gelecekteki getirilerinin tahmin edilememesi olarak ifade edilebilir. Finansal yatırımların riskini, beklenen getiriyi düşürmeden azaltmanın yolu portföy oluşturmaktan geçmektedir.

---

⁴¹ Dictionnaire Larousse Ansiklopedik Sözlük, “**Risk**”, Milliyet Yayınları, Cilt:5, İstanbul, 1993, s.2011.

⁴² Arman Tefvik, “**Risk Analizine Giriş**”, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, Yayım No:337, 1997, s.2.

Günümüzde kişilerin ya da kurumların karşı karşıya kalabilecekleri risk türleri aşağıdaki tablodan incelenebilir. Bu risk türlerine her geçen gün yenileri eklenmektedir.

Tablo 2.1 Risk Türleri

<ul style="list-style-type: none"> • Baz riski • Bilgi riski • Döviz kuru riski • Faiz oranı riski • Geri çağırma riski • Ham data riski • Hisse senedi riski • Hukuki risk 	<ul style="list-style-type: none"> • İflas riski • İnterpolasyon riski • Kredi riski • Konsantrasyon riski • Korelasyon riski • Limit riski • Likidite riski • Mal fiyatı riski 	<ul style="list-style-type: none"> • Modelleme riski • Muhasebe riski • Netleştirme riski • Operasyonel risk • Opsiyon riski • Ödeme riski • Ölçeklendirme riski • Piyasa riski • Reklam riski 	<ul style="list-style-type: none"> • Sermaye riski • Sistem riski • Siyasi risk • Sözleşme riski • Takas riski • Teknoloji riski • Teminat riski • Terör riski
<ul style="list-style-type: none"> • Uygunluk riski • Ülke riski • Vergi riski • Verim eğrisi riski • Volatilité riski • Yatırım riski • Zaman riski 			

Kaynak: "Galaxy of Risks", (çevrimiçi)http://www.cmra.com/html/galaxy_of_risks_text.html, Erişim Tarihi:15.03.2006.

Risk hayatın her alanında olduğu kadar güven unsuruna dayanan bankaların da temel problemidir. Risk bankacılık faaliyetinin önlenemeyen ve giderilemeyen bir parçası durumundadır.

Bankacılık esas itibariyle risk alma üzerine kurulu bir sisteme dayanmaktadır. Fertlerden ve kurumlardan toplanan fonlar, üçüncü kişi ve kuruluşlara kullanılırken risk faktörü her zaman ön plandadır.

Bankacılık açısından risk kavramı, bankanın yatırımlarının zarara uğrama ihtimalini ifade etmektedir. Bankaların hemen hemen tüm faaliyet alanlarında aldıkları kararlar için bir risk unsuru söz konusudur. Örneğin; bankalar karlılığa ve likiditeye ilişkin kararlar alırken, mevcut belirsizliği gidermek amacıyla tahminde bulunurlar. İşte tahmin ile gerçekleşmenin aynı ölçülerde olmaması riski doğurmaktadır.

Bankalar, bütün ticari işletmeler gibi, kar elde etmek amacını taşımaktadır. Bankalar kendisine yatırım yapan pay sahibinin ya da hissedarının kazancını en üst seviyeye çıkarmak için çalışır. Bu anlamda, diğer işletmeler

gibi bir bankanın karlılığı risk yönetimine bağlıdır. Kötü bir risk yönetimi bir bankanın borçlarını ödeyebilirliğini tehlikeye sokar.⁴³

Riskin, herhangi bir nedenden dolayı zarara ya da ekonomik kayba uğrama ihtimali diye tanımlanması mümkünse, o zaman "risk yönetimi"nin bankanın kabul edilebilir bir düzeyde kar ederek sermayedar / pay sahibini kendisine yatırım yaptığı için ödüllendirmesini sağlayacak - tümüyle meşru ve etik - faaliyetlerde bulunurken, belirtilen hedefe ulaşmasını engelleyecek ya da geciktirecek nedenlerin bertaraf edilebilmesini amaçlayan her türlü yönetsel faaliyet şeklinde tanımlanması yanlış olmayacaktır.⁴⁴ Risk yönetimi kavramı bankacılık sektörünün ayrılmaz bir parçasıdır.

Bankacılıkta risk yönetimi, uygun maliyet ve yüksek kalitede finansal hizmet sunan etkin ve rekabete açık bir bankacılık sistemini teşvik etmelidir.

Piyasalarda bilinmektedir ki; bankaları, risklerini etkin idare ettiklerinde ödüllendiren ve risk taşıdıklarında cezalandıran doğal bir disiplin mekanizması vardır. Bu mekanizmanın başarılı bir şekilde çalışması, bankaları ve bankacılık sistemini şeffaflaştıracak ve piyasa katılımcılarının doğru karar vermesini sağlayacak bilgilerin onlara düzenli olarak verilmesini gerektirecektir. Etkin bir risk yönetim sürecinin oluşturulması bugün ve gelecekte finansal kurumların başarısının en temel unsurunu oluşturacaktır.

Etkin bir risk yönetim sisteminin kurulmasında - amaçlarına veya büyüklüğüne bağlı olarak - bankalar gibi karmaşık örgütlerde kapsamlı bir teknik altyapıya gereksinim vardır. Dünyadaki örneklere bakıldığında, iyi oturtulmuş, diğer bir deyişle, etkin çalışan bir risk yönetim sistemine sahip olabilmenin ilk şartının, risk kültürünün geliştirilerek her düzeydeki personeli kurumun karşı karşıya bulunduğu riskler konusunda bilinçlendirmekten geçtiği görülmektedir.⁴⁵

Bankalar etkin bir risk yönetimiyle;

- Riskleri kontrol edip kayıpları azaltabilir ve

---

⁴³ İlker Parasız, "**Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**", İstanbul: Banksis Yay.2000,s.183.

⁴⁴ Salih Tanju Yavuz, "**Risk Yönetimi İçeri Aktif Pasif Yönetimi Dışarı (mı?)**", TBB Bankacılar Dergisi, sayı:41, Haziran 2002, s.21.

⁴⁵ Esin Okay, "**Bankacılıkta Risk Yönetiminin Gelişimi ve Önemi**", İstanbul Ticaret Üniv.,Sosyal Bilimler Dergisi,Sayı:2, Aralık 2002, s.130.

- Riske ayarlı karlılık analizi ile daha karlı ürünlerde büyüyerek hissedarlara değer katabilirler.⁴⁶

2.1.1 Risk Yönetiminin Amacı

Risk yönetiminin amacı, bankanın risk almasını önlemek değildir. Tam tersine bankacılık risk alma işi olduğundan risk almaktan kaçarak bankayı yaşatmak zaten söz konusu olamaz. Bankacılıkta risk yönetiminin iki temel hedefi vardır:⁴⁷

1. Bankanın finansal performansını iyileştirmek,
2. Bankanın karşılanması ve kabulü mümkün olmayan ölçüde büyük zararlarla karşılaşmasını önlemek.

Bankacılıkta risk yönetiminin temel amacı, banka karlılığını arttırmak için bankanın güçlü mali yapısını, getirisini ve riskini birbiriyle doğru bir şekilde ilişkilendirip, pazarın sürekli artan ve çeşitlilik kazanan zor taleplerini karşılayabilecek bir sistem oluşturmaktır.

2.1.2 Risk Yönetiminin Önemi

Günümüzde finansal kuruluşların stratejik planlarında risk yönetimi çok öncelikli bir konu olarak yer almaktadır. Özellikle mali sistem içinde önemli bir yeri olan bankalar kuvvetli ve etkin bir risk yönetimi ile bir taraftan piyasaların karşı karşıya kaldığı olağanüstü durumlarda bankanın maruz kalabileceği zararları azaltırken, diğer taraftan da riske göre düzenlenmiş getiri analizleri ve daha karlı ürünler ile büyüyerek hissedarlarına değer katarlar.

Türk Bankacılık Sistemi 2000 (Kasım) ve 2001 (Şubat) yıllarında karşı karşıya kaldığı finansal krizler sonrasında risk yönetimi uygulamalarına artan bir şekilde ilgi duymaya başlamıştır. Mali istikrarsızlıktan korunmak amacıyla bankaların etkin bir risk yönetim sistemine sahip olmasının ne denli önem taşıdığı yaşanan bu krizlerle daha net bir şekilde anlaşılmıştır.

---

⁴⁶ Pınar Evrim Mandacı, “**Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri**”, Dokuz Eylül Üniv. S.B.E., Dergisi, Cilt 5, Sayı:1, 2003, s.74.

⁴⁷ M. Ayhan Altıntaş, “**Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**”, Ankara: Turhan Kitabevi, 2006, s.2.

Günümüz bankacılığı, risklerin yönetim sanatı olarak değerlendirilebilir. Fakat bankacılığı riskleri yönetme sanatı olarak tanımlamak, bankacılığın karşı karşıya kaldığı risklerin iyi bir şekilde yönetildiği anlamına gelmemektedir. Türk Bankacılık Sisteminde risklerin bilinçli bir şekilde yönetilmesi daha yeni bir olgudur. Fakat risk yönetimi Türk Bankacılık Sistemi açısından yerleştirilmesi kaçınılmaz olan ve önümüzdeki dönemde de yeni bankacılık ortamında mutlaka ihtiyaç duyulacak bir kavramdır.

Finans piyasalarındaki küreselleşme, Türkiye'nin AB'ye katılma konusundaki kararlılığı, BIS gibi uluslararası kurumlar tarafından önerilen yeni düzenlemeler de göz önüne alındığında, uluslararası piyasalar ile entegrasyonu kaçınılmaz olan Türk Bankacılık Sektöründe risk yönetimi kültür ve uygulamalarının yerleştirilmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.⁴⁸

Bankaların risk yönetimine artan bir ilgi ile daha fazla odaklanma nedenleri şu şekilde sıralanabilir.⁴⁹

1. Bankaların iş ortamları çok büyük değişikliklere uğramıştır. (Örneğin işler yeni coğrafi veya ürün pazarlarına genişlemekte, küresel ve Avrupa finansal marketlerinin birleşmesinden dolayı artan riskler doğmakta, müşteri beklentileri değişmektedir.)
2. Çalışma ortamının değişmesi daha fazla rekabetin oluşmasına ve hissedarlar tarafından baskının artmasına neden olmaktadır.
3. Kurumların yapısının daha karmaşık bir hal alması sonucu risk alma sorumlulukları tam tanımlanamamaktadır.
4. İş ortamındaki işlemler ve işleyişler daha da karmaşıklaşmış ve bundan dolayı yeterli şeffaflık sağlanamamıştır.
5. Ürün ömürleri, üst düzey yönetimin takdir edemeyeceği bir seviyeye kadar çıkmıştır.
6. Stratejik alanda yapılan hataların maliyeti yükselmektedir ve olası bir kontrol eksikliğinin etkisi genelde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

---

⁴⁸ Cüneyt Sezgin, Yasemin Tüzün, “Dünya’da ve Türkiye’de Piyasa Riski Yönetimi Uygulamaları”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı:17, Mart – Nisan 2001, s.74.

⁴⁹ Nuri Tezel, “Bankacılık Risk Alma İşidir. O Zaman Risk Yönetimine Artan Öneme Yaklaşım Nedendir?”, 18.11.2002, <http://www.makalem.com>, Erişim Tarihi:12.02.2006.

7. Düzenleyiciler, yatırımcılar, müşteriler ve hissedarlar risk yönetimi sürecine daha fazla önem vermektedirler.

2.1.3 Risk Yönetim Süreci

Risklerin iyi bir şekilde yönetilebilmesi için, hangi risklerden kaçınılacağı, hangi risklerin hangi şartlar altında kabul edileceği ve hangi yeni risklerin alınacağı konusunda doğru karar verilmesi gerekmektedir.

Banka işletmelerinde geniş anlamda risk yönetimi dört adımda belirlenmektedir. Bu aynı zamanda risk yönetim sürecinin fonksiyonları olarak da nitelenebilir.⁵⁰

1.Adım: Risklerin Belirlenmesi

Bankanın, işletmesine özgü risk tiplerinin ne olduğunu, bunların birbirinden farklarını ve bunlara ilişkin uygulanan politikalarını tespit aşamasıdır.

2.Adım: Risklerin Ölçülmesi, Sayısallaştırılması

Birinci aşamada tespit edilen risk tiplerinin nasıl ölçülebileceğinin belirlenmesi veya sayısallaştırılmasıdır.

3.Adım: Risk Yönetimi Kararlarının Uygulanması

Ölçülen ve somut şekle getirilen risk türlerinden kaçınıcı ve bunlara karşı koruyucu politikaların uygulanmasıdır.

4.Adım: Risk Yönetim Politikasının Sonuçlarının Kontrolü

Alınan politik karar ve önlem uygulamalarının başarısını tespit ve devamlı bir süreç içerisinde uygulanan politikaların gözlenmesidir. Bir bütün içinde ele alınırsa risk yönetim politikaları bu aşamalardan geçer. Risk yönetimi dendiği zaman tüm bu aşamaları içerir.

---

⁵⁰ Hasan Kaval, “**Bankalarda Risk Yönetimi**”, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000, s.24.

2.2 Risk Yönetiminin Gelişimi

Risk yönetimi uygulamalarının gelişimi;⁵¹

- (a) Finansal risk tiplerine;
- (b) Bir risk yönetimi çerçevesi kurmak için gerekli metodolojiye;
- (c) Bütünleşik kurum çapında risk yönetiminin gerçekleştirilmesine yardımcı olacak ve risk optimizasyonu ile kurumsal zararların engellenmesine katkıda bulunacak bir risk değerlendirilmesinde izlenecek prosedürlere göre tanımlanabilir.

Türk Bankacılık Sektöründe son yıllarda öncelik kazanan, yaşanan krizler ile birlikte sektörde yerleştirilmesi kaçınılmaz olan ve önümüzdeki dönemde de “yeni bankacılık ortamında” mutlaka ihtiyaç duyulacak “risk yönetimi kültürü ve sistemi” uluslararası piyasalarda daha çok son 10 yıla damgasını vuran yeni ve sürekli gelişen bir konudur.

1970’li yılların ilk yarısında ekonomik alanda yaşanan gelişmelerle birlikte, piyasa ekonomilerinin gelişimi ve dönüşümü ile birlikte risk yönetimi finans sektörü için önemli bir kavram haline gelmiştir.

Türkiye’de, 1980’lere kadar kısıtlı kambiyo rejiminin uygulanması nedeniyle risk algılaması, daha çok operasyonel riskler (yanlış işlemler, suiistimaller vb.nden kaynaklanan riskler) üzerine yoğunlaşmış ve teftiş kurulları bu süreçte büyük önem kazanmıştır. 1980’li yıllardan itibaren bankacılık kesiminde - ekonomideki liberalleşmeye paralel olarak - faizlerde, döviz kurlarında ve menkul kıymet fiyatlarında önemli ölçüde dalgalanmalar olmuştur. Bu gelişmeler bankaları risk yönetimi tekniklerini göz önünde bulundurmaya itmiştir.⁵²

Özellikle 1990’lı yıllardan itibaren serbestleşme ve globalleşme eğilimlerinin artması ve uluslararası piyasalarda gelişmekte olan ülkelerin öneminin artmaya başlaması ile sermaye hareketleri önemli ölçüde etkilenmiştir. Sermaye hareketlerinin gelişmekte olan ülkelere doğru yönünü çevirmesi bir

---

⁵¹ Sally Clarke, “**Kurum Çapında Risk Yönetimi: Anahtar Kavram Entegrasyon**”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 19, Temmuz – Ağustos 2001, s.52.

⁵² Faik Çelik, Mehmet Behzat Ekinci, “**Türkiye’de Bankacılık Krizlerinin Önlenmesinde Risk Yönetiminin Yetersizliği, Stratejik Bir Yaklaşım**”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi Sayı:23, Mart-Nisan 2002, s.17.

yandan bu piyasalardaki gelişimi hızlandırırken diğer yandan risklerin boyutunu ve önemini değiştirmiştir. Özellikle 1997 yılından itibaren Asya ülkeleri, Rusya ve Latin Amerika ülkelerinde yaşanan tecrübeler ile birlikte mali piyasalarda risklerin azaltılması ve kontrol edilmesi yönünde yeni düzenlemeler gündeme gelmiştir. Bu çerçevede en kapsamlı çalışma Uluslararası Düzenlemeler Bankası (BIS)'nin sermaye yeterlilik düzenlemesini piyasa riskini de hesaplamalara alacak şekilde revize etmesidir. Birçok ülke tarafından bu yeni yaklaşım benimsenmiş ve uygulamaya başlanmıştır. Uluslararası alandaki bu gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de risk yönetim yaklaşımının ve uygulamalarının değişmesi zorunlu hale gelmiştir.⁵³

Türk Bankacılık Sistemi, 1999 yılının ikinci yarısından başlayarak, yasal açıdan sağlam temellere dayanan bir yeniden yapılanma süreci içerisine girmiştir. Bu bağlamda, Türk Bankacılık Sisteminin daha sağlıklı bir hukuki ve mali yapıya kavuşturulması ve bu amaçla bankalar üzerindeki kamu denetiminin, etkinliğinin artırılması amacıyla 4389 sayılı Bankalar Yasası çıkarılmıştır. Yeni Bankalar Yasası ile getirilen en önemli yeniliklerden biri de bankaların karşılaştıkları risklerin izlenmesi ve kontrolünün sağlanması amacıyla etkin bir iç denetim ve risk kontrolü ile yönetim sistemi kurmalarının zorunlu tutulmuş olmasıdır.⁵⁴

2000'li yıllara gelindiğinde ise Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimi ile ilgili yapılan çalışmaların uluslararası alanda yaşanan gelişmelere paralel olarak yoğunluk kazandığı görülmektedir.

Uluslararası piyasalarda yaşanan gelişmeler, finans piyasalarındaki küreselleşme, BIS gibi uluslararası kurumların gelişmiş piyasaları yönlendiren düzenlemeleri ve Türkiye'nin de AB'ye katılma konusundaki ciddi çalışmaları Türk Bankacılık Sektörünün de gelişmiş piyasalara uyum sağlamak yönünde yapısal bir değişikliğe gitmesini, gelişmiş risk yönetimi kültürü ve uygulamalarını benimsemesini ve yerleştirmesini zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede Şubat 2001'de

---

⁵³ Melike Alparslan, “**Son Dönemde Bankacılık Alanında Gerçekleştirilen Yasal ve Düzenleyici Değişiklikler 1999-2001**”, TBB Bankacılık Dergisi, Sayı:39, Aralık 2001, s.77-78.

⁵⁴ Recep Önal, “**Bankalarda Etkili ve Uluslararası Standartlara Uygun Risk Yönetimi ve Kontrol Modeli**”, 8 Haziran 2000, http://www.ekonomi.gov.tr/ro_20000608_jav.html, Erişim Tarihi:10.01.2006.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), tarafından yayımlanan ve uluslararası düzenlemelere paralel olan “Bankalarda İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemlerinin Kurulmasına ve Faaliyetine İlişkin Yönetmelik” ile Türk Bankacılık Sektörü için çok önemli bir adım atılmıştır.⁵⁵ Bankaların iç denetim ve risk yönetimi ile ilgili yapılan bu düzenlemenin yanında sermaye yeterliliğinin BIS uygulamalarına paralel bir şekilde ölçülmesini düzenleyen yönetmelikler Türk Bankacılık Sektörünün bu alanda daha güçlü ve sağlıklı bir yapıya sahip olmasını kolaylaştırmıştır.

Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimi ile ilgili gerekli bu düzenlemelerin yapılmasıyla ve Basel II kriterlerinin de etkisiyle risk yönetiminde önemli bir aşamaya gelinmiştir. Fakat risk yönetiminin uzun soluklu bir iş olması nedeniyle, bu konuda Türk Bankacılık Sektörü halen emekleme aşamasındadır.

Risk yönetim kültürünün bankalara yerleşmesi zaman alacak bir süreç olmasına rağmen bankaların bundan sonra sermaye yeterliliği oranlarını muhafaza etmeleri ve sağlıklı büyüme altyapısını oluşturabilmeleri için fiyatlama, ürün konsantrasyonu ve kaynak ayırabilecekleri faaliyet alanlarının belirlenmesi açısından risk yönetimi çok büyük bir önem arz etmektedir. Risk primi ve fiyatlandırmanın sağlıklı yapılabilmesi için etkin bir risk yönetimi gerekmektedir.⁵⁶

Tablo 2.2 de risk yönetiminin gelişimi 1980’li yıllardan başlayarak verilmiştir.

---

⁵⁵ Ebru Ogan Erdoğan, Burak Dolgun, “Dünya’da ve Türkiye’de Kredi Riski Uygulamaları”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 18, Mayıs-Haziran 2001, s.80.

⁵⁶ Cüneyt Sezgin, “Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılanma Konusunda Öneriler”, TÜSİAD, Yayın No. TÜSİAD-T/2003-4/355, İstanbul, 2003,s.41.

Tablo 2.2 Risk Yönetiminin Gelişimi

1980'ler	Aktif / Pasif Yönetimi: Piyasa Fiyatlarındaki Dalgalanmanın Artması Piyasa Riski Yönetimi: Alım/Satım İşlem Hacimlerinin Büyümesi
Temmuz 1988	Kredi Riski Yönetimi: Kredi Riskindeki Geleneksel Yaklaşımın Değişmesi ve Piyasa İşlemlerinden Kaynaklanan Kredi Riskinin Hesaplamalara Katılması, Basit Türev Ürünlerin İşlem Görmeye Başlaması Sermaye Yeterliliği Standardı:
Nisan 1993	Piyasa ve Kredi Riski Yönetiminin Entegrasyonu: Karmaşık Türev Ürünlerinin Piyasaya Çıkması Faiz Riski: Kur Riski: Hisse Senedi Riski: Emtia Fiyatları Riski:
Nisan 1995	Piyasa Riski Standardı: Value at Risk (VAR) İçsel Piyasa Riski Modelleri: Riske Maruz Değer (RMD)
1997	Riske Göre Düzenlenmiş Getiri Hesaplamaları (RAROC) ve İş Kolu Bazında Sermaye Tahsisi: Kar Marjlarının Daralmasına Bağlı Verimlilik Arayışları.
Temmuz 1999	İstatistiksel Modellerin Stres Testi ve Senaryo Analizleri ile Desteklenmesinin Yaygınlaşması: Gelişmekte Olan Ülkelerde Yaşanan Finansal Krizler İşlem Riski İçin Sermaye Ayırımı: Sermaye Yeterliliğinin Denetimi: Risk Derecelendirme: Piyasa Disiplini:

Kaynak: TÜSIAD Bankacılık Grubu, "Risk Yönetimi", 2000, s.14.

2.3 Bankaların Karşılaştıkları Riskler

Bankacılıkta risk yönetimi kavramının getirdiği en önemli yeniliklerden birisi, var olan risklerin tanımlanarak sınıflandırılması olmuştur. Genel olarak bankaların maruz kaldıkları riskler aşağıdaki tabloda sınıflandırılmaktadır:⁵⁷

Tablo2.3 Bankaların Maruz Kaldıkları Riskler

1. Kredi Riski	8. İnsan kaynağı faktöründen oluşan Riskler
2. Faiz Oranı Riski	9. Hukuki düzenlemelere uyumsuzluk Riski
3. Kur Riski	10. İtibar Riski
4. Hisse Senedi Fiyat Riski	11. Sistem Riski
5. Emtia Fiyat Riski	12. Teknoloji Riski
6. Likidite Riski	13. Çevre Riski
7. İşlem Riski	14. Politik Risk

Kaynak: Eratay, a.g.m., s.44.

Yukarıda sıralanan riskler genel olarak bankacılık sektörünü ve bankaları tehdit etmektedir.

Bankacılıkta karşılaşılan risklerin yakın gelecekte daha da artacağı konusunda genel bir fikir birliği oluşmuş durumdadır.

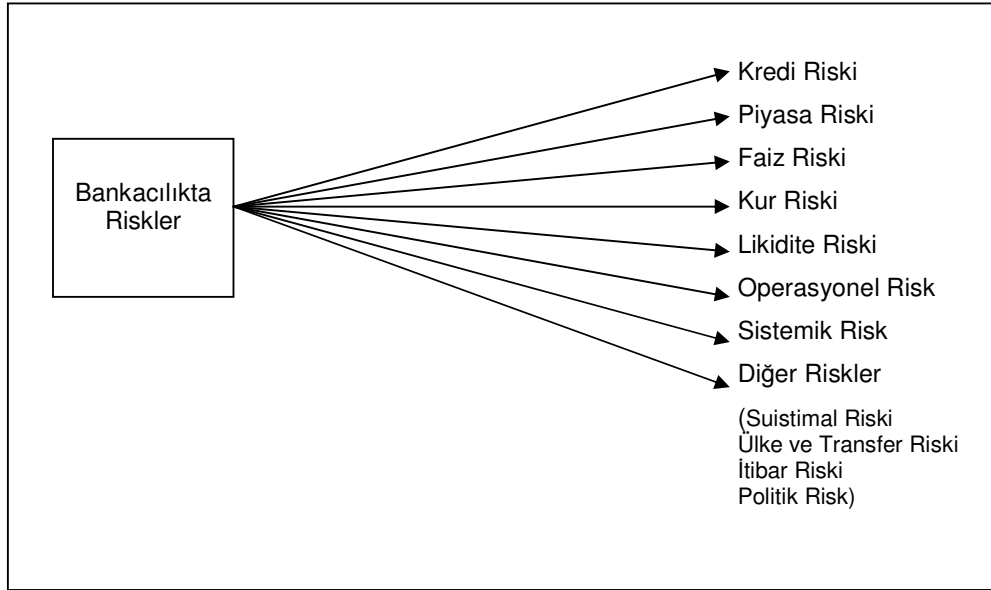
⁵⁷ Sertan Eratay, "Kredi Riskinin Tanımı Ölçümlene Yöntemleri ve Modelleri", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı:31, Temmuz-Ağustos 2003, s.44.

Bankaların karşılaştıkları riskler yönetilip, yönetilemeyeceğine göre de iki grupta toplanmaktadır:

- 1) Kontrol edilebilir riskler
- 2) Kontrol edilemeyen riskler

Kontrol edilebilen riskler, risk azaltıcı tekniklerin kullanılması veya riski doğuracak işlemlere ilişkin limitlerin uygulanması suretiyle bankanın zarara uğrama ihtimalinin azaltılmasının mümkün olduğu riskler olarak tanımlanmaktadır. Kontrol edilemeyen riskler ise, kontrol edilebilir risklerin zaman içinde değişebilirliğine bağlı olarak herhangi bir risk ölçme veya azaltma tekniği kullanmak veya limit uygulamak suretiyle gerçekleşme olasılığı önceden tahmin edilemeyen ve ortaya çıktığı anda gerçekleşen zarar riski olarak tanımlanmaktadır.⁵⁸

Şekil 2.1 Bankacılıkta Riskler

Kaynak: Joel Bessis, “**Risk Management in Banking**”, Chichester: JohnWiley & Sons., 2002, s.12.

Bankacılığın karşı karşıya kaldığı riskler:

⁵⁸ BDDK, “**Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik**”, 2001, http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bddk_icdenetim_riskyonetimi.doc, Erişim Tarihi: 17.03.2006.

1. Kredi Riski
  2. Piyasa Riski (Faiz, Kur, Likidite Riski)
  3. Operasyonel Risk
  4. Sistemik Risk
  5. Diğer Riskler (Suistimal, ülke ve transfer, itibar ve politik risk)
- olarak 5 grupta toplanabilir. Bu çalışmada bu beş risk çeşidi incelenecektir.

2.3.1 Kredi Riski

Bankaların en temel ve önemli faaliyetlerinden biri kredi vermektir. Bu nedenle kredi riski bankaların karşılaştıkları en temel risk türüdür. Bankalar açısından kredi riski, her kredi işleminin kaçınılmaz bir unsurudur.

Kredi riski, kredi kullananların kredi faizini ve/veya anaparasını vadesinde ödememesidir. Kredi riski ayrıca ödemelerin kısmi olarak ve/veya gecikmeli olarak yapılmasını da içerir. Yani kredi riski karşı tarafın sözleşme yükümlülüklerini, edimlerini yerine getirememesi veya getirmek istememesinden ortaya çıkar. Böyle bir durum ise nakit akışı problemlerine neden olur ve belirsizlik yaratır.⁵⁹

Bankalar açısından kredi riskinin nedeni krediler olmakla beraber, kredi riski yalnızca kredi verince ortaya çıkmaz. Bankanın faaliyetlerine bağlı olarak bilanço ve bilanço dışı hesaplardaki diğer faktörler de kredi riskine neden olabilir. Bu faktörlere örnek olarak, interbank işlemleri, teminat mektubu, kefalet, ticaret finansmanı, garanti, akreditif, ve benzeri bilanço dışı taahhütler, döviz işlemleri, swap işlemleri, bonolar, menkul kıymet işlemleri, vadeli işlemler ve türev enstrümanlar verilebilir.

Genel olarak kredi riski, verilen kredinin geri dönmeme olasılığı olarak da tanımlanabilir. Kredi riski finans alanında faaliyet gösteren tüm kuruluşların karşı karşıya olduğu temel risk faktörlerinden biridir. Kredi riski aynı zamanda karşı tarafın mali durumunda meydana gelen bozulmanın neden olduğu piyasa değeri kaybına da işaret eder.

---

⁵⁹ Vedat Güven, “**Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemindeki Uygulamalar**”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2003, s.6.

Kredi risk yönetiminin amacı, uygun parametreler içinde bankanın maruz kalabileceği riskleri yöneterek bankanın risk ayarlı getirisini maksimize etmektir. Bankalar portföylerindeki tüm kredi risklerini ve bireysel kredilere ve işlemlere ilişkin risklerini yönetmek durumundadırlar. Bankalar ayrıca kredi risklerinin diğer risklerle ilişkisini de göz önünde bulundurmalıdır. Kredi riskinin etkin bir şekilde yönetimi, risk yönetiminde kapsamlı bir yaklaşımın önemli unsurlarından biridir.⁶⁰

Kredi risk yönetimi, bir bankanın risk yönetimi açısından çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kredi riski yönetimi uzun dönemde banka başarısı için çok gerekli bir faktördür ve bankanın karlılığına çok olumlu etki yapar.

Bankalar, hangi kredi taleplerinin kabul edilebilir riskler taşıdığına karar vermek durumundadır. Bir banka kredi riskini değerlendirirken aşağıda yer alan şu aşamalara dikkat etmelidir.⁶¹

Karakter: Kredi talep eden kişinin borcunu geri ödemesi konusunda istekli olması anlamında kullanılmaktadır.

Kapasite: Kredi talep eden kişi ya da kuruluşun talep ettiği krediyi geri ödeyebilme gücünü gösterir. Şirketler için finansal tablo analizi yapılarak hesaplanabilir. Ayrıca yönetim kalitesi ve deneyime bakılır.

Kapital: Kredi talep eden kişi ya da kuruluşun sermaye yapısını belirtir.

Teminat: Talep edilen kredinin güvencesini oluşturur. Nakde dönüştürebilme yeteneği önemlidir.

Koşullar: Krediyi talep eden firmanın faaliyette bulunduğu dönemdeki ülkenin sahip olduğu ekonomik koşullar ile firmanın faaliyette bulunduğu sektörün sahip olduğu imkânların belirlenmesi.

Bankalar portföylerinde yer alan tüm kredi risklerini ve bireysel kredilere ve işlemlere ilişkin risklerini iyi bir şekilde yönetmek durumundadırlar. Bankalar ayrıca kredi risklerinin diğer risklerle olan ilişkisini de göz önünde bulundurmalıdır. Kredi riskinin etkin bir şekilde yönetilmesi, risk yönetiminde kapsamlı bir yaklaşımın temel unsurlarından birisidir.

⁶⁰ TBB, “**Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler**”, Temmuz 1999, http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk_yonetim.doc, Erişim Tarihi:08.02.2006.

⁶¹ Selvin Saker, “**Türk Bankacılık Sisteminde Ticari Bankalarda Fon Yönetimi Kararları**”, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1998, s.123.

2.3.2 Piyasa Riski

Piyasa riski, bankaların tutmuş oldukları pozisyonlarda, finansal piyasalardaki dalgalanmalardan kaynaklanan faiz, kur ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişmelere bağlı riskler nedeniyle oluşan zarar etme ihtimalidir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi bankaların üstlendikleri; faiz riski, döviz kuru riski, likidite riski, piyasa riski kavramının içeriğini oluşturur.

Piyasa riski, özellikle dalgalanan ekonomilerde bankaların en sık karşılaştığı risktir.⁶² Dalgalı bir piyasa ortamında faaliyet gösteren bankalar içerisinde piyasa riskinin en temel göstergelerinden biri likidite diğeri ise açık pozisyonudur.

Genel anlamda piyasa riski, bir finansal işletmenin mali yapısının, piyasa fiyatlarındaki dalgalanmalar veya piyasalarda zıt yöndeki fiyat hareketlerinden dolayı maruz kalabileceği riski ifade eder. Bu bakımdan piyasa riski bankacılık sektörünün karşılaştığı risklerin en geniş kapsamlısıdır.

Piyasa riski her zaman mevcut olan bir risktir. Piyasa riskinin ölçümü, piyasa parametrelerinin değişkenliğine bağlıdır. (faiz oranı, borsa endeksi, döviz kuru, enflasyon oranı vb.) Piyasa riskini kontrol etmek portföy değerinin değişim oranlarına limit konulması ile mümkündür. Piyasa riskinin yönetimi portföy değerindeki değişimlere uygun ayar yapılmasıdır. Piyasa riski tüm bankacılık riskleri gibi çok yönlü ve değişkendir.⁶³

2.3.2.1 Faiz Riski

Faiz riski, faiz oranlarındaki değişime bağlı olarak oluşan ters yönlü hareketlerin, bir bankanın mali yapısında yarattığı etki olarak tanımlanabilir. Yani faiz riski, faiz oranlarındaki hareketler nedeniyle bankanın pozisyon durumuna bağlı olarak maruz kalabileceği zarar ihtimalini ifade eder.⁶⁴ Geniş bir tanımlama ile faiz oranı riski açıklanacak olursa; faiz oranı riski, faiz

⁶² Sinan Borluk, “Türkiye’de Mali Sektörün Yapısı, Sorunları ve Ekonomiye Etkisi” , MPM Yayınları, No:672, Ankara, 2004, s.23.

⁶³ Emre Alkin, Tuğrul Savaş, Vedat Akman, “Bankalarda Risk Yönetimine Giriş” , İstanbul: Çetin Matbaacılık, 2001, s.117.

⁶⁴ BDDK, Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik, 2001 s.15.

oranlarındaki beklenen veya beklenmeyen değişimlere bağlı olarak finansal araçların değerlerinde ortaya çıkan değişmeler nedeniyle işletmelerin nakit akımları, bilançolarının aktif ve pasif yapıları üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkiler olarak tanımlanabilir.

Faiz riski nedeniyle bankaların maruz kaldığı riskler aşağıda belirtilmiştir. Bu riskleri beş grupta incelemek mümkündür.⁶⁵

1. Gelir riski: Sadece faize hassas olan bilanço kalemleri için söz konusudur. Bu faktör, ekonomideki belirsizlik nedeniyle, kısa vadeli bir bilançooyu tercih eden Türk bankaları için önemlidir.
2. Fiyat riski: Riskin bu kısmı, faize hassas olmayan aktif ve pasiflerin piyasa değerlerinde değişikliklere neden olduğu için direkt olarak bankalar için bilançonun büyüklüğünü ve sermaye yeterliliği oranını etkileyebilmektedir.
3. Yeniden yatırım riski: Riskin bu kısmı, vadesi dolan bir kredinin ya da vadesi boyunca ara ödemeleri olan bir kredinin, o kredinin ilk verildiği faiz oranından değil, farklı olabilecek cari dönem faiz oranından yeniden yatırıma dönüőtürülmesi riskidir.
4. Önceden ödenme riski: Riskin bu kısmı, faiz oranları yüksek iken uzun vadeli olarak verilen bir kredinin, faizlerin düşmesi durumunda, kanunlar dahilinde borçlu tarafından, vadesinden önce geri ödenmesi riskidir.
5. Baz riski: Riskin bu kısmı, faizlerde meydana gelen değişmenin, tahvil-bono-kredi ve mevduat faiz oranlarına, spot ve futures faiz oranlarına aynı yön veya miktarda yansımaması riskidir.

Türkiye gibi faiz oranlarının aşırı dalgalanmalar gösterdiği ve yüksek faiz oranlarının geçerli olduğu ölkelerde faiz riskinin yönetimi oldukça önem taşımaktadır. Bankalar faiz riskini iyi bir şekilde yönettikleri takdirde önemli bir karlılık kaynağı oluşturacaklardır. Faiz oranlarında meydana gelen değişimi tahmin etmek ve buna göre pozisyon oluşturmak suretiyle bankalar karlılıklarını artırmayı hedeflerler. Ancak faiz oranlarında oluşan değişimlerin doğru tahmin edilmesi hiç kolay değildir. Faiz oranlarında oluşan dalgalanmaların başlıca nedenleri; para arzında ortaya çıkan değişimler, fon arz ve talebindeki

---

⁶⁵ Engin Kurun, “**Faiz Riski Yönetimi ve Türkiye Uygulaması**”, SPK Yayın No:181, Ankara, 2005,s.13.

değişimler, para politikası, piyasa beklentileri, getiri beklentileri, güvenilirlik ve pazar likiditesidir. Yukarıda ifade edilen bu nedenlerle bankaların faizlerde oluşan olumsuz değişimlere karşı kendilerini muhafazakâr bir Aktif-Pasif yönetimiyle korumaları gereklidir.

2.3.2.2 Döviz Kuru Riski

Kur riski, ülke parasının değerinin diğer yabancı paralar karşısında değer yitirmesi veya bankanın döviz pozisyonunda mevcut yabancı paraların birbirleri arasındaki değerlerinde meydana gelen değişimler sonucu uğranılabilecek zarar olasılığı olarak tanımlanabilir.

Bir bankanın bir yabancı para cinsinden net pozisyonu açık pozisyon ise o bankanın belirli bir para cinsinden yabancı para yükümlülükleri varlıklarını aşmaktadır. Bu durumda söz konusu yabancı para değer kazanırsa banka açık pozisyon nedeniyle bir zararla karşılaşır ya da söz konusu yabancı para değer yitirir ise, banka açık pozisyondan kazanç sağlar. Bir bankanın bir yabancı para cinsinden net pozisyonu kapalı pozisyon ise bankanın belirli bir para cinsinden yabancı paralı yükümlülükleri varlıklarının altındadır. Bu durumda ise yabancı paranın değer yitirmesi halinde banka zarara uğrarken, yabancı paranın değer kazanması halinde banka kar sağlar.⁶⁶

Bir bankanın döviz borçları ve döviz alacaklarından kaynaklanan pozisyonunun nedenleri şu şekilde sıralanabilir.⁶⁷

- Kredi verme faaliyeti,
- Yabancı sermaye sağlamaya yönelik faaliyetleri,
- Müşteri adına yüklenilen taahhütler,
- Bankanın mali nitelikteki faaliyetleri ve
- Enflasyonun etkilerini arındırma çabalarıdır.

Döviz piyasası yoğun spekülatif amaçlı hareketlerin olduğu bir piyasadır. Döviz kurlarını etkileyen ödemeler dengesi, satın alma gücü paritesi ve faiz oranları gibi pek çok faktör vardır. Gelecekte döviz kurunun ne olacağını tahmin

⁶⁶ Ali İhsan Karacan, “**Bankacılık ve Kriz**”, İstanbul: Finans Dünyası Yayınları, No:1,1996,s.24.

⁶⁷ Meltem Akyüz, “**Mali Başarısızlık Riskinin Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir Deneme**”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 1996, s.82.

etmeye yönelik birçok bilimsel çalışma yapılmaya çalışılmakla birlikte pek çok temel ekonomik göstergenin etkisi altında olan döviz kuru hakkında kesin sonuçlar veren tahminler yapmak pek mümkün olamamaktadır. Bu nedenle özellikle ülke içi belirsizlik ve güvensizlik ortamlarının hakim olduğu dönemlerde bankalar hiçbir dönemde olmadıkları kadar kur riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Genel olarak üç çeşit kur riskinden bahsedilebilir. Bunlar; işlem riski, muhasebe ya da çevirme riski ve ekonomik risktir. İşlem riski ulusal para ve işlemin yapıldığı yabancı ülke parası arasındaki kur farklılıklarının nakit akışı üzerinde yarattığı potansiyel etkidir. İşlem riski, döviz kuru hareketlerinin gelecekte beklenen nakit akışı üzerinde doğrudan yarattığı kar veya zarar olasılığı olarak da tanımlanabilir. Muhasebe riski, bir firma bilançosunda yabancı para cinsinden aktif ve pasiflerin ulusal para cinsinden değerlerinin muhasebe dönemleri içinde herhangi bir fiziki işlem olmaksızın değişimini ifade eder. Pek çok ülkede dövizle yapılan işlemlerin muhasebe kayıtlarının ulusal para cinsinden kaydedilmesi zorunluluğu vardır. Bu durum kur farklarının aleyhte gelişmesi ile zarara dönüşebilmektedir. Ekonomik risk, işlem ya da muhasebe riskleri döviz kuru hareketlerinin şu andaki etkisini tanımlar. Ekonomik risk firmaların hem cari hem de gelecekteki nakit akış değerleri üzerinde döviz kurundaki değişimlerin etkisini gösterir.⁶⁸

Kur riski Türk bankaları için önemli bir risk faktörüdür. Döviz kurlarındaki dalgalanmalar sonucu banka gelir ve giderlerinde ortaya çıkacak değişimler bankaların gelecekteki karlılığı üzerinde belirleyici bir faktör olacaktır. Özellikle finansal liberalizasyon neticesinde sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesiyle birlikte bankacılık sisteminde döviz kuru riski merkezi bir konuma gelecektir.

Kur riskinin daha iyi yönetilmesi amacıyla kurulan vadeli işlem piyasası halen kur oranlarındaki volatilité nedeniyle beklenen seviyeye ulaşmamıştır. Döviz pozisyonunun yarattığı açıklardan korunmak için vadeli işlem piyasaları yanında döviz swap işlemleri, opsiyon işlemleri gibi araçlardan da yararlanılabilmektedir. Fakat bu araçların kullanılmasıyla birlikte bankalar yeni birtakım risklere girerler.

---

⁶⁸ Murat Atan, “**Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama**”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002, s.28-29.

2.3.2.3 Likidite Riski

Likidite dar anlamı ile vadesi gelen borçları tam ve zamanında ödeyebilme yeteneği olarak tanımlanırken, likidite geniş anlamıyla, işletmenin varlıklarını daha akışkan, daha kısa vadeli ve daha kolay paraya çevrilebilecek şekilde düzenleyerek, pasiflerle vade açısından uyumlu, dengeli bir finansman politikası izlenmesi anlamında kullanılan bir kavramdır.⁶⁹

BDDK'nın 8 Şubat 2001 tarih 24312 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Hakkındaki Yönetmelik"te likidite riski; "bankanın nakit akışındaki dengesizlik sonucunda nakit çıkışlarını tam olarak ve zamanında karşılayacak düzeyde ve nitelikte nakit mevduatına veya nakit girişine sahip bulunmaması" olarak tanımlanmıştır. Yine yönetmelikte piyasaya ilişkin likidite riski ve fonlamaya ilişkin likidite riski olmak üzere iki ayrı likidite riski daha belirtilmiş ve tanımları yapılmıştır. Yönetmelik'te piyasaya ilişkin likidite riski; "bankanın piyasaya gerektiği gibi girememesi, bazı ürünlerdeki sığ piyasa yapısı ve piyasalarda oluşan engeller ve bölümler nedeniyle pozisyonlarını uygun bir fiyatta, yeterli tutarlarda ve hızlı olarak kapatamaması veya pozisyonlardan çıkamaması durumunda ortaya çıkan zarar ihtimali" olarak fonlamaya ilişkin likidite riski ise "nakit giriş ve çıkışlarındaki düzensizlikler ve vadeye bağlı nakit akımı uyumsuzlukları nedeniyle fonlama yükümlülüğünü makul bir maliyet ile potansiyel olarak yerine getirememe ihtimali" olarak tanımlanmıştır.⁷⁰

Bankalar, hem vadesi dolan borçlarını ödemek ve yasal yükümlülüklerini yerine getirebilmek, hem de bankacılık faaliyetlerini sürdürebilmek için yeterli seviyede likit bulundurmalıdır. Bankaların yeterli düzeyde likit bulundurması gerekliliğinin dört temel gerekçesi bulunmaktadır.⁷¹

---

⁶⁹ Uyar, a.g.e.,s.22.

⁷⁰ BDDK, Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik, 2001,s.14.

⁷¹ M.Erol Aydın, "Aktif-Pasif Yönetiminde Likidite ve Faiz Oranı Riski", Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Sayı:3, 1993,s.65-66.

- Toptan fonların yenilenmesi ya da perakende fonların çekilmesi sonucu ortaya çıkan net fon çıkışlarının yeniden yerine konması gerekliliği,
- Beklenen fon girişlerinin gerçekleşmemesi durumunda bu fonların karşılanması gerekliliği,
- Olası sorumluluklar doğması halinde ihtiyaç duyulan fonları bulma gerekliliği,
- Bankanın yeni yatırımlara, yeni işlere girme ya da yönelme isteği.

Likidite riski, bankacılık riskleri açısından en temel ve en büyük risklerden birisidir. Likidite sorunu bankayı iflas noktasına taşıyabilir. Bu nedenle likidite riski, banka için hayati bir önem taşıyan risk türüdür.

2.3.3 Operasyonel Risk

Operasyonel risk, finans alanında faaliyet gösteren kuruluşların karşı karşıya olduğu en önemli risk türlerinden biridir. Operasyonel risk insan, süreç, sistem ve dış faktörlerden dolayı ortaya çıkabilecek zarar olasılığı olarak tanımlanabilir.

En genel şekliyle “salt kredi riski veya salt piyasa riski dışında kalan tüm riskler” olarak tanımlanabilen operasyonel risk, risk yönetimi ve ölçümlenmesi alanında en yeni kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷²

Fakat yapılan bu tanımlama pratik ve teorik düzeyde tatmin edici değildir. Basel Komitesine göre operasyonel risk “Yetersiz veya başarısız iç süreçler, insanlar ve sistemler ya da dışsal olaylar nedeniyle meydana gelebilecek zarara uğrama riskidir.”⁷³

Söz konusu risklerden en önemlileri operasyon sistemlerinde meydana gelebilecek sorunlar, gecikmeler, sistem çökmeleri ve kayıt hataları ve kurum içi suiistimal olaylarıdır.⁷⁴

En eski ancak hakkında en az şey bilinen temel bir risk olarak operasyonel risk özellikle 1990’lı yıllarda yaşanan BCCI, Barings bank, Daiwa

⁷² Deloitte & Touch, “**Risk Yönetimi Haber Bülteni**”, Eylül – Ekim 2001,s.7.

⁷³ Basel Committee on Banking Supervision, “**The New Basel Capital Accord**”, BIS, April 2003, <http://www.bis.org/bcbscp3.pdf>, Erişim Tarihi: 16.04.2006.

⁷⁴ Deloitte & Touch, “**Risk Yönetimi Haber Bülteni**”, Ocak- Şubat 2002,s.3.

bank, Woldcom, Enron gibi yüksek maliyetli kayıp olayları ile gündeme gelmiştir.⁷⁵

Aşağıda yer alan tabloda operasyonel riske ilişkin kayıplara ait bazı örnekler yer almaktadır.

Tablo 2.4 Operasyonel Kayıplara Bazı Örnekler

Kurum	Neden	Yıl	Kayıp Miktarı (\$ Milyon)
Daiwa Bank, New York	Zayıf yönetim kontrolleri nedeni ile gerçekleş. yetkisiz tahvil işlemleri	1984-85	1,100
Sumitomo Corp. Londra	Yolsuzluk ve sahtecilik	1986-96	1,700
UK Yaşam Sigortası Sektörü (Toplam)	Prim Sahtekarlığı	1988-94	18,000
Standart Chartered Hindistan	Bomboy Menkul Kıymetler Borsa'sında çeşitli usulsüzlükler	1992	400
Credit Lyonnais	Zayıf Kredi Kontrolleri	1980-1995	29,000
ABD Bankaları, Şirketleri ve Perakendeciler	Çek yolsuzluğu	1993	12,000
Londra Menkul Kıymetler Borsası ve üye şirketleri	TAURUS Sisteminde yaşanan arıza	1993	700
Kidder Peabody	Tahvil ticareti, yetersiz iç kontroller	1994	200
Proctor&Gamble	Yönelimsel hatalar	1994	157
Morgan Grenfell	Hatalı muhasebe kayıtları	1990'lar	640
Orange County	Tahvil ticareti, yönetim kontrollerinin eksik olması	1994	1,700
Barings, Singapur	Türev işlemlerinin kontrol edilmemesi ve görevlerin ayrılma ilkesinin yetersiz olması	1995	1,600
Deutsche Bank (Morgan Grenfell) Londra	Yetkisiz yatırım kararı alınması	1996	600
eBay	Teknoloji problemleri	1999	Piyasa değerinde 5,000 düşüş
Enron, ABD	Yolsuzluk ve kontrolsüz türev işlemleri	2001	60,000
Andersen, ABD ve dünya faaliyetleri	Yetersiz iç kontroller	2001	6,000

Kaynak: Tamer Saka, "Operasyonel Risk Ölçüm Tekniklerine Genel Bir Bakış", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı:25, Temmuz- Ağustos 2002,s.8.

Operasyonel risk kavramına ve bu riskin işletmeler üzerindeki etkisinin artmasına neden olan temel etkenler şu şekilde sıralanabilir.⁷⁶

- Artan otomasyon (e-finans, şirket dışından hizmet alma)
- Hizmetlerin giderek daha spesifik ve global bir hal alması

⁷⁵ Murat Mazıbaş, "Operasyonel Risk Ölçümü: Kayıp Dağılımları Modellemesi", <http://www.ekonometridernegi.org/bildiriler/013s1.pdf> , Erişim Tarihi:19.02.2006.

⁷⁶ Jacques Pezier, "Operasyonel Risk: Basel II ve Sonrası", Ekim 2002, <http://www.activefinans.com/activeline/arsiv.html> , Erişim Tarihi: 19.01.2006.

- Yeni finansal ürünlerin daha karmaşık bir yapıya bürünmeleri Operasyonel riskler, bankacılık sektörünün karşı karşıya kaldığı önemli bir risk grubudur. Operasyonel riskin;⁷⁷

- Tamamını yakalamak veya tespit etmek imkansızdır.
- Kapsamında sadece ölçülebilen riskler bulunmaktadır.
- İçeriğinde kredi veya piyasa riski ile ilişkilendirilemeyen riskler yer almaktadır.

Bankaların doğru operasyonel zarar verilerine ulaşmaları, etkin bir operasyonel risk yönetim sürecinde önemli bir yer tutmaktadır.⁷⁸

Etkin bir risk yönetim biçimi oturtmak kolay değildir ve sadece bilgi işlemde değil bankanın diğer bölümlerinde de yatırım gerektirmektedir. Sadece kayıp dağılımını oluşturmak üzere veri toplanması durumunda belki sermaye gereksinimini hesaplanabilir fakat bu riski yönetmek için yapılması gerekenlerin tamamlandığı anlamına gelmeyecektir.

Operasyonel Risk Türleri

Operasyonel riskler, personel riski, teknolojik riskler, organizasyon riski, yasal riskler ve dış risklerden oluşmaktadır. Bu riskler aşağıda açıklanacaktır.⁷⁹

1. Personel Riski

Banka yönetiminin ve personelin yetersizliğinden, ihmalden, görevini unutmalarından ya da kötüye kullanmalarından veya kasıtlı olarak suç sayılan eylemleri gerçekleştirmelerinden kaynaklanan risklerdir. Örneğin banka yönetiminin limitleri aşarak ve yeterli güvence almadan kredi açması, gerekli incelemeleri yapmadan başka teşebbüslere iştirak etmesi, teknolojik yenilikleri bankaya adapte edememesi, değişime ayak uyduramaması, ürün ve hizmet tanıtımındaki yetersizlikler ve belirsizliğin yanı sıra personelin yolsuzluk, hırsızlık ve sahtekarlık yapması, emirleri dikkate almaması veya kurallara aykırı olarak yerine getirmesi, bilerek işi engellemesi, kötü niyetli davranması gibi hususlar

---

⁷⁷ Pezier, a.g.m., s.12.

⁷⁸ Dilek Leblebici Teker, “**Bankacılıkta Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği**”, http://bsy.marmara.edu.tr/TR/sempozyum_bildiriler/DILEK%20LEBLEBICI%20TEKER_62_69.pdf, Erişim Tarihi:10.01.2006.

⁷⁹ Melek Acar Boyacıoğlu, “**Operasyonel Risk ve Yönetimi**”, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:43, Aralık 2002,s.52-53

personel riski kapsamında değerlendirilebilir. Bu riske neden olan faktörler içerisinde ise personelin bilgi ve tecrübe yetersizliği, motivasyon eksikliği, aşırı iş yükü, personelin düzeninin iyi kurulmamış olması gibi konular sayılabilir.

2. Teknolojik Riskler

Bilgisayar ve iletişim sistemlerindeki teknik sorunlar ve aksamalar, virüs problemleri, yetersiz ya da eskimiş sistemlerden kaynaklanan risklerdir.

3. Organizasyon Riski

Banka örgüt yapısı ve işleyişiyle ilgili sorunlardan doğan risklerdir. Örneğin, örgüt içerisindeki kademeler arasındaki bilgi akışının yetersizliği, yetki sınırlarının kesin olmaması, yapı-işleyiş değişikliklerinden doğan belirsizlikler bu gruba girmektedir.

4. Yasal Riskler

Bankalar özellikle yeni tip işlere girerken veya uluslararası bankacılık faaliyetlerinde yasal risklerle karşılaşır. Bunun nedeni söz konusu faaliyetlerin yabancı unsur taşımaları, buna bağlı olarak da birden fazla hukuk düzenini ilgilendirmeleridir. Dolayısıyla uluslararası bankacılık işlemlerinde ve sözleşmelerde yabancı hukuk sistemine uygunluk denetimi şarttır. Örneğin, karşı taraf taahhüdünü yerine getirmeyi reddediyorsa veya belirli sözleşme tipleri yabancı hukuk sisteminde geçersiz ise, bankanın taleplerini elde edebilmesi hususu önemli bir risk taşıyor. Ayrıca mevcut yasal düzenlemeler de bankanın dahil olduğu hukuki sorunları çözmede yetersiz kalabilir.

5. Dış Riskler

Banka dışında üçüncü kişilerle ilgili sahtekarlık olayları, risk doğurması muhtemel konulara ilişkin hukuki düzenlemelerdeki değişiklik ve boşluklar, deprem, yangın, sel gibi felaketlerden kaynaklanan riskler, terörist faaliyetler, sosyal kargaşanın yol açacağı zararlar, para aklama, web sitelerinin dış müdahalelerle kötüye kullanılması, enerji iletiminde oluşan aksamalar bu gruba girmektedir.

Operasyonel Riske Etki Eden Faktörler

Operasyonel riske etki eden faktörler; esas faaliyet kapasitesi, müşteri ilişkileri, faaliyetler arası sistemler, personel, güvenlik, faaliyet değişiklikleri, gider dalgalanması başlıkları altında toplanabilir.

Bunun yanında BDDK'nın 19 Ağustos 2002 tarihinde "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin 1 sayılı Tebliğ Taslağında operasyonel riskin ortaya çıkabileceği durumlar sekiz maddede toplanmıştır.⁸⁰

1. Bilgi işlem sistemleri ve elektronik bankacılık platformuna izinsiz girişler,
2. Personelin suç sayılan eylemleri yapması,
3. Sahte elektronik para yaratılması,
4. Banka dışından hizmet sağlanması sürecinde ortaya çıkan aksaklıklar,
5. Kullanılan sistemlerin eski ve yıpranmış durumda bulunması,
6. Yönetim ve personelin bankada yeniliklere uyum sağlayamaması,
7. Müşteri güvenlik uygulamalarında mevcut olan yetersizlikler,
8. Banka tarafından gerçekleştirilen işlemlere müşteri tarafından itiraz edilmesi.

2.3.4 Sistemik Risk

Sistemik risk ulusal veya uluslararası ağır siyasi veya ekonomik krizlere veya diğer bir veya birkaç bankadaki problemlerle etkin olarak baş edilememesine bağlı olarak ortaya çıkan ve sektörün geneline sıçrama eğilimleri gösteren riskleri anlatır. Halkın bankalara olan güvenini kaybetmesi veya çok büyük ve piyasaya borçlu bir bankada ortaya çıkacak likidite krizi, sağlıklı bir bankaya bile çok çabuk sirayet edebilecek sistemik risklere örnektir.⁸¹

BDDK'nın 1.11.2005 tarih 25983 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "5411 sayılı Bankalar Kanununun 72.maddesine göre Sistemik Riske Karşı Alınacak Önlemler" şu şekilde ifade edilmiştir;⁸² "Finansal sistemin bütününe sirayet edebilecek ölçüde olumsuz bir gelişmenin ortaya çıkması ve bu durumun kurumun koordinasyonunda, Fon, Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankasınınca müştereken tespiti halinde alınacak olağanüstü tedbirleri belirlemeye Bakanlar

---

⁸⁰ BDDK, "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması İlişkin 1 sayılı Tebliğ", <http://www.bddk.org.tr/mevzuat> , Erişim Tarihi:13.2.2006.

⁸¹ Altıntaş, a.g.e., s.7-8.

⁸² BDDK, "5411 sayılı Bankalar Kanunu", <http://www.bddk.org.tr/yonetmelik> , Erişim Tarihi:18.03.2006.

Kurulu yetkili olup, ilgili bütün kurum ve kuruluşlar belirlenen bu olağanüstü tedbirleri derhal uygulamakla yetkili ve sorumludur.”

2.3.5 Diğer Riskler

Şimdiye kadar açıklanan kredi riski, faiz riski, kur riski vb. riskler bankacılık alanında, bankaların üstlenmiş oldukları en temel riskler olup bu riskler bankaların yönetiminde çok önemli bir yer almaktadır. Ancak bu yukarıda açıklanan riskler haricinde bankaların üstlendiği ve etkilendiği birçok risk daha bulunmaktadır. Bu risklere örnek olarak; suiistimal riski, ülke riski, politik risk verilebilir. Bankacılık tarihinde; bu riskler zaman zaman bankaların iflaslarında ve bankacılık krizlerinde, içinde bulunulan ekonomik ve siyasi dönem itibariyle önemli etkiler bırakmıştır. Aşağıda bu risklerin birkaçına yer verilmiştir.

1. Suiistimal Riski:

Suiistimal bankacılıkta her zaman için en önemli sorunlardan birisi olmuştur. Bu konuda ABD bankacılık verileri bir anlamda fikir verecektir. ABD’de suiistimal nedeniyle iflas eden bankaların toplam iflas eden bankalara oranı 1914–1920 yılları arasında %63 iken büyük ekonomik buhran nedeniyle 1921–1929 yılları arasındaki dönemde bu oran %18’e düşmüştür. 1934–1958 dönemi için Federal Mevduat Sigorta Kurumu’nun bir raporu banka iflaslarının dörtte birinin nedeni olarak çalışanların suiistimali olduğunu belirtmektedir. 1959–1971 yılları arasında ise suiistimal ve yasalara uymamanın oranı %66’ya yükselmiştir. 1982–1984 döneminde iflas nedeni olarak tek başına suiistimal %30 iken, suiistimalin diğer nedenlerle bir arada bulunması halinde bu oran %66’ya yükselmektedir.⁸³

Türkiye’de de 2000 yılında yaşanan ekonomi ve bankacılık krizi döneminde birçok banka yöneticisi ve banka sahibinin suiistimalleri yaşanmış, bu suiistimaller nedeniyle çok sayıda banka TMSF’ye devredilmiş ve banka yönetimlerine el konulmuştur. Birçok banka sahibi ve yöneticisi yargılanmıştır.

---

⁸³ Karacan, a.g.e., s.22.

2. Ülke ve Transfer Riski

Ülke riski, herhangi bir ülkenin çeşitli sebeplerden dolayı dış borçlarını ödeyememesi veya ödemek istememesi sonucunda meydana gelen ve diğer tüm dış borçlanma ve dış yatırımlarda karşılaşılan genel riskler dışında kalan bir risk olarak tanımlanmaktadır. Ülke riskinin doğmasına yol açan olayları politik, ekonomik ve sosyal olaylar olmak üzere üç grupta analiz etmek mümkündür.⁸⁴ Politik olaylara iç savaşlar, işgal ve isyan, yönetim sorunu, ekonomik olaylar, ödemeler dengesi açıkları, ekonomik çıkar çatışmaları, gelir dağılımındaki dengesizlik, durgunluk ve buhran, sosyal olaylara da sosyal dengesizlikler, dini gruplar arasındaki çatışmalar örnek olarak gösterilebilir.

Dış yatırımcılardan en önemlileri, uluslararası finans kuruluşları ve bankalardır. Bu nedenle bankalar ülke riskinin ölçülmesine büyük önem vermektedir. Ülke riskinin ölçülmesinde Moody's, Standart and Poor's gibi Uluslararası Rating Kuruluşlarının ülkelere verdiği notlar kullanılacağı gibi puanlama olarak adlandırılan bir yöntem de kullanılabilir. Bu puanlama yöntemi, ülkenin rakamsal olarak ifade edilebilen değerleri ve bunların toplam risk içindeki ağırlıkları göz önüne alınarak hesaplanmaktadır.

Ülke riskinin bir uzantısı ise transfer riskidir. Transfer riski krediyi alan kişi ya da kuruluşun bulunduğu ülkenin ekonomik durumu ve mevzuatı nedeniyle döviz borcunun aynı türde veya değiştirilebilen diğer bir döviz ile geri ödenememe ihtimali olarak tanımlanabilir. Ülke kendi parasının diğer para birimlerine çevrilerek yurt dışına çıkarılmasına izin vermeyebilir. Fakat direkt muhatap hala ödemeye istekli ve ödeme gücüne sahiptir. Transfer riskinden korunmak için; ülke riski gözden geçirilmeli, döviz kısıtlamaları hakkında bilgi edinilmeli, yeni düzenlemeler takip edilmelidir.⁸⁵

---

⁸⁴ Atan, a.g.t., s.37.

⁸⁵ Alkin, Savaş, Akman, a.g.e., s.118.

3. İtibar Riski

İtibar riski bankanın faaliyetlerindeki başarısızlıklar veya mevcut yasal düzenlemelere uygun davranılmaması sonucunda banka müşterilerinin ve piyasa katılımcılarının bankaya duydukları güvenin azalması ya da banka itibarının zedelenmesi sonucu ortaya çıkabilecek kaybı ifade eder.

İtibar riski tek bir banka için önemli olmayıp, tüm bankacılık sektörü için de önemli olabilir. Örneğin küresel faaliyet gösteren bir banka elektronik bankacılık ve elektronik para işine ilişkin olarak önemli itibar zararı görmüşse, diğer bankaların güvenliği de sorgulanabilir. Aşırı koşullarda, böyle bir durum bankacılık sisteminin tümünün sistematik olarak durmasına yol açabilir.⁸⁶

4. Politik Risk

Politik risk, normal olarak bir hükümetin ticari bankaya olan borcunu ödememesi demektir. Politik risk, özel sektör bankacılığı işlemlerine politik müdahale riskidir.⁸⁷ Genel ekonomi politikaları ile Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı ve Maliye Bakanlığınca yürütülen para ve maliye politikalarının değişmesi ile bankaların faaliyetleri ve karlılıkları direkt olarak etkilenmekte ve bankalar değişen politikalarının neden olduğu riskler ile karşı karşıya kalmaktadır.

Bankalar çeşitli nedenlerden dolayı meydana gelebilecek olan bu tür risklerden korunabilmek veya bu risklerin zararlarını en aza indirebilmek için, ülke içinde değişme gösteren makro ekonomik hedeflere ve göstergelere göre kısa vadeli politikalarını değiştirebilme yeteneğine sahip olmalıdır.

2.4 Dünyadaki Risk Yönetimi Uygulamaları

Finansal kurumların risk yönetimi olgusuna son zamanlarda daha fazla önem vermelerini gerektiren çok çarpıcı örnek olaylar yaşanmıştır.

---

⁸⁶ Uyar, a.g.e., s.29.

⁸⁷ Parasız, a.g.e., s.186.

Risk yönetimi ile ilgili yaşanan bu finansal kayıplar aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir.

Tablo 2.5 Dünyada Risk Yönetiminin Önemi Gösteren Finansal Kayıplar

KURUM	RISK	KAYIP	EĞER RISK ÖLÇÜLSEYDİ
Barings	Piyasa + operasyonel	1,3 Milyar \$	Etkili olabilirdi
Mettallegesell Schaft	Piyasa + Ham Petrol	1,3 Milyar \$	Etkili olabilirdi
Daiwa	Operasyonel	1,1 Milyar \$	Etkili olabilirdi
LTCM	Piyasa ve likidite	>1 Milyar \$	Konvansiyonel VAR modelleri kullanıyordu
Orange County ENRON	Piyasa ve Faiz Oranları	1,7 Milyar \$	Etkili olabilirdi

Kaynak: “**Dünyada Risk Yönetiminin Önemi Gösteren Finansal Kayıplar**”
www.econfin.boun.edu.tr/yeni/courses/ef557/VAR.pdf , s.4, Erişim Tarihi: 10.04.2006.

Son otuz yıldır finans ve finans dışı alanlarda yaşanan hızlı gelişmeler tüm dünyada bankacılık sisteminin dinamiklerini değiştirmiş ve bankaların karşı karşıya kaldıkları risklere yenilerini eklerken, riskin tanımlanması ve taşınan riskin gerçek boyutunun tespit edilmesi için gerekli olan çalışmaların giderek daha da karmaşıklaşmasına neden olmuştur. 1970’lerin sonu ve 1980’lerin başında faiz ve kurlardaki dalgalanmaların serbest bırakılmasının ardından ortaya çıkan diğer bir eğilim ise yasal düzenlemelerin azalmasıdır. Bu aşamadan sonra gerek piyasa fiyatlarındaki dalgalanmalara müdahale edilmemesi, gerekse de müdahale sınırlamalarının azaltılması hareketinin yarattığı serbest ortam ile finans piyasasındaki karmaşık ürünler yaygınlaşmıştır. 1990’ların başından itibaren faiz marjlarının daralmaya başlamasıyla birlikte ve bilgisayar teknolojisinde yaşanan hızlı gelişmeler ile türev piyasalarındaki işlem hacmi hızla artmaya, başka bir deyişle bankacılık sektöründeki faaliyet gelirleri bilanço dışı işlemlerden kaynaklanmaya başlamıştır. Bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkan ve yaygın bir iletişim ağı ile birbirine bağlı olan yeni finans sistemindeki risklerin boyutunun ne kadar yüksek olabileceği 1997 yılında Güneydoğu Asya’da ve 1998 yılında Rusya’da yaşanan krizler ile ortaya çıkmış ve risk yönetiminin önemi anlaşılmıştır.⁸⁸

Şekil 2.2’de, Dünyadaki risk yönetimi uygulamalarının tarihsel gelişimi açıklanmıştır.

⁸⁸ Sezgin, Tüzün, a.g.m., s.73-74.

Şekil 2.2 Dünyadaki Risk Yönetimi Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi

Kaynak: Sezgin, Tüzün, a.g.m. s.73

2.4.1 Uluslararası Ödemeler Bankası'nın Kurulduğundan Beri Risk Yönetimine İlişkin Aldığı Kararların Tarihsel Gelişimi

Basel Komitesi,1974 yılında 10 ülkenin Merkez Bankası başkanlarının birleşimi ile para ve bankacılık sisteminde görülen bozulmalar sebebiyle bankacılık alanında düzenlemeler ve denetime yönelik uygulamalar konusunda çalışmalar yapmak amacıyla kurulmuştur. Kurumun ana amacı bankacılıkta denetimin kalitesini arttırmaktır. Son dönemlerde uluslararası riskin artmasıyla özellikle sermaye yeterliliği üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Komite ilk olarak 1987 yılında aldığı bir tavsiye kararı ile bütün bankaların asgari sermaye standart oranınının 1992 yılı sonuna kadar %8 olması gerektiğini belirtmiştir. Basel Sermaye Uzlaşması olarak bilinen bu karar ile sermaye yeterliliği oranının hesaplanması sırasında kullanılacak genel karşılıklar ve genel kredi karşılıkları kalemlerinin tanımları yapılmıştır.⁸⁹

Basel I düzenlemesi uygulamaya girdiği ilk yıllarda ihtiyaçlar doğrultusunda sermaye ve risklilik arasında yeterli ilişki kurulabiliyordu. Ancak zaman içinde finansal piyasalarda yaşanan gelişmelerin bankalara etkileri, bilanço dışı kalemlerdeki artışlar vb. gelişmeler rasyonun hesaplanmasında

⁸⁹ Atan, a.g.t., s.72.

yeniliklere gitmeyi gerektirmiştir. Bu çerçevede Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi yaptığı çalışmanın ardından 1993'de "The Supervisory Treatment of Market Risks" isimli raporunu yayınlamıştır. Raporda fiyat değişimlerine bağlı olarak bankaların üstlendikleri bilanço içi ve dışı piyasa riskleri için sermaye tutmaları gerektiği belirtilmiştir. Rapor belli bir süre tartışmaya açık kaldıktan sonra 1995 yılında son taslak olarak tekrar gündeme getirilmiş ve 1996'da nihai rapor olarak yayımlanmıştır. Böylece bankaların üstlendikleri piyasa risklerinin de sermaye yeterliliği rasyosu içine dahil edilmesi kabul edilmiştir.⁹⁰

Sonuç olarak, Basel II'nin uygulanmasına yönelik tartışmalar devam etse de bugün halen geçerliliğini koruyan sermaye yeterliliği hesaplama formatına ulaşılmıştır.

Komitenin diğer bir görevi ise, kredi riskinin yanında riskin genel tanımını yapmaktır. Temmuz 1999'da Komite, 1988 yılı Sermaye Uzlaşması Anlaşması'nın yerine, sermaye yeterliliğinin yeni çerçevesini belirleyen yeni bir taslak yayımlamıştır. Bu taslakta amaçlanan sermaye çerçevesi, üç temel madde üzerine oturtulmuştur. Bu maddeler;⁹¹

1. 1988 yılı için oluşturulan standart kuralların yaygınlaştırılıp genişletilerek minimum sermaye yeterliliğinin belirlenmesi,
2. Kurumun sermaye yeterliliğinin ve iç kontrol sürecinin denetimi,
3. Güvenilir ve sağlam bankacılık uygulamalarının desteklenerek ve şeffaflık ve düzeni artırıcı bir kaldıraç olarak piyasa disiplininin etkinleştirilmesidir.

Komite yukarıda yer alan bu üç unsurun birlikte ele alınmasının zorunlu olduğuna inanmaktadır. Komite bu taslağı yeniden gözden geçirmekle aynı zamanda, riskin ölçülmesi ve kontrolündeki iyileştirmeleri ödüllendirmeyi ve bu tür iyileştirmelerin devamının sağlanmasını teşvik etmeyi de amaçlamaktadır.

Komite, uzlaşma ve sermaye standartlarındaki işlere ek olarak, özellikle denetim sorunu üzerinde de durmuştur. Bu bağlamda, döviz kuru riski,

⁹⁰ Şenol Babuşcu, "**Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**", Ankara: Akademi Consulting & Training, 2005, s.188.

⁹¹ TC Ziraat Bankası A.Ş., Araştırma ve Geliştirme Dairesi Raporu, "**Bankacılıkta Risk Yönetimi**", Ankara, 2000,s.35.

uluslararası kredilerin denetimi, bankanın bilanço dışı kalemlerinin yönetimi, banka kaynaklarının kötü kullanımının engellenmesi, büyük açık ve risklerin gözetimi ve türev araçların risk yönetimi gibi konular da komitenin üzerinde çalıştığı ve araştırma yaptığı konular içerisindedir.

Komite son yıllarda, kurumsal yönetim, kredilerin muhasebeleştirilmesinde gereken güvenlik önlemleri ve şeffaflık gibi konularla ilgilenmiştir. Ayrıca yayınlanan birkaç dokümanda kredi riskinin yönetimi, kredi risk açıklamalarının ilkeleri, kredi risk modeli uygulamalarını ve pratiklerini de içerecek şekilde kredi riski konusu incelenmiştir. Günümüzde, Komite çalışmalarının büyük bölümü Sermaye Uzlaşması'nın değişik konularda yenilenerek revize edilmesi yönünde olmuştur. Bu çerçevede en son Haziran 2004 tarihinde bankalar için her alanda büyük değişiklikler getiren Yeni Sermaye Uzlaşısı yayınlanmıştır.⁹²

Komite son birkaç yıldır Uluslararası Menkul Kıymetler Organizasyonu (IOSCO) ve farklı finansal gruplardan gelen eleştirel çalışmalar konusunda menkul kıymet ve sigorta denetçileri ile işbirliği ve ortak çalışmalar yapmaktadır.

2.4.2 Uluslararası Ödemeler Bankası'nın Risk Yönetimi Konusundaki Genel Düzenlemeleri

Uluslararası ödeme bankasının risk yönetimi konusunda yapmış olduğu düzenlemelerinin sekiz kategoride incelenmesi mümkündür. Bunlar⁹³

1. Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensipler (Eylül 1997)
(Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensiplere ek-1'de yer verilmiştir bkz.ek-1)
2. Sermaye Yeterliliği
3. Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler (Temmuz-1999)
4. Faiz Riskine İlişkin Risk Yönetimi
5. Risk Yönetiminde Banka Şeffaflığının Arttırılması

⁹² Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.190.

⁹³ Atan, a.g.t., s.74

6. Bankalarda İç Denetim Sistemleri Konusunda Uluslararası Ödeme Bankası Tarafından Yayınlanan Prensipler
  - A. Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensipler (Eylül 1997)
  - B. Bankalarda İç Denetim Sistemleri (Eylül- 1998)
  - C. Bankalarda Kurumsal Yönetim (Eylül – 1999)
  - D. Bankalarda İç Denetim ve Bankacılık Gözetim Otoritesinin İç ve Dış Denetçiler ile İlişkisi (Temmuz – 2000)
7. Elektronik Bankacılık ve Elektronik Para Faaliyetleri için Risk Yönetimi (Mart – 1998)
  - A. Risklerin Teşhisi ve Analizi
  - B. Risk Yönetimi
  - C. Risk Değerlendirme
  - D. Riskleri Yönetme ve Kontrol Etme
  - E. Riskleri İzleme
8. Bankalarda Kurumsal Yönetim
  - A. Banka Kurumsal Yönetimi
  - B. Etkin Kurumsal Yönetimi Destekleyici Koşulların Sağlanması

Yukarıda yer alan çalışmalarla Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, bankacılıkta ihtiyati denetimin bütün ülkelerde güçlendirilmesine yönelik gayret ve girişimleri artırmayı amaçlamaktadır.

2.4.3 Yurt Dışındaki Kurumların Risk Yönetimine Yönelik

Düzenlemeleri

2.4.3.1 Avrupa Birliği'nde Risk Yönetimine Yönelik Düzenlemeler

Genel olarak Avrupa Birliği(AB), risk yönetimi başlığı altında tek bir Direktif çıkarma yoluna gitmemiş, fakat risk yönetimi kavramının kapsadığı tüm riskleri tek tek ele alıp her bir risk için ayrı bir direktif hazırlamıştır.Bu konuda hazırlanan direktiflerden en önemlisi 28 Haziran 1973 tarihli 73/183 sayılı Konsey direktifidir. Bu direktife göre Avrupa Birliğine geçiş süreci için belirlenen genel programlarda ikinci aşamanın ikinci yılından önce, bankalar ve diğer mali kurumlar bakımından, yerleşme serbestisi ve sermaye hareketleri ile ilgili

olmayan hizmetleri sunma serbestisi üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması ve sermaye hareketleri ile ilişkili bankacılık hizmetleri üzerindeki kısıtlamaların, sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ile aynı ölçüde kaldırılması öngörülmüştür. Avrupa Birliği'nin bankacılık sektörüne ilişkin çıkardığı direktiflerde amaç, risk yönetiminin ayrıntılarını tespit etmekten çok, risk yönetimi konusunda farklı ülkelerdeki bankalarda eşgüdüm ve koordinasyonu sağlamak ve aynı kurumun farklı ülkelerde de oluşan riskini toplu olarak ele alabilecek sistemlerin geliştirilmesidir.⁹⁴

Avrupa Birliği Konseyi 12.12.1977 tarihinde kredi kurumu kavramını ortak bir tanıma ulaştırmak amacıyla, kredi kurumlarının kurulmalarına ve faaliyetlerine ilişkin kanun, tüzük ve idari düzenlemelerin eşgüdümü hakkında 77/780 sayılı birinci konsey direktifini yayınlamıştır. Daha sonra Konsey mali hizmetlerin verilmesinde serbestlik sağlanması amacıyla 15.12.1989'da ikinci Konsey yönergesini yayınlamıştır. Burada temel amaç, bütün toplulukça kabul edilen tek bir ruhsatın verilmesi, ev sahibi üye devletlerin ihtiyatlı denetimini mümkün kılan sistemlerin gerçekleştirilmesidir. Ayrıca Konsey, 13.06.1983 tarihli ve 83/349/EEC sayılı direktifle konsolide mali tabloların hazırlanması için gerekli koşullarla birlikte konsolide mali tabloların kamuya açıklanması konusunu düzenlemiştir.⁹⁵

AB'de Basel II'ye uyum konusunda en son düzenlemeye yönelik atılan adım Temmuz 2004'de çıkarılmış olan ve Basel II'ye uyumu amaçlayan Direktif Önerisidir. Direktif önerisi sermaye yeterliliği konusunda halen geçerli olan 2000/12/EC sayılı düzenleme olmak üzere ilgili bütün düzenlemeleri değiştirerek yeni sermaye uzlaşısını AB bünyesinde uyarlamayı hedeflemektedir.⁹⁶

2.4.3.2 ABD' de Risk Yönetimine Yönelik Düzenlemeler

ABD' de risk yönetimi finansal sistemin en temel unsurlarından biri olarak görülmektedir. ABD' de bankalarda risk yönetiminin çerçevesini çizen en önemli

⁹⁴ T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Araştırma ve Geliştirme Dairesi Raporu, a.g.e., s.76-77.

⁹⁵ Atan, a.g.t., s.75-76.

⁹⁶ Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.212.

çalışmalardan biri 1999 yılında Finansal Hizmetler Yuvarlak Masası tarafından oluşturulan alt komitenin yaptığı çalışmalar sonucu ortaya konan “ABD’deki Ticari Bankalar İçin Risk Yönetimine İlişkin Konulan Kurallar” isimli rapordur. Bu Masa, ABD’de 125 en büyük banka ya da ilgili kuruluş tarafından oluşturulmuş bankacılık yasal düzenlemelerine esas teşkil edecek ya da sektör için önem taşıyan konularda araştırma, analiz ve değerlendirmeler yaparak sektörü yönlendirme misyonu üstlenmiş bir topluluktur.⁹⁷

2.5 Türkiye’de Risk Yönetimi Uygulamaları

2.5.1 Bankalar Kanunu ve Diğer Yasal Düzenlemeler

1999 yılında bankacılık sistemini güçlendirmek amacıyla hazırlanan bankalar yasası risk yönetimi yönünden aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:⁹⁸

- Basel Komitesi’nin belirlediği, bankaların etkin gözetimine ilişkin 25 temel prensibin birçoğu yeni yasada yer almıştır.
- Yeni bir denetleme organı olarak “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu” oluşturulmuştur.
- Şeffaflık ilkelerine önem verilmeye başlanmıştır.
- Bankaların gözetiminde riske dayalı sistemlerin önemi artmıştır.

Bankaların mali yapılarının ve bankacılık sisteminin gözetim ve denetiminin güçlendirilmesi konusundaki radikal değişim Bankalar Kanunu ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanun, ilgili dönem içerisinde Avrupa Birliği direktifleri ile diğer genel kabul görmüş uluslararası uygulamalar da dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bankalar Kanunu ile mali sistemin güven ve istikrarını sağlama amacına yönelik olarak, Türkiye’deki banka denetim ve gözetimin etkinliğinin artırılmasının yanında, bu alandaki uluslararası standartlarla uyum da sağlanmıştır. 4491 sayılı yasa ile değişen 4389 sayılı yeni Bankalar Kanunu’nun beraberinde getirdiği ana değişiklikler arasında;⁹⁹

⁹⁷ Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi., s.213.

⁹⁸ K. Evren Bolgün, M. Barış Akçay, “**Risk Yönetimi**”, İstanbul: Scala Yayıncılık, 2005, s.113.

⁹⁹ Bolgün, Akçay, a.g.e., s.114.

- İdari ve mali açıdan tamamen bağımsız bir denetim ve gözetim otoritesi olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun yani BDDK'nın kurulması,
- Banka denetim ve gözetim yetkisinin BDDK'ya devredilmesi,
- Banka kuruluş aşamasında aranılan şartların ağırlaştırılması,
- Bankaların uygun bir iç denetim ve risk yönetim sistemine sahip olmaları şartı,
- Büyük kredi tanımı ve kredi limitleri,
- Mali bünyesi zayıflayan bankalara ilişkin olarak alınacak tedbirlerin daha detaylı ve kapsamlı olarak düzenlenmesi,
- Banka ortakları ve yöneticilerinin şahsi sorumluluklarının artırılması yer almaktadır.

2.5.2 Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik

Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimine ilişkin olarak yapılan en önemli düzenlemelerden biri, 08.02.2001 tarih ve 24312 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliktir". (Bkz. Ek - 2)

Bu yönetmeliğin temel amacı, bankaların, karşılaştıkları risklerin izlenmesini ve kontrolünü sağlamak üzere kuracakları iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerine ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.

"Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik" 4 ana kısım ve bu kısımlara bağlı alt bölümlerden oluşmaktadır.

BDDK-İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkındaki Tebliğin yapısı tablo 2.6' da açıklanmıştır.

Tablo 2.6 BDDK-İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkındaki Tebliğin Yapısı

1. KISIM ANA HÜKÜMLER	2.KISIM İÇ DENETİM SİSTEMİ	3. KISIM RİSK YÖN.SİSTEMİ	4.KISIM DİĞER HÜKÜMLER
1.Bölüm (Md.1-3): Amaç Kapsam Hukuki Dayanak ve Tanımlar	1.Bölüm (Md.19-22): İç Denetim Sisteminin Amacı, Unsurları ve Yapısı	(Md.29-43)	(Md. 44-48)
2. Bölüm (Md.4-18): İç Kontrol İşlevi	2.Bölüm (Md.23-25): İç Kontrol Sistemi		
	3. Bölüm (Md.26-28): Teftiş Sistemi		

Bu düzenlemede risk yönetiminin yanında bankaların iç denetim sistemlerinin düzenlenmesine de yer verilmiştir. İç denetim sisteminin içine teftiş sisteminin yanı sıra iç kontrol sistemi de eklenmiştir.

Bu yönetmeliğin önemli maddeleri incelenecek olursa; Yönetmeliğin 3.maddesi ile bankaların, bünyelerinde, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu, değişen koşullara cevap verebilecek nitelik, yeterlilik ve etkinlikte, bu yönetmelik hükümlerine uygun iç denetim ve risk yönetim sistemlerini kurmak, idare ettirmek ve geliştirmek zorunda oldukları hükme bağlanmıştır.

Yönetmeliğin 5.maddesine göre ise, iç denetim sistemi kapsamında yer alan teftiş, iç kontrol ve risk yönetimi fonksiyonlarını içine alan faaliyetler, yönetim kurulu, üst düzey yönetim, bankanın her düzeydeki personeli ile teftiş kurulu, iç kontrol merkezi ve risk yönetimi grubu tarafından yürütülür. Yine aynı maddeye göre, iç denetim ve risk yönetimi düzenlemeleri, bu birimlerin idari bakımdan birbirinden bağımsız, iç kontrol işlevi kapsamında banka yönetim kuruluna ve üst düzey yönetime karşı ayrı ayrı sorumlu olmalarını sağlayacak bir şekilde yapılmalıdır.

Bu kapsam içerisinde her banka, kendi faaliyetlerinin kapsamını ve yapısal özelliklerini de dikkate alarak iç denetim sistemi ile risk kontrol ve yönetim sisteminin teşkilat yapısını ve işbirliği usullerini geliştirmeli ve kendi örgüt yapısı içinde ayrı bir teftiş birimine ve risk yönetim grubuna yer vermeli ve bunları idari açıdan direkt olarak yönetim kuruluna bağlı olacak bir şekilde örgütlenmelerini sağlamalıdır.

2.5.3 Bankalarda Risk Yönetimi Organizasyon Yapısı

1990'ların ikinci yarısında bankaların bünyesinde oluşturulmaya çalışılan risk yönetim departmanlarının (departman yöneticisi doğrudan yönetim kuruluna bilgi verecek bir konuma sahip) amacı, bir yandan bankacılık krizlerinin yönetiminde banka yönetiminin sağladığı başarıyı ölçmek diğer yandan söz konusu risklerin kamu otoritesi tarafından sağlıklı bir şekilde izlenmesini sağlamaktır. Bu düzenleme, bir anlamda Basel kriterlerinin uygulanmasına zemin oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Günümüzde bankaların bünyesinde bu birimin oluşturulmasına yönelik sıkıntılar sürmektedir. Bunun bir nedeni, risk yönetimi konusunda yetişmiş elemanların bulunmasındaki zorluk, diğer bir nedeni ise bankaların bu konuya verdikleri önemdir.¹⁰⁰

Risk yönetimi organizasyonu; bankanın karşılaşılabileceği muhtemel risklerin banka genelinde etkin bir koordinasyonunun merkezi olarak yönetilmesinden sorumludur. İcracı birimlerden bağımsız bir organizasyon olan Risk Yönetimi Bölümü, doğrudan Risk Yönetimi ve İç Denetimden sorumlu yönetim kurulu üyesine bağlı olarak çalışmaktadır. Banka faaliyetlerinde karşı karşıya kalınan risklerin ölçülmesi, bu risklere ilişkin risk yönetimi politikalarının oluşturulması, risklerin bankanın stratejik hedefleri doğrultusunda ve risk alma isteği sınırları içinde kalmasını sağlamak üzere yönetilmesi Risk Yönetimi bölümünün görev kapsamında yer almaktadır.

Bankacılık sektörünün en önemli özelliğini risk yönetimi konusu oluşturmaktadır. Basel II kriterleri ile getirilen risk yönetimi kuralları temel alınarak bankalarda risk yönetimi organizasyonu kurulmaktadır.

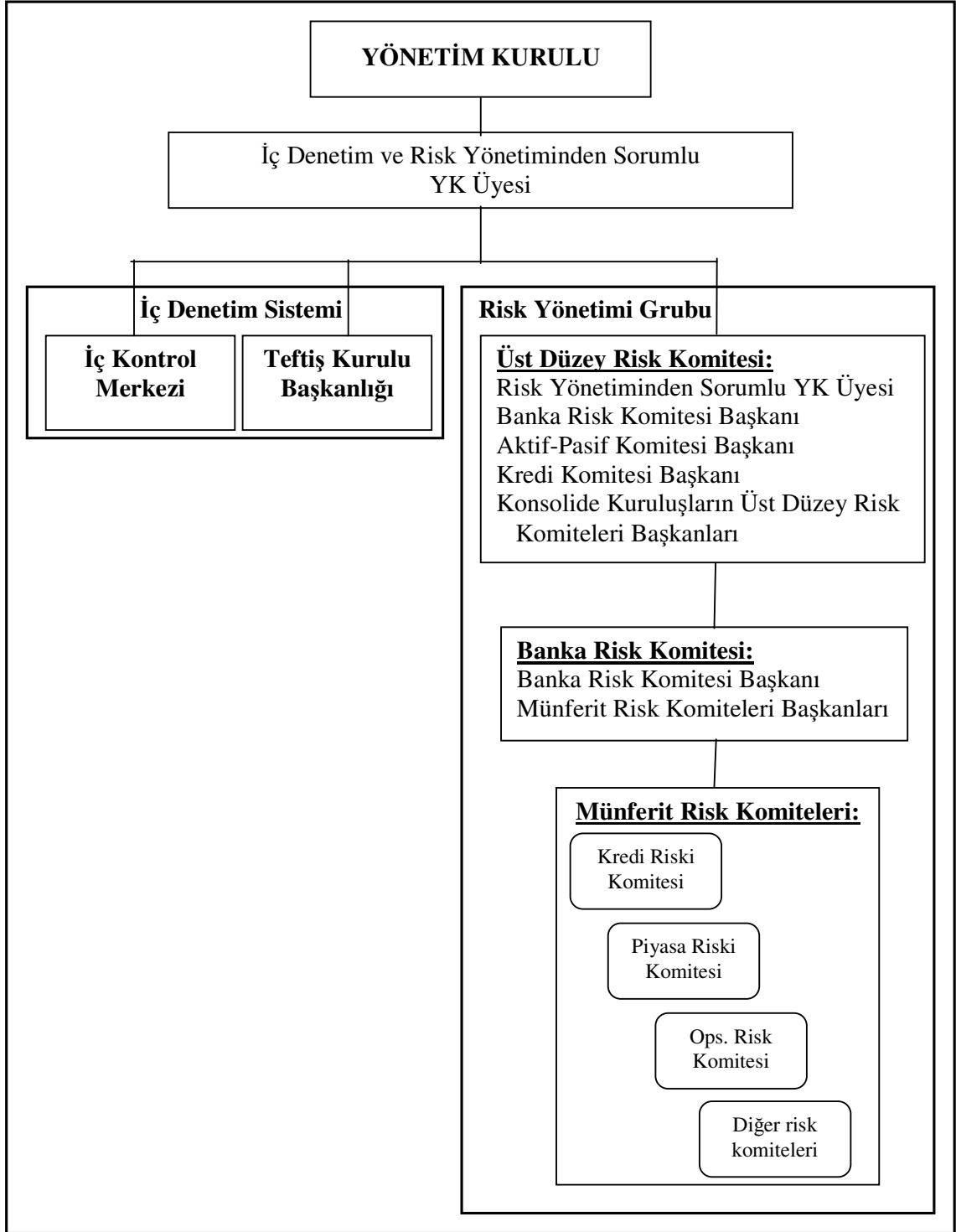
Risk yönetimi organizasyon şemasına şekil 2.3' de yer verilmiştir.

---

¹⁰⁰ Targan Ünal, "Risk Yönetimi", Finans Röportajları 2003, <http://www.iubam.org/FINANS%20ROPORTAJLARI.pdf>, Erişim Tarihi: 17.03.2006.

Şekil 2.3 Risk Yönetimi Organizasyon Şeması

Kaynak: Güven, a.g.t., s.123.

Türkiye’de yeni kurulmaya başlayan risk yönetim fonksiyonları bankaların organizasyonlarında yeniden yapılandırmaya gitmelerini gerektirmiş ve Yönetim Kurulları’nın banka yönetiminde çok daha aktif rol oynamalarını sağlamıştır. Zaman içinde her bankanın kendi misyon, vizyon ve stratejilerine, organizasyon ve yönetim kültürüne uygun risk yönetimi organizasyon yapılarını belirlemesiyle, risk yönetimi fonksiyonları kurum bazında farklılaşacak ve uluslararası standartlar ve dünyadaki en iyi uygulamalar ile paralellik gösterecektir.¹⁰¹

2.5.4 5411 Sayılı Yeni Bankalar Kanununun İç Kontrol, Risk Yönetimi ve İç Denetim Sistemlerine İlişkin Getirdiği Yenilikler

4389 sayılı eski Bankalar Kanunu’nda risk yönetimi ve iç denetim sistemlerine ilişkin genel hükümler Bankaların teşkilat ve organları başlığı altında tek bir maddede, 9. maddede, toplanmıştır.

“Madde 9.- Bankaların Teşkilat ve Organları

Bankalar, işlemleri nedeniyle karşılaşacakları risklerin izlenmesi ve kontrolünü sağlamak amacıyla faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu, esas ve usulleri kurumca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek etkin bir iç denetim sistemi ile risk kontrol ve yönetim sistemi kurmakla yükümlüdürler. Bankaların, işlemlerinin bankacılık ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetlemek üzere yeteri kadar müfettiş çalıştırmaları zorunludur.”

Şu anki durumda iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi ile ilgili hususlar, 08.02.2001 tarih ve 24312 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik” ile düzenlenmiştir.

Bu yönetmeliğe göre üst düzey risk komitesi ve banka risk komitesi zorunlu komiteler olup, denetim komitesinin kurulması zorunlu değildir. Denetim komitesinin kurulması, yeni Bankalar Kanunu’na girmiş ve mecburi hale getirilmiştir. 11.11.2005 tarih ve 25983 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5411 Nolu Yeni Bankalar Kanunu’nun İç Kontrol, Risk Yönetimi ve İç Denetim Sistemlerine ilişkin getirdiği yenilikler 12 maddede toplanmıştır. (Bkz. Ek 3)

---

¹⁰¹ Babuşçu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.250.

2.5.5 Türk Bankaları Tarafından Uygulanan Risk Yönetimine İlişkin Süreçte Yaşanan Yanlış Anlamalar

Buraya kadar yapılmış olan açıklamalarda Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimine yönelik olarak yapılan düzenlemeler içinde en önemlilerinden birinin 08.02.2001 tarih ve 24312 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik” olduğu belirtilmiştir.

Bankalar bu yönetmeliğe dayanarak risk yönetimi sistemlerini kurmaya çalıştıkları halde; buna rağmen yine de aşağıda yer verilen yanlış anlamalarla karşılaşmışlardır. Bu yanlış anlamalar şu şekilde özetlenebilir.¹⁰²

1. Yanlış Anlama: Risk Yönetimi Düzenleyicilere Rapor Sunmaktır.

Birçok Türk bankası risk yönetimine ilişkin çalışmalarını düzenleyicilere yapılan raporlamalarla sınırlamış bulunmaktadır. Bu çerçevede bu bankalar finansal risklere olan hassasiyetlerini düzenleyicinin (BDDK) istediği çerçevede ve standartta raporlara dönüştürerek düzenleyiciye sunmaktadırlar. Risk yönetimine ilişkin bu tip bir yaklaşım oldukça tehlikelidir.

2. Yanlış Anlama: Risk Yönetimi Riske Maruz Değer Demektir.

Yukarıda açıklanan birinci yanlış anlamının doğal bir sonucu olarak, bazı banka yöneticileri, “risk yönetimi” kavramını bankaların piyasada işlem gören aktiflerinin (tahvil, bono, döviz vs.) piyasa değerlerinde görülen dalgalanmanın standart sapması demek olan “piyasa riski” ya da “riske maruz değer” ile eş anlamlı olarak tanımlamaktadırlar.

3. Yanlış Anlama: Risk Yönetimi Demek Kredi Riski Yönetimi Demektir.

Bir zamanlar ,neredeyse bütün Türk bankaları, verilen kredi miktarını “risk” terimi ile eş anlamlı olarak kullanmaktaydılar. 1994, 1998, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan finansal krizlerden sonra Türk bankaları “risk” kavramının verilen kredi miktarı ile sınırlı olmadığını yaşayarak öğrendiler. Bu süreçte, Türk

---

¹⁰² Mehmet Hasan Eken, “**Türk Bankaları Tarafından Uygulanan Risk Yönetimine İlişkin Süreçte Yaşanan Yanlış Anlamalar**”, <http://www.bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/30.doc.>, Erişim Tarihi: 17.04.2006.

bankaları başta kur riski olmak üzere, faiz oranı riski ile ve likidite riski ile mücadele etmek zorunda kaldılar.

4. Yanlış Anlama: Risk Yönetimi İç Denetim Demektir.

Risk yönetimine ilişkin olarak BDDK tarafından 2001 yılında yayınlanan yönetmelikle İç Denetim Sisteminin üç kısımdan oluştuğu ifade edilmektedir. Bunlar İç Kontrol Merkezi, Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Risk Yönetim Grubu olarak isimlendirilmiştir. Bu yönetmeliği inceleyen bazı bankalar risk yönetimini İç Denetimin sınırları içerisinde algılamaktadırlar. Kuşkusuz kontrol risk yönetiminin bir unsurudur. Ancak onunla sınırlı değildir.

5. Yanlış Anlama: Risklerin İsimleriyle Risk Yönetim Komitesi Kurmak

Bankaların risk yönetim sistemleri kurmalarının zorunlu hale getirilmesinin arkasındaki en önemli gerekçe bankaların güven ve istikrar içerisinde çalışmalarını sağlayıp kazançlarındaki dalgalanmaları azaltmak ve böylece Türk finansal sisteminde istikrar sağlama amacıdır. Bunun sağlanmasının en önemli yolu da bankaların hedeflenen karlılıklarını etkileyen riskleri yönetmekten geçmektedir. Türk bankalarının kurdukları mevcut organizasyon yapıları, bankaların sadece riski yönetmeye çalıştıkları imajını vermektedir. Neredeyse Türk bankalarının tamamı “piyasa riski komitesi”, “kredi riski komitesi”, “operasyon riski komitesi” isimli risk yönetim komitelerini kurmuş bulunmaktadır.

2.5.6 Türk Bankacılık Sisteminin Risk Yönetimi Çalışmaları

Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimine ilişkin olarak yapılan sistematik çalışmalar 8 Şubat 2001 tarihinde yayımlanan Yönetmelik ile başlamıştır ve risk yönetimi alanında önemli ilerlemeler saptanmıştır. Türkiye Bankalar Birliği kapsamında 1999 yılından bu yana faaliyet gösteren Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu tarafından bankalara yönelik olarak yapılan bir anket düzenlemesi Türk Bankalarının risk yönetimi alanında hangi aşamada oldukları hakkında önemli bilgiler vermektedir.

30 Eylül 2003 tarihi itibarıyla düzenlenen ankete toplam 25 banka katılmıştır. Bu bankaların; 12'si özel sermayeli, 7'si de Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermayeli, 3'ü kamu sermayeli mevduat bankası ve 3'ü de

mevduat kabul etmeyen banka kapsamında değerlendirilen bankalardır. Ankete katılan bankaların aktif toplamı sektör aktif toplamının %78'ini oluşturmaktadır. Bu anket çalışması, bankaların risk yönetimine ilişkin organizasyon yapısı, yasal düzenlemeler, politika ve prosedürler, yönetim, piyasa riski, aktif-pasif yönetimi, kredi riski ve operasyonel risk konuları ile ilgili değerlendirmelerden oluşmaktadır. Anket çalışmasında yer alan bu sekiz konunun değerlendirilebilmesiyle ulaşılan sonuçlar şöyle özetlenebilir.¹⁰³

1. Organizasyon Yapısı

Risk yönetimi fonksiyonunun nasıl organize edildiğine ilişkin anket sorusuna göre; kamu sermayeli bankaların tamamı, özel bankaların %75'i, yabancı bankaların %57'si ve mevduat kabul etmeyen bankaların %33'ü olmak üzere, bütün katılımcı bankaların %68'i bağımsız bir risk yönetim birimi ya da piyasa, kredi, operasyonel risk birimlerine sahip bulunmaktadır. Risk yönetimi, iç kontrol birimleri ve teftiş kurullarında çalışan sayısına ilişkin olarak sorulan soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde şu tablo ile karşılaşılr:

Tablo 2.7 Risk Yönetimi Alanında Çalışan Sayısı

	Risk Yönetimi	İç Kontrol	Teftiş Kurulu	Toplam
Özel Bankalar	112	292	638	1042
Kamu Bankaları	48	513	355	79
Yabancı Bankalar	41	19	19	916
Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar	5	5	4	14
Toplam	206	829	1016	2051

Kaynak: Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu, a.g.m, s.19.

Bu tablodan da görüldüğü gibi, özel bankalarda teftiş kurullarının, kamu bankalarında iç kontrol merkezlerinin, yabancı bankalarda ise risk yönetimi birimlerinin daha fazla çalışanı bulunmaktadır.

2. Yasal Düzenlemeler

Bankalarda risk yönetimi fonksiyonunu yürüten birimlerin temel görevi riskleri belirlemek, ölçmek, yönetmek ve raporlamaktır. Bankalar risklerin

¹⁰³ Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu, "**Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme**", TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:48, Mart 2004,s.19-26.

belirlenmesi ve ölçülmesi kapsamında yürüttükleri çalışmaları daha çok BDDK ve uluslararası düzenlemelere paralel olarak sürdürmektedir. Bu alanda çok önemli bir gelişme olan Basel II kriterlerinin 2007 yılında yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Risklerin raporlanmasına yönelik olarak ise; IRIOOU, Risk Matrisi, Sermaye Yeterliliği vb. yasal raporlamalar ankete katılan bankaların büyük çoğunluğunda risk yönetimi birimlerince yapılmaktadır.

3. Risk Politikaları ve Prosedürler

Bankaların risk yönetimi fonksiyonlarına yönelik politika ve prosedürlerin oluşturulması yönündeki çalışmaları devam etmekte, bu sürecin yüzde 56 oranında tamamlandığı görülmektedir.

4. Yönetişim

Yapılan ankette, risk odaklı bir yönetim ortamının varlığına ilişkin olarak sorulan sorulardan çıkan sonuç aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.8 Risk Odaklı Yönetişim Ortamının Varlığı

Evet	%68
Tavsiye Niteliğinde	%8
Hayır	%24

Kaynak: Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu, a.g.m., s.20.

Tablo, risk komitelerinin icracı birimlerin uygulamaları üzerinde etkili olup olmadığını göstermektedir.

Ankette, risk yönetiminin hangi alanlarında danışmanlık hizmeti alındığına yönelik olarak çıkarılan sonuçlar incelendiğinde; danışmanlık hizmeti alan bankaların büyük bir kısmını özel sermayeli bankaların oluşturduğu alınan danışmanlığın genellikle piyasa ve kredi riskinde yoğunlaştığı danışmanlık alan yabancı bankaların ise bu hizmetleri yurtdışı merkezlerden sağladıkları görülmektedir.

Anketi yanıtlayan bankaların yüzde 80'inde yeni ürün ve faaliyetlerin tasarım sürecine risk yönetimi grupları katılmaktadır.

5. Piyasa Riski

Anket sonuçlarına göre, bankaların piyasa riski ölçüm sistemlerini kurmakta oldukça hızlı davrandığı görülmektedir. Katılımcı bankaların tamamı

yasal sermaye yeterliliği konusunda piyasa riskine maruz tutarın belirlenmesinde standart metodu kullanırken, bankaların yüzde 76'sı daha hassas risk ölçümünü sağlamak amacıyla Riske Maruz Değer (RMD) modeli oluşturmuş, ticari yazılım satın almış ya da dışarıdan bu konuda yardım almıştır. Bu kapsamda yer alan bankalar konuya ilişkin raporlamaları bankanın üst yönetiminin bilgisine sunmakta ve kendi iç modelleri ile ilgili günlük, haftalık ve aylık bazda piyasa riski hesaplamaları yapmaktadır.

Anketi yanıtlayan bankaların %37'si hesaplamalarında tarihsel verileri kullanırken, %37'si ise piyasadaki gelecek beklentisini dikkate almaktadır.

RMD modeli kullanan bankaların %68'i Riske Maruz Değer sonuçlarına göre ekonomik sermaye hesaplaması yaptığını belirtmiştir.

Piyasa riski limitlerinin uygulanmasına yönelik olarak sorulan anket sorularından çıkan sonuç aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.9 Piyasa Riski Limitleri Kullanımı

RMD limitleri kullanan bankalar	%4
Pozisyon limitleri ve stop-loss limitleri kullanan bankalar	%52
RMD limitleri, pozisyon limitleri ve stop-loss limitleri kullanan bankalar	%44

Kaynak: Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu, a.g.m., s.22.

6. Aktif-Pasif Yönetimi

Türk Bankacılık Sistemi bilançosunun en dikkat çekici özelliklerinden biri pasifinin kısa vadeli kaynaklardan, aktifinin ise uzun vadeli varlıklardan oluşmasıdır. Bu özelliği ile aktif-pasif riskinin yönetiminde likiditenin özel önem taşıyan bir yönü bulunmaktadır. Likit olmayan aktif ve pasif kalemlerin vade uyumsuzluğundan doğan faiz ve likidite riskinin yönetilmesinde katılımcı bankaların yüzde 88 gibi önemli bir bölümü durasyon analizi yapmaktadır. Bankaların yüzde 60'ı durasyon analizi dışında faiz riskini ölçmek için faiz oranı şokları, riske maruz net faiz geliri, riske maruz net ekonomik değer yöntemlerinden en az birini kullanmaktadır.

Katılımcı bankaların yüzde 72'si likidite riski hesaplaması yaparken, ölçüm yapan bankaların yüzde 76'sı ölçüm sonuçlarını karar alma süreçlerine dahil etmişlerdir.

7. Kredi Riski

Kredi riski, Türkiye'de yer alan bankaların risk ölçme, izleme ve raporlama süreçleri konusunda en fazla hassasiyet gösterdikleri risk türüdür. Anket sorularına kredi riski konusunda verilen yanıtlardan ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir.

- Bankaların %88'i kredi riskini ölçmede bir derecelendirme sistemi kullanmaktadır.
- Derecelendirme sistemi çoğunlukla ticari ve kurumsal müşteri grupları için kullanılmaktadır.
- Bankalar bu sistemlerde nicel unsurların yanı sıra nitel unsurları da dikkate almaktadır.
- Derecelendirme sistemlerinin çoğunluğu 10 ve daha az dereceden oluşmaktadır.
- Bankaların çoğunluğunda derecelendirmeye ilişkin prosedür yazılı olarak bulunmaktadır.
- Tayin edilmiş derecelerin gözden geçirilmesine ilişkin olarak çoğu bankada periyodik bir uygulama bulunmamaktadır.
- Derecelendirme sistemleri en çok kredi tahsisi konusunda kullanılmaktadır.
- Bankaların %86'lık bir bölümünde derecelendirme işlemi pazarlama fonksiyonunu yürüten kişilerden ayrı kişilerce yapılmaktadır.
- Bankaların çoğunluğunda kredinin geri dönmeme ihtimalini tahmin etmeye yönelik bir metot kullanılmakta veya bu konuda çalışma yapılmaktadır.
- Bankaların kullandıkları kredi riski modellerinin neredeyse tamamı banka dahilinde geliştirilmiş modellerdir.
- Katılımcı bankaların %60'ında kredi konsantrasyon limit uygulaması bulunmaktadır.
- Bankaların büyük çoğunluğunda kredi riski ölçüm sonuçları bankanın kredi politikası oluşturmasında kullanılır.

8. Operasyonel Risk

Anket sonuçlarına göre operasyonel risk yönetimi bankalarda piyasa ve kredi riskine göre daha geri planda tutulmaktadır. Ankete katılan 25 bankadan 19'u "tüm operasyonel risk noktalarının belirlenip belirlenmediği" yolundaki soruya evet cevabını vermiştir. Operasyonel risk yönetimi ile ilişkili olan konulardan biri, iş sürekliliği planlamasıdır. İş sürekliliği ile ilgili olarak ankette verilen yanıtlara göre, iş sürekliliği planlamasının bankaların % 52'sinde tamamlandığı, %36'sında proje aşamasında devam ettirildiği %12'sinde ise böyle bir planlamanın henüz bulunmadığı görülmektedir. Operasyonel risk yönetimi ile ilgili yapılan anket sonuçlarına göre Türk bankalarının %76'sı yazılı bir bilgi güvenliği politikasına sahiptir.

Türkiye Bankalar Birliği tarafından bankacılık sistemindeki risk yönetimi uygulamaların geldiği noktayı belirlemeye yönelik olarak düzenlenen bu anket çalışmasının sonuçlarının neler olduğuna bakılacak olursa; bankalarda risk yönetimi tekniklerinin uygulanmaya başlanması yasal düzenlemelerin dayatmasıyla başlamıştır. Ancak zaman içerisinde sistemde yer alan çoğu banka, risk yönetiminde önemli aşamalara gelmiştir.

Bankaların piyasa riskinde en ileri seviyede oldukları, piyasa riskini, kredi riskinin izlediği, operasyonel risk ile ilgili yapılan çalışmaların ise henüz başlangıç düzeyinde olduğu görülmektedir.

2.6 Türk Bankacılık Sisteminde Risk Yönetiminin Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Basel II Sürecine Geçiş

Bu bölümde ilk olarak bankacılıkta risk ve risk yönetimi ile ilgili detaylı bilgiler verilmiş, daha sonra bankaların karşılaştıkları riskler hakkında açıklamalar yapılmıştır. Dünyadaki risk yönetimi uygulamaları ile ilgili açıklayıcı bilgiler verildikten sonra Türk Bankacılık Sektöründe risk yönetimi sürecine geçilmiştir.

Türkiye'de yeni oluşturulmaya başlanan risk yönetimi fonksiyonları bankaların organizasyonlarında yeni bir yapılanma süreci içerisine gitmelerini

gerektirmiş ve yönetim kurullarının banka yönetiminde çok daha aktif rol oynamalarını sağlamıştır.

Her banka, zaman içerisinde kendi misyon, vizyon ve stratejilerine, organizasyon ve yönetim kültürüne uygun bir şekilde risk yönetimi organizasyon yapısını belirgin bir hale getirmesiyle, risk yönetim fonksiyonları kurum bazında farklılaşacak ve uluslararası standartlar ve dünyadaki en iyi uygulamalar ile paralellik gösterecektir.

Bankacılıkta risk yönetimi alanında getirilen uluslararası düzenlemelerden en önemlisi Basel II kriterleridir. Bankalarca uyulması gereken bu yeni çalışma kriterleri finansal piyasalarda istikrarı sağlama açısından büyük bir adımdır. Basel komitesinin çalışmaları temel olarak bankalarda risk yönetimine odaklanmakta ve bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturulmasına çalışmaktadır. 3. bölümde Basel II düzenlemesi detaylı olarak açıklanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RİSK YÖNETİMİNDE BASEL II DÜZENLEMELERİ

3.1 BIS ve Basel Komitesi

Uluslararası bankacılık sisteminde yaşanan gelişmeler ve finansal piyasaların birbiriyle yakın ilişkiler içinde olması, bankacılık sektörü için yerel düzenlemelerin yerini uluslararası düzenlemelerin almasına neden olmuştur. Bu açıdan da kilit rolü Bank for International Settlements (BIS) üstlenmiştir.

BIS, Uluslararası Ödemeler Bankası, 1930 yılında I. Dünya Savaşı'nın ardından Versailles Anlaşmasının öngördüğü şekilde Almanya'nın savaş tazminatı ödemelerini takip etmek üzere kurulmuştur. Savaş tazminatı ödemelerinin arka plana düşmesiyle Banka, parasal ve mali istikrar sağlama hedefi doğrultusunda merkez bankaları ve diğer kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamaya odaklanmıştır.¹⁰⁴

BIS'in temel amacı, ekonomik gelişme ve küreselleşme süreci esnasında finansal dengenin sağlanmasıdır. BIS (Bank for International Settlements) ülkelerin merkez bankalarının bir araya gelerek oluşturdukları uluslararası bir kuruluştur. Dünyanın en eski uluslararası kurumu olma niteliği taşıyan BIS, bütün merkez bankalarının bankası konumundadır. BIS'in işlevi merkez bankaları arasındaki ilişkileri düzenlemek, işbirliğini geliştirmek, çeşitli uluslararası finans işlemlerinin kolaylaştırılmasını sağlamak, uluslararası mali operasyonlar için kolaylık temin etmektir.¹⁰⁵

BIS'in 44 ülkeden 526 çalışanı bulunmaktadır. Bankanın yönetimi üç temel yapı üzerine kurulmuştur:¹⁰⁶

1. Üye merkez bankalarının genel toplantısı
2. Yönetim kurulu
3. Bankanın yönetimi

¹⁰⁴ TSPAKB “**Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı**”, Sermaye Piyasasında Gündem Dergisi, Sayı:31, Mart 2005, s.6.

¹⁰⁵ Tekstilbank, “**Basel II ve Reel Sektöre Etkileri**”, Basel II Bilgi Kitapçığı, İstanbul, 2006, s.4.

¹⁰⁶ Taksimmenkul, “**Uluslararası Ödemeler Bankası**”, [http://www.taksimmenkul.com.tr/documents/raporlar/2005.09.13%20BASEL%20II\(BIS\).pdf](http://www.taksimmenkul.com.tr/documents/raporlar/2005.09.13%20BASEL%20II(BIS).pdf), Erişim Tarihi: 16.04.2006.

İçinde Türkiye'nin de yer aldığı 55 ülkenin merkez bankası ya da bankacılık denetim otoritesi BIS'in üyelerini oluşturmaktadır.

BIS Yönetim Kurulu'nun 17 üyesi bulunmaktadır. 6 temel üye (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere Merkez Bankaları ve ABD Merkez Bankaları Kurulu Başkanı) ve bu üyelerin kendi ülkelerinden seçecekleri 6 ek üyenin yanı sıra, seçimle iş başına gelmiş 5 üyesi (Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç ve İsviçre) bulunmaktadır.¹⁰⁷

1930'dan bu yana BIS'teki merkez bankaları birliği olarak Basel'de merkez bankaları başkanları ve uzmanları ve diğer özel kurumların uzmanları düzenli olarak toplantılar yapmaktadır. Bu birliğin yardımıyla BIS, kendi araştırmalarını yaparak finansal ve parasal ekonomi anlamında arşivini geliştirmiş ve finansal ve ekonomik istatistikleriyle bankacılık dünyasına önemli katkılar sağlamıştır.

BIS, 1960'lı yıllarda, Bretton Woods Sisteminin işlerliğini sağlamak amacıyla, önemli çalışmalar yapmıştır. 1980'li yıllarda yaşanan petrol krizlerinin sonrasında da ödemeler sisteminin aksamaması yönünde çalışmıştır.

Bankacılık sisteminin düzenlenmesinde en önemli uluslararası kuruluş olan BIS'in günümüzdeki misyonu, üye ülkeler tarafından kabul edilen bankalara yönelik düzenleme ve denetim stratejileri ve uluslararası finansal politikaları koordine etmektir. Banka bu amaçla bünyesinde aktifler tutar, üye ülkelere ve yeni gelişen ülkelere sıkıntıya girdiklerinde kredi kolaylıkları sunar ve farklı ülkelerin merkez bankalarından toplanan finansal bilgi için bir takas odası hizmeti görür.¹⁰⁸

Tüm dünyada mali sermayenin yeniden yapılanması anlamına gelen Basel'in geçmişi 1974 yılına dayanmaktadır. Basel Komitesi, 1974 yılı sonunda uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında meydana gelen önemli krizleri takiben, "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi" adlı altında kurulmuştur. Bu komiteye, Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya,

---

¹⁰⁷ Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.259.

¹⁰⁸ Güven Delice, Adem Doğan, A.Meral Uzun "Finansal Regülasyon ve Piyasa Disiplini" , Cumhuriyet Üniv. İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, 2004, s.123.

Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İspanya, İngiltere ve ABD ülkeleri üyedir. Tüm üye ülkeler hem kendi merkez bankaları hem de o ülkede bankacılığın denetiminden sorumlu olan resmi kurumlar tarafından temsil edilirler.¹⁰⁹

Basel Komitesi resmi olarak kanun ve kurallar koyma yetkisine sahip değildir. Komite bankacılık sektörünü ilgilendiren düzenlemeler ile ilgili tasarı ve teklifler üretir ve bu teklif ve tasarıları tartışmaya açar. Basel düzenlemeleri öneri niteliği taşımaktadır. Bu düzenlemelere uyum sağlayamayan ülkelerin bankacılık sistemleri, uluslararası platformlarda dışlanacak, risk primleri de olumsuz bir şekilde etkilenecektir.

Komite, üye ülkelerin denetleme teknikleri ve çalışmalarını ayrıntılı bir şekilde belirlemekten çok, ortak ve standart yaklaşımlar saptayarak, belirli bir vizyonu dünyaya yayabilmek amacı taşımaktadır. Komitenin önemli hedeflerinden birisi, uluslararası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır. Bu hedef kapsamında iki önemli prensip belirlenmiştir. İlk prensip, hiçbir bankacılık kuruluşunun denetlemeden kaçmaması gerektiği, ikinci prensip ise yapılan denetlemelerin yeterliliği hususudur.¹¹⁰ Buna bağlı olarak 1975 yılından beri çok sayıda belge yayınlanmıştır.

1975 yılı Şubat ayında ilk kez toplanan komite aynı yıl içinde bankacılık düzenlemeleri ve denetimi konusunda gerçekleştirilen işbirliğinin ilk resmi belgesi olan “Basel Concordat”ı yayınlanmıştır. 1983 yılında bankacılık sisteminde yaşanan gelişmeler doğrultusunda “Basel Concordat” metni güncellenip, geliştirilerek ‘Yabancı Banka Şubelerinin Gözetim İlkeleri’ adlı yeni metin yayınlanmıştır.¹¹¹

Basel Komitesinin ilk başarılarından birisi bankalara sermaye yeterliliği konusunda getirdiği düzenlemelerdir. Komite 1988 yılında “Sermaye Uyumu” adlı kararla sermaye ölçüm sistemi oluşturmuştur. Basel I olarak da bilinen bu sermaye ölçüm sisteminin amacı, ülkeler arasındaki farklılıkları önlemek amacıyla sermaye yeterliliğinde uluslararası seviyede standartları belirlemektir.

¹⁰⁹ İbfcclub, “**Basel II Nedir?**”, <http://www.ibfcclub.net/basel.htm>, Erişim Tarihi: 17.02.2006.

¹¹⁰ BIS, “**History of The Basel Committee and Its Membership**”, October 2004, <http://www.bis.org>, Erişim Tarihi:18.03.2006.

¹¹¹ T.İş Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü, “**Bankacılıkta Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri: Basel II**”, T.İş Bankası Eğitim Müdürlüğü, Yayın No:78, İstanbul, 2004, s.5–6.

1992 yılının sonunda uygulamaya geçen bu kararlar birlikte, banka sermayesine tanımlar getirilmiş, banka aktifleri risk ağırlığına göre dört grupta toplanmış, tanımlanan sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranının en az %8 olması öngörülmüştür.

3.2 Basel I Düzenlemeleri

Basel Komitesi, sermaye yeterliliği rasyosu ile ilgili çalışmalarına, 1980'li yıllarda uluslararası riskler artarken büyük bankaların sermaye rasyolarının azalması sonucu başlamıştır.¹¹² 1980'li yılların başında uluslararası aktif bankaların ağır borç yükü altındaki ülkelerden kaynaklanan risklerindeki artışın bu bankaların sermaye yeterliliklerini düşürdüğü yönündeki endişeler sonucu, G-10 ülkeleri Merkez Bankası Başkanlarının talebi üzerine Basel Komitesi bankacılık sistemlerinde geçerli sermaye standartlarındaki erozyonun durdurulması ve sermaye yeterliliği ölçümlerinin uyumlaştırılmasını sağlamak üzere çalışmaya başlamıştır. Komite uluslararası bir sermaye uzlaşısının uluslararası bankacılık sistemindeki istikrarı artıracığı, ayrıca ulusal düzeydeki farklı sermaye yeterliliği düzenlemelerinden kaynaklanan rekabet eşitsizliğini de ortadan kaldıracığı kanaatini taşımaktadır.¹¹³

Bankacılıkta uluslararası düzeyde ilk riske dayalı sermaye yeterliliği düzenlemesini, 1988 yılında yürürlüğe konulan Basel I oluşturmaktadır.¹¹⁴ İlk kez bu düzenlemede "Cook Rasyosu" olarak ifade edilen sermaye yeterliliği oranına yer verilmiştir. Sermaye uzlaşısında sermaye yeterlilik oranı yalnızca kredi riskine duyarlı bir şekilde oluşturulmuştur. "Sermaye Uzlaşısı" başlangıçta uluslararası faaliyet gösteren bankalar için önerilmiş bir yaklaşım iken, zaman içerisinde beklenenin üzerinde kabul görmüş ve 100'den fazla ülkede kabul edilip uygulanmıştır.¹¹⁵

G-10 ülkelerinde bile uygulanmasına yönelik hiçbir yaptırım gücü olmayan bu Düzenleme'nin neticede bu kadar geniş bir uygulama alanı bulmuş olması bir tesadüf değildir. 1996 yılında İsveç'in Stockholm kentinde yapılan

¹¹² Serpil Altınırnak Gökbel, "**Basel Komitesi Düzenlemeleri ve Türk Bankacılık Sisteminde Son Gelişmeler**", Sanayide Yeni Ufuk Dergisi, Sayı:22, Ocak-Mart 2002, s.18.

¹¹³ Altıntaş, a.g.e., s.62.

¹¹⁴ Abdüllatif Şener, "**Basel-II'ye Geçiş İlişkin Konuşma Metni**", http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/bakan_sunum.pdf, Erişim Tarihi: 10.04.2006.

¹¹⁵ T.İş Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü, a.g.e., s.6.

“Dokuzuncu Uluslararası Bankacılık Denetimi Konferansı”na katılan 129 ülkenin temsilcileri arasında yapılan bir ankette bu ülkelerin %90’ının Basel Sermaye Düzenlemesi benzeri risk ağırlıklandırılmış sermaye tabanı yaklaşımını uyguladıkları görülmüştür.¹¹⁶

Tablo 3.1 Basel Sermaye Yeterlilik Oranı

$$\text{Basel Sermaye Yeterlilik Oranı (Cook Rasyosu)} = \frac{\text{Sermaye}}{\text{Kredi Riski}} \geq \%8$$

Kaynak: T.İş Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü, a.g.e., s.6.

Kredi riski, hesaplanan “risk ağırlıklı aktif” anlamına gelmektedir. Rasyoda ifade edilen “sermaye” ise, banka muhasebesiyle hesaplanan sermaye miktarından farklı olarak şu şekilde ifade edilmiştir:¹¹⁷

Ana Sermaye(ödenmiş sermaye+dağıtılmamış karlar)= a

Katkı Sermaye (Karşılıklar+rezervler+fonlar) =b

Üçüncü Kuşak Sermaye(sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)=c

Sermayeden İndirilen Değerler(aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler) = d

Sermaye = a+b+c-d

Türkiye’nin de 1988 yılında imzalamış olduğu antlaşma gereğince sermaye rasyosu kademeli olarak yükseltilmiştir. 1989 yılında %5 olarak bilinen rasyo, her yıl 1 puan artırılarak 1992 yılında %8 değerine yükseltilmiştir ve bu oran şu anda da değerini korumaktadır.

¹¹⁶ C.Coşkun Küçüközmen, “Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği: Value -at- Risk Uygulamaları”, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Sayı: 156, Mart 1999, s.74.

¹¹⁷ Murat Nermin, “Basel II Uzlaşısı ve Olası Etkileri”, <http://www.ekonomistler.com/arsiv/research> , Erişim Tarihi: 21.03.2006.

Tablo 3.2 Sermaye Yeterlilik Rasyosunun Hesaplanması

Özkaynaklar (Sermaye Tabanı)	
Ana Sermaye	
+	
Katkı Sermaye	
+	
Üçüncü Kuşak Sermaye	
-	
Sermayeden İndirilen Değerler	
Risk Ağırlıklı Aktifler Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler	
Risk Ağırlığı % 0	
+	
Risk Ağırlığı %20	
+	
Risk Ağırlığı %50	
+	
Risk Ağırlığı %100	
Piyasa Riskine Esas Tutar	
Özkaynaklar (Sermaye Tabanı)	
SYR=	----- >=%8
Risk Ağırlıklı Aktifler Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler + Piyasa Riskine Esas Tutar	

Kaynak: Bolgün, Akçay, a.g.e., s.88.

SYR hesaplamasında kullanılan Özkaynaklar (Sermaye Tabanı) ve Risk Ağırlıklı Aktifler, Gayri Nakdi Krediler ve Taahhütlere ilişkin temel kalemler yukarıda yer alan tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Yapılan hesaplamaların daha iyi anlaşılabilmesi açısından Özkaynaklara, Piyasa Riskine, Esas Miktar ve Risk Ağırlıklı Varlıklar içerisinde hangi bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerin alındığı tablo 3.3'de özetlenmiştir.

Tablo 3.3 Özkaynaklar (Sermaye Tabanı) Detay Tablosu

<p>I- Ana Sermaye:</p> <ul style="list-style-type: none">
a) Ödenmiş Sermaye,
b) Kanuni Yedek Akçeler,
c) İhtiyari ve Fevkalade Yedek Akçeler,
d) Özkaynak Kalemlerinin Enflasyon Muhasebesine Göre Düzeltilmesinden Kaynaklanan Sermaye Yedekleri,
e) Vergi Provisyonundan Sonraki Dönem Karı ve Geçmiş Yıllar Karı Toplamı,
f) Dönem Zararı ile Geçmiş Yıllar Zararı Toplamı (-). <p>II- Katkı Sermaye:</p> <ul style="list-style-type: none">
a) Genel Kredi Karşılığı Tutarı
b) Banka Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Fonu (Maliyet Artış Fonu, Sermayeye Eklenecek İştirak ve Bağlı Ortaklık Hisseleri ile Gayrimenkul Satış Kazançları Dahil)
c) Banka Sabit Kıymetleri İçin Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğin 4. Maddesinin
d) İşt. ve Bağlı Ort.Sab.Kıy. Yen. Değ. Karş. (Men. Kıy. ler ara izl.İştirak amaçlı Diğ. Ort.İlişk. Olanl. Dahil)
e) Alınan Sermaye Benzeri Krediler
f) Menkul Değerler Değer Artış Fonu
g) Muhtemel Riskler için Ayrılan Serbest Karşılıklar <p>III- Üçüncü Kuşak Sermaye</p> <p>IV – Sermayeden İndirilen Değerler:</p> <ul style="list-style-type: none">
a) Ana Faaliyet Konuları Para ve Sermaye Piyasaları İle Sigortacılık Olan ve Bu Konulardaki Özel Kanunlara Göre İzin ve Ruhsat İle Faaliyet Gösteren Mali Kurumlara Yapılan Tüm Sermaye Katılımlarına İlişkin Tutarlar,
b) Özel Maliyet Bedelleri,
c) İlk Teşis Giderleri,
d) Peşin Ödenmiş Giderler,
e) İştiraklerin, Bağlı Ortaklıkların, Sermayesine Katılınan Diğer Ortaklıkların ve Sabit Kıymetlerin Rayiç Değeri Bilançoda Kayıtlı Değerinin Altında ise Aradaki Fark,
f) Türkiye’de Faaliyet Gösteren Diğer Bankalara Verilen “Sermaye Benzeri Krediler”,
g) Şerefiye,
h) Aktifleştirilmiş Giderler.

Kaynak: Bolgün, Akçay, a.g.e., s.89.

Risk ağırlıklarına ilişkin tablolar incelendiğinde, bilanço içi ve bilanço dışı tüm kalemlerin risk ağırlıklarına yerleştirilmediği görülmektedir. Bunun sebebi, bazı aktif kalemleri için 1996 yılında yayınlanan BIS bildirisine uyarınca Standart Metod’a dayalı Piyasa Riskine Maruz tutar hesaplanmaktadır. Bir aktif kalemi için hem piyasa riski hem de spesifik risk (ihraç eden kurumun ödeyememe riski) hesaplanıyorsa, o kalem risk ağırlığı sınıflamasına dahil edilmemektedir. Bu sınıflamaya girmeyen aktif kalemleri; Alım Satım Amaçlı Menkul Kıymetler, Repolar, Hisse Senetleri, Yatırım Fonlarıdır.¹¹⁸

¹¹⁸ Bolgün, Akçay, a.g.e., s.90.

Tablo 3.4 Sermaye Yeterlilik Rasyosundaki Risk Ağırlıkları

RİSK AĞIRLIĞI %0 Olanlar

- NAKİT DEĞERLER (Kasa, Efektif Deposu, Yoldaki Paralar),
- BANKALAR (T.C. Merkez Bankası Hesabı),
- BANKALARARASI PARA PİYASASI,
- TERS REPO İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR,
- MEVDUAT MUNZAM KARŞILIKLARI,
- KREDİLER (Nakdi Krediler, Hazine Kefaletli Krediler, OECD Kefaletli Krediler, Fon Kaynaklı Krediler, Bankaların Kendi İhraç Ettiği Menkul Kıymetle Teminatlandırılmış Krediler, Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.' ye Kullanılan Krediler.
- MUHTELİF ALACAKLAR (Fonlardan Alacaklar, OECD, T.C. Merkez Bankası, Hazine Kefaleti ve Nakit ile Teminat Altına Alınmış Alacaklar)
- BAĞLI MENKUL DEĞERLER (Teminat harici Hazine bonoları, Tahviller, Gelir Ortaklığı Senetleri, Hazine ve OECD Merkezi Otoritelerinin Kefaletiyle İhraç Edilmiş Menkul Kıymetler),
- FİNANSAL KİRALAMA AMAÇLI VARLIKLAR İÇİN VERİLEN AVANSLAR (OECD ve Hazine Kefaleti Olanlar),
- SABİT KIYMETLER (Net)
- DİĞER AKTİFLER (Peşin Ödenmiş Vergiler, Özel Görev Hesapları, OECD ve Hazine Kefaletli Diğer Alacaklar, Şubeler Cari Hesabı, Altın Deposu),
- GARANTİ VE KEFALETLER (OECD, Nakit Karşılığı Verilenler, Hazine ve Merkez Bankası Kefaletiyle Verilenler, Cirolar, Bankaların Kendi İhraç Ettikleri Menkul Kıymetleri ile Teminatlandırılmış Olanlar)
- DÖVİZ VE FAİZ HADDİ İLE İLGİLİ İŞLEMLER (Döviz ve Faiz Haddi ile ilgili işlemlerde, % 0 Risk Ağırlığına Tabi Kredilerin Özelliğine Benzer Özelliği Olan Karşı Taraftan Alacaklara İlişkin Kredi Dönüşüm Oranı ile Ağırlıklandırılmış Tutarlar).
- FAİZ VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI (% 0 Risk Ağırlığına Tabi Tutulan Kalemler için).

RİSK AĞIRLIĞI %20 Olanlar

- NAKİT DEĞERLER (OECD Ülke Banka Çekleri),
- BANKALAR (Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar nezdindeki hesaplar, Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı bankaların yurtdışındaki merkez ve diğer şubelerindeki hesaplar, OECD bankalarındaki mevcutlar),
- TERS REPO İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR (OECD ülkeleri),
- ÖZEL FİNANS KURUMLARI,
- KREDİLER (Türk ve OECD Bankaları Kefaletleri),
- MUHTELİF ALACAKLAR (OECD ülkeleri sermaye piyasası aracı kurumlarından),
- BAĞLI MENKUL DEĞERLER (OECD ülke bankalarınca ihraç edilmiş menkuller),
- FİNANSAL KİRALAMA AMAÇLI VARLIKLAR İÇİN VERİLEN AVANSLAR (OECD ülke bankaları kefaleti ile verilenler),
- GARANTİ VE KEFALETLER (Türk Bankalarının Kefaleti ile Verilenler, OECD ülke bankaları kefaleti ile verilenler, Geçici ve kesin teminat mektupları, Akreditifler),
- DÖVİZ VE FAİZ HADDİ İLE İLGİLİ İŞLEMLER (Döviz ve faiz haddi ile ilgili işlemlerde, % 20 risk ağırlığına tabi kredilerin özelliğine benzer özelliği olan karşı taraftan alacaklara ilişkin kredi dönüşüm oranı ile ağırlıklandırılmış tutarlar),
- FAİZ VE GELİR TAHHUK VE REESKONTLARI (% 20 risk ağırlığına tabi tutulan kalemler için).

RİSK AĞIRLIĞI %50 Olanlar

- KREDİLER (I.Derece İpotekli Nakdi Krediler Belediye sınırları dahilindeki tapulu arsa ve araziler birinci derece ipoteği karşılığı verilen garanti ve kefaletler Belediye sınırları dahilindeki tapulu arsa ve araziler ile gayrimenkullerin birinci derece ipoteği karşılığı verilen nakdi krediler),
- FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR
- FİNANSAL KİRALAMA KONUSU VARLIKLAR (Net)(Finansal kiralama sözleşmesi ile edinilen ve Finansal Kiralama Kanunu ve Vergi Usul Kanunu uyarınca bankaların sabit kıymetleri arasında gösterilen arazi, arsalar ve binalar, tesisler, makineler ve cihazlar, taşıtlar ve diğer finansal kiralama amaçlı değerler, % 0 ve % 20 risk ağırlığı uygulananlar haricindeki finansal kiralama amaçlı kıymetler için verilen avanslar),
- GARANTİ VE KEFALETLER (Diğer teminat mektupları 0 ve % 20 risk ağırlığına tabi tutulanlar haricindekiler,İkamet amacıyla kullanılan gayrimenkullerin birinci derece ipoteği karşılığı verilen garanti ve kefaletler,Belediye sınırları dahilindeki tapulu arsa ve arazilerin birinci derece ipoteği karşılığı verilen garanti ve kefaletler,Diğer akreditifler (% 0 ve % 20 risk ağırlığına tabi tutulanlar haricindekiler),
- TAAHHÜTLER (Senet ihracına aracılık taahhütleri,Diğer cayılamaz taahhütler (% 0, % 20 ve % 100 risk ağırlığına tabi olanlar hariç),
- DİĞER NAZIM HESAPLAR (Menkul değerler ihracına aracılık ve kefalet işlemleri),
- FAİZ VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI(% 50 risk ağırlığına tabi tutulan kalemler için).

RİSK AĞIRLIĞI %100 Olanlar

- NAKİT DEĞERLER (Vadesi gelmiş menkul değerler (% 100 risk ağırlığına tabi menkul kıymetlere ilişkin),Satın alınan diğer yabancı para banka çekleri),
- BANKALAR (Diğer yurtdışı bankalar (OECD ülkelerinde kurulu yurtdışı bankalar nezdinde teminata verilmiş, bloke edilmiş, bankanın serbest tasarrufunda bulunmayan mevcutlar dahil).
- KREDİLER (Diğer nakdi krediler),
- TAKİPTEKİ ALACAKLAR (Net),
- SABİT KIYMETLER (Net) (% 0 risk ağırlığına tabi tutulan gayrimenkuller, finansal kiralama konusu sabit kıymetler ve özel maliyet bedelleri hariç),
- İŞTİRAKLER, BAĞLI ORTAKLIKLAR VE BAĞLI MENKUL DEĞERLER (Mali olmayan iştirak ve bağlı ortaklıklara ilişkin hisseler, % 0 ve % 20 risk ağırlıklı bağlı menkul değerler hariç diğer bağlı menkul değerler),
- MUHTELİF ALACAKLAR (Diğer risk gruplarına girmeyen muhtelif alacaklar),
- DİĞER AKTİFLER("İlk tesis giderleri", "özel görev hesapları", "peşin ödenmiş giderler", "peşin ödenmiş vergiler hesabı", "OECD ülkeleri merkezi yönetimleri ile merkez bankalarından olan diğer alacaklar ve OECD ülkeleri merkezi yönetimleri ile merkez bankalarınca garanti edilen diğer alacaklar", "şubeler cari hesabı", "altın deposu", "% 0 risk ağırlığına tabi menkul kıymetlerle, nakit ve hazine kefaleti ile teminat altına alınan diğer alacaklar" hariç, finansal kiralama anlaşması kapsamında kiracı olarak kullanılan varlıklar dahil olmak üzere, üç aylık hesap özeti için "diğer aktifler" başlıklı bölümü kapsamındaki diğer hesaplar),
- GARANTİ VE KEFALETLER (Diğer risk gruplarında bir garanti olarak risk ağırlığına tabi tutulmamış "banka kabulleri", Diğer risk gruplarında bir garanti olarak risk ağırlığına tabi tutulmamış "garanti verilen prefinansmanlar", Diğer risk gruplarında bir garanti olarak risk ağırlığına tabi tutulmamış "riski bankaya rücu edilebilen banka aktif değerleri ile ilgili satış işlemleri", Verilen diğer garanti ve kefaletler (% 0, % 20, % 50 risk ağırlığına tabi tutulanlar haricindekiler),
- DÖVİZ VE FAİZ HADDİ İLE İLGİLİ İŞLEMLER(Döviz ve faiz haddi ile ilgili işlemlerde, % 100 risk ağırlığına tabi kredilerin özelliğine benzer özelliği olan karşı taraftan alacaklara ilişkin kredi dönüşüm oranı ile ağırlıklandırılmış tutarlar),
- FAİZ VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI(% 100 risk ağırlığına tabi tutulan kalemler için).

Kaynak: Bolgün, Akçay, a.g.e., s.90-92

1988 tarihli Basel I Uzlaşısı, bankacılık sektöründeki ilk sermaye standardını oluşturmuştur. 1988 Basel Uzlaşısı uluslararası piyasalarda faal olan bankalar için önerilmiş bir yaklaşımdı. Bu yaklaşım, söz konusu bankaların aktiflerinin risklerini ağırlıklandırmak ve bir de buna karşılık gelen asgari sermaye büyüklüğünü saptamak için yöntemler önermekteydi. 1988 Basel Uzlaşısı, ilk amaçladığı banka çevresinin ötesinde de kabul görmüş ve genelde bankaların sermaye yeterlilik oranlarını artırma yönünde olumlu katkı yapmıştır. Ancak zaman içinde ortaya çıkan gelişmeler bu yaklaşımın bazı açılardan yetersiz kaldığı görüşünü kuvvetlendirmiştir. Bu bağlamda ileri sürülen eleştiriler iki başlık altında özetlenebilir.¹¹⁹

1. Risk Temelli Sermaye yaklaşımında kullanılan sermaye kavramı, bir bankanın beklenen ya da beklenmeyen kayıplarını karşılama kapasitesini yeterince ifade etmemektedir (örneğin, kredi karşılıkları konjonktürün iyi olduğu dönemlerde karşılaşılan riskin gerektirdiğinin üstüne çıkmakta, tersine gelişmeler olduğunda da yetersiz kalmaktadır).
2. Kullanılan risk ölçütü doyurucu değildir. Varlıkların riski değerlendirilirken kredi riskindeki farklılıklar yeterince göz önüne alınmamıştır. Bunun sonucu olarak bankalar Risk Temelli Sermaye Oranlarını tutturabilmek için mali araç değişikliği yaparak “arbitraj” yoluna gidebilmişlerdir.

1988 Basel Uzlaşısı ülkelerin, bankaların ve şirketlerin risk ağırlıklarını değerlendirmede belli metotları açıklamış, bu metotların eksikliklerinin olduğu, bankalar, ülkeler ve şirketler arasında yanlış değerlendirme ve haksız rekabet sağladığı hakkında çok eleştiri almıştır. 1988 Basel Uzlaşısı, ülke ve merkez bankalarının yükümlülüklerinin değerlendirilmesinde OECD üyesi olup olmamasına bakmaktaydı. Burada üye ülkeler için risk ağırlığı sıfır olarak alınmaktadır. Örneğin her iki ülkenin de OECD üyesi olmaları nedeniyle hem ABD hem de Meksika hazine kağıtlarının risk ağırlıkları sıfırdır. Bu değerlendirmede, OECD üyesi olan ülkeler doğrudan doğruya daha az riskli olarak görülmekteydi. Bu durum, OECD ülkesi olan ancak kredi riski altında

---

¹¹⁹ TBB Araştırma Grubu, “**Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirilmesi**”, <http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc> ,Erişim Tarihi:13.03.2006.

daha yüksek bulunan ülkeler açısından avantaj, buna karşılık, OECD üyesi olmayan ancak kredi değerliliği yüksek bulunan ülkeler için bir dezavantaj oluşturmaktaydı.¹²⁰

Bu yöntem, benzer şekilde bankaların tabi olacakları risk ağırlık katsayılarının belirlenmesinde de etkilidir. OECD ülkelerindeki bankaların tüm alacaklarının ve OECD üyesi olmayan ülkelerin de bir yıldan kısa vadeli alacaklarının risk ağırlığı %20'dir. OECD üyesi olmayan ülkelerdeki bankaların bir yıldan uzun vadeli alacaklarının risk ağırlığı ise %100'dür.

1988 Tarihli Basel Anlaşmasıyla firmalara verilen kredilerin risk ağırlığı, firmanın kredibilitesine bakılmaksızın %100 olarak alınmaktadır. Bu konu uygulamanın en çok eleştirilen noktalarından biridir. Çok riskli bir firmaya sağlanan kredi ile riski çok düşük bir firmaya verilen kredi için aynı sermaye ayrılmakta, hatta riski yüksek firmanın kar marjı daha yüksek olduğundan riskli firmalara kredi verilmesi, adeta teşvik edilmiş olmaktadır.

Öncelikle mevcut sermaye yeterliliği düzenlemesi, risklerin ölçümlenmesi konusunda hassas değildir.

Diğer taraftan, uygulamadaki düzenleme, finansal kurumları arbitraj ve muhtelif finansal oyunlar yapmaları konusunda fazlaca sınırlamamaktadır. Nitekim;¹²¹

- Bu kapsamda bazı ürünler geliştirilerek daha az sermaye ihtiyacı hesaplanması sağlanabilmiştir.
- Kaliteli aktiflerin elden çıkarılmasına yönelik teşvikler mevcuttur.
- Bankaların bilançolarının kalitesinde bozulmalar görülmüştür.

Ayrıca, Basel I uygulaması kredi ve piyasa riski dışındaki diğer riskler için herhangi bir düzenleme getirmemiştir. Finansal olmayan risklerin (operasyonel riskler) de karşılığında sermaye tahsisi gerektiren kalemler olarak önemi artmıştır.

---

¹²⁰ Alişan Ateş, “Bankalarda Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003, s.119.

¹²¹ Kevin Ryan, “İstenen Sermaye Düzeyi ile Risk Yönetiminin Uyumu”, Activeline Gazetesi, Ekim 2002, s.2.

Yukarıda açıklanan sebeplerle birlikte değerlendirildiğinde; Basel I ile çizilen bu basit ve risk duyarlılığı yetersiz çerçeve, hazırlandığı tarih dikkate alındığında geniş bir uygulama alanı bulabilmesi açısından bir gerekliliktir. Fakat günümüz gelişmiş risk ölçüm yöntemleri dikkate alındığında ise bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Basel Komitesi 1988 Basel uzlaşısında görülen bu eksikleri gidermek ve zaman içinde dünyadaki bankacılık ve finans piyasalarındaki gelişmeleri dikkate almak suretiyle yeni arayışlar içerisine girmiştir.

Aşağıda yer alan tabloda Basel Komitesi adımları açıklanmıştır.

Tablo 3.5 Basel Komitesi Adımları

1988	Basel I Sermaye Uyumunu (1988 The Basel Capital Accord)
1992 Yılı Sonu	Uygulamaya Başlanması İçin Verilen Son Tarih
Haziran 1999	Yeni Sermaye Düzenlemesi – Birinci Taslak
Kasım 1999	Yeni Sermaye Yeterliliği Çerçevesinin Güncelleştirilmesi
Ocak 2001	Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi – İkinci Taslak
31 Mayıs 2001	İkinci Taslağa İlişkin Görüş Bildirmek İçin Son Tarih
Eylül 2001	Yeni Basel Sermaye Uyumunun Güncelleştirilmesi
2001 Sonu	Yeni Düzenlemenin Yayınlanması (İptal Edildi)
2 Kasım 2002	QIS-3 Çalışması Yapıldı
2003 İlk Yarısı	QIS-3 Çalışması Sonuçları Yayınlandı
29 Nisan 2003	CP3 Metni Yayınlandı
Ağustos 2003	Yeni Uyumun Uluslararası Düzeyde Uygulanması İçin Gereken İlkeler Yayınlandı
2004	Yeni düzenlemenin Uygulamaya Geçilmesi İçin Öngörülen Tarihi (İptal Edildi)
Haziran 2004	Kredi riski, türev ürünler, kaydi konular vb. ilişkin yeni çalışma sonuçları yayınlandı.
26.06.2004	Basel II'nin yayınlanması
2006 Sonu	Eski ve Yeni Paralel olarak G-10 ülkelerinde uygulanmaya geçilecektir.
2007 Başı	Basel II'nin Kabulü, direktif haline getirilmesi ve uygulamaya geçirilmesi
2007sonrası	G-10 dışındaki Ülkelerde Uygulamaya Geçilecektir.
2007 sonunda	Kredi ve Operasyonel Risk Ölçümünde Gelişmiş Yöntem Kullanımı

Kaynak: BIS, “**Basel II: Revised International Capital Framework: History**”, June 2004, <http://www.bis.org/publ/bcbca.htm> , Erişim Tarihi: 16.04.2006.

3.3 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)

3.3.1 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)'nin Tanımı

Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision-BCBS)

tarafından yayımlanan ve yakın bir tarihte birçok ülkede yürürlüğe girmesi beklenen standartlar bütünüdür.¹²²

Basel II bankaların karşılaştıkları risklere paralel bir sermaye yükümlülüğüne tabi olmasını gerektiren ve bankaların sermaye yükümlülüklerinin hesaplanmasında basitten gelişmişe doğru giden farklı ölçüm yaklaşımlarını kullanabilmelerine olanak tanıyan kapsamlı bir düzenlemedir. Basel II yalnızca uyulması gereken bir düzenleme, bankaların denetim otoritesi için hesaplamaları gereken bir rasyonun hesaplanma sürecinden ibaret bir konu da değildir. Basel II, geleneksel bankacılıktan tamamen farklı olan 2000'li yılların çağdaş bankacılığının gereklerini yerine getirmeye yönelik uluslararası bir düzenleme ve denetleme yaklaşımının ürünüdür.

Basel II ile bankalarda bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturulması ve piyasa disiplininin geliştirilmesi, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir. Basel II sağlam ve etkin bir bankacılık sisteminin oluşturulmasında ve finansal istikrarın sağlanması yolunda atılmış önemli bir adımdır.

3.3.2 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II) İhtiyacı

Uluslararası piyasalarda yaşanan gelişmeler, mevcut düzenlemenin sürekli değişen koşullar karşısında yetersiz kalması, risk türlerinin giderek artması gibi nedenler yeni sermaye standartları oluşturmayı gerektirmiştir.

Basel I (ile) risk yönetimi düşüncesini ve uygulamasını dünyaya tanıtmış olmakla beraber, yetersiz kaldığı Asya Krizi ve Barings Bank gibi global şoklar ile anlaşılmış ve Basel II yaklaşımına piyasa riski ile operasyonel risk kavramları da dahil edilerek, riske duyarlılığın daha fazla ön plana çıktığı ortak bir rating sistemine benzer yapıya geçilmiştir. Böylece hem gelişmiş hem de gelişmekte olan piyasalar arasında koordinasyon sağlanmakta hem de liberizasyon süreci tüm hızıyla devam etmektedir.¹²³

¹²² BDDK Araştırma Dairesi, “**10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı**”, Ocak 2005, http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/10_soruda_Basel_II.pdf , Erişim Tarihi:12.04.2006.

¹²³ Zafer Ergezen, “**Basel II’de Regülasyonlar ve Risk Yönetimi: Genel Bir Değerlendirme**”, <http://www.riskcenter.com.tr/risknews/nisan1/zaferergezen.pdf> , Erişim Tarihi: 12.06.2006.

Bu çerçevede Basel Bankacılık Denetim Komitesi; Basel-I'in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikliklerini ve finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeleri dikkate alarak yeni bir sermaye uzlaşısı (Basel – II) ile ilgili ilk teklifini 1.istişari metinle (Consultative Paper -1) Haziran 1999'da duyurmuştur. Ülke denetim otoriteleri, bankalar ve ilgili diğer taraflardan alınan görüşler ve yapılan sayısal etki çalışmaları (Quantitative Impact Studies-QIS) sonucunda 2001yılı Ocak ayında 2.istişari metin, Nisan 2003'te 3.istişari metin ve son olarak 26 Haziran 2004'te Basel –II'ye ilişkin nihai metim yayınlanmıştır.¹²⁴

Basel II düzenlemesinin 2006 yılı sonunda G-10 ve AB ülkelerinde, 2007 yılı sonrasında ise gelişmekte olan ülkelerde uygulanmaya başlanması beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin bankalarının zaman kaybetmeden Basel II uygulamalarına geçmeleri, bu bankalara rakipleri açısından önemli bir avantaj sağlayacaktır. Basel II düzenlemesinin Çin ve Hindistan haricinde Türkiye'nin de içinde yer aldığı 110 ülke tarafından imzalanarak kabul edilmiş olması bu düzenlemenin ülkeler açısından ne kadar önemli olduğunun bir işareti olarak gösterilebilir.

3.3.3 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)'nin Temel Amaçları

Basel Komitesi, Basel I'den oldukça farklı bir yapıda olan Basel II düzenlemesinin temel amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır.¹²⁵

- Basel II, içerisinde yer alan alternatif yöntem önerileri “one-size-fits-all” olarak ifade edilen tek düzeliği ortadan kaldırmakta ve bankalara, yapıları ile uyumlu olan yöntemi seçme imkanı vermektedir.
- Sektörden gelen değerlendirmelerin de ışığında, basit yaklaşımların önemli faaliyetlere ilişkin riskleri yeterli düzeyde ölçemediği sonucundan hareketle, Basel II içerisinde basitlik ile riske duyarlılık amaçlarının dengeli bir şekilde yer alması sağlanmıştır. Bu çerçevede, Basel II'nin olabildiğince basit ve uygulanabilir olması ancak bu basitleştirmenin,

¹²⁴ Altıntaş,a.g.e., s.77.

¹²⁵ Ayhan Yüksel, “**Basel II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri**”, BDDK, Araştırma Raporları: 2005/4, Araştırma Dairesi, Ankara, Ağustos 2005, s.3

temel amaçlarından olan riske duyarlılık ve esnekliğe zarar verici mahiyette olmaması hedefleri gerçekleştirilmiştir.

- Sermaye yeterliliği ölçümlerine ilişkin olarak yapılması gerekli olan iki önemli değişiklik Basel II ile gerçekleştirilmiştir. Bunlar sermaye yeterliliği ölçümlerinin yapısının genişletilmesi ve ölçümlerin riske daha duyarlı hale getirilmesidir. Basel II'nin farklı ama birbirini tamamlayan üç ayaklı bir temel üzerine oturtulması ilk hedefe, Basel II içerisinde yer alan yöntemlerin riske duyarlı olması da ikinci hedefe ulaşma açısından oldukça önemlidir.
- Basel II ile bankaların etkin risk yönetim sistemlerini kurmaları ve geliştirmeleri teşvik edilmiştir.
- Farklı pozisyonlara ilişkin sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında Basel I'e göre daha gerçekçi bir teşvik mekanizması oluşturulmuştur. Bu kapsamda Basel I içerisinde yer alan "klüp kuralı" ortadan kaldırılmıştır.
- Kamuya açıklanan sermaye yeterliliği bilgilerinin kapsamı ve içeriği genişletilmiştir.
- İkinci yapısal blok ile etkin banka yönetimi ve denetimi için vazgeçilmez faaliyetler olan banka sermaye yeterliliği düzeyinin banka ve denetim otoritesi tarafından değerlendirilmesi sağlanmıştır.
- Sermaye yeterliliğine ilişkin bilgilerin kamuya açıklanması suretiyle finansal ve ekonomik istikrara oldukça önemli katkılarda bulunulması amaçlanmıştır.

3.3.4 Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel II)'nin Basel I'den Farkı

Bu farklar 5 maddede özetlenebilir.

- Basel II düzenlemesine göre kredi riski rating ile ölçülecektir. Kredi riskini, krediyi alan tarafların derecelendirme notları belirleyecektir. Basel I'de ise bu husus yer almamaktadır.
- Basel II'de operasyonel risk sermaye yeterliliği hesaplamalarına dahil edilmiştir. Basel I'de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır.

- Basel II düzenlemesine göre, her banka kendi içsel risk yönetimi tekniklerini geliştirecektir. Basel I’de ise her banka tek bir risk ölçüm modeline odaklanmaktadır.
- Basel II düzenlemesi risk odaklı denetim yaklaşımını benimseyerek, risklere karşı oldukça duyarlı bir uygulama getirmektedir. Basel I ise risklere karşı daha az duyarlı bir uygulamadır.
- Basel II düzenlemesine göre, Basel II’ye özgü sermaye yeterliliğine ilişkin detaylı bilgiler kamuya açıklanacaktır. Basel I’de ise bu husus yer almamaktadır.

Aşağıda yer alan tabloda bu farklar şu şekilde de açıklanabilir.

Tablo 3.6 Basel 1988 ve 2001 Karşılaştırılması

Eski Düzenleme (Basel – 1988)	Yeni Düzenleme (Basel – 2001)
Tek tip risk ölçümüne odaklıdır.	Bankaların dahili risk yönetim metodolojilerine, denetimlere ve piyasa disiplinine dayalı bir yapı getirmektedir.
Tüm kuruluşlar için tek tip model uygulanmaktadır.	Daha esnek bir uygulama sağlamaktadır. (Daha iyi risk yönetimi için sermaye teşvikleri uygulanabilmektedir).
Risk temeline dayalı sermaye gereği yapısı.	Riske daha fazla duyarlıdır.

Kaynak: Kaan Aksel, “**Yeni Basel Anlaşması – Basel II**”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı:23, Mart - Nisan 2002, s.48.

Aşağıda yer alan tabloda Basel II’nin Basel I’e göre farkı, sermaye yeterliliği açısından değerlendirilmiştir.

Tablo 3.7 Sermaye Yeterliliği

<p>(Değişiklik Yok)</p> <p>Özkaynaklar</p> <p>Sermaye Yeterliliği = ----- ≥%8</p> <p>Kredi Riski+Piyasa Riski+Operasyonel Risk</p> <p>(Büyük Ölçüde Değişti) (Değişiklik Az) (Yeni Eklendi)</p>
--

Genel olarak değerlendirildiğinde, Basel II düzenlemesi önceki düzenlemelere göre daha esnektir. Basel II eski düzenlemelerin risk odaklı olarak esnekleştirilmiş şeklidir.

3.4 Basel II: 3 Temel Dayanak

Basel II önerileri finansal sistemde güvenlik ve doğruluğa katkıda bulduklarına inanılan üç dayanak üzerine inşa edilmektedir.¹²⁶

1.Dayanak: Asgari sermaye gereksinimi (bankaların risk türlerine göre sermaye gereksinimlerini hesaplama esasları anlatılmaktadır).

2.Dayanak: Denetim otoritesinin gözden geçirmesi (denetim otoritelerinin risk bazlı denetim yaparken dikkate alacakları hususlar belirtilmektedir. Bu aynı zamanda denetime yönelik bankaların yapması gereken faaliyetleri göstermesi bakımından önemlidir).

3.Dayanak: Piyasa disiplini (bankaların şeffaflığını sağlamak amacıyla kamuya açıklamaları gereken bilgilere ilişkin asgari unsurların belirlendiği bölümdür).

Yukarıda yer alan bu 3 temel dayanak Basel II konusunda nasıl bir uygulamaya gidileceğini, sorunlarla nasıl baş edileceğini gösterip, esnek ve riske duyarlı bir sermaye yönetimi kurmayı sağlamaktadır.

Yeni düzenlemenin uygulama alanında getirdiği önemli bir özellik; bankaların birbirlerine iştirakleriyle oluşan banka gruplarını da ayrıca ele alacak olmasıdır. Bu durum şu şekilde de açıklanabilir; yeni Basel II önerisi bir grubu oluşturan bankaları hem ayrı ve hem de grubun tümü olarak ele alınmasını ve sermaye gereklerinin buna göre tanımlanmasını gündeme getirmektedir.

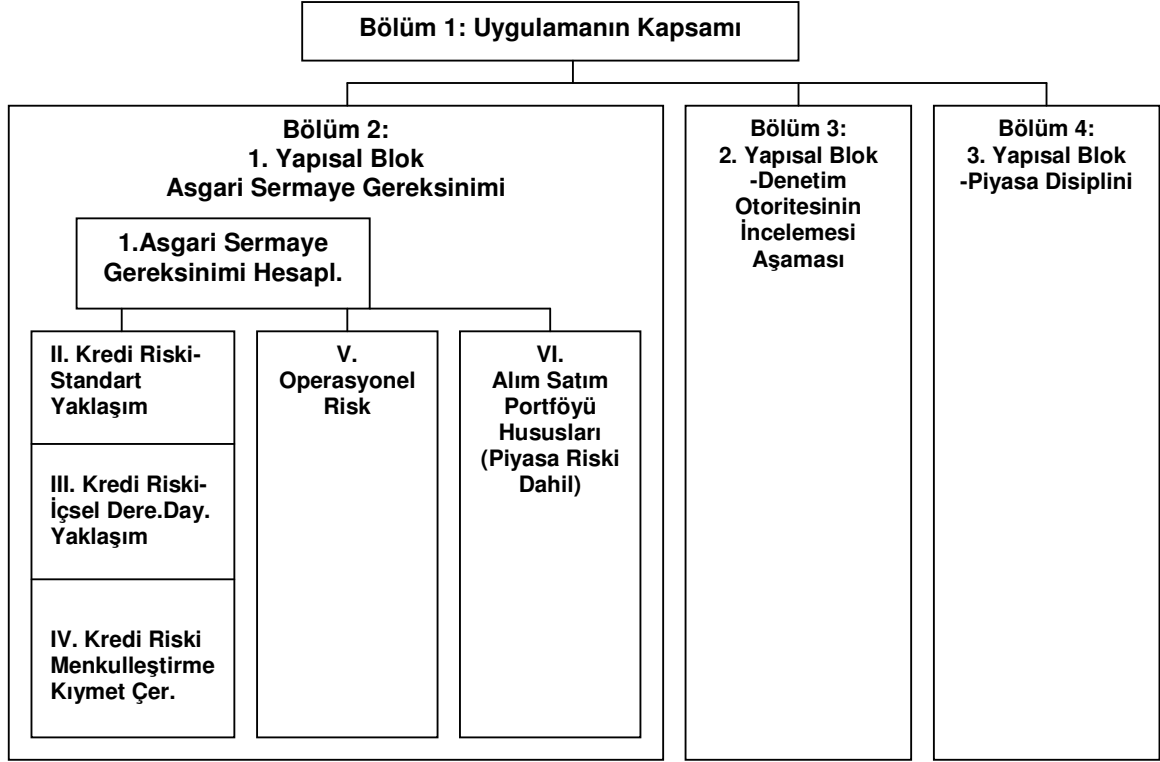
Bankaların diğer mali alanlardaki (sigorta vs.) ortaklıkları ile ticari şirketlerdeki ortaklıkları ise ayrıca ele alınacaktır. Buradaki temel amaç, bu tür ortaklıklarla kurulan ilişkiler yoluyla bankaların yapay sermaye genişlemesine gitmelerine engel olmaktır.

Tablo 3.8 de Basel Çerçevesine yer verilmektedir.

---

¹²⁶ Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.265.

Tablo 3.8 Basel Çerçevesi

Kaynak: John Tattersall and Richard Smith, "A Practitioner's Guide to The Basel Accord", City & Financial Publishing, United Kingdom, 2005,s.4.

3.4.1 Dayanak 1: Asgari Sermaye Gereksinimi

Son yıllarda dünya finans sisteminin karşı karşıya kaldığı krizler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bankalarının sermaye yeterliliği sorununun yeniden ele alınması gerektiği görüşünü ön plana çıkarmıştır.

Basel II ile birlikte banka ekonomik sermaye tanımı yeniden yapılmıştır. Ekonomik sermaye tutmanın amacı, bankaların tanımlanmış belirli riskler karşılığı bazı yöntemlere göre hesaplanmış bir miktarda sermaye bulundurması değil, öncelikle tanımlanan bu risklerin doğru bir şekilde ölçülmesi ve bu ölçümlerin bankanın strateji belirlemede bir temel oluşturması olarak ifade edilmiştir.¹²⁷

Daha önce de belirtildiği gibi, Basel II düzenlemesi ile asgari sermaye gereksinimini belirleyecek olan bankacılık riski; kredi riski, piyasa riski ve

¹²⁷ Nermin, a.g.m.,s.3.

operasyonel riskten meydana gelmektedir. Bankanın hesaplanan özkaynaklarının, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskin toplamına oranının en az %8 olması gerekmektedir. Bu çerçevede oluşan sermaye yeterlilik oranı hesaplama tablosu şu şekildedir:

Tablo 3.9 Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplama Tablosu

$$\text{SermayeYeter.Or.} = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Kredi Riski+Piyasa Riski+Operasyonel Risk}} \geq \%8$$

Yeni düzenlemede(Basel II) asgari sermaye oranının hesaplanmasına ilişkin bir dizi seçenek getirilmiştir. Aşağıdaki tabloda kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk için sermaye yükümlülüğü hesaplama yöntemi incelenmektedir.

Tablo 3.10 Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri

Gelişmişlik Düzeyi	Piyasa Riski (1996 Değişikliği)	Kredi Riski	Operasyonel Risk
Basit		Basitleştirilmiş standart yaklaşım	Temel Gösterge Yaklaşımı
Orta	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif standart yaklaşım
			Standart Yaklaşım
Gelişmiş	Riske Maruz Değer (VAR) Yaklaşımı	Temel İçsel Derecel. Yaklaşımı	İleri Ölçüm yaklaşımları
		Gelişmiş İçsel Derecel. Yaklaşımı	

Kaynak: Ayhan Yüksel, “Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel – II)”, Aralık 2004, http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/pillar_1.pdf , Erişim tarihi: 16.04.2006.

3.4.1.1 Kredi Riskine Göre Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yaklaşımı

3.4.1.1.1 Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda kaynakların aktarıldığı karşı taraf esas alınarak belirlenen her bir kategoriye göre sabit bir risk ağırlığı bulunmaktadır. Bu yaklaşımda riske duyarlılığı artırabilmek için dış kredi derecelendirme notlarının kullanılması öngörülmektedir. Bu çerçevede öncelikle bankaların alacaklarının karşı tarafın niteliği dikkate alınarak gruplandırmaya gidilmektedir. Daha sonra bulunduğu grupta rating notu hangi risk ağırlığına denk geliyorsa o ağırlığa göre risk miktarı bulunmaktadır. Basel II dokümanında bankaların bütün alacakları için sınıflandırma ve rating notlarına göre risk ağırlıklarının ne olacağı belirlenmiş durumdadır. Bu çerçevede banka alacakları: ¹²⁸

- Kamudan alacaklar
- Bankalardan alacaklar
- Kamu kuruluşlarından alacaklar
- Çokuluslu kalkınma bankalarındaki riskler
- Sermaye piyasası şirketleri
- Kurumsal riskler
- Perakende riskler
- İkamet amaçlı gayrimenkul ipotekli alacaklar
- Ticari gayrimenkul ipotekli alacaklar
- Takipteki krediler
- Yüksek risk kategorileri
- Diğer aktifler
- Bilanço dışı işlemler olarak gruplandırılmıştır.

Kamudan Alacaklar

Alım satım hesaplarında izlenenler dışında kalan ve hazine tarafından ihraç edilmiş borçlanmayı temsil eden tüm menkul kıymetlerin yanı sıra, hazineye veya hazine garantisi ile verilmiş bütün krediler bu kapsamda yer

---

¹²⁸ Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.266.

almaktadır. Burada risk ağırlıklandırılması yapılırken ülkenin rating notları dikkate alınacaktır. Aşağıda yer alan tabloda Hazine ve Merkez Bankalarına verilen kredilerin tabi olacağı risk ağırlıklandırma skalası yer almaktadır.

Tablo 3.11 Risk Ağırlıklandırma Skalası

Derece	AAA AA-	A+/A-	BBB+ BBB-	BB+/B-	B-altında	Rating Yok
Risk Ağırlığı	%0	%20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: Babuşcu , Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.267.

Düzenlemede yukarıdaki gruplandırma dışına bazı durumlarda çıkılabileceği öngörülmektedir. Bunlar içinde Türk bankaları açısından en önem taşıyan konu bankanın, kendi devletinden olan yerel para cinsi alacaklarına, Ulusal Denetim Otoritesinin inisiyatifi doğrultusunda, daha düşük bir risk ağırlığı uygulayabilecektir. YP cinsi alacaklarda yukarıdaki tablo esas alınacaktır. Bu durumda örneğin BDDK ulusal otorite olarak, Türk Hazinesi tarafından çıkarılmış iç borçlanma senetlerinden TL olarak çıkarılmış olanlara bankaların %0 da dahil olmak üzere kendi (BDDK) belirlediği risk ağırlığını uygulamalarına karar verebilirken, YP olarak çıkarılmış olanlara ülke rating notu hangi ağırlığa karşılık geliyorsa doğrudan o uygulanacaktır. Bu uygulama özellikle Türkiye gibi ülke rating notu düşük devletler için ulusal otoritenin yerel para cinsinden Hazine borçlanmalarına uygulanacak risk ağırlığını düşük belirlemesi durumunda, bankaların yerel para ile çıkarılmış iç borçlanma enstrümanlarını tercih etmelerine ve YP olarak çıkarılmış borçlanma enstrümanlarından kaçınmalarına yol açacaktır.¹²⁹

Bankalardan Alacaklar

Komite, bankalardan olan alacaklara ilişkin ağırlıkların hesaplanmasına yönelik 2 seçenek öngörmüştür. Bu seçeneklerden hangisinin uygulanacağına Ulusal Denetim Otoritesi karar verecektir. Derecelendirilmeyen bir bankadan olan hiçbir alacak o bankanın ait olduğu ülkenin derecesinden daha aşağı bir risk ağırlığına sahip olamayacaktır.

¹²⁹ Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.268.

Tablo 3.12 Risk Ağırlıklandırma Skalası Alternatif 1

Kamu Kurumu Derecesi	AAA AA-	A+/A-	BBB+ BBB-	BB+/B-	B-altında	Rating Yok
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%100	%150	%100

Kaynak: Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.268.

Birinci seçenekte tüm bankalara kurulu buldukları ülkelerin kredi notlarından bir kademe aşağıdaki bir derece verilecektir. Fakat derecesi BB+ ile B- arasında olan ve derecelendirilmesi yapılmayan ülkelerde kurulmuş bankaların risk ağırlıkları %100 ile sınırlandırılacaktır.

Normal standart yaklaşım olarak nitelenebilecek ikinci seçenekte ise, risk ağırlıkları bankaların kendi kredi derecelerine göre belirlenmektedir.

Tablo 3.13 Risk Ağırlıklandırma Skalası Alternatif 2

Banka Derecesi	AAA AA-	A+/A-	BBB+ BBB-	BB+/B-	B-altında	Rating Yok
Risk Ağırlığı	%20	%50	%50	%100	%150	%50
Kısa vadeli Alacaklar için	%20	%20	%20	%50	%150	%20

Kaynak: Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.268.

İkinci seçenek risk ağırlıklarının bizzat bankanın kendisi tarafından harici risk değerlendirme kullanılarak hesaplanması esasına dayanmaktadır. Bu seçenek altında başlangıç vadesi 3 ay ve daha kısa olan alacaklar, %20 taban olmak üzere bir kademe daha düşük risk kategorisinde değerlendirilebilmektedir. Bu uygulama risk ağırlığı %150 olan bankalar hariç ya da derecelendirilmemiş diğer tüm bankalara uygulanabilecektir.¹³⁰

Kamu Kuruluşlarından Olan Alacaklar

Merkezi hükümet içinde yer almayan ulusal kamu kurumlarından (KK) olan alacakların risk ağırlıkları, esasen bankalar için tasarlanmış olan Opsiyon 1 veya Opsiyon 2 çerçevesinde ulusal inisiyatiflere göre belirlenecektir. Opsiyon 2'nin tercih edilmesi durumunda, kısa vadeli kredilerde avantajlı uygulama

¹³⁰ Tefvik Altınok v.d., “Piyasalarda Risk Yönetimi Zorunludur”, Finans Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi, sayı:507, Haziran 2006,s.14.

olmaksızın uygulanacaktır. Merkezi hükümet içinde yer almayan yerel kamu kurumlarından olan alacaklar, banka alacakları ile ilgili söz konusu düzenleme çerçevesinde ele alındığında, bu alacakların tabi olacağı risk ağırlığının iki alternatif doğrultusunda belirlenebileceği görülmektedir. Opsiyon -1’de alacaklar ilgili kamu kurumunun bulunduğu ülkenin derecelendirme notuna göre risk ağırlıklandırılırken, Opsiyon-2’de bu kurumların kendi derecelendirme notu dikkate alınacaktır. Bu kurumlar için Opsiyon-2 kısa vadeli krediler için avantajlı uygulama olmaksızın uygulanacaktır. Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus bu kurumlar açısından geçerli olacak opsiyonun bankalar için hangi opsiyonun kabul edildiğinden tamamen bağımsız olarak belirleneceğidir. Ülkelerin hangi opsiyonu seçmesinin uygun olacağı konusunda değerlendirme öncelikle hangi kamu kurum ve kuruluşlarının “merkezi hükümet içinde yer almayan ulusal kamu kurumları” kategorisine dahil edileceğinin belirlenmesini zorunlu kılmaktadır.¹³¹

Sermaye Piyasaları Şirketleri

Sermaye piyasaları şirketlerine yönelik gözetim ve denetim düzenlemeleri bankalar gibi yeterli seviyede ise burada banka risk ağırlıklandırılmasına tabi olacaklar, aksi takdirde bu alacaklara kurumsal alacaklar için uygulanacak risk ağırlıkları uygulanacaktır.

Kurumsal Riskler

Kurumsal firmalardan alacaklara yönelik risk ağırlık tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.14 Kurumsal Firmalar Risk Ağırlıklandırması

Derece	AAA AA-	A+/A-	BBB+ BBB-	BB+/B-	B-altında	Rating Yok
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%100	%150	%50

Kaynak: Babuşcu , Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.270.

¹³¹ Sedat Yetim, D.Aslı Balcı, “**Basel II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber**”, BBDK, Araştırma Dairesi Çalışma Raporları 2005/8, Ankara, 2005,s.33.

Ulusal denetim otoriteleri, bankaların kredi derecesinde bulunup bulunmadığına bakmaksızın, bütün kurumsal risklerin %100 risk ağırlığına konulmasına izin verebilir. Bu uygulamanın ülkedeki bütün bankalar için geçerli olması şart değildir. Denetim otoritesine başvuran bankalar için bu izin özel olarak verilebilir.

Bu uygulamaya gidilmesi durumunda, firmaların ratingi dikkate alınmayacak ve tamamı için %100 risk ağırlığı kullanılacaktır. Sigorta şirketleri de bu kategoride değerlendirilmektedir.

Perakende Riskler

İkamet amaçlı gayrimenkullerin ipoteği ile teminatlandırılmış olanların dışında kalan her türlü bireysel kredi ile toplam kredi tutarı 1 milyon Euro'yu aşmayan KOBİ'lere kullandırılan ve kredi portföyünde borçlu temerküzü yaratmayan krediler bu kapsamda değerlendirilebilmektedir.¹³²

Bu portföy içinde yer alan risklerin ağırlığı takibe düşen krediler hariç %75'tir.

İkamet Amaçlı Gayrimenkul İpotekli Alacaklar

Tamamı konut ipoteği ile teminat altına alınmış krediler %35 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Düzenleyici otorite bu kredilerle ilgili olarak söz konusu oranı uygulamak için yeterince karşılık ayrıldığından emin olmalıdır. Kriterin yerine getirilmediği durumlarda düzenleyici otorite standart risk ağırlığını artırmalıdır.¹³³

Ticari Gayrimenkul İpotekli Alacaklar

Ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı kredilerin ele alınması ile ilgili olarak, Komite bu tür krediler için %50 risk ağırlığının sadece bazı kriterlere uyulmuş olması kaydıyla uygulanacağını belirtmektedir. Belirlenen limitleri aşan tüm krediler %100 oranında risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Pek çok ülke açısından ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı krediler bankacılık sektöründe sorunlu

¹³² T.İş Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü, a.g.e., s.29.

¹³³ Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.271.

aktiflerin en büyük kaynağını teşkil etmektedir. Bu husus da dikkate alınarak, Basel II kapsamında risk ağırlığı, prensipte %100 olarak tespit edilmiştir.¹³⁴

Takipteki Krediler

Geri dönüşü 90 günden fazla geciken ve teminatı bulunmayan kredilerin, karşılıklardan sonra kalan miktarı aşağıdaki gibi risk ağırlığına tabi tutulur:¹³⁵

Özel karşılıkların toplam kredinin %20'sinden az olduğu durumlarda %150 risk ağırlığı,

Özel karşılıkların toplam kredinin %20'sinden fazla olduğu durumlarda %100 risk ağırlığı. Ayrıca, özel karşılıkların toplam kredinin %50'sinden az olmadığı durumlarda düzenleyici otorite %100 risk ağırlığını %50'ye çekebilir.

Konut kredileri ile ilgili olarak bu kredilerin geri dönüşü 90 günden fazla geciktiğinde %100 risk ağırlığı uygulanır. Eğer bu krediler takibe düşmüş ve özel karşılıkların toplam kredilere oranı %50'den az değilse, risk ağırlığı %50'ye indirilebilir.

Yüksek Risk Kategorileri

Karşı taraf kategorilerine göre %150 risk ağırlığına tabi olan risklere ek olarak¹³⁶

- Kamu ve kamu kuruluşlarından, bankalardan ve menkul kıymet şirketlerinden B- altında risk derecesi alanlardan alacaklar,
- BB- altında risk derecesine sahip olan kurumsal alacaklar,
- Menkul kıymetleştirilen kısmın BB+ ve BB- arasında risk derecesi olanlardan uzun vadeli olanların
- Risk ağırlığı %350 olur.
- Özel sermaye yatırımları ya da risk sermayesi gibi daha yüksek risk ağırlığını yansıtan diğer aktiflere, düzenleyici otorite %150 ya da daha yüksek risk ağırlığı uygulamaya karar verebilir.

---

¹³⁴ Yetim, Balcı, a.g.e., s.48.

¹³⁵ Babuşcu , Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.271.

¹³⁶ Babuşcu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.272.

Diğer Aktifler

Diğer tüm aktifler %100 standart risk ağırlığına tabi tutulacaklardır.

Bilanço Dışı İşlemler

Standart yaklaşımda bilanço dışı kalemler, Krediye Dönüştürme Oranları (KDO) uygulanarak, kredi eşdeğerlerine çevrilecektir. Tezgâh üstü türev işlemleri için borçlunun risk ağırlığı özel bir üst limite tabi olmayacaktır. Orijinal vadesi bir yıldan kısa ve bir yılın üzerinde olan taahhütlere sırasıyla,%20 ve %50 oranlarında KDO uygulanacaktır. Bununla birlikte, bankanın herhangi bir anda ön ihbarda bulunmaksızın ve kayıtsız-şartsız iptal edebileceği ya da borçlunun kredi değerliliğinin düşmesi halinde otomatik iptale olanak sağlayan geçerli bir hüküm içeren taahhütlere %0 KDO uygulanacaktır.^(*) Repo tipi işlemlerden (yani, repo/ters repo işlemleri ve menkul kıymet ödünç verme/ menkul kıymet ödünç alma işlemleri) kaynaklananlar da dahil olmak üzere, bankaların menkul kıymet ödünç vermesi veya menkul kıymetleri teminat olarak alması halinde söz konusu işlemler için %100 KDO oranı uygulanacaktır.¹³⁷

Dışsal Kredi Değerlendirmesi

Standart yöntem ağırlıklı olarak dış kredilendirme kuruluşlarının rating notları esas alınarak yürütülmektedir. Yeni düzenlemeye göre bir uluslararası değerlendirme kuruluşunun değerlendirmelerinin esas alınabilmesi için aşağıda yer alan altı kriteri sağlaması gerekmektedir.¹³⁸

- Objektiflik
- Bağımsızlık
- Kaynak yeterliliği
- Uluslararası erişilebilirlik ve saydamlık
- Kamuya açıklama zorunluluğu
- Kredibilite

(*) Belirli bazı ülkelerde, sözleşme hükümleri bankanın kredi taahhüdünü tüketiciyi koruma mevzuatı ve ilgili mevzuatın izin verdiği sınırlar içinde iptal etmesine olanak sağladığı takdirde, perakende kredi taahhütleri, kayıtsız şartsız iptal edilebilir taahhütler sayılmaktadır.

¹³⁷ Basel Committee on Banking Supervision, “**International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards(A Revised Framework)**” Basel: Bank for International Settlements Press & Communications, BCBS Publications No:107, June 2004, p.22.

¹³⁸ Yüksel, a.g.e., s.21.

3.4.1.1.2 Dahili Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar

Basel II metni ile ilk defa, kredi riskinin ölçülmesinde bankaların kendi ihdas ettikleri derecelendirme sistemlerine dayalı sermaye hesaplama yöntemlerini kullanabilecekleri kabul edilmiştir. Dahili derecelendirme sisteminin gelişmişlik düzeylerine göre Temel içsel derecelendirme yaklaşımı ve İleri içsel derecelendirme yaklaşımı olmak üzere iki farklı yaklaşım benimsenmiştir. Her iki yaklaşımın da amacı, sermaye yeterliliği standart oranında paydaya yazılacak kredi riski tutarını hesaplamaktır. Basel II dahili derecelendirme yaklaşımlarının kredi riskini ölçmenin yanında kredi riskini yönetmeyi de hedefleyen bir amacı vardır.

Temel içsel derecelendirme yaklaşımında banka her bir borçlunun ödememe olasılığını tespit etmekte, gözetimciler diğer bilgileri sağlamaktadır. İleri içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ise; gelişmiş bir sermaye tahsis yapısına sahip bankaya diğer gerekli girdileri de sağlama izni verilmektedir.

Varlıkların Sınıflandırılması

Basel II'de Dahili Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımda varlıklar farklı derecelendirme kriterleri ve farklı risk faktörleri nedeniyle 5 farklı varlık sınıfı altında gruplandırılmıştır. Varlıklar:¹³⁹

- Kurumsal Portföy
- Ülkeler Portföyü
- Bankalar
- Perakende Portföy
- Sermaye Yatırımları

ve bu kategorilerin alt kategorileri ayırımında incelenmektedir. Tüm sınıflar için temel ve gelişmiş olmak üzere iki farklı seçenek oluşturulmuştur.

Dahili Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım kapsamında ele alınan her risk kategorisi için 3 temel öge vardır. Bu ögeler:¹⁴⁰

- Risk bileşenleri; bankalarca tahmin edilecek veya denetim otoritelerince standart olarak belirlenecek risk parametreleridir,

¹³⁹ T.İş Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü, a.g.e., s.37.

¹⁴⁰ Altıntaş,a.g.e., s.433-434.

- Risk ağırlık fonksiyonları; risk bileşenlerini girdi olarak alan, beklenmeyen kayıplar için sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında kullanılacak fonksiyonlardır,
- Asgari şartlar; her bir varlık sınıfı itibariyle içsel yaklaşımların kullanılabilmesi için ileri sürülen standartlardır.

Risk Bileşenleri

Düzenlemeye göre Dahili Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımı hesaplamaya yönelik olarak 4 adet risk bileşeni tanımlanmıştır.¹⁴¹

1. Temerrüt Olasılığı
2. Temerrüt Halinde Kayıp
3. Temerrüt Anındaki Bakiye
4. Efektif Vade

Belirlenmiş olan bu bileşenlerin hesaplanmasında kilit nokta temerrüt durumunun tanımlanması olarak ortaya çıkmaktadır. Temerrüde düşme olasılığı daha çok borçlunun kriterlerine göre alacağını geri ödememe olasılığının hesaplanmasını içermektedir. Diğer bileşenler ise daha çok alacakla bağlantılı olarak hesaplanmaktadır.

Risk Ağırlık Fonksiyonları

Hem temel, hem de gelişmiş yaklaşımda, bankalar Basel II uzlaşısı metninde detaylandırılan riskağırlığı hesaplama fonksiyonlarını kullanacaklardır.

Asgari Şartlar

Belirli bir varlık sınıfına ilişkin olarak bankanın dahili derecelendirmeye dayalı yaklaşımı kullanabilmesi için bazı kriterlere sahip olması gerekir. Yeni Sermaye Uzlaşısında öngörülen kriterler şunlardır:¹⁴²

- Kredi riskinin anlamlı biçimde tanımlanmış ve farklılaştırılmış olması
- Derecelendirmenin tam ve doğru olarak belirleniyor olması
- Derecelendirme sisteminin ve sürecinin denetleniyor olması

¹⁴¹ Babuşcu , Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, s.278.

¹⁴² T.İş Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü, a.g.e., s.40.

- Derecelendirme sisteminin kriterlerinin ayrıntılı olarak belirlenmesi
- Temerrüt olasılıklarının tahminine yönelik bir yöntemin bulunması
- Veri sorunu bulunmaması ve gerekli verinin teminini destekler nitelikte bilgi işlem sisteminin mevcudiyeti
- Dahili derecelerin etkin ve aktif bir şekilde kullanılıyor olması
- Sistemin yerel bankacılık otoritesi tarafından onaylanması
- Uzlaşının III. Bölümünde belirtilen kamuoyu açıklamalarının yapıyor olması

Yukarıda sıralanan maddelerden de anlaşılacağı gibi, yeterlilik unsurları oldukça kapsamlıdır ve birçok yeniliğe ve değişikliğe açık olmayı gerektirmektedir.

Geçiş Süreci Düzenlemeleri

Geçiş süreci, Yeni Sermaye Uzlaşısının uygulamaya girmesiyle başlayıp 3 yıl sürecektir. Geçiş süreci düzenlemeleri çerçevesinde ele alınabilecek asgari şartlar şunlardır:¹⁴³

- Temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda kurumsal alacaklar, hazine portföyü içerisinde yer alan alacaklar ve bankalardan alacaklar için temerrüt olasılığının hesaplanmasında asgari 5 yıllık veri gerekli olacaktır.
- Perakende alacaklar için kayıp parametrelerinin (TT, TO veya BK, THK) hesaplanmasında asgari 5 yıllık veri gerekli olacaktır.
- Bankalar, kurumsal alacaklar, hazine portföyü içerisinde yer alan alacaklar, bankalardan alacaklar ve perakende alacaklar için en az 3 yıldır Basel II'de belirtilen minimum gereklere uyumlu bir derecelendirme sistemi kullandıklarını kanıtlamak durumundadır (use test)

---

¹⁴³ Yetim, Balcı, a.g.e., s.80-81.

3.4.1.2 Operasyonel Riske Göre Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yaklaşımları

Operasyonel risk yetersiz ya da işlemeyen iç süreçler, insanlar, sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarar riski olarak tanımlanmaktadır. Operasyonel risk kapsamına yasal risk dahil edilmiş ancak strateji ve itibar riskleri hariç tutulmuştur. Basel II düzenlemesinin Haziran 2004 tarihinde yayınlanmasıyla, bankacılık sisteminde operasyonel risklerin ölçümü konusu daha güncel hale gelmiştir.

Basel Komitesi tarafından, operasyonel risklerin ölçümü için yasal sermayenin hesaplanmasında basitten başlayıp gelişmişe doğru giden 3 ölçüm yaklaşımı belirlenmiştir. Bu ölçüm yöntemleri:

1. Temel Gösterge Yaklaşımı
2. Standart Yaklaşım
3. Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları

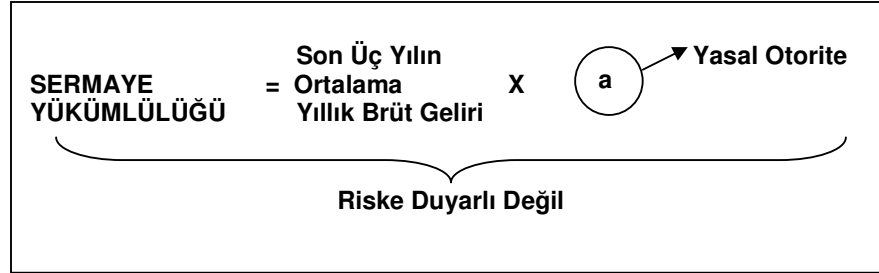
3.4.1.2.1 Temel Gösterge Yaklaşımı

Temel gösterge yaklaşımı, operasyonel risk ölçümünde kullanılacak en basit yaklaşım olarak Basel II tarafından oluşturulmuştur. Oldukça basit bir yöntemdir ve operasyonel risk için ayrılması gereken sermayenin, sabit bir göstergenin belirli bir oranı ölçüsünde hesaplanmasını gerektirmektedir. Söz konusu sabit gösterge BIS tarafından brüt gelir (BG) olarak belirlenmiştir. Brüt gelir her üç yaklaşım için gösterge olarak kabul edilmiştir. Brüt gelir hesaplanırken, net faiz geliri ve net faiz dışı gelir değerleri toplanarak, son 3 yılın ortalaması alınmaktadır. Ancak, ortalama brüt gelirin hesabına provizyonların, olağanüstü gelir ve giderlerin ve bağlı menkul kıymet satışından doğan kar veya zararların dahil edilmemesi gerekmektedir. Bu konuda nelerin hesaplamaya dahil edilip nelerin edilmeyeceğini yerel denetim gözetim otoritesi belirlemektedir. Temel gösterge yaklaşımında brüt gelirin belirli bir katsayı ile çarpımı ile sermaye gereksinim miktarına ulaşılmaktadır. Hesaplama

kullanılacak katsayı (a) %15 kabul edilmiştir. Aşağıda yer alan şekilde nasıl hesaplama yapılacağı gösterilmektedir.¹⁴⁴

Şekil 3.1 Basel II Oprisk Temel Gösterge Yaklaşımı

Kaynak: Bolgün, Akçay, a.g.e., s.623.

3.4.1.2.2. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşım, Temel gösterge yaklaşımının daha karmaşık bir şeklidir. Standart yaklaşımda bankaların faaliyetleri sekiz ayrı standart faaliyet birimine ve faaliyet kollarına ayrılmakta ve böylece banka içinde yer alan farklı birimlerin risk profillerinin tek tek değerlendirilebilmesi imkanı sağlanmaktadır. Standart yaklaşım yönteminde her faaliyet birimi için, o faaliyet alanının büyüklüğünü ve hacmini belirten genel bir gösterge yer almaktadır. Bu göstergenin her bir faaliyet biriminin operasyonel risk miktarını temsil etmesi hedeflenmektedir.

Bu faaliyet kolları aşağıda yer verilen tabloda şu şekilde açıklanabilir.

Tablo 3.15 Standart Yaklaşım Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları ve Göstergeler

Faaliyet Birimleri	Göstergeler	Beta Faktörleri (%)
Kurumsal Finansman	Brüt Gelir	β_1 (%18)
Alım-Satım Faaliyetleri ve Satışlar	Brüt Gelir	β_2 (%18)
Perakende Bankacılık	Brüt Gelir	β_3 (%12)
Ticari Bankacılık	Brüt Gelir	β_4 (%15)
Ödeme ve Takas	Brüt Gelir	β_5 (%18)
Şube ve Saklama Hizmetleri	Brüt Gelir	β_6 (%15)
Varlık Yönetimi	Brüt Gelir	β_7 (%12)
Perakende Aracılık	Brüt Gelir	β_8 (%12)

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, “**Working Paper on The Regulatory Treatment of Operational Risk**”, BCBS Publications No:8, September 2001, p.7.

Her faaliyet kolunda, brüt gelir, iş operasyonları ve faaliyetlerin ölçeğini, dolayısıyla faaliyet kollarının her birinde operasyonel risklerin olası ölçeğini

¹⁴⁴ Bolgün, Akçay, a.g.e., s.622.

gösteren bir gösterge işlevini görür. Her faaliyet kolu için sermaye bulundurma yükümlülüğü brüt gelirin o faaliyet koluna tahsis edilen bir faktörle (beta ile gösterilir) çarpılması yoluyla hesaplanır. Beta belirli bir faaliyet kolundaki operasyonel risk kayıp deneyimi ile o faaliyet kolu için toplam brüt gelir seviyesi arasında sektör çapında mevcut ilişkiyi gösteren bir katsayıdır. Standart yaklaşımda, brüt gelirin kuruluşun tüm faaliyetleri için değil, her faaliyet kolu için ayrı ölçüldüğünün not edilmesi gereklidir; örneğin, kurumsal finansman faaliyet kolunda kullanılan gösterge değeri, kurumsal finansman faaliyet kolunda yaratılan brüt gelirdir.¹⁴⁵

3.4.1.2.3 Alternatif Standart Yaklaşım

Alternatif standart yaklaşım, standart yaklaşımın bir alt koludur. Bu yaklaşımda ticari ve perakende bankacılık faaliyet kolları için brüt gelir yerine o faaliyet kolundaki bilanço bakiye rakamları “ $m(=0,035)$ ” sabit katsayı ile çarpılması sonucu bulunacak tutarlar brüt gelir rakamının yerine konulacaktır. Bu tutarlar ilgili faaliyet kolları için belirlenmiş katsayılar ile çarpılarak sermaye yükümlülüğüne esas rakam bulunacaktır. Diğer faaliyet kollarına ilişkin hesaplamalarda standart yaklaşımda hesaplandığı gibi hareket edilecektir.¹⁴⁶

3.4.1.2.4 Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları

Basel II metninde operasyonel risk alanındaki analitik yaklaşımların hızlı bir şekilde gelişmesi nedeniyle kullanılacak Gelişmiş ölçüm yaklaşımlarıyla ilgili olarak bir yönlendirmede bulunulmamıştır. Kullanılacak yaklaşımın içinde yer alması gereken niteliksel ve niceliksel kriterlerin ayrıntılandırılması yoluna gidilmiştir. Bankalara söz konusu kriterleri yerine getirmiş olmaları şartıyla kendi içsel risk ölçüm metodlarını geliştirmeleri, ve bu metodları kullanarak operasyonel riskler için tahsil edilmesi gereken sermaye miktarını hesaplamaları teşvik edilmiştir.

---

¹⁴⁵ Basel Committee on Banking Supervision, “**International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (A Revised Framework Comprehensive Version)**”, Basel : Bank for International Settlements Pres & Communications, BCBS Publications No.128, June 2006, p.146.

¹⁴⁶ Babuşcu ,Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi,s.284.

Komite operasyonel riskler için sermaye yükümlülüğü hesaplanmasında benimsediği teşvik mekanizmasına göre; ileri ölçüm yöntemlerini kullanmasına denetim otoritesi tarafından izin verilen bankaların daha düşük sermaye yükü ile karşı karşıya bulunması amaçlanmaktadır.¹⁴⁷

3.4.1.2.5 Operasyonel Risk Azaltımı

Operasyonel risklerin azaltılması veya koruma altına alınması için devreye sokulabilecek önlemleri şu şekilde sıralamak mümkündür:¹⁴⁸

- İç denetim ve denetim kalitesini artırmak
- İçsel süreçlerin iyileştirilmesi
- Sistem güvenliğinin artırılması ve yedekleme
- Çalışan kalitesinin artırılması
- Eğitim, kurum kültürü ve bilincinin geliştirilmesi
- Acil durum planı hazırlanması
- Dışarıdan hizmet satın alınması (out sourcing)
- Sigorta

3.4.2 Dayanak 2: Denetim Otoritesinin İncelemesi

Basel II düzenlemesinin ikinci dayanağı olan Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi aşamasında, risk yönetimi rehberliği, denetim otoritesinin şeffaflığı, hesap verilebilirliği ve denetim otoriteleri arasında uluslararası işbirliği gibi konulara değinilmektedir.

3.4.2.1 Denetim Otoritesinin İncelemesinin Önemi

Yeni uzlaşıda, denetim otoritesinin incelemesi süreci ile amaçlanan; yalnızca bankaların faaliyetlerindeki bütün risklerinin sermaye ile desteklenmesi değil, bankaların risklerini izlemesi ve yönetmeleri sırasında daha iyi teknikler geliştirip kullanmalarını teşvik etmektir.

---

¹⁴⁷ Murat Mazıbaş, “Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, BDDK, Araştırma Raporları, 2005/1, Temmuz 2005, s.8.

¹⁴⁸ Altıntaş, a.g.e., s.477.

3.4.2.2 Denetim Otoritesinin İnceleme Sürecinin Prensipleri

Komite, denetim otoritesinin incelemesine ilişkin olarak 4 temel prensip belirlemiştir. Bu prensipler, Komitenin daha önce geliştirdiği ve yapı taşıını Etkin Bankacılık Denetiminin Temel Prensipleri Yönteminin oluşturduğu denetim otoriteleri için kapsamlı rehberlerin tamamlayıcısıdır. Aşağıda yer alan tabloda bu 4 temel prensibe yer verilmiştir.

Tablo 3.16 Denetim Otoritesinin İncelemesinin Dört Temel Prensiibi

<p>(1) Bankaların, risk profilleri ile ilişkili bütünleşik bir sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ile sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejileri bulunmalıdır. Bankaların içsel sermaye değerlendirme sürecinin temel özellikleri şunlardan oluşmaktadır:</p> <ul style="list-style-type: none">
a) Yönetim kurulunun ve üst düzey yönetimin gözetimi ve denetimi
b) Güvenilir ve sağlam sermaye değerlendirmesi
c) Risklerin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi
d) İzleme ve raporlama
e) İç kontrol sistemi tarafından kontrolden geçirilmesi <p>(2) Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğinin izleme ve sağlama kabiliyetlerini de incelemeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır.</p> <p>(3) Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.</p> <p>(4) Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunmadığında veya tekrar yerine konulmadığında bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir.</p>
--

Kaynak: Tattersall, Smith, a.g.e., 183.

Yukarıda yer verilen tabloda bankaların içsel sermaye değerlendirme sürecinin beş önemli unsuruna yer verilmiştir. Bu beş önemli unsur ayrıntılı bir şekilde açıklanacak olursa:¹⁴⁹

a) Yönetim Kurulunun ve üst düzey yönetimin gözetimi ve denetimi

Yönetim Kurulu, bankanın risk alma kapasitesinin (risk tolerans düzeyi) belirlenmesinden sorumludur. Yönetim kurulu banka yönetiminin, muhtelif risklerin değerlendirilebilmesi için gerekli bir yapıyı tesis etmesini, bankanın sermaye düzeyini risklerle ilişkilendirecek bir sistem geliştirmesini ve bankanın içsel politikalara uygun hareket edilip edilmediğinin izlenmesi amacıyla bir yöntem tesis etmesini sağlamalıdır. Ayrıca, yönetim kurulunun sağlam iç kontrol ve yazılı politika ve prosedürler benimsemesi ve bunları desteklemesi ile

¹⁴⁹ Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (A Revised Framework), p.159-162.

yönetimin bunları tüm banka organizasyonuna etkili bir şekilde iletmesini sağlaması aynı şekilde önemlidir.

b) Güvenilir ve sağlam sermaye değerlendirmesi

Güvenilir ve sağlam sermaye değerlendirmesinin ana unsurları;

- Bankanın tüm önemli risklerini tanımlamasını, ölçmesini ve raporlamasını sağlamak amacıyla tasarlanmış politika ve prosedürler,
- Sermayeyi risk düzeyi ile ilişkilendirecek bir süreç,
- Bankanın iş strateji ve planlarını göz önünde bulundurarak sermaye yeterliliği hedeflerini risklerle birlikte ele alan bir süreç;
- Tüm yönetim sürecinin bütünlüğünü sağlayan iç kontrolleri, incelemeleri ve teftişleri içeren bir süreç.

c) Risklerin kapsamlı olarak değerlendirilmesi

Bankanın karşı karşıya bulunduğu bütün önemli riskler sermaye değerlendirme sürecinde göz önüne alınmalıdır.

Kredi riski: Bankalar, bireysel borçlulara veya diğer taraflara yönelik olarak yapılan işlemlerden kaynaklanan kredi riski ile portföy düzeyindeki kredi riskini değerlendirebilmelerini sağlayacak yöntemlere sahip olmalıdır. Daha karmaşık bankalar için sermaye yeterliliğinin kredi riski açısından değerlendirilmesi dört konuyu kapsamalıdır.

- Risk derecelendirmesi sistemleri
- Portföy analizi
- Menkul kıymetleştirme, karmaşık kredi türevleri
- Büyük krediler ile risk yoğunlaşmaları

Operasyonel Risk: Bir banka operasyonel riskin yönetimi için bir yapı geliştirmeli ve bu yapı kapsamında sermaye yeterliliğini ele almalıdır. Bu yapı, operasyonel riskin yönetimi ve riskin banka dışına hangi kapsamda ve şekilde transfer edileceğine ilişkin politikalarla ortaya konulduğu gibi, bankanın operasyonel risk alma eğilimini ve risk alma kapasitesini (risk toleransını) kapsamalıdır.

Piyasa Riski: Bu değerlendirme büyük oranda bankanın Riske Maruz Değer ölçümüne veya standart yaklaşıma dayanmaktadır. Bu aşamada,

bankanın alım-satım fonksiyonunu destekleyecek sermayesinin yeterliliğini ele almada stres testleri gerçekleştirilmesine önem verilmelidir.

Bankacılık Hesaplarındaki Faiz Oranı Riski: Ölçüm süreci bankanın tüm önemli faiz oranı pozisyonlarını içermeli ve tüm ilgili yeniden fiyatlandırma ve vade verilerini dikkate almalıdır. Bu amaçla kullanılacak veriler genellikle araçlar ve portföylerle ilişkili cari hesap durumu ve sözleşme faiz oranlarını, anapara ödemelerini, faiz oranı belirleme tarihlerini, vadeleri, yeniden fiyatlandırmada kullanılan oranlara ilişkin endeksleri ve uyumlaştırılabilir oranlı olanlar için sözleşmeyle belirlenen faiz oranı tavan ve tabanlarını içerecektir.

Likidite Riski: Likidite, her bankanın yaşayabilirliğinin sürekliliği için hayati öneme sahiptir. Bankaların sermaye pozisyonlarının özellikle bir kriz esnasında likidite sağlama kabiliyetlerine etkisi bulunmaktadır. Her bankanın likidite riskinin ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesi için yeterli sistemlere sahip olması zorunludur. Bankalar sermaye yeterliliklerini kendi likidite profilleri ile faaliyette bulunduğu piyasaların likiditesini dikkate alarak değerlendirmelidir.

Diğer Riskler: Komite itibar riski ve strateji riski gibi “diğer” risklerin kolaylıkla ölçülemediğini kabul etmekle birlikte, sektörün bu risklerin tüm unsurlarının yönetimi için gerekli teknikleri daha da geliştirmesini beklemektedir.

d) İzleme ve Raporlama: Banka, risk tutarlarının izlenmesi ile raporlanması için ve değişen risk profilinin bankanın sermaye ihtiyacını nasıl etkilediğinin değerlendirilmesi için yeterli bir sistem tesis etmelidir. Bankanın üst düzey yönetimi veya yönetim kurulu düzenli bir şekilde bankanın risk profili ile sermaye ihtiyaçlarına ilişkin raporlar almalıdır.

e) İç Kontrol Sistemi Tarafından Kontrolden Geçirilmesi

Banka, risk yönetim sürecinin doğruluğunu, tamlığını ve uygunluğunu sağlamak amacıyla bu süreçleri düzenli olarak incelemelidir. Gözden geçirilecek alanlar;

- Bankanın sermaye değerlendirme sürecinin bankanın faaliyetlerinin doğası, kapsamı ve karmaşıklığına uygunluğu,
- Büyük risk ve risk yoğunlaşması tanımları,
- Bankanın değerlendirme sürecinde veri girişlerinin doğruluğu,

- Değerlendirme sürecinde kullanılan senaryoların geçerli ve uygun olup olmadığı,
- Stres testleri ile varsayımların ve girdilerin analizi.

3.4.2.3 Denetim Otoritesinin İncelemesi Sürecinde Dikkat Edilecek Temel Konular

Komite, denetim otoritelerinin denetimsel inceleme sürecini yerine getirirken bilhassa odaklanmaları gereken birçok önemli konu belirlemiştir. Bu konular bazı temel riskleri içermektedir.¹⁵⁰

a) Bankacılık Hesaplarındaki Faiz Oranı Riski

Komite, bankacılık hesaplarındaki faiz oranı riskinin sermaye ile desteklenmeye değer, potansiyel olarak önemli bir risk olduğuna olan inancını korumaktadır. Bankalar, denetim otoritelerinin tüm bankalar için gerçekleştirdiği faiz oranı riski tutarlarının izlenmesine yönelik faaliyetlerini kolaylaştırmak amacıyla, kendi içsel ölçüm sistemlerinin sermayeyle ilişkili ekonomik değer olarak ifade ettiği ve standart faiz oranı şokları kullanarak ulaştığı sonuçlarını denetim otoritelerine sunmak zorunda kalabileceklerdir. Denetim otoriteleri, bankaların faiz oranı risklerinin seviyesi ile orantılı olarak sermaye bulundurmadıklarını belirlemeleri halinde, bankadan risklerini azaltmasını, ilave bir sermaye tutmasını veya bu ikisinin karışımı tedbirleri almasını istemek zorundadır.

b) Operasyonel Risk

Operasyonel riskler için sermaye tahsisinde kullanılan yöntemler olan Temel Gösterge Yaklaşımı ve Standart Yaklaşımlarda kullanılan brüt gelir, bankanın operasyonel risk tutarı için sadece yaklaşık bir göstergedir ve bazı durumlarda (düşük marjla çalışan veya karlılığı düşük bankalar gibi / bankalar için) operasyonel risk için gerekli sermayenin gereğinden düşük olarak hesaplanmasına neden olmaktadır. Denetim otoritesi, benzer bankaların operasyonel risklere karşı belirlediği sermaye ihtiyacıyla karşılaştırarak

---

¹⁵⁰ Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (A Revised Framework), p.165-168.

bankaların operasyonel riskler için ayırdığı sermaye miktarına müdahale edebilecektir.

c) Kredi Riski

Banka, Birinci Yapısal Blok gereksinimlerine ve dahili derecelendirmelere dayalı asgari yükümlülüklerinin bir parçası olarak gerçekleştirilen kredi riski stres testlerinin sonuçlarına göre uygun düzeyde yeterli sermaye bulundurulmasını sağlamalıdır. Düzenleme, bankaların sermaye gereksinimlerini azaltmak amaçlı olarak kredi riskini; teminat, garanti veya kredi türevleri ile değiştirmelerine imkan tanımaktadır. Bankalar, kredi risklerini azaltmak için kredi riskini azaltıcı teknikler kullanırken, yeni riskler ortaya çıkabilir. Denetim otoritesinin ilgileneceği bu riskler yasal risk, dokümantasyon riski veya likidite riskidir.

Denetim otoriteleri bankalardan bu riskleri kontrol etmeleri için yazılı hale getirilmiş kredi riski azaltma politikaları ve prosedürleri oluşturmalarını isteyeceklerdir. Bankadan bu politika ve prosedürlerini denetim otoritesine göndermesi ve bunların uygunluğunu, etkililiğini ve kullanımını düzenli olarak incelemesi istenebilir.

İkinci olarak bankalar, kredi riski yoğunlaşmalarının tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesi için etkili iç politikalara, sistemlere ve kontrollere sahip olmalıdır.

Bu politikalar bankanın maruz kalabileceği farklı şekillerdeki kredi riski yoğunlaşmalarını da kapsamalıdır. Bu yoğunlaşmalar:

- Ayrı veya ilişkili bir grup karşı tarafta alınan önemli riskler.
- Aynı sektörde veya coğrafi bölgede bulunan kredi müşterilerine yönelik kredi tutarları.
- Finansal performansı aynı faaliyete veya ticari mala dayanan kredi müşterilerine yönelik kredi tutarları.
- Bankanın risk azaltma teknikleri kullanmasından kaynaklanan dolaylı kredi riski.

Bankanın kredi riski yoğunlaşmalarının yönetimine ilişkin yaklaşımı açık bir şekilde yazılı hale getirilmeli ve banka için uygun bir kredi riski yoğunlaşması

tanımını, bu yoğunlaşmaların ve bunlara ilişkin limitlerin nasıl hesaplandığını içermelidir. Limitler bankanın sermayesi, toplam aktifleri ya da yeterli ölçütlerin bulunması halinde kapsamlı bir risk düzeyi ile ilişkili olarak tanımlanmalıdır.

Denetim otoriteleri, bankanın kredi riski yoğunlaşmalarından kaynaklanan risklerinin banka tarafından yeterli düzeyde ele alınmaması halinde gerekli tedbirleri almalıdır.

Basel II uzlaşısı metninin üçüncü dayanağı olan piyasa disiplinine geçilmeden önce, son olarak ikinci bölümde, ayrıca, Denetim ve Gözetim sürecine rehberlik etmesi önerilen, içlerinde teftiş kurulu ile iç kontrol mevzuatı, likidite riski, faiz oranı riski, kurumsal yönetim ilkeleri ile ilgili metinleri de içeren Basel Komitesince hazırlanmış 20 adet metin konferans gösterilmiştir. Anılan metinler Tablo 3.17'de Denetim Otoritesinin İnceleme Sürecine İlişkin Rehber başlığı altında listelenmiştir.

Tablo 3.17 Denetim Otoritesinin İnceleme Sürecine İlişkin Rehber

1.Piyasa Riskinin Sermaye Yeter. Uzlaşısına Dahil Edil. İliş. Değişiklik (Kısım B)	Ocak 1996 Nihai Doküman
2.Etkin Bankacılık Denetimi İçin Ana Prensipler	Eylül 1997 Nihai Doküman
3. Ana Prensipler Yönetimi	Ekim 1999 Nihai Doküman
4. Türev Enstrümanlar için Risk Yönetimi Rehberleri	Temmuz 1994 Nihai Doküman
5. Faiz Oranı Riski Yönetimi	Eylül 1997 Nihai Doküman
6. Elektronik Bankacılık için Risk Yönetimi	Mart 1998 Nihai Doküman
7. İç Kontrol Çerçevesi	Eylül 1998 Nihai Doküman
8. Bankaların Yüksek Kaldıraç Oranı ile Çalışan Kurumlarla İlişkileri için İleri Güvenilir Uygulamalar	Ocak 1999 Nihai Doküman
9. Kurumsal Yönetimin Geliştirilmesi	Ağustos 1999 Nihai Doküman
10. Likidite Yönetimi için İleri Uygulamalar	Şubat 2000 Nihai Doküman
11. Kredi Riski Yönetimi Prensipleri	Eylül 2000 Nihai Doküman
12. Fx İşlemlerdeki Mutabakat Riskinin Yönetilmesine İlişkin Denetim Rehberi	Eylül 2000 Nihai Doküman
13. Faiz Oranı Riskinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin İlkeler	Ocak 2001 İstişari Metin
14. Elektronik Bankacılık için Risk Yönetimi İlkeleri	Mayıs 2001 İstişari Metin
15. Bankalarda İç Denetim ve Bankacılık Denetim Otoriteleriyle İlişki	Ağustos 2001 Nihai Doküman
16. Bankalar için Müşteri Durum Tespiti	Ekim 2001 Nihai Doküman
17.Bankacılık Denetim Otoriteleri ile Bankaların Bağımsız Denetçilerinin İlişkileri	Ocak 2002 Nihai Doküman
18.Zor Durumdaki Bankalara Müdahale Rehberleri	Mart 2002 Nihai Doküman
19. Sınırlar Ötesi Elektronik Bankacılık Faaliyetlerinin Yönetimi ve Denetimi	Ekim 2002 İstişari Doküman
20. Operasyonel Risk Yönetim ve Denetimi için İleri Güvenilir Uygulamalar	Şubat 2003 Nihai Doküman

Not: Yukarıda yer alan dokümanlara Komite'nin web sayfasından (www.bis.org/bcbs/publ/index.htm) ulaşılabilir.

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (A Revised Framework), p.174.

3.4.3 Dayanak 3: Piyasa Disiplini

Yeni düzenlemenin son ayağını oluşturan piyasa disiplini, temelde bankaların daha şeffaf bir yapı sergilemelerine dayanmakta, diğer bir ifade ile bankaların kamuya açıklamaları gereken hususları belirten ve bu açıklamaların kapsamını, şeklini ve periyotlarını ortaya koyan bir uygulamadır. Bu uygulama ile bankalar daha kapsamlı kamuoyu bilgilendirmesi yapmak durumunda kalacaktır.

Basel II üçüncü yapısal bloğun amacı; bankalara, sermaye yeterliliğinin piyasa katılımcıları tarafından değerlendirilmesine olanak verecek şekilde açıklama yapma yükümlülüğü getirmek şartıyla piyasa disiplininin teşvik edilmesidir.¹⁵¹

Piyasa disiplini, bir bankanın sermayesinin yeterli düzeyde olduğunu garantilemesi açısından önemli bir rol oynamaktadır. Etkin kamuoyu bilgilendirmeleri, piyasa disiplini artırması yanında piyasa iştirakçilerinin bankanın sermaye yeterliliğini değerlendirmelerine de imkan tanımakta ve aynı zamanda bankaların faaliyetlerini güvenilir, sağlam ve etkin bir şekilde yürütmeleri için teşvik sağlamaktadır.¹⁵²

3.5 Uluslararası Alanda Yürütülen Basel II Çalışmaları

Tüm dünyada Basel II konusunda birkaç yıldır çalışmalar ve hazırlıklar sürmekte olup genel olarak bakıldığında Avrupa Bankalarının ABD ve Asya Bankalarına kıyasla daha hazır durumda olduğu görülmektedir. AB'deki tüm bankalar Avrupa Komisyonunun hazırladığı ve AB yasalarına entegre edilecek Basel II direktiflerini uygulamakla yükümlü olacaktır. Buna karşılık AB içerisinde de henüz tam anlamıyla bir mutabakat sağlanamamıştır. Örneğin, Almanya, Merkez Bankası Deutsche Bundesbank bir açıklamasında komisyonun hazırladığı taslak direktiflerinde bazı değişiklikler talep etmektedir. Örneğin kendi ülkesi dışında bir AB ülkesinde faaliyet gösteren AB bankaları ile ilgili olarak iki ülkenin denetim otoriteleri arasında anlaşmazlık olması durumunda denetleme sorumluluğunun orijin ülkesine ait olması yönündeki uygulamaya sıcak bakmadığını açıklamıştır. Avrupa dışında da birçok ulusal bankacılık otoritesi Basel II'ye hazırlanma süreci ve izlenecek zaman çizelgesi hakkında açıklamalar yapmaktadır. Örneğin Tayland bankaları yeni sisteme Aralık 2008'de geçecek olmakla birlikte Tayland otoriteleri yerel bankaların sistemi

---

¹⁵¹ Basel Committee on Banking Supervision, “**Implementation of Basel II: Practical Considerations**”, Basel : Bank for International Settlements, Press & Communications, BCBS No.109, July 2004, p.21.

¹⁵² Basel Committee on Banking Supervision, “**A New Capital Adequacy Framework: Pillar 3 Market Discipline (Consultative Paper)**”, Basel : Bank for International Settlements, Press & Communications, BCBS No.65, January 2000, p.3.

2007'den itibaren test etmeye başlayacaklarını açıklamıştır. Otoriteler yeni çerçevenin bankaları kredi verme konusunda daha dikkatli davranmaya iteceğini düşünmektedir. Hindistan Merkez Bankası ise bankalardan 2006'ya kadar Basel II standartlarına uyulması için bir yol haritası hazırlamalarını istemiş ve bu yönde çalışmaları denetlemek amacıyla kendi içinde de bir komite kurmuştur. Öte yandan Brezilya Merkez Bankası da yerel finans kuruluşlarının minimum yükümlülükleri tutturmalarını sağlamak amacıyla yürürlüğe konulacak yeni kuralları yıl sonuna kadar belirleyecek ve uygulamaya geçilmeden önce bunları kamuoyunun görüşüne sunacaktır. Avusturalya bankalarının ise Basel II'ye 2007'de geçeceği belirtilmiştir. Buna karşılık birçok bankanın bu tarihten önce yeni kurallarla uyum içerisinde faaliyet göstermeye başlaması beklenmektedir.¹⁵³

Yeni Basel II kuralları Amerika'da yalnızca uluslararası alanda önemli 20 bankaya uygulanacaktır.

ABD'nin Basel II uzlaşısına yönelik olarak değerlendirmeleri, uluslararası çapta faaliyet gösteren bankaların da sadece Gelişmiş İçsel Risk Derecelendirme Bazlı yöntemin tercih edilmesi ile sınırlıdır.

Avrupa Birliği'nde ise Basel II kriterleri 2007 yılında bütün bankalar ve tüm yatırım şirketleri tarafından da uygulamaya konulacaktır.

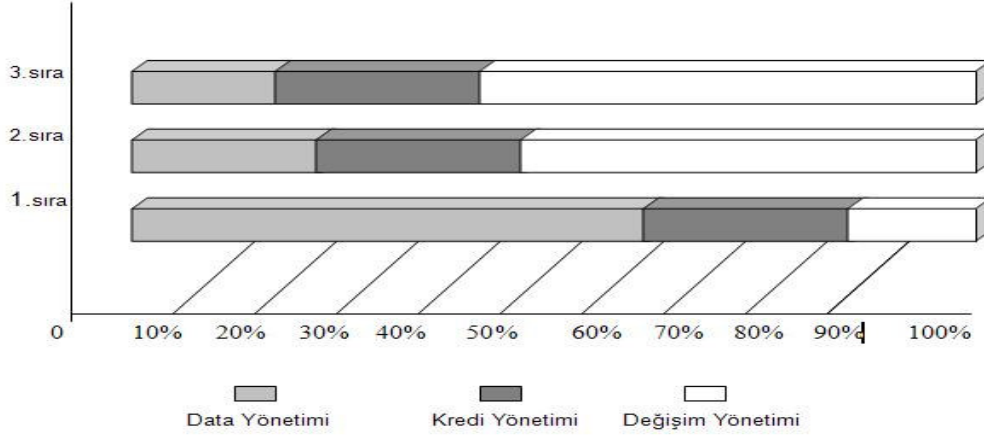
KRC Araştırma Grubu, Oracle firmasının sponsorluğu dahilinde Avrupa'nın çeşitli bankalarının üst düzey risk yönetimi üyeleri arasında önemli bir anket yapmıştır. Anketin amacı, Basel II entegrasyonu aşamasında yöneticilerin fikirlerini öğrenmek olmuştur. Araştırma kapsamında bankaların entegrasyon noktasında karşı karşıya kaldıkları tehditler ve fırsatlar, risk yönetim etkinliğinin banka iş kollarına etkileri, bankaların değişime karşı yaklaşımları, planlanan yatırım ve yazılım çözümlerinde dikkate alınan kriterler gibi çeşitli noktalarda sorular sorulmuştur. Toplam 75 adet bankanın üst düzey yöneticileri, İngiltere, İtalya, İspanya, Fransa, Norveç, Hollanda, Almanya ve

---

¹⁵³ Didem Akyel, "Basel II ile İlgili Son Gelişmeler", Garanti Dergisi, Eylül 2004, s.3-5.

İsveç'ten seçilmiştir. Yuvarlama sebebi ile anket cevaplarında toplamlar %100'e ulaşmayabilmektedir.¹⁵⁴

Şekil 3.2 Basel II Uyum Öncelikleri

Kaynak: Bolgün, Akçay, a.g.e.,s.111

Ankete katılan banka yöneticilerinin %60'ı Basel II entegrasyon aşamasında en önemli noktanın veri yönetimi olduğunda hem fikir durumdadır. Diğer taraftan beklenen faydalar stratejik farklılaşma, kredi ve operasyonel risk yönetimi ile raporlama sistemlerinde ileri sofistikasyon, iyileşen iş karar süreçleri, sermaye etkinliği gibi çeşitli hususlarda karşımıza çıkmaktadır. Kredi risk yönetiminde gelişmiş içsel kredi risk metodu, katılımcılar arasında %45 ile en popüler metod olarak öne çıkarken, temel içsel derecelendirme bazlı model %33 ile ikinci sırada bulunmaktadır. Standart metod kullanımı ise, yaklaşık %10 düzeyinde bulunmaktadır.

¹⁵⁴ Bolgün, Akçay, a.g.e.,s.111-112.

Tablo 3.18 Kredi Risk Model Eğilimi

	Cevap %
Gelişmiş İçsel Derecelendirme	45 %
Temel İçsel Derecelendirme	33 %
Standart Metod	7 %
Kararsız	7 %
Bilinmiyor	7%

Kaynak: Bolgün, Akçay, a.g.e.,s.112.

Benzer şekilde operasyonel risk ölçümü noktasında da, standart metod kullanım eğilimi %43 ile gelişmiş ölçüm yaklaşımının (%28) önünde bulunmaktadır.

Tablo 3.19 Operasyonel Risk Model Eğilimi

	Cevap %
Standart Metod	45 %
Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımı	33 %
Temel Gösterge Yaklaşımı	7 %
Kararsız	7 %
Bilinmiyor	7%

Kaynak: Bolgün, Akçay, a.g.e.,s.112.

Sonuç olarak uluslararası alanda yaşanan bu gelişmelerin ışığında söylenebilir ki, Basel II düzenlemeleri finansal piyasalara disiplinin gelmesi açısından giderek önem kazanmaktadır. Bu gelişmelerin dışında kalmak, oyunun kuralı dışında kalma anlamına geldiği aşikardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II UZLAŞISI VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemine etkilerinin değerlendirilmesinden önce, Basel II'nin finansal istikrara ve bankacılık sistemine etkilerinin özet bir şekilde değerlendirilmesinde yarar vardır.

4.1 Basel II ve Finansal İstikrar İlişkisi

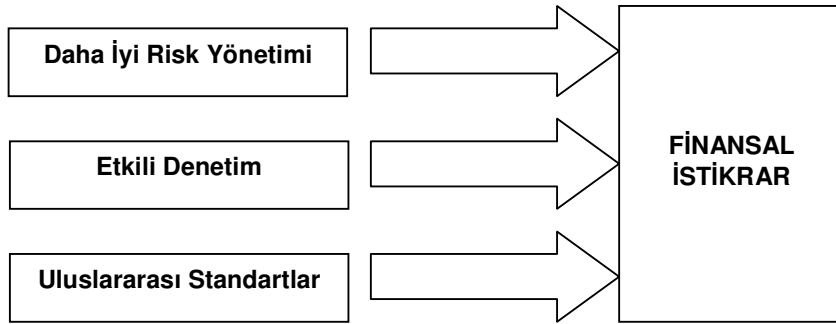
Finansal istikrarın üç temel yapıtaşı bulunmaktadır. Bu yapıtaşları;

1. Kurumlar
2. Piyasalar
3. Denetleme mekanizmalarıdır.

Yukarıda sıralanan bu üç temel unsur, finansal istikrarın kurulmasında ve devamının sağlanmasında önemli rol oynar. O halde finansal istikrar, güçlü ve sağlam finansal kurumlar, istikrarlı finansal piyasalar ve etkin düzenleme ve denetleme mekanizması olarak tanımlanabilir.

Basel II ve finansal istikrar ilişkisi aşağıda yer alan şekilde görüldüğü gibi açıklanabilir:

Şekil 4.1 Basel II ve Finansal İstikrar İlişkisi

Kaynak: Erdem Başçı, "Implications Of Basel II For Central Bank Policies", May 2005, <http://www2.tcmb.gov.tr/conference/present%5CBasci.ppt>, Erişim Tarihi: 14.04.2006.

Şekil 4.1 yardımıyla açıklanan Basel II ve Finansal istikrar ilişkisi şu üç maddeyle de ifade edilebilir:¹⁵⁵

1. Daha iyi risk yönetimi için dürtüler
  - Yeni Basel II sermaye çerçevesi dürtü ve risk yönetimi temellerine oturmaktadır.
  - İyileştirilmiş ve formelleştirilmiş risk yönetimi daha iyi risk değerlendirmesi ve daha iyi sayısal ölçüm ve risk hakkında daha yüksek farkındalık getirecektir. Sorunlara erken reaksiyon yeni duruma daha yumuşak geçiş sağlayacaktır.
2. Şok emicileri yeterli ve riske duyarlı olmalıdır.
  - Risk yönetiminin temel unsuru bankanın beklenen zararları emecek provizyon kuralları ve yeterli sermayeye sahip olmasıdır.
  - Denetçiler bankacılık sektörünün iç ve dış zayıflıklarını ve daha geniş olarak makroekonomik istikrar ve kurumsal özelliklerin finansal istikrarla ilişkisini dikkate almak zorundadır.
3. Basel II finansal istikrarın kurulması ve korunmasında hem mikro hem de makro faktörleri esnek bir denetim yapısı içinde dikkate almaktadır.

4.2 Basel II ve Bankacılık Sistemine Etkisi

Basel komitesinin çalışmaları temel olarak bankalarda risk yönetimine odaklanmakta ve bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturulmasını amaçlamaktadır. Risk yönetimi kültürünün bankacılık sistemini çok daha verimli hale getireceği, piyasanın korunması yolunda daha doğru bir yapının oluşturulacağı, niteliksel ya da sayısal herhangi bir sorun ortaya çıktığında, bu sorunun risk yönetimi birimi tarafından hızlı bir şekilde teşhis edilebileceği öngörülmektedir. Basel II düzenlemesi ile temel olarak risk duyarlılığı daha fazla olan ve daha esnek bir yapının oluşturulması, sermaye gereği hesaplamasında risk duyarlılığının artırılması, düzenleyici yükümlülüklerle teşviklerin ve uyumluluğun artırılması amaçlanmaktadır.

---

¹⁵⁵ Aygül Özkaragöz, “**Yaklaşan Tehlike Basel II**”, Mart 2006, <http://www.istanbul.tbd.org.tr/mmdbfiles/TBD/martegitimler.pdf> , Erişim Tarihi: 15.06.2006.

Basel II düzenlemesinin bankacılık sistemine etkileri aşağıda yer verilen 5 temel başlık altında şu şekilde de açıklanabilir:

1. Bankalarda risk yönetimi kültürü ve etkinliği artacaktır.
2. Risk odaklı kredi fiyatlamasının önemi artacaktır.
3. Kredinin tahsil edilmesi aşamasında derecelendirme sistemlerinin uygulaması ve önemi artacaktır.
4. Bankalar aracılık faaliyetlerini daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getireceklerdir.
5. Basel II teknik seviyesi yüksek bir düzenleme olduğundan insan kaynaklarına ve teknolojik / bilgi işlem alt yapısına ciddi yatırımlar yapılması gerekecektir.

Basel II düzenlemesinin bankalar açısından en önemli noktalarından birisi, bu düzenlemenin uygulanmasının bankalara getireceği önemli düzeydeki maliyettir. Bu alanda yapılan çalışmalara ve tahminlere göre; dünyadaki en büyük üç bin bankanın Basel II ölçütlerinin uygulamaları için yapmaları gereken harcamanın yaklaşık olarak 23 milyar Euro seviyesinde olduğunu işaret etmektedir. Basel II ölçütlerinin uygulanmasına hazırlık yapmak amacıyla yalnızca Avrupa bankalarının 2002 yılından 2006 yılına kadar geçen dört yıllık sürede 20 milyar ile 30 milyar Euro arasında değişen harcama yapacakları tahmin edilmektedir.

Basel II'nin bankalara etkisi, yukarıda sıralanan maddelere ilaveten, üç farklı kavramsal temelde açıklanabilir :¹⁵⁶

1. Temel: Basel II' nin veri ve risk yönetim modeli ve süreçlerine ilişkin getirdiği gereklilikler, bankalar açısından şu hususları mümkün kılmaktadır:

- Daha etkin kredi portföy yönetimi ve fiyatlandırma,
- İstihbarat / analiz, kredi tahsis ve kredi izlemeden oluşan geleneksel kredilendirme yöntemi ile fonlama maliyeti + kar payından oluşan geleneksel fiyatlama yaklaşımının değiştirilmesi,
- Sorunlu banka kredileri seviyesinde düşüş,

¹⁵⁶ Tamer Aksoy, “ **Basel I-II Sermaye Yeterliliği Uzlaşmaları Işığında Bilanço Varlıklarında Risk-Bazlı Ağırlıklandırma ve Risk – Odaklı Kredi Fiyatlamasının Çok Yönlü Etkilerine Yönelik Bir İnceleme**”, Üçüncü Sektör Kooperatifçilik Dergisi, sayı: 150, Ekim Kasım Aralık 2005, s.31.

- Müşteri ilişkileri yönetiminde etkinlik,
- Faaliyetleri desteklemek için gerekli sermaye oranında azalma ve bu sayede artan sermaye ve hissedar değeri getirisi,
- Borçlanma maliyetini etkileyen hususları (dış derecelendirme notu, içsel derecelendirme notu, kredi türü, teminat kalitesi ve kredi fiyat farklılaşması vb.) daha fazla dikkate alma,

2.Temel: Basel II' nin risk yönetimini ve sermaye dağıtımını bankanın stratejik karar verme sürecine dahil edilmesi gereksinimi şu hususları olanaklı hale getirmektedir:

- Daha verimli sermaye dağıtımı,
- Müşteri / ürün segmentlerinde daha iyi karar alabilme yeteneği.

3.Temel: Kaliteli risk yönetim altyapısını detaylandıran dış raporlama gereklilikleri şu hususları yapmaya fırsat tanımaktadır:

- Müşteri güveni ile desteklenen yüksek itibar seviyesi,
- Kredi derecelerinin iyileştirilmesi,
- Özsermaye maliyetinin azaltılması.

Bankalar Basel II ve risk yönetimine hazırlanırken aşağıda yer alan 5 temel unsura dikkat etmelidir:

1. Bankalara Basel II ve risk yönetimi konularında geniş kapsamlı eğitim verilmelidir. Banka yönetimi ve bankanın tüm personeli Basel II ve risk yönetimi konusunda eğitilmelidir.
2. Bankacılıkta Basel II ve risk yönetimi kavramları doğru bir şekilde anlaşılmalı ve banka organizasyonunun tüm birimlerine benimsetilmelidir.
3. Bankacılıkta risk ve karlılık ilişkisi birlikte yönetilmelidir.
4. Bankalarda kurum içi risk yönetim kültürü geliştirilmelidir.
5. Bankacılıkta risk yönetimi politikaları geliştirilmeli, denetim sistemi bankanın değişen koşullarına göre yeniden düzenlenmelidir.

4.2.1 Basel Komitesi Temel Bankacılık Prensipleri

Basel Komitesi Temel Bankacılık Prensipleri, sağlıklı ve istikrarlı bir finansal altyapının temel taşlarını belirlemektedir. Bu nedenle ülkelerin Basel Komitesi Temel Bankacılık Prensiplerine uyumu, Basel II ölçütlerinin uygulanması açısından büyük önem taşımaktadır. Aşağıda yer alan tabloda bu 25 temel prensibe yer verilmiştir.

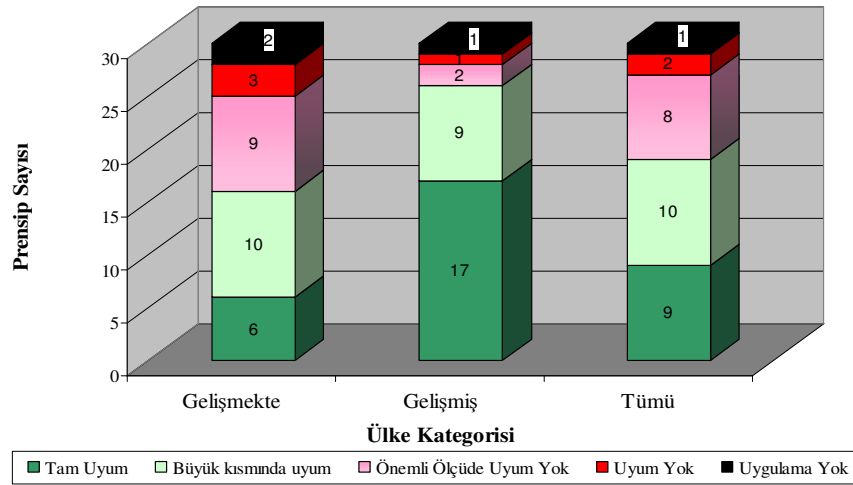
Tablo 4.1 Basel Komitesi Temel Bankacılık Prensipleri

Prensip 1 (1)	Banka Denetim Çerçevesi
Prensip 1 (2)	Operasyonel Bağımsızlık
Prensip 1 (3)	Banka Kurulması için Yasal Yetki Çerçevesi
Prensip 1 (4)	Yatırım Uygulanması için Yasal Yetki Çerçevesi
Prensip 1 (5)	Denetim Otoritelerinin Yasal Açıldan Korunması
Prensip 1 (6)	Otoriteler Arasında Bilgi Paylaşımı
Prensip 2	Bankacılık Faaliyetleri
Prensip 3	Kuruluş ve Yetkilendirme
Prensip 4	Hisse Devirlerinin Otoriteler Tarafından Değerlendirilmesi
Prensip 5	Birleşme ve Devralmalar için Kriter Belirlenmesi
Prensip 6	Asgari Sermaye Yeterliliği Prensiplerinin Belirlenmesi
Prensip 7	Banka Kredi Politikalarının Değerlendirilmesi
Prensip 8	Aktif Kalitesi ve Karşılık Politikalarının Değerlendirilmesi
Prensip 9	Kredi Konsantrasyonlarının Değerlendirilmesi
Prensip 10	Dolaylı Kredilerin Tanımlanması ve Kontrolü
Prensip 11	Ülke Riski ve Transfer Riski
Prensip 12	Piyasa Riski
Prensip 13	Diğer Riskler
Prensip 14	İç Denetim Mekanizmaları
Prensip 15	Etik ve Profesyonel Standartlara Uyum
Prensip 16	Denetim Mekanizmasının Yerinde ve Uzaktan Denetimi İçermesi
Prensip 17	Denetim Otoritesiyle Banka Yönetimi Arasındaki Bilgi Alışverişi
Prensip 18	Solo ve Konsolide Raporlama
Prensip 19	Raporların Onaylanması
Prensip 20	Konsolide Denetim
Prensip 21	Uluslararası Standartlara Uyumlu Kayıt Düzeni
Prensip 22	Denetim Otoritesinin Zamanında Önlem Alması
Prensip 23	Küresel Anlamda Konsolide Denetim
Prensip 24	Ana ülke ve Ev Sahibi Ülke Arasındaki Bilgi Alışverişi
Prensip 25	Yabancı Bankaların Faaliyetleri ve Yabancı Otoritelerle İşbirliği

Kaynak: Basle Committee on Banking Supervision “**Core Principles For Effective Banking Supervision**”, Basel: Bank for International Settlements Press & Communications, BCBS Publications No:30, September 1997, p.4-7.

Ülkelerin bu prensiplere uyum dereceleri şekil 4.2’ de yer almaktadır.

Şekil 4.2 Temel Prensiplere Uyum

Kaynak: Andrew Powel, “Basel II and Developing Countries:Sailing Through The Sea of Standarts”, World Bank Policy Research Working Paper 3387, September 2004.
 Not: Çalışmada 19’u gelişmiş 41’i gelişmekte olan ülke olmak üzere toplam 60 ülkenin verileri kullanılmıştır.

Ülke ve transfer riski (prensip 11), piyasa riski (prensip 12) dolaylı krediler (prensip 10), zamanında önlem alınması (prensip 22) gibi bazı prensipler açısından Basel II’ye uyumun, gelişmekte olan ülkelerin sadece yüzde 40’ında sağlanabilmiş olması, uluslararası açıdan ülkelerin Basel II kriterlerine uyum aşamasında en önemli engellerden birini meydana getirecektir.

Aşağıda yer alan tabloda Basel II ile ilgili temel prensiplere uymayan ülkelerin oranına yer verilmiştir.

Tablo 4.2 Basel II ile ilgili Temel Prensiplere Uymayan Ülkelerin Oranı (%)

		Ülke Grupları		
		Gelişmekte Olan Ülkeler	Yükselen Piyasa Ülkeleri	Gelişmiş Ülkeler
TP 6	Sermaye Yeterliliği	54,8	38,7	6,5
TP 8	Borç Değerlendirmesi	72,7	12,1	15,2
TP11	Ülke Riski	60,8	29,4	9,8
TP12	Piyasa Riski	74,5	21,3	4,3
TP13	Risk Yönetimi	75,5	18,4	6,1
TP20	Konsolide Denetim	58,5	39	2,4
TP21	Muhasebe Standartları	77,8	14,8	7,4
TP22	Önlem Almaya Yönelik Yetkiler	64,7	26,5	8,8

Kaynak: R.Sean Craig, “Impact of Basel II on Macro-Prudential Risks in Emerging Markets” ,June 2004, <http://www.info.woldbank.org/etools/docs/library/153353/finsecissues2004/pdf/craig1.pdf> , Erişim Tarihi:19.03.2006.

Basel II konusunda özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından dikkat edilmesi gereken konuların başında Basel II'nin uygulanabilmesi için gerekli olan altyapı unsurlarının oluşturulması gelmektedir. Bu nedenle yukarıda yer verilen 25 temel prensip ve daha önce belirtilen Etkin Bankacılık Denetimine ilişkin Temel Prensipler temel altyapı unsurlarını belirlemektedir.

Basel II uzlaşısının Türk Bankacılık Sistemine olan etkilerine değinilmeden önce Türkiye açısından Basel II değerlendirilirken dikkat edilmesi gereken bir takım önemli hususlar bulunmaktadır. Bu hususlar şu şekilde sıralanabilir:¹⁵⁷

- Türkiye'nin, yükselen bir ekonomiye sahip olması nedeniyle, gelişmiş ekonomilere göre kendine özgü farklı özellikleri mevcuttur.
- Türkiye risk düzenlemeleri konusunda köklü bir tarihe sahip değildir. Risk yönetimine ilişkin olarak 2000 yılında başlayan çalışmalar düzenleme olarak 2001 yılında yayınlanmıştır. Dolayısıyla, risk düzenlemeleri konusunda kapanması gereken oldukça uzun bir mesafe bulunmaktadır.
- BDDK, Basel II'nin uygulanmasına yönelik ilgili tüm kesimlerle birlikte çalışmalar yürütmektedir.
- Halen gerek Basel Komitesi, gerekse de AB kapsamında, uluslararası gelişmeler yakından takip edilerek, ilgili tüm taraflarla yakın ilişkiler içinde bulunmaktadır.

4.3 Basel II Uzlaşısı ve Türk Bankacılık Sistemi

Türk Bankacılık Sisteminin Basel uzlaşısı ile tanışıklığı çok yeni değildir. Bankacılık sektörünün Basel kriterlerine uyum süreci 2001 yılında yaşanan krizin sonrasında başlamıştır. Bankacılık odaklı yaşanan bu krizin ardından bankalar iç denetim ve risk yönetimi konularına ağırlık vermeye başlamışlardır. Bu nedenle bankalar ilk olarak Basel I standartlarına dayandırılan yönetmelikleri uygulamaya koymuşlardır. Basel I kuralları, yayımlanmasından kısa bir süre sonra pek çok ülkede kullanılmaya başlanmış fakat finansal sistemin işlevini

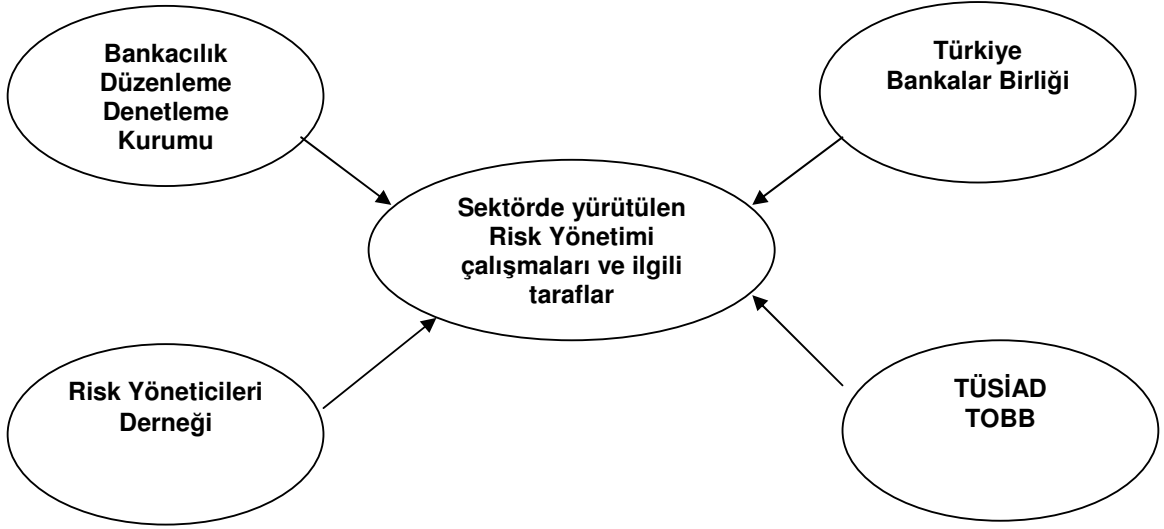
---

¹⁵⁷ Ahmet Şirin, "Financial Stability and Implications of Basel II", Conference Proceedings Book, Central Bank of The Republic of Turkey, Ankara, 2005, p.103.

daha sağlıklı yerine getirebilmesi açısından bu kuralların ayrıntılı bir şekilde yeniden gözden geçirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu amaçla yeniden bu alanda çalışmalar yapılmaya başlanmış ve yapılan bu çalışmalar sonucu Haziran 2004 yılında Basel II standartları ortaya çıkmıştır. 2005 yılının Mayıs ayında BDDK tarafından Basel II'ye geçiş sürecine ilişkin bir yol haritası açıklanmıştır. Bu yol haritasına göre bankalar, 2007 yılında standart, 2009 yılında ise gelişmiş yöntemlerle Basel II uygulamasına geçecek şekilde hazırlıklarını hızlı bir şekilde sürdürmektedir. Bankacılık sektörünün tamamı Basel II'ye yönelik hazırlıkların tamamlanması yönünde yoğun bir tempoda çalışmalarına devam etmektedir.

Aşağıdaki şekilde Türk Bankacılık Sisteminde Basel II'ye uyum çalışmalarını yürüten birimlere yer verilmiştir.

Şekil 4.3 Türk Bankacılık Sistemi Basel II Uyum Çalışmaları

Yukarıda yer alan şekilde de görüldüğü gibi, Türk Bankacılık Sisteminde Basel II'ye yönelik olarak yürütülen çalışmalarla ilgili 4 temel taraf belirlenmiştir.

4.3.1 Türk Bankacılık Sisteminde Basel II'ye Yönelik Hazırlıklar ve Yol Haritası

Uluslararası gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de 2002 yılından itibaren Basel II düzenlemelerine yönelik araştırma ve hazırlık çalışmaları BDDK öncülüğünde yapılmaktadır. 2002 yılından günümüze kadar geçen sürede

Türkiye’de hem bankacılık düzenleyici kurumları hem de bankacılık sektörü Basel II’ye yönelik olarak yaptıkları hazırlık çalışmalarında önemli bir aşamaya gelmiştir. Türk Bankacılık Sisteminin ve ilgili kurumların Basel II’ye yönelik olarak yaptığı araştırma ve hazırlık faaliyetleri aşağıda sıralanmıştır:

- Basel II 3. Sayısal Etki Çalışması: Basel komitesi tarafından 2002 yılı sonunda gerçekleştirilen G-10 ülkesi dışındaki ülkelerin de katıldığı ilk sayısal etki çalışması olan üçüncü sayısal etki çalışmasına (QIS-3) Türkiye 6 büyük banka ile iştirak etmiştir.
- Basel II’ye Yönelik 4 Komite: BDDK bünyesinde bulunan ilgili birimlerin katılımıyla Basel II Proje Komitesi ve Risk Odaklı Denetim Sistemi Proje Komitesi oluşturulmuştur. Bu iki çalışma komitesinin amacı Basel II ile ilgili teknik konularda araştırmalar yapmaktır. Basel II’ye yönelik olarak oluşturulan diğer 2 komite ise; Mart 2003 tarihinde, Basel II düzenlemesi hakkında sektörün bilgilendirilmesi, bankacılık sisteminin görüşlerinin dile getirilmesi ve ortak bir sinerji belirlenmesi amacıyla BDDK yetkilileri ile T.Bankalar Birliği ve çeşitli bankaların üst düzey yöneticilerinden oluşan Basel II Yönlendirme Komitesi kurulmuştur. Komite ayda bir defa bir araya gelmekte ve Basel II’ye geçişe ilişkin çeşitli çalışmalar yapmaktadır.

Son olarak Ekim 2004’te BDDK, Hazine Müsteşarlığı, TCMB, SPK ve Bankalar Birliği yetkililerinin katılımıyla, Basel II’ye ilişkin çeşitli konularda uyumu sağlamak ve istişari nitelikte kararlar almak amacıyla, Basel II koordinasyon komitesi oluşturulmuştur.

- QIS-TR (Yerel Sayısal Etki) Çalışması: QIS-3 Sayısal Etki Çalışmasından kazanılan tecrübelerden yararlanarak bankacılık sektörünün %95’ini oluşturan 23 bankanın katılımıyla gerçekleştirilen, daha geniş kapsamlı yerel bir sayısal etki çalışması (QIS-TR) yapılmıştır. BDDK QIS-TR (Yerel Sayısal Etki) çalışmasının sonuçlarını Aralık 2004 tarihli ‘Basel II Sayısal Etki Çalışması Değerlendirme Raporu’ ile kamuoyuna duyurmuştur. QIS-TR sonuçlarına tablo 4.3’de yer verilmiştir.

Çalışmaya katılan 23 bankanın toplulaştırılmış sermaye yeterliliği oranı cari durumda %28,8 iken Basel II standart yöntemler uygulandığında %16,9'a gerilemektedir. Dolayısıyla sermaye yeterliliğine ilişkin asgari seviyenin %8 olduğu dikkate alındığında, 2.Yapısal Blok uyarınca gerekebilecek sermaye hariç, Basel II 1.Yapısal Blok çerçevesinde asgari seviyenin iki katından fazla bir sermayenin mevcut olduğu görülmektedir.¹⁵⁸

Bu durum da, Basel II'ye geçişin ciddi anlamda bir sermaye sorunu yaratmayacağını göstermektedir.

Bu nedenle bu fazla sermayenin Basel II'ye geçiş sürecini kolaylaştıracağı düşünülebilir. Aşağıda yer alan tabloda Basel II Sayısal Etki Çalışmasının sonuçlarına değinilmiştir.

Tablo 4.3 Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Sonuçları

AŞAMALAR	ETKİLER	
Katılımcı Bankaların Mevcut Mevzuat Çerçevesinde Hesaplanan SYO	28,8 %	Her Aşamada Oluşan Fark (Puan)
	Standart Yöntemler	
Hükümet Portföyü ve Ticari Portföy	20,1 %	-8,7 %
Şirketler Portföyü	18,9 %	-1,2 %
Bankalar Portföyü	18,6 %	-0,3 %
Perakende Portföyü	19,0 %	0,4 %
İştirakler Portföyü	18,9 %	-0,2 %
Operasyonel Risk	16,9 %	-2,0 %
Basel II Kapsamında Hesaplanan SYO	16,9 %	

Kaynak: Altıntaş, a.g.e., s.102.

Yukarıda yer verilen sayısal etki çalışmasının sonuçlarında da görüldüğü gibi, Basel II sermaye yeterlilik oranlarını önemli ölçüde azaltmaktadır. Fakat Türk bankaları mevcut durumda yüksek sermaye yeterliliği seviyesine sahip olduklarından sermaye yeterlilik oranı Basel II kriterleri sonrasında da asgari seviyenin oldukça üzerinde kalmaktadır.

Sermaye yeterliliği rasyosundaki azalma, Türkiye özelinde değerlendirilecek olursa, bu azalmanın temel nedeni yabancı para cinsinden (döviz endeksli TL menkul kıymetler hariç) Hazine bono ve tahvillerinin Basel II'de yüksek sermaye yükümlülüğüne tabi olmasından (Türkiye'nin kredi notuna bağlı olarak %100 kredi riski ağırlığına veya %8 spesifik risk sermayesine tabi olmasından) ve Basel II ile birlikte getirilen operasyonel risk sermaye yükümlülüğünün yeni eklenmesinden kaynaklanmaktadır.

¹⁵⁸ Altıntaş, a.g.e.,s.102.

QIS-TR çalışması ile ilgili bilinmesi gereken diğer bir önemli konu da, QIS-TR çalışmasının bankaların cari portföyelerine uygulanmış olması yani, bu çalışmanın bankaların mevcut kredilendirme davranışlarına göre şekillenmiş cari portföyleri üzerinden gerçekleştirilmiş olmasıdır. Burada bilinmesi gereken en önemli nokta, Basel II'nin uygulanması ile bankaların kredilendirme davranışlarının ve portföy yapılarının büyük oranda değişeceği.

Bu nedenle Basel II'nin fiilen uygulanmaya geçeceği tarihe kadar bankaların portföy tercihlerinde, banka müşterilerinin kredi değerliliğinde ortaya çıkabilecek muhtemel değişikliklere bağlı olarak Basel II'nin banka sermayelerine etkisi bugün öngörülenden farklı olabilecektir. Örneğin; Türk ekonomisindeki olumlu gelişmelere paralel olarak ülke notunun artması durumunda, ülke hazinesinin kredi derecelendirme notunun yatırım yapılabilir seviyesine yani BBB seviyesine ulaştığı noktada Yabancı Para kamu menkul kıymetleri yarı yarıya azalacak %100 yerine %50 risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Kredi risk ağırlığı, ülke notunun A olması durumunda %20, AA veya AAA olması halinde ise %0 olarak uygulanacaktır. Bankalar portföylerini oluştururken kamu menkul kıymetlerinde yabancı para yerine TL ya da dövizde endeksli TL kıymetlere yatırım yapmaları durumunda sermaye yükümlülüğü yine düşecektir. Bankaların müşterileri konumunda yer alan şirketlerin ileride alacakları iyi derecelendirme notları da sermaye yükümlülüğünün azalmasına neden olacaktır.

BDDK son olarak, Basel II'ye geçişin etkin bir şekilde planlanmasını amaçlayan, Basel II'ye geçiş sürecinde atılacak adımları gösteren yeni bir taslak yol haritasını 30 Mayıs 2005 tarihinde kamuoyuna duyurmuştur(Bkz.Ek-4). Bu taslak ile yapılacak çalışmalar ve bu çalışmaların içerikleri belirlenmiştir. İzlenen yol haritası kapsamında yapılan ve yapılacak olan çalışmalara, tablo 4.4'de yer verilmiştir.

Tablo 4.4 BDDK Basel II Yol Haritası

BDDK BASEL II YOL HARİTASI			
TARİH	İŞ ADIMI	TARİH	İŞ ADIMI
Oca-06	Faiz oranı riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	Ağu-06	Operasyonel riske ilişkin düzenlemenin yayımlanması
Oca-06	Likidite riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	Ağu-06	Karşılık mevzuatı değişikliklerinin Kurum dışı görüşe açılması
Oca-06	Üçer aylık dönemlerde bankalardan talep edilecek ilerleme raporlamalarının gönderilmeye başlanması	Ağu-06	Basel II'nin Kurum dışı görüşe açılması
Oca-06	Düzenlenecek geniş katılımlı sempozyum için hazırlıklara başlanması	Ağu-06	Basel II kapsamında diğer ülke denetim otoriteleri ile yürütülecek ilişkilere ilişkin alt düzenleme taslağının Kurum dışı görüşe açılması
Mar-06	Bankalardan talep edilen ilerleme raporlamalarına ilişkin değerlendirme raporunun yayımlanması	Ağu-06	Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinin ilgili kısımlarına ilişkin değişikliklerin Kurum dışı görüşe açılması
Mar-06	IRB yaklaşımını kullanacak bankalara ilişkin kriterlerin belirlenmesi-kredi riski	Ağu-06	Bankalardan talep edilen ilerleme raporlamalarına ilişkin değerlendirme raporunun yayımlanması
Mar-06	Kredi riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	Eyl-06	Üçüncü yerele sayısal etki çalışmasının (QIS-TR3) başlatılması (IRB ve AMA dahil)
Mar-06	Kredi riskine ilişkin bankalararası veri paylaşım esaslarının belirlenmesi	Mar-07	Karşılık mevzuatı değişikliklerinin yayımlanması
Mar-06	AMA yaklaşımını kullanacak bankalara ilişkin kriterlerin belirlenmesi-operasyonel risk	Mar-07	Basel II'nin sermaye yeterliliği düzenlemesi olarak yayımlanması
Mar-06	Operasyonel riske ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	Mar-07	Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinin ilgili kısımlarının Basel II çerçevesinde revize edilerek yayımlanması
Mar-06	Operasyonel riske ilişkin bankalararası veri paylaşım esaslarının belirlenmesi	Mar-07	Basel II kapsamında diğer ülke denetim otoriteleri ile yürütülecek ilişkilere ilişkin alt düzenlemenin yayımlanması
Mar-06	Faiz oranı riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması	Haz-07	Bankalardan talep edilen ilerleme raporlamalarına ilişkin değerlendirme raporunun yayımlanması
Mar-06	VaR modelleri kullanacak bankalara ilişkin kriterlerin belirlenmesi-piyasa riski	Haz-07	Revize edilmiş raporlama setlerinin duyurulması
Mar-06	Piyasa riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	Ağu-07	Basel II yanında Basel II hesaplamalarının da yapılmaya başlanması (paralel uygulama)
Mar-06	Likidite riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması	Eki-07	IRB yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin Kurum dışı görüşe açılması (İleri yaklaşımlara ilişkin ulusal uygulamaya tercihleri dahil)
Mar-06	Ülkemiz için LGD ve EAD oranlarının ayarlanması (kalibrasyonu) çalışmalarına başlanması	Eki-07	AMA yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin Kurum dışı görüşe açılması
May-06	Basel II'ye ilişkin olarak geniş katılımlı bir sempozyum düzenlenmesi	Oca-08	Basel II hükümlerinin yürürlüğe girmesi
Haz-06	Basel II kapsamında dikkate alınacak derecelendirme kuruluşlarına ilişkin düzenlemenin yayımlanması	Oca-08	Belirlenecek kriterler dahilinde bazı bankaların, yasal sermaye yükümlülüğü hesaplamasında piyasa riski modeli kullanımının zorunlu hale gelmesi
Tem-06	Basel II kapsamında dikkate alınacak derecelendirme kuruluşlarına izin verilme sürecinin başlatılması	Nis-08	IRB yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin yayımlanması
Ağu-06	Kredi riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması	Nis-08	AMA yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin yayımlanması
Ağu-06	Piyasa riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması	Oca-09	IRB yaklaşımlarına izin verilme sürecinin başlatılması
		Oca-09	AMA yaklaşımlarına izin verilme sürecinin başlatılması

Kaynak: Tekstilbank, a.g.e., s.12.

Yukarıda yer verilen "Basel II'ye Geçişe İlişkin Yol Haritası"na göre başta¹⁵⁹

- Bankaların maruz kaldıkları risklerin daha sağlıklı olarak ölçülebilmesi amacıyla iş kollarının Basel II'ye göre tanımlanması ve tesisi çalışmaları kapsamında bankaların hesap ve kayıt düzenlerinde (muhasebe altyapısı) değişikliklerin yapılması,
- Basel II kapsamında kredi riski ölçümünde dış derecelendirme kuruluşlarının tayin edeceği dereceler esas alınacağından, Türkiye'de kredi derecelendirme kuruluşları (yurtdışı ana ortağın iştiraki ya da yerel) kurulması,
- Kredi, piyasa ve operasyonel risklerin istatistiki olarak ölçülmesinin kolaylaştırılması amacıyla merkezi bir veri tabanının kurulması,

¹⁵⁹ Basel II ve Kobi'ler Çalışma Grubu, "Basel II'nin Kobilere Etkileri", TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:58, Eylül 2006,s.16.

- Basel II'ye geçiş çalışmaları hakkında reel sektör, kamu sektörü ve ilgili diğer tarafların bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması olmak üzere Basel II'ye geçiş süreci için bazı planlamalar yapılmıştır. Türk Bankacılık Sisteminde Basel II'ye geçiş süreci için yapılan tespitler aşağıda yer verilen başlıkta ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

4.3.2 Türk Bankacılık Sisteminde Basel II'ye Geçiş Süreci için Tespitler

Türk Bankacılık Sistemi Basel II stratejisinde aşağıda yer alan şu noktalara dikkat etmelidir.¹⁶⁰

- Basel II, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından hem fırsat hem de yeni çabaların gerektiği bir alan olarak değerlendirilmektedir.
- Alternatifi ortaya konulabildiği sürece, Basel II ne zorunludur ne de vazgeçilmezdir. Ancak, gelişmekte olan ülkeler açısından bazı güçlükleri içerisinde barındırmasına ve geçişin maliyetli olmasına rağmen, Yeni Uzlaşı küresel finans sektörünün yeni bir düzenleme standardı niteliğindedir ve uyum sağlayamamanın maliyeti de yüksek olabilecektir.
- Basel II, gelişmiş ülkelerin önerileriyle oluşturulmuş olsa bile, bir uzlaşma metni olması sebebiyle gelişmiş ülkeler için de bir geçiş maliyeti içermektedir. Basel II finansal sektörün daha istikrarlı olmasına katkı sağlayacaktır. Ancak finansal suları, yolsuzlukları ve banka iflaslarını engellemeye tek başına yeterli olmayacaktır. Dolayısıyla, Basel II'nin de ötesinde çabalar her zaman geçerli olacaktır.
- Birinci yapısal bloktaki hesaplamaların karmaşıklığı ve özellikle ileri düzey yaklaşımların gerektirdiği veri standartları, bazı bankalar tarafından kısa vadede uyarlanması sürecinde sıkıntılarla karşılaşılacağını ortaya koymaktadır. Ancak, bütün sorunlara rağmen Basel II'ye geçiş konusunda kararlı davranılmasının, uzun vadede tüm finansal sektöre olumlu yansımalarının olması beklenmektedir.

---

¹⁶⁰ Mnr Yayla, Yasemin Türker Kaya, “**Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci**”, BDDK, ARD alışma Raporları No:2005/3, Mayıs 2005, s.45-47.

- Aynı zamanda ikinci ve üçüncü yapısal blok üzerinde odaklanması önemlidir. Zira bu bölümler risk yönetimi kültürünü ve piyasa disiplini teşvik etmektedir. Söz konusu yapısal bölümlerin daha ziyade nitel kriterler üzerinde durmaları dolayısıyla, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde finansal istikrara azımsanamayacak katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.
- IMF ve Dünya Bankasının, finansal sektör değerlendirme raporları (FSAP)'nda Basel II'nin uygulanmaması halinde olumsuz bir değerlendirme yapması beklenmemektedir. Ancak, bir ülke Basel II'ye geçeceğini açıkladıktan sonra, bu hususta yapacağı uygulamalar ve Yeni Uzlaşının yürütülmesi dikkate alınarak daha sonraki finansal sektör değerlendirme programlarında puan verilecektir. Dolayısıyla, hazırlıksız ve erken geçişin maliyeti sadece sektör için değil, tüm ülke ekonomisi için geçerli olacaktır.
- Ulusal tercihler ve diğer hususların otoriteler ve sektörle tartışılarak belirleniyor olması geçiş sürecinin başarısını olumlu yönde etkileyecektir. Basel II'nin öngördüğü parametrelerin tahmininde ülkenin bankacılık sektörünün esaslarına ilişkin tercihler veya "kalibrasyonlar" yapılması gerekebilecektir.
- Türk Bankacılık Sektörü, Basel II'nin sunduğu gelişmiş kredi riski ölçümlerinden mutlaka faydalanmalıdır. Ancak, makroekonomik riskler, likidite riski, iş alanı riski, jeopolitik riskler gibi hususlar Türk Bankacılık Sektörü açısından hala önemli gözükmektedir.
- Basel II ile ortaya konulan yaklaşımlar ve ekonomik sermaye kavramı ile Türk Bankacılık Sektöründe mevcut olan finansal / endüstriyel kümelenmelerin, risklerini daha iyi yönetmeleri teşvik edilmiş olacaktır.
- Yeni uzlaşya geçişin zamanlamasının bankacılık sektörünün taleplerine, kapasitesine ve BDDK'nın hazırlanma sürecine göre şekillenmesi önem arz etmektedir. İçsel yöntemlere erken geçişin ulusal bankaları ve BDDK'yı zorlayabileceği düşünülmektedir. Ancak, özellikle yabancı bankaların ileri düzey yaklaşımlara geçme konusunda istekli

olabilecekleri ihtimal dâhilindedir. Bu durum karşısında hazırlıklı olunması için sektörün ve BDDK'nın insan kaynaklarına ve bilgi teknolojilerine azami ölçüde yatırımı planlaması ve yapması gerekmektedir. Özellikle, IRB yaklaşımlarının onayının BDDK açısından ciddi çaba gerektiren alan olması beklenmektedir.

- Avrupa Birliği'nin yeni direktifi "konsolidasyon yapan denetim otoritesi" kavramını gündeme getirmektedir. AB'ye üye ülkelerin büyük bir bankası ileri düzey yaklaşımlar için kendi ülkesinde onay alabilir ve bu husus Türkiye açısından bağlayıcı olabilir. Dolayısıyla, ana ülke ve ev sahibi ülke arasındaki ilişkiler konusuna ağırlık verilmelidir.
- Sektörün Basel II'ye geçişinin zamanlaması konusunda hassas bir dengenin tutturulması gerekmektedir. Erken geçiş ve yetersiz uygulama ileride yapılacak FSAP değerlendirmelerinde Türkiye'yi olumsuz etkileyebilecek ama geç kalınması da uluslararası finans sistemine olan uyumun maliyetini artırabilecektir. Zira uluslararası derecelendirme kuruluşlarının Basel II'nin uygulanıp uygulanmadığını nasıl dikkate alacakları belirsizdir.
- Paralel hesaplamalardan önceki bir yılın "pilot" uygulama yılı olarak kabul edilmesi halinde daha yumuşak bir geçiş dönemi sağlanabilir.
- TCMB Risk Merkezi, Kredi Kayıt Bürosu, KOSGEB ve diğer veri tabanlarının Basel II çerçevesinde nasıl değerlendirilebileceği düşünülmelidir.
- AB ülkelerinin 2007'den itibaren Basel II'ye geçmeleri beklenmektedir. Türk finans sektörünün Avrupa'yla olan yakınlığı düşünüldüğünde, AB ile olan yakınsamanın sağlanabilmesi ve üye ülkelerdeki gelişmeleri daha yakından takip edebilmek için Avrupa Bankacılık Otoriteleri Komitesine (Committee of European Banking Supervisors- CEBS) Türkiye'den de katılımın sağlanmasının orta ve uzun vadede faydalı olacağı düşünülmektedir.

Türk Bankacılık Sisteminde Basel II'ye geçiş sürecine ilişkin yapılan bu tespitlerden sonra; Basel II'nin Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimine

etkileri ve sektörün Basel II gelişme faaliyetleri kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk olmak üzere 3 ana başlık altında incelenebilir.

4.3.3 Basel II'nin Türk Bankacılık Sisteminde Risk Yönetimine Etkileri

Basel II'nin Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimine etkileri ve bankacılık sektöründe Basel II'ye yönelik gelişme faaliyetleri, kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk, olmak üzere 3 ana başlık altında incelenecektir.¹⁶¹

4.3.3.1 Kredi Riski

Kredi riski için gerekli olan sermayenin saptanmasında standart yöntemin kullanılması halinde, Basel I çerçevesinde geçerli olan OECD üyesi olma durumu ortadan kalkacaktır. Bunun yerine Dışsal Derecelendirme Şirketleri tarafından verilecek kredi dereceleri kullanılacaktır. Ortaya çıkan bu değişiklikten olumsuz yönde etkilenecek ülkelerden biri Türkiye olacaktır. Çünkü Basel II kriterleri yürürlüğe konulduğunda, Türkiye'den olan alacakların risk ağırlığı %0'dan %100'e ve Türk Bankalarından olan alacakların risk ağırlığı %20'den %100'e yükselecektir. Türkiye'nin Basel II kriterlerini uygulamaması durumunda bile, Türk bankalarının alacağı kredilerin faizinde artış, miktarında ise azalış meydana gelecektir.

Basel II kriterlerinin yürürlüğe girmesinden sonra kamu kağıtları artık, bir risk ağırlığına sahip olacaktır. Şu anki ülke derecesine göre Türkiye'nin risk ağırlığı %100 seviyesine yükselecektir. BIS ülkelere kendi milli parası cinsinden yurtiçi borçlanmalar için %0 risk ağırlığını belirleyebilme esnekliğini sağlamaktadır. Fakat Türkiye'nin yurtiçi de olsa yabancı para cinsinden borçlanmasının ve yurtdışında ihraç ettiği Eurobond veya diğer borçlanma senetlerinin risk ağırlığı %100 olacak, bu nedenle de bu kâğıtlara yatırım yapan yerli ya da yabancı bankalar %8 oranında sermaye yükü ile karşılaşacaklardır.

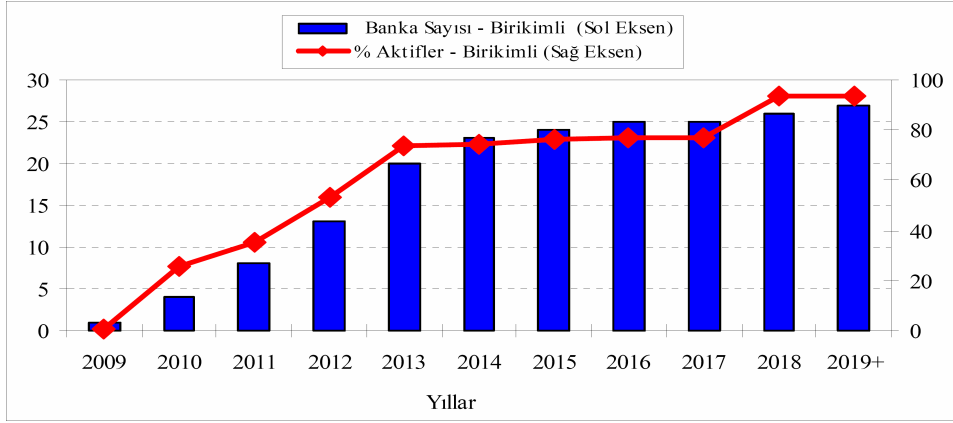
Türkiye'de katılım bankaları, küçük ölçekli bankalar ve orta ölçekli bankaların önemli bir kısmı kredi riski için sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında standart yaklaşımları kullanmayı planlamaktadır. Bununla

---

¹⁶¹ BDDK, “**Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu**”, Ankara, Haziran 2006, s.6-17.

birlikte, büyük ölçekli bankalar ile küçük ve orta ölçekli yabancı bankalar içsel derecelendirmeye dayalı (İDD) yaklaşımları hedeflemektedir.

Şekil 4.4 Kredi Riski Ölçümünde İçsel Yöntem Kullanmayı Planlayan Bankalar

Kaynak: BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu, s.6.

Şekilde yer alan anket sonuçlarından, 2010 yılından itibaren 4 bankanın (aktif payı %25,4), 2012 yılından itibaren 13 bankanın (aktif payı %53,1) İDD yaklaşımlarını kullanmayı planladığı görülmektedir.

Türk Bankalarının Basel II kriterleri çerçevesinde kredi riskine ilişkin çalışmaları sistem-altyapı tesisi ve veri tabanı oluşturulması olmak üzere başlıca iki temel alana odaklanmaktadır.

Burada bankaların çalışmaları üç başlık altında ele alınmaktadır.

1.Sistem – Altyapı Tesisi Çalışmaları

Bankaların kredi riski ölçümüne ilişkin sistem ve altyapının tesisi amacıyla en fazla yatırım yaptıkları alanların başında veri tabanının oluşturulması ve risk ölçüm modellerine ilişkin yazılımların hazırlanması gelmektedir.

Bankaların büyük bir bölümü, Basel II uygulamasına geçilmesiyle birlikte kredi riski için sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında ilk zamanlar standart yöntemi kullanmayı planlamaktadır. Bunun başta gelen nedenleri arasında ölçek ve portföy yapısı gibi faktörler yanında model geliştirmenin ortaya çıkardığı zaman ve ek yatırım maliyeti yer almaktadır.

İDD yöntemlerini hedefleyen ve çoğunluğunu BÖMB ve OÖMB'lerin oluşturduğu bankalar tarafından içsel derecelendirme ve risk ölçüm

yöntemlerine ilişkin genel kabul görmüş bazı modeller (CreditMetrics, Moody's KMV vs.) yönelik yazılım geliştirme veya model satın alma çalışmaları yürütülmektedir.

2. Veri Tabanı Oluşturulmasına İlişkin Çalışmalar

Kredi riskine ilişkin veritabanlarının oluşturulmasında ön plana çıkan iki husus, aktiflerin Basel II hükümleri çerçevesinde sınıflandırılmasına yönelik altyapı tesis edilmesi ve gerekli verilerin bilgi işlem sistemlerinden otomatik olarak üretilebilmesidir.

Bankalarda aktiflerin tasnif edilmesine yönelik projeler; ölçüm yöntemi tercihi, uyum analizleri, yazılım geliştirilmesi, yazılımın test edilmesi ve sistemlerin günlük işleyişin parçası haline getirilmesi olmak üzere beş temel aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada bankalarca kredi riski sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında kullanılması planlanan ölçüm yöntemlerine ilişkin tercihler belirlenmektedir. Aktiflerin temel varlık kategorileri itibarıyla sınıflandırılması açısından Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (BSY), Standart Yaklaşım (KRSY) ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı (İDD) yaklaşımlar arasında önemli farklar bulunmamakla birlikte, ileri yaklaşımları kullanmayı hedefleyen bankalar tarafından bu yaklaşımların ilave gereksinimlerinin de dikkate alınması planlanmaktadır. Ölçüm yaklaşımının belirlenmesinin ardından, bankalar tarafından kullanılan mevcut sınıflandırmalar ile Basel II'nin gerektirdiği sınıflandırmalar arasındaki farkları ortaya koyan uyum analizleri yapılmaktadır. Sonrasında, tespit edilen uyumsuzlukların giderilmesi için bankaların bilgi sistem birimleri veya bu konuda destek hizmeti sağlayan firmalar tarafından sistem ve yazılım geliştirme faaliyeti yürütülmektedir. Tamamlanan sistem ve yazılımlar test edilmekte ve nihai olarak bankanın günlük operasyonlarının ve karar süreçlerinin bir parçası haline getirilmeye çalışılmaktadır.

Bankaların önemli bir kısmı, Basel II çerçevesinde gerekli olan aktif sınıflandırmasının otomatik olarak yapılabilmesine yönelik çalışmalar yürüttüklerini ifade etmektedir.

Aktif sınıflandırmasına ilişkin projeler banka grupları bazında şu şekilde de ele alınabilmektedir:

- Mevduat bankalarında aktif sınıflandırmasının otomatik olarak gerçekleştirilmesine yönelik uyum analizleri ve projelendirme çalışmaları devam etmektedir.
- Bazı OÖMB ve KÖMB'lerde aktif sınıflandırması mevcut sistemden üretilebilmektedir.
- Katılım bankalarınca genelde konuya ilişkin düzenlemelerin yayımlanması beklenmektedir. Ancak, bir katılım bankasında yazılımlar hazırlanması tamamlanmış ve test aşamasına gelinmiştir.
- KYB'lerde konuya ilişkin ön değerlendirmeler yapılmakta ve sistem geliştirmeye yönelik faaliyetlerin ilerleyen dönemde ele alınması beklenmektedir. Bununla birlikte, KYB'lerde portföylerin niteliği gereği sistem geliştirme ihtiyacı hissedilmediği görülmektedir. Diğer taraftan, bir kalkınma ve yatırım bankasınınca konuya ilişkin sistem geliştirildiği ifade edilmektedir.
- Birleşme süreci tamamlanmış veya devam eden bankaların aktif sınıflandırma gereksinimleri, bilgi işlem altyapılarının bütünleştirilmesi kapsamında değerlendirilmektedir.
- Az sayıdaki bankada ise aktif sınıfları sınırlı düzeyde veya hiç bulunmamaktadır.

Aktif sınıflandırmasına yönelik projelerde birçok banka teknik sorunlarla karşılaşmaktadır. Sorun kaynağı alanların başında; KOBİ tanımı ve KOBİ ayırımının yapılması, perakende portföyün alt portföylere ayrılması, kayıp verilerinin geriye dönük olarak toplanması ve söz konusu kayıpların muhasebe kayıtlarıyla mutabakatı, alım-satım portföyü ile bankacılık portföyü ayrımı gelmektedir.

Bankalarca teminat ve garanti verilerinin toplanması ve bunların kredi bazında eşleştirmesinin yapılması, kredi müşterilerine ilişkin finansal ve finansal olmayan verilerin toplanması, temerrüde düşmüş alacaklara ilişkin karşılık tutarları, yapılan takip, masraf ve tahsilâtları ile limit kullanım oranlarının elde edilmesi sorunların yaşandığı alanlardır.

Teminatların kredilerle eşleştirilmesine yönelik projeler bankalarda planlama aşamasına, başlamış veya tamamlanmış durumdadır. Bu projeler ile genelde müşteri bazında izlenen teminatların kredi bazında izlenmesi hedeflenmektedir.

Kredi müşterilerine ilişkin bilgilerin bilgi işlem sisteminde yer aldığı bankalarda, KRSY kapsamındaki hesaplamaları otomatik olarak yapabilmek amacıyla bilgi sistemlerinde iyileştirmeler yapılmaktadır.

İleri yaklaşımları hedefleyen bankalarca temerrüde düşmüş kredilere ilişkin veriler toplanmakta ve bilgi sistemlerinde bu konuya yönelik iyileştirmeler yapılmaktadır.

3. Uygulamaya İlişkin Hususlar

Kredi riskleri için sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında BÖMB ve OÖMB'ler nihai hedef olarak gelişmiş yaklaşımlara geçmeyi planlamaktadır. Ancak, BÖMB dışındaki bankaların önemli bir bölümü ilk aşamada KRSY'yi kullanmayı planlamaktadır.

4.3.3.2 Piyasa Riski

Basel II kriterleri çerçevesinde, Türk Bankacılık Sisteminde getireceği değişiklik açısından önem taşıyan diğer bir husus ise, piyasa riskinden kaynaklanan sermaye gereksiniminin tespitiyle ilgilidir. Piyasa riskinin hesaplanmasında standart yöntemin olumsuz yönünü ortadan kaldırmak amacıyla dahili derecelendirme modelleri kullanılması ve sermaye ihtiyacının bu şekilde belirlenmesi Türkiye'deki finansal enstrümanların işlem gördüğü piyasaların derin olmaması, getiri eğrisinden kaynaklanan sorunlar veya volatilitenin yüksek olması şeklinde bir takım modelleme sorunlarını beraberinde getirmektedir. Teknik sorunlar bir yana bırakıldığında yeni düzenlemenin uygulamaya konulmasıyla birlikte ortaya çıkacak asıl sorun, bilançonun yaklaşık olarak % 40 'ını oluşturan DİBS stokundan kaynaklanan sermaye ihtiyacının hızlı bir yükseliş içerisine girecek olmasıdır. Bu durumun ana sebebi ise, mevcut uygulamada piyasa riskinin hesaplanmasında uygulanan DİBS'lerin spesifik risk tutarının, mevcut uygulama çerçevesinde hazinenin batma riskinin sıfır olarak kabul edilmesi sebebiyle dikkate alınmamasıdır. Oysa Basel II düzenlemesi,

şpesifik risk tutarının hesaplanmasında Hazine riskinin de ÷lke ratingi çerçevesinde tespit edilmesini öngörmektedir. Bu çerçeve Türkiye'nin uluslararası rating notu çerçevesinde piyasa riski içinde ayrılması gereken ilave özkaynak ihtiyacı, DİBS portföy tutarının yaklaşık olarak %20'si kadar olacaktır.

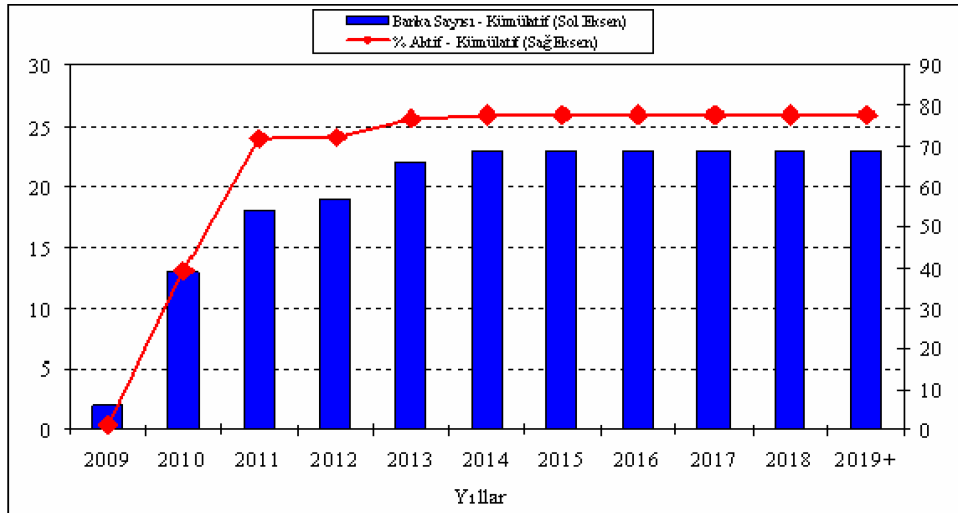
Büyük bölümünü BÖMB ve OÖMB ile yabancı bankaların oluşturduğu çok sayıda banka tarafından piyasa riskleri için sermaye yeterliliği standart yöntem (PRSY) yanında günlük olarak RMD yöntemleriyle de ölçülmektedir.

Anılan bankalarca özellikle ekonomik sermayenin tahsis edilmesi, risk limitlerinin belirlenmesi ve izlenmesi gibi konularda RMD sonuçları esas alınmakta ve sözkonusu modeller risk kontrol ve yönetim sürecinin önemli unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Küçük ölçekli bazı bankalar ise RMD modellerinden sadece belirli portföy ve pozisyonlarla sınırlı olarak yararlanmaktadır.

Piyasa riski ölçümünde RMD yaklaşımını kullanmayı planlayan bankalara ilişkin bilgiler aşağıda yer alan şekilde yıllar itibariyle verilmektedir.

Şekil 4.5 Piyasa Riski Ölçümünde RMD Yaklaşımını Kullanmayı Planlayan Bankalar

Kaynak: BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu, s.11.

Anket sonuçlarına göre, 2010 yılından itibaren 13 banka (aktif payı %39,2) 2012 yılından itibaren 19 banka (aktif payı %72,4) içsel modelleri kullanmayı planlamaktadır.

Bankaların piyasa riskine ilişkin çalışmaları sistem-altyapı tesisi ve veri tabanı oluşturulması olmak üzere başlıca iki temel alana odaklanmaktadır.

Burada bankaların çalışmaları üç başlık altında ele alınmaktadır.

1.Sistem Altyapı Tesisi Çalışmaları

Piyasa riski ölçümünde içsel modelleri kullanan bankaların bir bölümünde ölçümler doğrudan RMD yazılımları ile yapılırken, bir kısmında Office programları aracılığıyla yapılmaktadır. Söz konusu bankalarda, ölçümlerin daha gelişmiş yazılımlar aracılığıyla yapılması ve bu ölçümlerin genel bankacılık işlemlerine ilişkin bilgi işlem altyapısı ile bütünleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

İçsel model kullanan bankalarda, geriye dönük testler ile modellerin güvenilirliği test edilmektedir. Modeller kullanılarak stres testleri, senaryo ve duyarlılık analizleri yapılmaktadır.

2. Veri Tabanı Oluşturulmasına İlişkin Çalışmalar

Bankalar, kredi ve operasyonel risk verilerinin aksine, piyasa riski verilerinin toplanmasında önemli sayılabilecek güçlüklerle karşılaşmamaktadır. Bankalar, oldukça uzun bir zaman dilimi için geriye dönük piyasa verilerine ulaşabilmektedir.

Halen, Bloomberg, Reuters gibi finansal veri dağıtımı yapan firmalardan alınan risk faktörlerine (bono faizleri, döviz kurları vb.) ilişkin bilgiler genel olarak Office programları aracılığıyla depolanmakta ve yedeklenmektedir. Ancak, bazı bankalarca, bu verilerin bankanın genel veri tabanına aktarılmasına ilişkin çalışmalar da yürütülmektedir.

3. Uygulamaya İlişkin Hususlar

Bankalar, piyasa riskinin ölçümünde kullanılan / kullanılacak yöntemleri ölçek büyüklüğü, işlemlerinin karmaşıklık ve risklilik düzeyi, modellere ilişkin fayda/maliyet dengesi ve ortaya çıkan sermaye yükümlülüğü düzeyini dikkate alarak belirlemektedir.

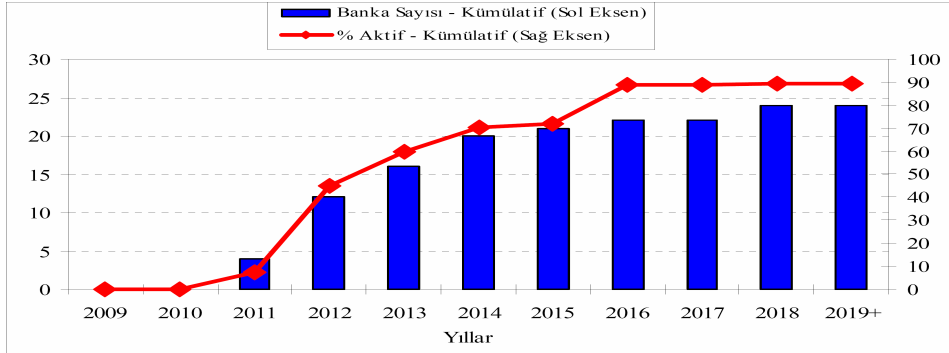
Mevcut durumda, OÖMB'nin bir bölümü ile katılım bankaları ve KYB'nin büyük bir bölümü piyasa riskine ilişkin sermaye yeterliliğini sadece standart yöntemle hesaplamaktadır. Söz konusu bankalardan önemli bir kısmı Basel II'nin yürürlüğe girmesinden sonra da aynı yöntemi kullanmaya devam

edeceklerini bildirirken, bazı bankalar içsel modellere geçişe yönelik olarak veri depolama, sistem ve altyapı tesisi çalışmaları yürütmektedir. Bu bankaların çoğunluğu personele yönelik uygulamalı eğitimler ve danışmanlık hizmeti almak suretiyle içsel modelleri banka içerisinde geliştirmeyi planlamaktadır.

4.3.3.3 Operasyonel Risk

Bankaların büyük çoğunluğunca, Temel Gösterge Yaklaşımı (TGY), Alternatif Standart Yaklaşım (ASY) ve Standart Yaklaşım (ORSY) kullanılarak operasyonel riskler için sermaye gereksinimi hesaplanabilmektedir. Operasyonel risk ölçümünde İleri Ölçüm Yaklaşımlarını (İÖY) kullanmayı planlayan bankalara ilişkin bilgiler aşağıda yer alan şekilde yıllar itibariyle verilmektedir.

Şekil 4.6 Operasyonel Risk Ölçümünde İÖY Kullanmayı Planlayan Bankalar

Kaynak: BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu, s.14.

Anket sonuçlarına göre, 24 bankanın nihai hedefi İÖY ile operasyonel risk ölçümü yapmaktır. İleri yöntemlerin kullanılmaya başlayacağı tarihte İÖY'yi kullanmayı planlayan banka sayısı oldukça sınırlıdır. Ancak, ilerleyen dönemlerde sektör aktif toplamının büyük bir bölümünü oluşturan bankalar İÖY'ye geçmeyi planlamaktadır.

Başlangıçta İÖY'lerin kullanılmamasında; basit yöntemlerin uygulama kolaylığı sağlaması, operasyonel risk verilerinin yeterli olmaması ve ileri ölçüm yaklaşımlarına yönelik çalışmaların henüz tamamlanmamış olması etkili olmaktadır. Ayrıca özellikle KÖMB, KYB ve katılım bankaları açısından faaliyet,

ürün ve organizasyonel yapılarının karmaşık olmaması da İÖY'lerin tercih edilmemesinde belirleyici olmaktadır.

Bankaların operasyonel risk ölçümünde İÖY'leri hedeflemelerinde, bu yaklaşımlarda riskin daha hassas bir şekilde ölçülerek bankalara rekabet avantajı sağlaması hususunun etkili olduğu ifade edilmektedir.

Bankalarca operasyonel riske ilişkin olarak yürütülen çalışmalarda, öncelik operasyonel risk verilerinin toplanmasına verilmektedir.

1.Sistem ve Altyapı Tesisine İlişkin Çalışmalar

Sistem ve altyapıya yönelik çalışmalar banka grupları bazında şu şekilde özetlenebilir:

- BÖMB'nin tamamına yakını ilerleyen dönemlerde İÖY kullanmayı hedeflemektedir.
- BÖMB'ler diğer üç ölçüm yaklaşımı için gerekli sistem ve altyapıyı oluşturduklarını ifade etmektedir.
- OÖMB ve KÖMB grubunda yer alan bazı bankalarda sistem ve altyapı çalışmasına ilişkin yazılım ve buna uygun altyapı tesisi çalışmaları devam etmektedir.
- Bazı bankalar ise konuya ilişkin düzenlemelerin yayımlanmasını beklediklerini ve sonrasında gerekli teknoloji yatırımlarını yapmayı planladıklarını belirtmektedir.
- KÖMB'ler ve katılım bankaları, operasyonel risk sermaye yeterliliğın hesaplanmasında en basit yaklaşım olan TGY'yi kullanmayı planlamaktadır.
- KYB'lerin önemli bir kısmı başlangıç aşamasında ORSY'yi kullanmayı planlamakla birlikte veri tabanı oluşturma çabalarını sürdürmekte ve yazılım ile sistem incelemelerini devam ettirmektedir.
- Bankaların önemli bir kısmında brüt gelir hesaplamalarının faaliyet kolları bazında otomatik olarak yapılabilmesine yönelik sistemlerin tesis edilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

2. Veri Tabanı Oluşturulmasına İlişkin Çalışmalar

İleri yöntemleri hedefleyen bankalarda, bu yöntemler için gerekli risk verilerinin toplanması ve bunların analiz edilebilmesi için veri tabanı tesisi çalışmaları yürütülmektedir. Bankalar, aynı zamanda, geriye dönük risk verilerinin elde edilmesine yönelik çalışmalar da yapmaktadır. Ayrıca, operasyonel kayıp verilerine ilişkin bankalararası veri paylaşımı ve veri tabanlarının oluşturulması konusunda fizibilite çalışmalarına devam edilmektedir.

Operasyonel risk kayıp veri tabanlarının işletilmesinde ofis programları veya web tabanlı yazılımlar kullanılmaktadır. Ayrıca, geriye dönük olarak elde edilen veriler, muhasebe hesaplarındaki hareketler ile teftiş ve iç kontrol raporları aracılığıyla tespit edilmekte ve veri tabanına aktarılmaktadır.

Bankaların veri tabanı oluşturulmasına yönelik çalışmalarında karşılaştıkları sorunların başında geçmiş dönemlere ait kayıp verilerine ulaşamaması ve kayıp olaylarında ortaya çıkan kayıp tutarlarının sayısallaştırılmasında yaşanan güçlükler gelmektedir.

3. Uygulamaya İlişkin Hususlar

Bankaların önemli bir bölümünde, banka üst düzey yönetimi, risk yönetimi komiteleri üyeleri ve ilgili diğer birimler, operasyonel risk yönetimi uygulamaları ve Basel II hazırlık çalışmaları hakkında bilgilendirilmektedir. Ayrıca ilgili birimlere veri tabanına ilişkin özet değerlendirme ve mevcut yöntemlerle yapılabilen (TGY, ORSY, ASY) ölçüm sonuçları raporlanmaktadır.

Bankalarda, operasyonel kayba neden olan işlem ve faaliyetler belirli aralıklarla analize tabi tutulmaktadır. Operasyonel risklerin yoğunlaştığı iş kolları ve olay tipleri incelenerek bu kayıpların önüne geçilebilmesi için gerekli önlemler tesis edilmektedir.

Bankalarda, Basel II'de öngörülen TGY, ORSY ve ASY aracılığıyla operasyonel risk için tutulması gereken sermaye miktarı belirli aralıklarla hesaplanabilmektedir.

İleri yöntemleri hedefleyen bankalarca, gelişmiş yöntemlere ilişkin danışmanlık hizmetleri alınmakta veya alınması planlanmaktadır.

Bankalarda operasyonel risk yönetimine ilişkin gerekli çalışmaları yürütmek amacıyla Operasyonel Risk Komitesi ve/veya Operasyonel Risk Alt Çalışma Grupları oluşturulmuştur. Ayrıca, bazı bankalar tarafından, operasyonel risk oluşturan unsurlara ilişkin banka içerisinde erken uyarı sistemleri tesis edilmiştir.

Bazı bankalarda ise, operasyonel risk teşkil eden noktaların tespiti amacıyla öz değerlendirme çalışmaları yapılmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre risk matrisleri oluşturulması ve elde edilen bilgilerin kayıp verileri ile birlikte operasyonel risk veri tabanında saklanması planlanmaktadır. Yürütülen bu çalışmalarla, birimlerin operasyonel risk düzeylerinin tespit edilmesi ve derecelendirilmesi, birimler bazında ve banka geneli için anahtar risk göstergelerinin oluşturulması hedeflenmektedir.

Ayrıca bazı bankalarda yeni ürün ve hizmetlerde operasyonel risk oluşturabilecek hususlar incelenmektedir. Bankaların bir bölümünde ise, banka risk haritaları hazırlanmış durumdadır. Öz değerlendirme çalışmalarında bu haritalardan faydalanılarak, operasyonel risklerin sayısallaştırılması hedeflenmektedir.

4.4 Basel II'ye Yönelik Eleştiriler ve Türkiye Açısından Değerlendirme

Basel II uzlaşısının geliştirilmesinde, 1997 yılında Güney Asya ülkelerinde ortaya çıkan krizlerde bu ülkelere akıtılan uluslararası fonların oynadığı role bağlı olarak açığa çıkan uluslararası piyasalarda çalışan bankaların riske duyarlılıklarının artırılması ihtiyacı önemli rol oynamıştır. Bu çerçevede Basel II'ye yöneltilen eleştirilerin başında, yeni uzlaşının gelişmekte olan ülkelere fon akımını kısıtlayacağı ve gelişmekte olan ülkelerin borçlanma maliyetinin artacağı hususu gelmektedir. Daha sonra bu eleştirilere yeni uzlaşının kriz olasılığını artıracığı, bankaların kriz dönemlerinde izleyecekleri kredileme politikalarını daha da olumsuz etkileyerek krizin derinleşmesine neden olacağı, genelde reel sektörü özelde ise küçük orta boy işletmeleri olumsuz yönde etkileyeceği türünden, bazıları çok da tutarlı olmayan bir dizi eleştiri daha eklenmiştir. Eleştiriler arasında uzlaşının teknik seviyesinin yüksek

olduğu, maliyetli olduğu, yetişmiş eleman temininde glklerle karşılaşılacağı türünden doğruluğu kuşku götürmeyen hususlar da bulunmaktadır. Türkiye'nin gerçekleri de dikkate alınarak bu eleştiriler sırasıyla ele alınacaktır.¹⁶²

1. Gelişmekte Olan lkelere Fon Akımı ve Maliyeti zerindeki Etkiler:

Basel II'ye yönelik istişari metinle birlikte yeni uzlaşının gelişmekte olan ülkelere olası etkileri konusunda çalışmalara da başlanmıştır. Ancak bu çalışmalarda dile getirilen bazı hususlara katılmak, dayandıkları gerekçeler sebebiyle, çok da mümkün değildir. Basel I'de geçerli olan OECD kulüp kuralı ilkesinin ortadan kaldırılmasıyla, düşük derecelendirme notuna sahip Türkiye, Meksika gibi ülkelerin bundan sonra daha yüksek maliyetlerle borlanacakları, buna mukabil OECD yesi olmayan ancak yüksek derecelendirme notuna sahip ülkelerin bundan sonra daha düşük maliyetlerle borlanacakları türünden tespit ve değerlendirmeler hayli yüzeysel ve araştırma yapmadan da kanıtlanabilecek hususlardır.

Basel II'nin uluslararası bankaların kredilerini bundan sonra yüksek dereceye sahip ülkelere yoğunlaştıracakları, düşük kredi derecesine sahip ülkelerden olan alacaklarına ise daha yüksek faiz talep edecekleri yönündeki tespitlerin temelinde uluslararası bankaların risk yönetiminden bihaber oldukları, risk yönetimi ve riske dayalı fiyatlama ile Basel II ile tanışacakları türünden çok da gerçekçi olmayan bir varsayım yatmaktadır. Hlbuki son derece basit bir yaklaşımla eğer uluslararası bankalar kredi fiyatlamasında Basel I kurallarını uyguluyor olsalar, tüm OECD yesi ülkelerin eşit veya birbirine yakın faiz oranları ile borçlanabiliyor olmaları gerekirdi. OECD yesi gelişmekte olan ülkelerin OECD gelişmiş ülkelerinden daha yüksek maliyetlere katlanmalarının sebebi, uluslararası piyasalarda fiyatların zaten kredi notlarına göre yapılmasıdır. Kaldı ki, Hollanda gibi bazı gelişmiş ülkelerin, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerden olan alacakları için bankalarınca "sıfır" sermaye tutulmasına izin vermedikleri, Basel I'de monte edilen ülke riski türünden

---

¹⁶² Altıntaş, a.g.e.,s.95-100.

bileşenlerle kredi notuna yakışır seviyelerde asgari sermaye yükümlülüğü öngördükleri bilinmektedir.

Bununla birlikte kredi riskinin ölçümünde içsel modelleri kullanacak bankaların standart metodu kullanacak bankalara nazaran özellikle düşük kredi değerliliğine sahip müşteriler için daha yüksek sermaye yükümlülüğü hesaplamaları söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla Basel II ile birlikte içsel modellere geçiş yapacak (eğer hala pratikte geçiş yapmamış olanlar mevcutsa) uluslararası bankaların risk-getiri politikalarını gözden geçirmeleri nedeniyle, düşük kredi notuna sahip müşterilerin faizlerinde yukarıya doğru bir baskı oluşturması şaşırtıcı olmayacaktır. Esasen düşük kredi değerliliğine sahip ülke ve firmaların daha yüksek maliyetlere katlanmalarının eleştirilecek bir tarafı da yoktur. Düşük maliyetle borçlanmak isteyen ülke ve şirketlerin kendilerine çeki düzen vermeleri şarttır. Ancak borçlanma faizlerinde cari seviyeye göre dramatik değişiklikler olacağını veya bundan sonra uluslararası fonların, fon ihtiyacı içinde bulunan gelişmekte olan ülkeler yerine, yüksek kredi değerliliğine sahip (dolayısıyla fon ihtiyaçları sınırlı) ülkelere akacağı türünden kanıtların ihtiyatla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye açısından bakıldığında, gerek Hazinesinin gerekse Türk bankalarının borçlanma maliyetleri ve imkanlarının Basel II'den etkilenip etkilenmeyeceği veya ne şiddetle etkileyeceği türünden tartışmaların Türkiye'nin Basel II'yi uygulayıp uygulamaması ile doğrudan bir ilişkisi yoktur. Türkiye Basel II'yi uygulamasa da Basel II'den etkilenecektir. Önemli olan Türkiye'ye ve Türk Bankalarına borç veren bankaların tabi oldukları rejimdir. Kaldı ki, uluslararası bankaların tabi oldukları mevzuatın dahi bu konuda çok fazla önemi olmadığı Basel I'den gayet iyi bilinmektedir. Basel II olsa olsa uluslararası pratiği mevzuat metinlerine taşıyacak bir adımdır. Basel II mevzuatı birkaç yıl sonra eğer en iyi uygulamaların gerisinde kalırsa, bu defa yönlendirici olacak kuvvet, piyasadaki pratik olacaktır.

Ancak Türkiye'nin Basel II'yi uygulamamasının ciddi bir takım maliyetleri olabilecektir. Bunlardan en önemlisi dünyadaki 100 civarındaki ülkeden ayrılıp çağdaş risk yönetimine sırt çevirmiş ülke görüntüsünün yükleyeceği maliyetlerdir. Bu görüntünün hazinenin borçlanmalarına olacak yansımaları

yanında, risk yönetimi ve sermaye yeterliliğinde Basel II standartlarını yakalayamamış bankaların ne yüksek kredi notuna ulaşmaları ne de uluslararası piyasalardan makul fiyatlarla borçlanabilmesi mümkün olmayabilecektir.

2. Ekonominin Devresel Hareketleri Üzerindeki Etkiler:

Geleneksel olarak bankaların ekonominin genişleme devrelerinde sermayelerine göre daha fazla kredi açmaları dolayısıyla ekonomideki genişleme eğilimini daha da körükledikleri, buna mukabil ekonomilerin daralma dönemlerinde kredilerini kısmak suretiyle ekonomik beklentilerin daha da kötüleşmesine neden oldukları bilinmektedir. Basel II ile yasal olarak da uygulanması gündeme gelecek standart yaklaşım ve içsel yöntemlerin bu etkileri daha da kötüleştireceği iddia edilmektedir.

Basel II standart yaklaşımında esas alınacak uluslararası rating kuruluşlarınca verilen notların ne derece öncü gösterge oldukları gerçekten de tartışmalı bir husustur. 1997 yılında Güney Asya'da ortaya çıkan kriz öncesinde uluslararası rating kuruluşlarının bu ülkelere yüksek notlar vermeleri ve verdikleri notları kriz çıktıktan sonra düşürerek krizin daha da derinleşmesine neden oldukları yaygın bir kanaattir. Dolayısıyla olayların önünde gitmesi gerektiği halde ancak arkadan takip etme yeteneğine sahip kuruluşlarca verilen notlara göre hareket edecek bankaların kriz dönemlerinde krizin daha da derinleşmesine veya krizden çıkışın gecikmesine sebep olabileceği düşünülmektedir. Benzer etkinin içsel modelleri kullanan bankalarda da ortaya çıkabileceği zira arkadan gelen tarihi veriye göre şekillenecek temerrüt hesaplarının bankaları ekonomik devresel hareketleri takip etmeye mecbur edeceği, sonuç itibarıyla hesaplanan sermaye gereğinin devresel hareketlerle yöndeş olmasının devresel hareketlerin hem süresini uzatacağı hem de şiddetini artıracacağı dile getirilmektedir.

Ancak bankaların kredileme faaliyetleri ekonomik devresel hareketlerle zaten yöndeş olduğundan, Basel II'nin getireceği ilave olumsuzluk hususunda ihtiyatlı değerlendirme yapılmasında yarar görülmektedir. Zira Basel II'nin, ekonomik devresel hareketleri daha da belirginleştirmek, krizleri derinleştirmek

veya kriz çıkarmak bir tarafa “finansal istikrarın” sürdürülmesine katkıda bulunma gibi bir de çok önemli hedefi bulunmaktadır.

Finansal krizler sadece makroekonomik sebeplerle ortaya çıkmamaktadır. Mikro düzeyde bankaların kötü yönetimi de pekâlâ, büyük çaplı finansal krizleri tetikleyebileceği gibi, kötü yönetilen bankalar hangi sebeple başlamış olursa olsun, mevcut krizlerden çıkışı güçleştirebilir veya krizin maliyetini artırabilir. Gittikçe daha dinamik hale gelen ve karmaşıklaşan finans sektöründe, bankaların kendilerine emanet edilen kaynakları yönetebilme kalitesi ve risk yönetiminde gösterdikleri etkinlik, finans sektörünün istikrarı açısından kritik önemde görülmekte ve esasen bankalardaki risk yönetiminin kalitesi ile finansal sistemin istikrarı arasında anlamlı ve aynı yönde bir korelasyon olduğuna inanılmaktadır. Basel II çerçevesinde de risklerini etkin olarak yönetilebilen, risklerine göre yeterli sermayelendirilmiş bankaların; ekonominin devresel hareketlerinde sürü psikoloji ile hareket etmek yerine, her şeyi zaten hesaplamış ve kötü koşullara hazırlıklı olmanın verdiği güvenle normal faaliyetlerine devam edeceği, dolayısıyla ekonomideki keskin devresel dönüşlerin daha yumuşak atlatılmasına ve sonuç itibarıyla de ekonomik ve finansal istikrara katkıda bulunacakları öngörülmektedir.

3. Reel Sektör ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ'ler) Üzerindeki Etkiler:

Basel II uzlaşısında kredi riskinin hesabı için öngörülen yöntemlerin KOBİ'lere kullanılacak fonun miktarını ve fiyatını olumsuz etkileyeceği yönünde kaygılar bulunmaktadır.

Esasen Basel II'nin KOBİ'lere yaklaşımı Basel I'den daha olumludur. Basel II'de, içsel derecelendirme yönetimlerinde KOBİ'ler (yıllık cirosu 50 milyon Euro'nun altında bulunan firmalar) için yapılacak sermaye hesaplamaları, büyük firmalara nazaran daha düşük sermaye yükümlülüğü doğuracak şekilde dizayn edilmiştir. Standart yöntemde ise küçük iş sahiplerine kullanılan 1 milyon Euro'nun altındaki krediler perakende kredi sınıfına girmekte ve %75 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla Basel II 1 milyon Euro'nun altında kalan esnaf kredileri için Basel I'e göre daha avantajlı bir imkan sunmaktadır.

Yüksek kredi değerliliğine sahip olan ve bunu teşvik eden firmalar ister KOBİ olsun isterse çok büyük şirket olsun Basel II'den avantajlı çıkacaklardır. Ancak kurumsal yönetimi güçlü, bilançoları şeffaf olmayan KOBİ'lerin Basel II uygulanırsa da uygulanmasa da artık bankalarla çalışmalarında problemlerle karşılaşmaları kaçınılmazdır. Bu problemler esasen doğrudan Basel II'nin bir sonucu değil, Basel II'den bağımsız olarak yükselen risk yönetim standartlarının bir sonucudur. Basel II sadece bu standartları pekiştirecektir.

Türk Bankacılık Sisteminde de risk yönetim standartlarının yükseltilmesi mecburiyeti Basel II'den bağımsız bir ihtiyaçtır. Basel II uygulanırsa da uygulanmasa da TBS'nin uluslararası risk yönetim standartlarını yakalama zorunluluğu vardır. Kayıt dışı çalışan, vergi ve prim kaçıran her merciyeye farklı bilanço ve hesap sunan firmaların, "yasal kayıtlarında durum bu ama gerçekte durum şu diyerek vahameti özetleyen istihbarat raporlarına dayanarak" kredilendirildiği, banka şube müdürlerinin bu firma sahiplerinin önünde ceket iliklediği bankacılık uygulamalarının ister istemez geride bırakılması gerekmektedir. Bu anlamda Basel II, kendisine çeki düzen vermek isteyen KOBİ'ler için de önemli bir fırsat olarak görülmelidir.

4. Bankalara ve Denetim Otoritelerine Getireceği Maliyetler:

Basel II uzlaşısında özellikle içsel ve ileri yöntemlerin teknik seviyesi çok yüksek olup, hem bankalar hem de denetim otoritelerinin gerekli işgücünün sağlanması veya mevcut personelin eğitimi ve yetiştirilmesinde ciddi problemlerle karşılaşmaları mümkündür. Yükselen risk yönetim standartları ile birlikte bankaların ve denetim otoritelerinin eleman temin ettikleri klasik lisans dallarını gözden geçirip, daha teknik dallardan eleman alımına ağırlık vermeleri bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Denetim otoritelerinin bankalarca kullanılacak modellere onay verip, modellerin işleyişini denetleyebilecek kapasiteye sahip olmaları gerekmekte bu ise denetim otoritelerinin bankalarca kullanılmak istenen modellere en az bankalar kadar hakim olmasını gerektirmektedir. Diğer taraftan içsel ve ileri yöntemlerin uygulanması için banka bazında yapılacak yatırımların miktarı milyonlarca dolarla ifade edilmekte olup küçük ve orta ölçekli bankalar için bu yatırım maliyeti çok da makul gözükmemektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde denetim otoritelerinin karşılaşacağı önemli bir diğer güçlük, sektörün önünde gitme mecburiyetidir. Risk yönetimi uygulamalarında, gelişmekte olan ülkelerde sektör denetim otoritelerinin önünde gidip, otoriteyi değişime zorlarken, gelişmekte olan ülkelerde sektör denetim otoritesini izleme temayülü göstermektedir.

Türkiye’de de risk yönetimi denilince ilk akla gelen BDDK olmakta, banka olmanın gereği olarak atılması gereken adımlar için mutlaka otoritelerden zorlama beklenmektedir. Bunda risk yönetimi hususunda gerekli çağdaş adımları, belki de içinde bulunulan şartlar nedeniyle, zamanında atamayan sektörde, ilk adımların BDDK’nın çıkardığı yönetmeliklere, diğer bir ifade ile mevzuata uyum sağlamak için atılmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Sektörün risk yönetimi düzenlemelerine şekli olarak uyulması gereken birer mevzuat olarak algılamaktan vazgeçmesi, işin esasına odaklanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, yukarıda açıklanan güçlüklerle ve olası sakıncalarına ve yeni uzlaşmadan etkilenecek sektör, kurum ve kuruluşlarda görülebilecek açık veya gizli direnç ve engellemelere rağmen Basel II’nin, kalıcı finansal istikrar için gerekli risk yönetim standartlarına erişilmesinde kullanılabilir önemli bir fırsat olarak görülüp değerlendirilmesinde yarar bulunmaktadır. Basel II aynı zamanda yıllardır görmezden gelinen reel sektördeki problemlere el atmak için de önemli bir fırsat olabilecektir. Esasen reel politika açısından da Avrupa Birliği’ne üyelik veya Avrupa Birliği üyesi ülkelerin standartlarına ulaşma iddiasına sahip bir ülkenin, global trende de ters düşerek Basel II’ye sırt çevirme şansının olamayacağını, üstelik uygulamamak suretiyle Basel II’nin getireceği maliyetlerden de kaçma fırsatı olmadığını, tam tersine sektöre ve ülkeye ilave maliyetler yükleme olasılığı bulunduğunun bilinmesi gerekmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BASEL II KRİTERLERİNİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİNİN GENEL ÇERÇEVDE DEĞERLEDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA ÇALIŞMASI

5.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye ekonomisinde uluslararası rekabete açık ve düzenlemeler itibariyle AB'ye uyuma hazır sektörlerin başında gelen Türk Bankacılık Sisteminin Basel II kriterlerine uyumunun genel çerçevede değerlendirilmesidir. Bu amaçla bankalara 22 soruluk bir anket uygulanmıştır.

5.2 Araştırmanın Kapsamı

Türk Bankacılık Sektöründe 4'ü Katılım Bankası olmak üzere toplam 50 banka faaliyet göstermektedir. Bu anket 50 bankadan, 42 bankanın genel müdürlüklerinde yer alan risk yönetimi birimlerine e-mail (elektronik posta) yoluyla gönderilmiştir. Ankete risk yöneticileri yanıt vermiştir.

TMSF bünyesindeki bankalar (1 adet) ve Türkiye'de şube açan yabancı bankalar (7 adet) bu ankete dahil edilmemiştir. Bankaların risk yönetimi birimleri, genel müdürlüklerinde yer almaktadır.

Tablo 5.1 Ankete Katılım

	ADET	AKTİF BÜYÜKLÜK*
Anket Gönderilen Bankalar	42	457,3 Milyar YTL
Cevap Veren Bankalar	22	351,9 Milyar YTL
Katılım Oranı	%52	%77

* Anket gönderilen ve ankete yanıt veren bankaların aktif büyüklükleri hesaplanırken TKBB ve TBB'nin Üç Aylık Banka Bilgileri- 30 Haziran 2006 Raporundan Yararlanılmıştır.

Yukarıda yer verilen tablodan da görüldüğü gibi, ankete 22 banka katılmıştır. Ankete katılan bankaların aktif toplamı, anket gönderilen bankaların aktif toplamının %77'sini oluşturmaktadır. Bu rakam sektör genelini rahatlıkla yansıtmaktadır.

5.3 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi seçilmiştir. Ankete verilen yanıtlar yüzdesel verilere dönüştürülerek yorumlanmıştır. Sonuçların rahatlıkla incelenebilmesi için tablolar ve şekiller kullanılmıştır.

5.4 Araştırmanın Bölümleri

Araştırmanın ana bölümlerini

- Risk Yönetimi Organizasyonu
- Veri Tabanı ve Yazılı Talimat / Tanımlar
- Basel II Kriterleri ve Türk Bankacılık Sistemi
- Bankaların Basel II Kriterlerine Genel Çerçeve Uyumunu konuları oluşturmaktadır.

5.5 Araştırma Bulguları ve Yorum

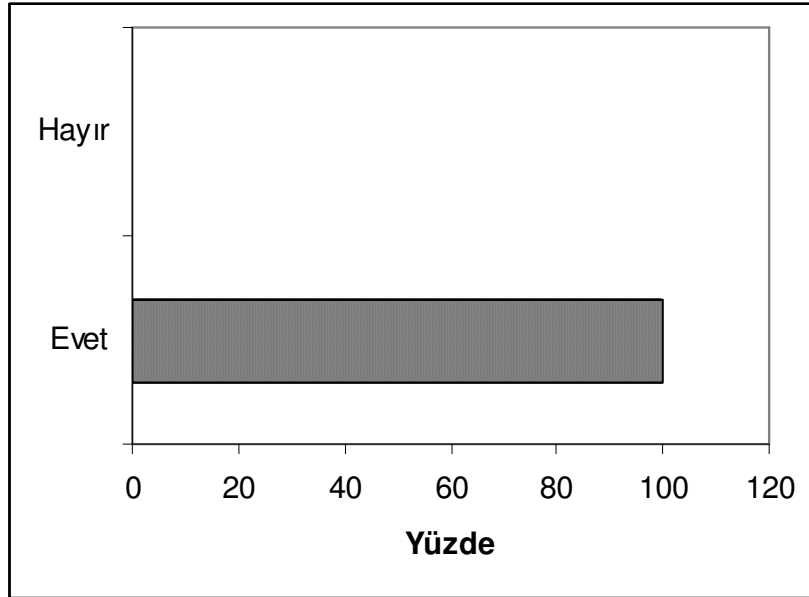
5.5.1 Risk Yönetimi Organizasyonu

Soru 1: Bankanızın risk yönetimi organizasyonunu izah eden kapsamlı bir dokümanınız var mı?

Tablo 5.2 Risk Yönetimi Organizasyon Dokümanı

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	22	100
Hayır	-	

Şekil 5.1 Risk Yönetimi Organizasyon Dokümanı

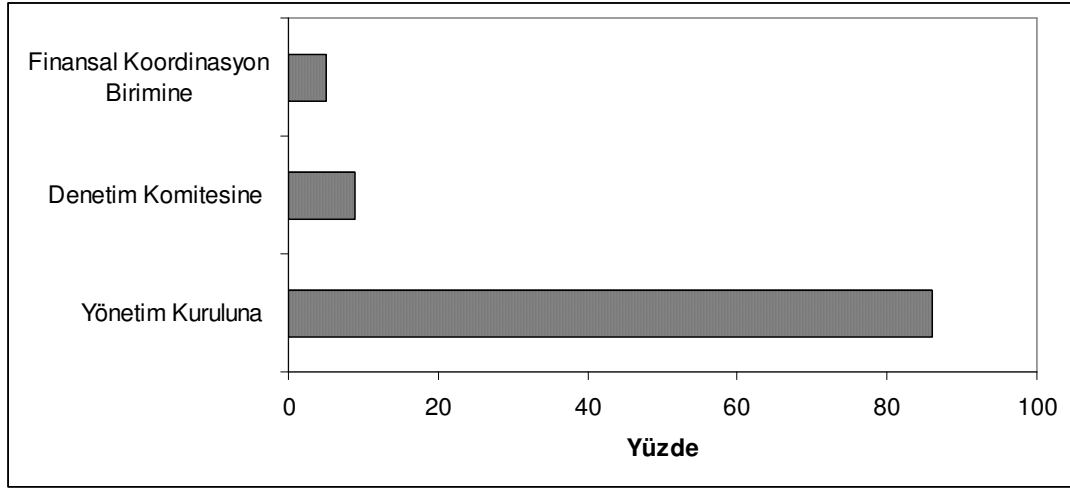
Risk yönetimi organizasyonunu izah eden kapsamlı bir doküman ankete katılan bankaların tamamında vardır.

Soru 2: Birinci soruya yanıtınız evet ise bankanızın mevcut organizasyon yapısı içinde risk yönetimi fonksiyonu nereye bağlıdır?

Tablo 5.3 Risk Yönetimi Fonksiyonunun Bağlı Olduğu Yer

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Yönetim Kuruluna	19	86
Denetim Komitesine	2	9
Finansal Koordinasyon Birimine	1	5

Şekil 5.2 Risk Yönetimi Fonksiyonunun Bağlı Olduğu Yer

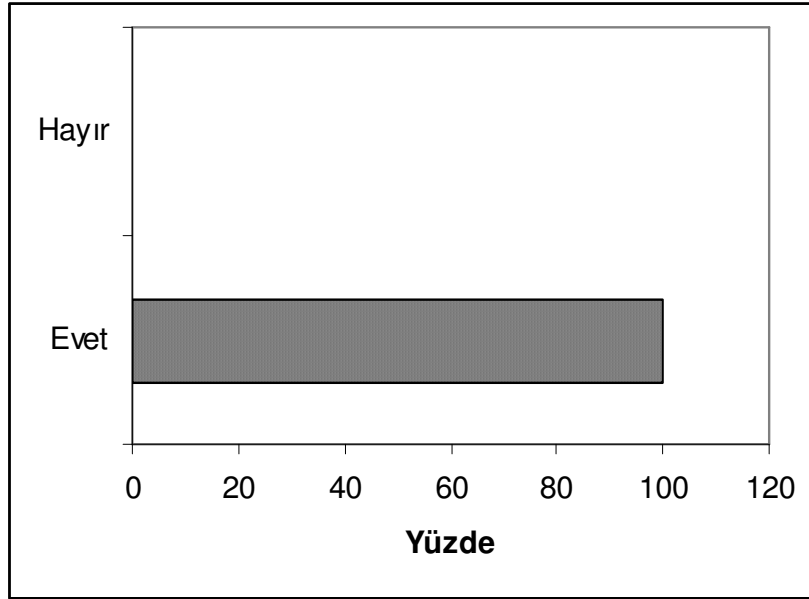
Mevcut organizasyon yapısı içinde risk yönetimi fonksiyonu; ankete katılan bankaların, %86'sında Yönetim Kuruluna, %9'unda Denetim Komitesine, %5'inde ise Finansal Koordinasyon Birimine bağlıdır.

Soru 3: Bankanızın risk yönetimi organizasyonu BDDK'nın ilgili Tebliğine uygun mudur?

Tablo 5.4 Risk Yönetimi Organizasyonunun Tebliğe Uygunluğu

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	22	100
Hayır	-	

Şekil 5.3 Risk Yönetimi Organizasyonunun Tebliğe Uygunluğu

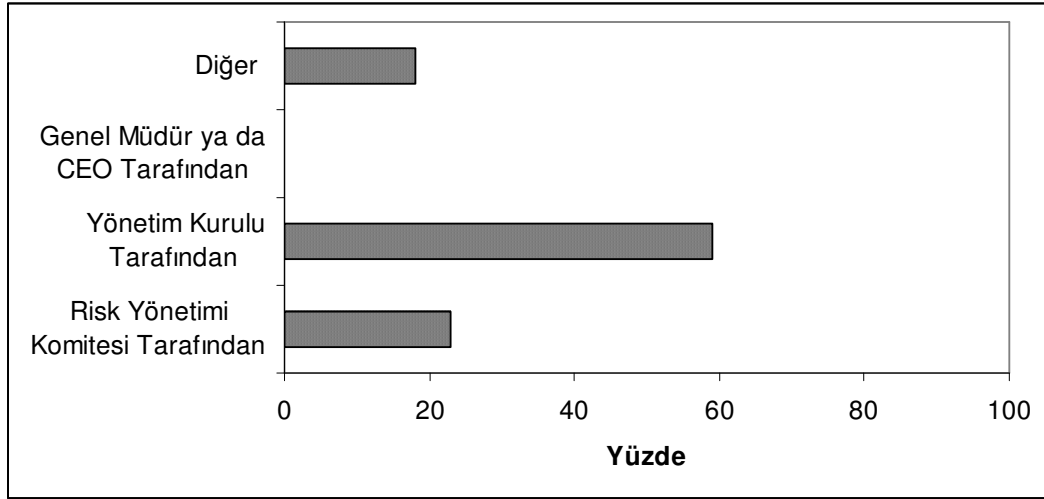
Risk yönetimi organizasyonu, ankete katılan bankaların tamamında BDDK'nın ilgili Tebliğine uygundur.

Soru 4: Risk yönetimi konusunda alınması gereken stratejik kararlar bankanızın üst yönetiminde nasıl belirlenmektedir?

Tablo 5.5 Risk Yönetimi Konusunda Alınması Gereken Stratejik Kararların Belirlendiği Yer

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Risk Yönetimi Komitesi Tarafından	5	23
Yönetim Kurulu Tarafından	13	59
Genel Müdür ya da CEO Tarafından	-	-
Diğer	4	18

Şekil 5.4 Risk Yönetimi Konusunda Alınması Gereken Stratejik Kararların Belirlendiği Yer

Risk yönetimi konusunda alınması gereken stratejik kararlar, ankete katılan bankaların %59'unda Yönetim Kurulu tarafından, %23'ünde Risk Yönetimi Komitesi tarafından, %18'inde ise diğer birimler tarafından belirlenmektedir.

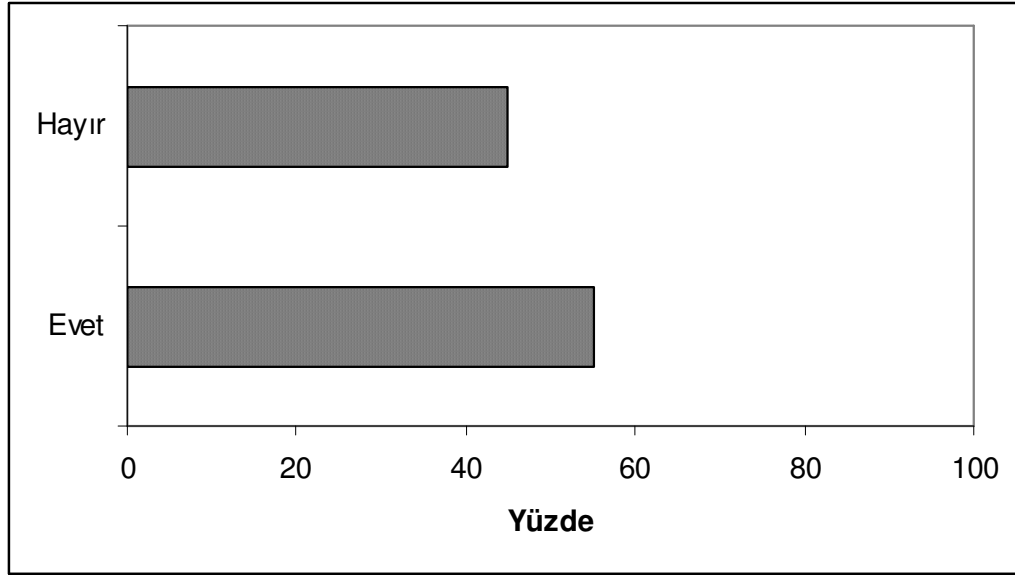
5.5.2 Veri Tabanı ve Yazılı Talimat / Tanımlar

Soru 5: Risk yönetimi modellemesi için yeterli veri tabanına sahip misiniz?

Tablo 5.6 Risk Yönetimi Modellemesi için Yeterli Veri Tabanı

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	12	55
Hayır	10	45

Şekil 5.5 Risk Yönetimi Modellemesi için Yeterli Veri Tabanı

Bankaların risk yönetimi modellemesi için yeterli veri tabanına sahip olup olmadıklarını belirlemek amacıyla sorulan soruya, ankete katılan bankaların %55'i evet, %45'i ise hayır yanıtını vermiştir.

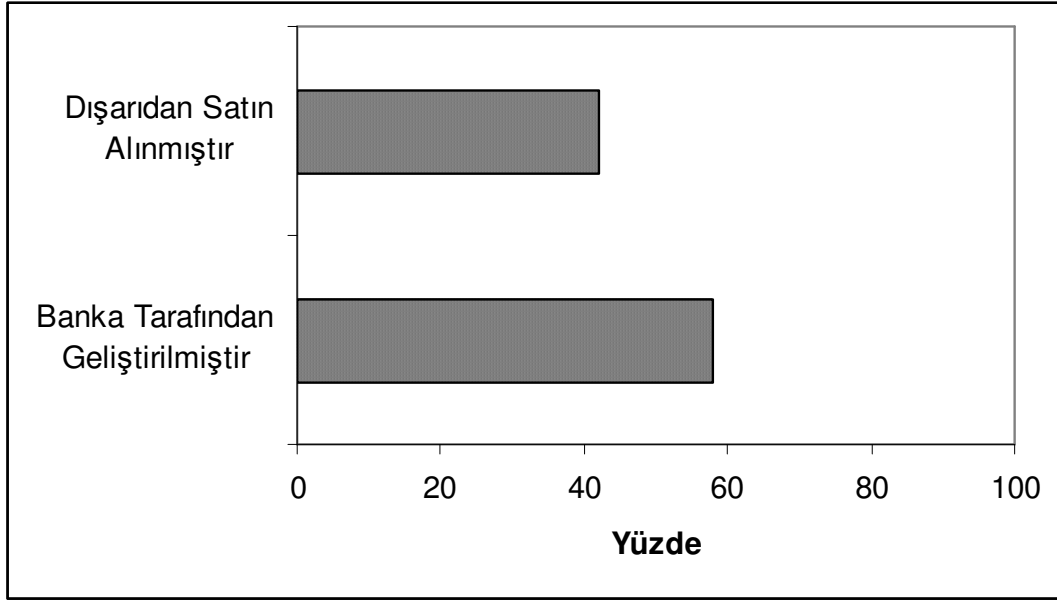
Soru 6: Risk yönetimi uygulamalarında kullanılan yazılım

Tablo 5.7 Risk Yönetimi Uygulamalarında Kullanılan Yazılım

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Banka Tarafından Geliştirilmiştir	11	58
Dışarıdan Satın Alınmıştır	8	42

Bu soruya bir banka yanıt vermemiş, iki banka ise bu soruda her iki şıkkı işaretlemiştir.

Şekil 5.6 Risk Yönetimi Uygulamalarında Kullanılan Yazılım

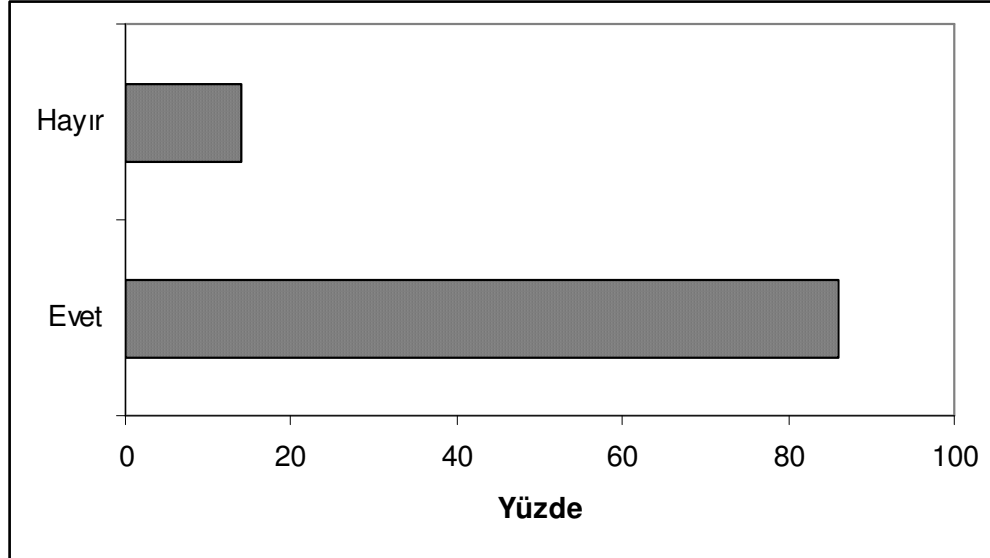
Risk yönetimi uygulamalarında kullanılan yazılım, ankete katılan bankaların yüzde 58'inde banka tarafından geliştirilmiş, yüzde 42'sinde ise dışarıdan satın alınmıştır.

Soru 7: Risk yönetimi politikalarını içeren bilgi ve belgeler bankanın tüm çalışanlarının erişimine açık mı?

Tablo 5.8 Risk Yönetimi Politikalarını İçeren Bilgi ve Belgelerin Bankanın Tüm Çalışanları Tarafından Erişilebilirlik Durumu

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	19	86
Hayır	3	14

Şekil 5.7 Risk Yönetimi Politikalarını İçeren Bilgi ve Belgelerin Bankanın Tüm Çalışanları Tarafından Erişilebilirlik Durumu

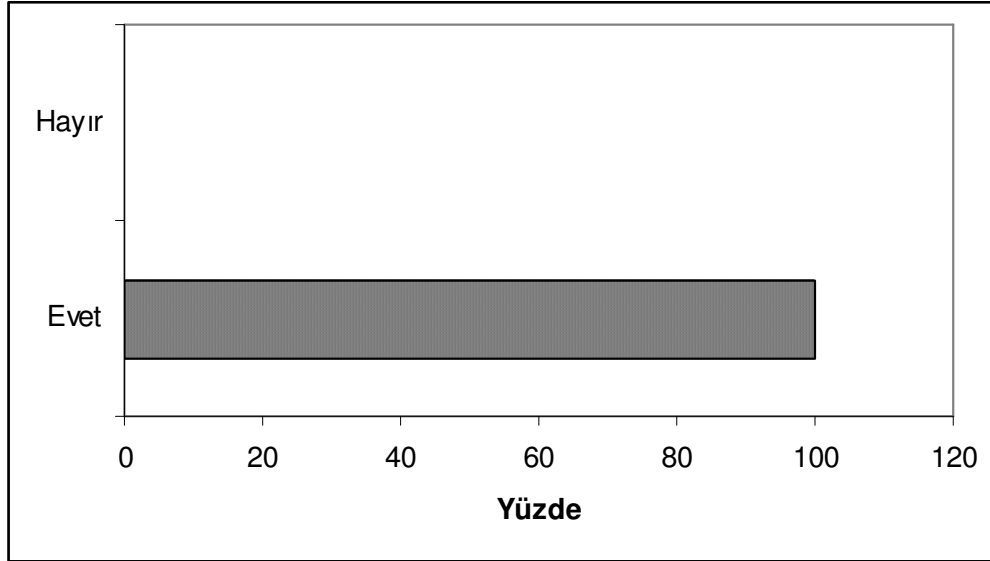
Risk yönetimi politikalarını içeren bilgi ve belgeler, ankete katılan bankaların %86'sında tüm çalışanlarının erişimine açık durumdayken, %14'ünde ise bankanın tüm çalışanlarının erişimine açık değildir.

Soru 8: Risk yönetimi konusunda çalışanların iş tanımı (görev, yetki ve sorumlulukları) var mı?

Tablo 5.9 Risk Yönetimi Konusunda Çalışanların İş Tanımı (Görev, Yetki ve Sorumlulukları)

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	22	100
Hayır	-	-

Şekil 5.8 Risk Yönetimi Konusunda Çalışanların İş Tanımı (Görev, Yetki ve Sorumlulukları)

Risk yönetimi konusunda çalışanların iş tanımı (görev, yetki ve sorumlulukları) ankete katılan bankaların tamamında vardır.

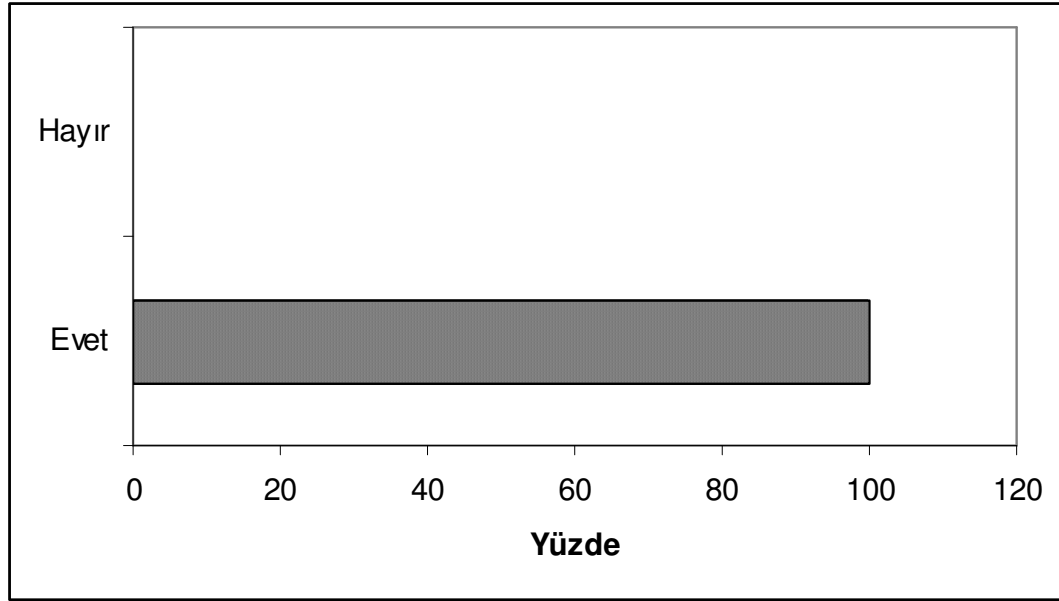

Soru 9: Bankanızın karşılaşılabileceği risk türlerine ilişkin tanımlamalar yapılmış mıdır?

Tablo 5.10 Bankanın Karşılaşılabileceği Risk Türlerine İlişkin Tanımlamalar

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	22	100
Hayır	-	-

Şekil 5.9 Bankanın Karşılaşılabileceği Risk Türlerine İlişkin Tanımlamalar

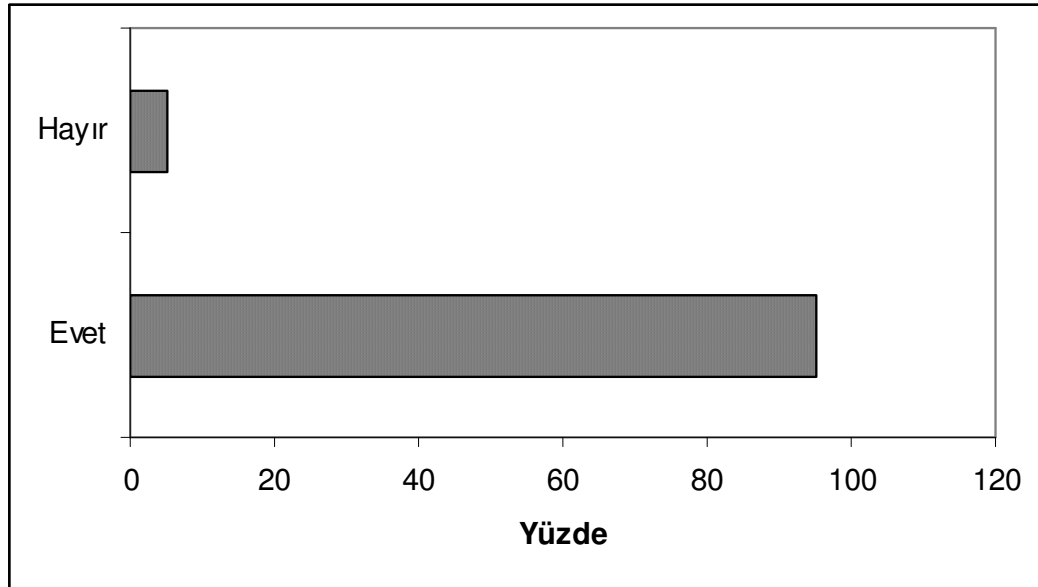
Bankaların karşılaşılabileceği risk türlerine ilişkin tanımlamalar, ankete katılan bankaların tamamında yapılmıştır.

Soru 10: Dokuzuncu soruya yanıtınız evet ise; tanımlanan risk türleri risk yönetimi ile ilgilenen personel dışında kalan personel tarafından biliniyor mu?

Tablo 5.11 Tanımlanan Risk Türlerinin Risk Yönetimi ile İlgilenen Personel Dışında Kalan Personel Tarafından Bilinirlik Durumu

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	21	95
Hayır	1	5

Şekil 5.10 Tanımlanan Risk Türlerinin Risk Yönetimi ile İlgilenen Personel Dışında Kalan Personel Tarafından Bilinirlik Durumu

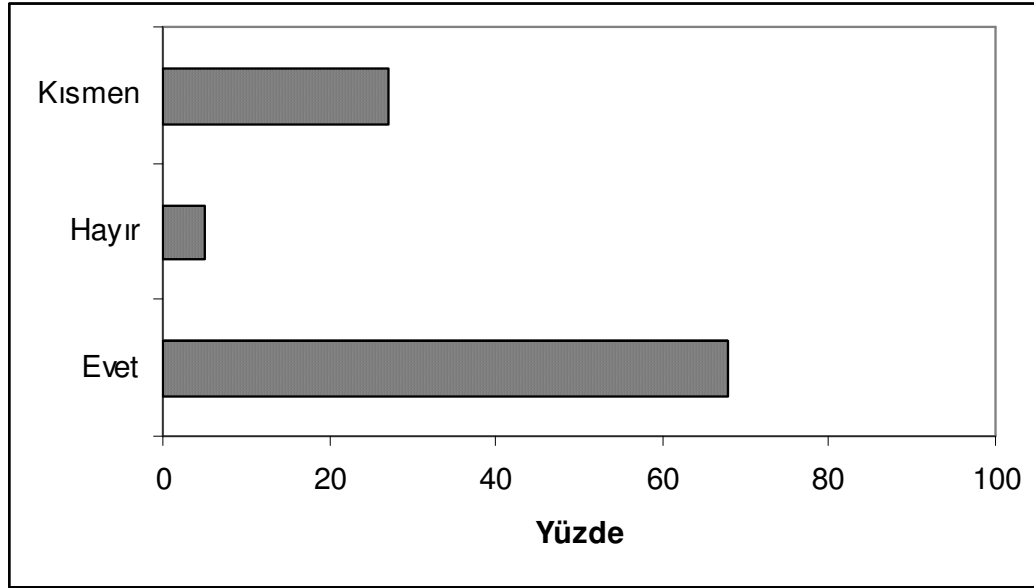
Tanımlanan risk türleri, ankete katılan bankaların %95'inde bankanın risk yönetimi ile ilgilenen personel dışında kalan personeli tarafından bilinmekte, %5'inde ise bilinmemektedir.

Soru 11: Risk türlerine ilişkin yapılan tanımlamalar düzenli aralıklarla gözden geçiriliyor mu?

Tablo 5.12 Risk Türlerine İlişkin Yapılan Tanımlamaların Düzenli Aralıklarla Gözden Geçirilme Durumu

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	15	68
Hayır	1	5
Kısmen	6	27

Şekil 5.11 Risk Türlerine İlişkin Yapılan Tanımlamaların Düzenli Aralıklarla Gözden Geçirilme Durumu

Risk türlerine ilişkin yapılan tanımlamalar, ankete katılan bankaların %68'inde düzenli aralıklarla gözden geçirilmekte, %27'sinde kısmen gözden geçirilmekte, %5'inde ise gözden geçirilmemektedir.

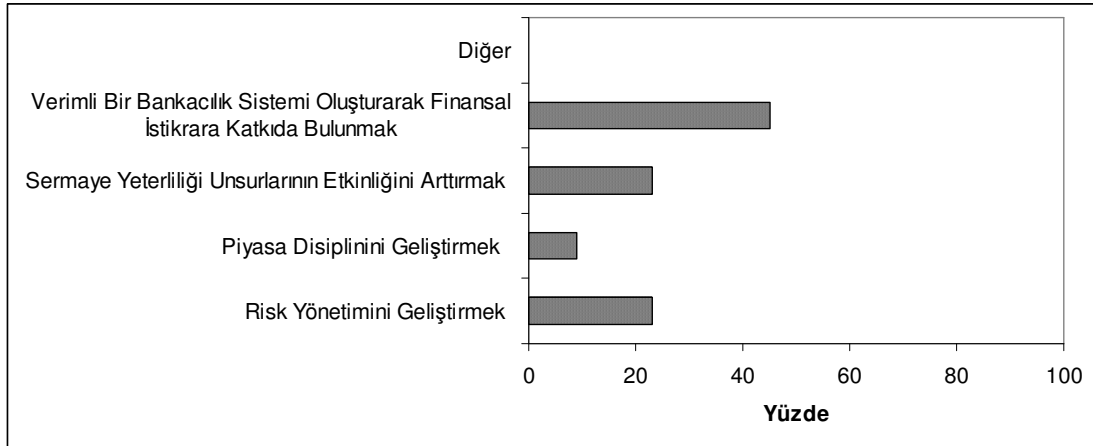
5.5.3 Basel II Kriterleri ve Türk Bankacılık Sistemi:

Soru 12: Basel II kriterlerinin temel amaçlarını önem sırasına göre sıralayınız?

Tablo 5.13 Basel II Kriterlerinin Temel Amaçları

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Risk Yönetimini Geliştirmek	5	23
Piyasa Disiplinini Geliştirmek	2	9
Sermaye Yeterliliği Unsurlarının Etkinliğini Arttırmak	5	23
Verimli Bir Bankacılık Sistemi Oluşturarak Finansal İstikrara Katkıda Bulunmak	10	45
Diğer	-	-

Şekil 5.12 Basel II Kriterlerinin Temel Amaçları

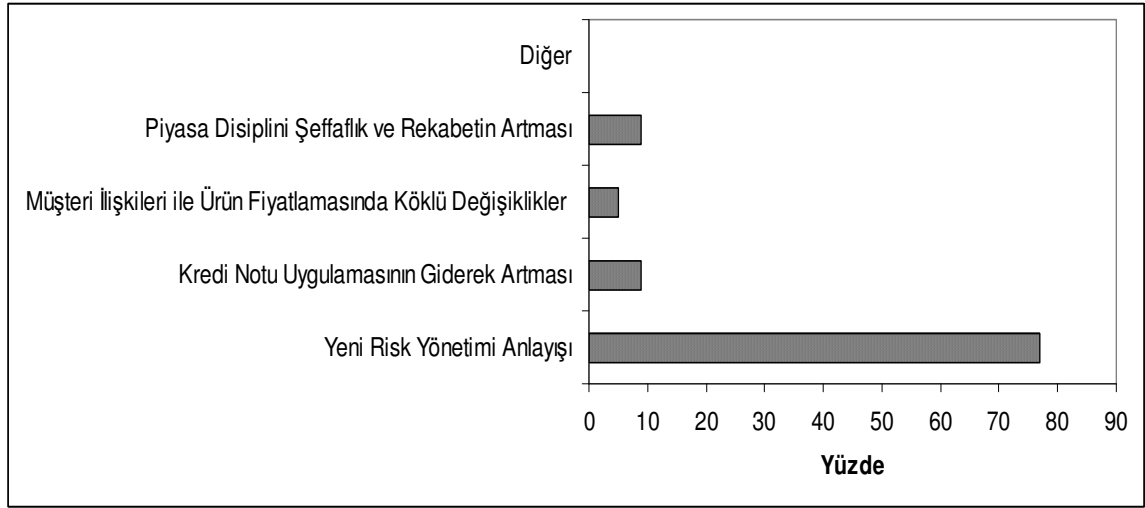
Basel II kriterlerinin temel amaçlarının önem derecesine göre sıralanması sorusunu, ankete katılan bankaların %45'i verimli bir bankacılık sistemi oluşturarak finansal istikrara katkıda bulunmak, %23'ü sermaye yeterliliği unsurlarının etkinliğini arttırmak, %23'ü risk yönetimini geliştirmek, %9'u ise piyasa disiplinini geliştirmek olarak yanıtlamıştır.

Soru 13: Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemi üzerindeki muhtemel etkilerini önem derecesine göre sıralayınız?

Tablo 5.14 Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Yeni Risk Yönetimi Anlayışı	17	77
Kredi Notu Uygulamasının Giderek Artması	2	9
Müşteri İlişkileri ile Ürün Fiyatlamasında Köklü Değişiklikler	1	5
Piyasa Disiplini Şeffaflık ve Rekabetin Artması	2	9
Diğer	-	-

Şekil 5.13 Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri

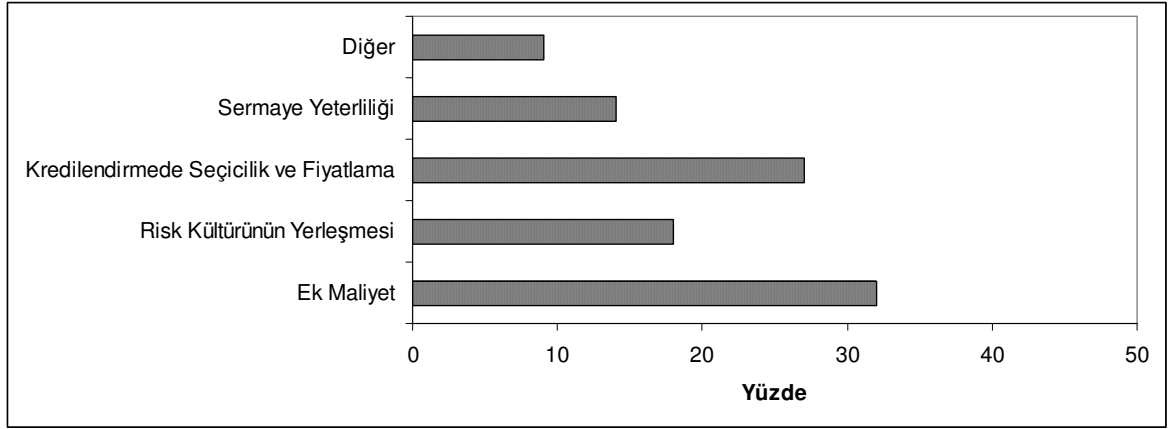
Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemi üzerindeki muhtemel etkilerinin önem derecesine göre sıralanması sorusunu, ankete katılan bankacıların %77'si yeni risk yönetimi anlayışı, %9'u kredi notu uygulamasının giderek artması, %9'u piyasa disiplini şeffaflık ve rekabetin artması, %5'i ise müşteri ilişkileri ile ürün fiyatlamasında köklü değişiklikler olarak yanıtlamıştır.

Soru 14: Basel II kriterleri Türk Bankacılık Sistemini en çok hangi konularda zorlayacaktır, önem derecesine göre sıralayınız?

Tablo 5.15 Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemini En Çok Zorlayacağı Konular

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Ek Maliyet	7	32
Risk Kültürünün Yerleşmesi	4	18
Kredilendirmede Seçicilik ve Fiyatlama	6	27
Sermaye Yeterliliği	3	14
Diğer	2	9

Şekil 5.14 Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemini En Çok Zorlayacağı Konular

Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemini en çok hangi konularda zorlayacaktır sorusunu, ankete katılan bankaların %32'si ek maliyet, %27'si kredilendirmede seçicilik ve fiyatlama, %18'i risk kültürünün yerleşmesi, %14'ü sermaye yeterliliği, %9'u ise diğer konular olarak yanıtlamıştır.

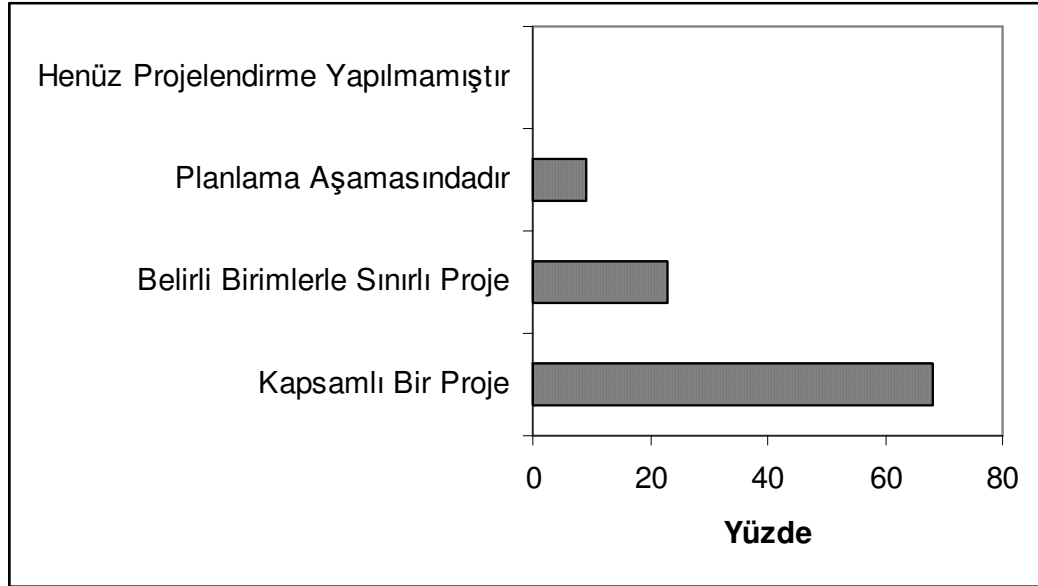
5.5.4 Bankaların Basel II Kriterlerine Genel Çerçevde Uyum

Soru 15: Bankanızın Basel II Kriterlerine uyum süreci ne şekilde ele alınmaktadır?

Tablo 5.16 Basel II Sürecinin Ele Alınışı

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Kapsamlı Bir Proje	15	68
Belirli Birimlerle Sınırlı Proje	5	23
Planlama Aşamasındadır	2	9
Henüz Projelendirme Yapılmamıştır	-	-

Şekil 5.15 Basel II Sürecinin Ele Alınışı

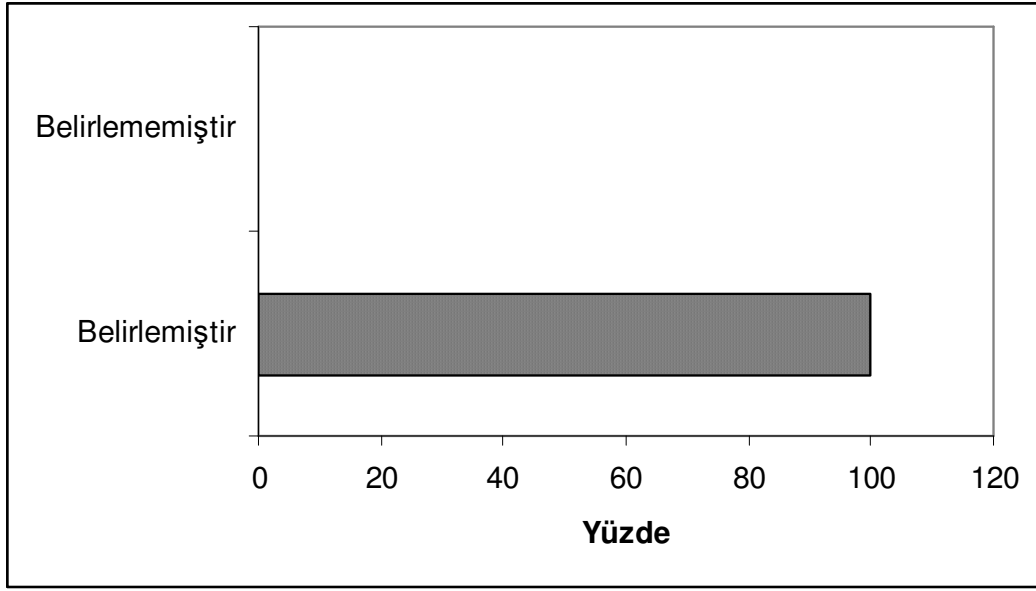
Bankanızın Basel II kriterlerine uyum süreci ne şekilde ele alınmaktadır sorusuna, ankete katılan bankaların %68'i kapsamlı bir proje, %23'ü belirli birimlerle sınırlı proje, %9'u ise planlama aşamasında oldukları yanıtını vermiştir.

Soru 16: Bankanız Basel II kriterlerine uyum sürecini yönetmek üzere kişi ve birimler ve / veya komiteler belirlemiş midir?

Tablo 5.17 Basel II Sürecinden Sorumlu Yönetici ve Komiteler

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Belirlemiştir	22	100
Belirlememiştir	-	-

Şekil 5.16 Basel II Sürecinden Sorumlu Yönetici ve Komiteler

Basel II kriterlerine uyum sürecinden sorumlu yönetici ve komiteler, ankete katılan bankaların tamamında belirlenmiştir.

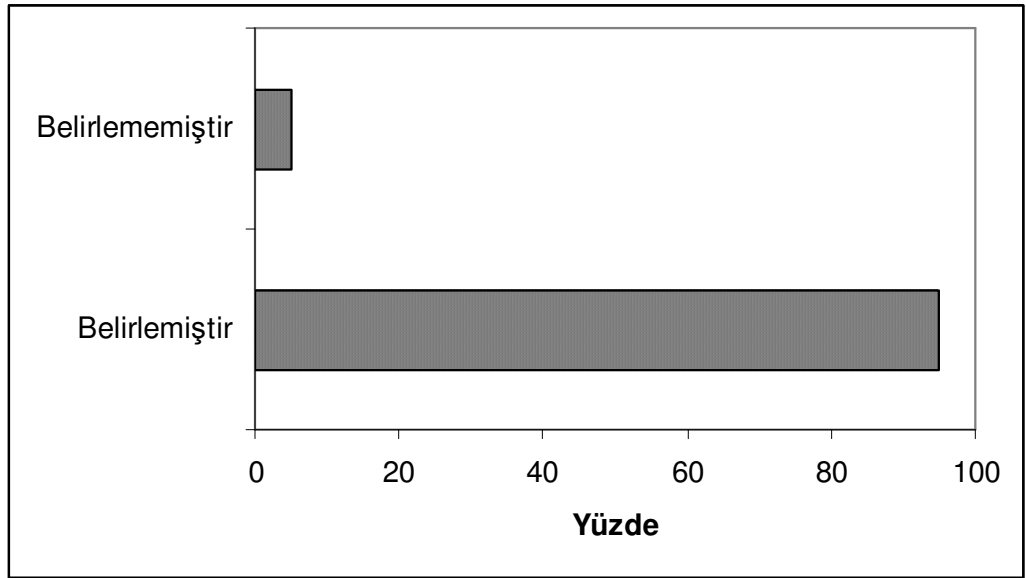

Soru 17: Bankanız Basel II kriterlerine uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar belirlemiş midir?

Tablo 5.18 Basel II'ye Yönelik Strateji ve Politikalar

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Belirlemiştir	21	95
Belirlememiştir	1	5

Şekil 5.17 Basel II'ye Yönelik Strateji ve Politikalar

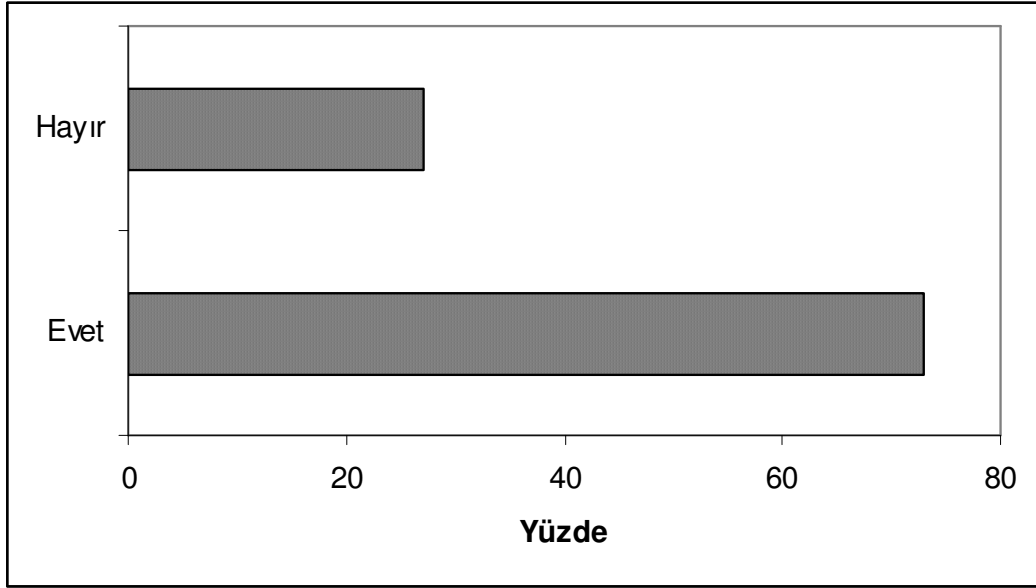
Basel II kriterlerine uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar, ankete katılan bankaların %95'in de belirlenmiş, %5'inde ise belirlenmemiştir.

Soru 18: Bankanızın Basel II kriterlerine uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar yönetim kurulu tarafından onaylanmış mıdır?

Tablo 5.19 Basel II Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Strateji ve Politikalara İlişkin Yönetim Kurulu Onayı

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	16	73
Hayır	6	27

Şekil 5.18 Basel II Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Strateji ve Politikalara İlişkin Yönetim Kurulu Onayı

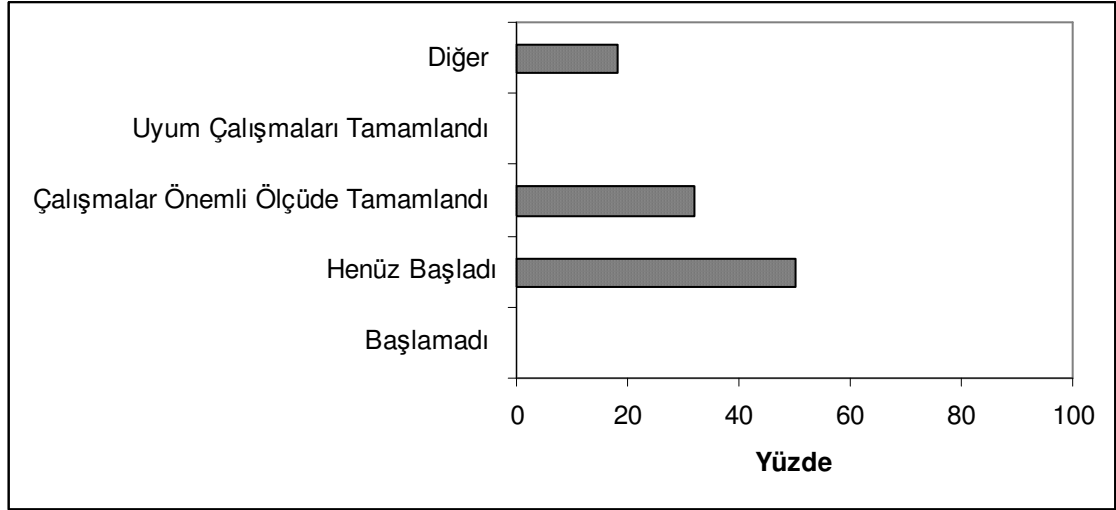
Basel II kriterlerine uyum sürecine yönelik strateji ve politikalara ilişkin yönetim kurulu onayları değerlendirildiğinde; ankete katılan bankaların %73'ünün onay aldığı, %27'sinin ise strateji ve politikalara ilişkin onay almadığı görülmüştür.

Soru 19: Bankanızın Basel II kriterlerine uyum çalışmaları hangi aşamadadır?

Tablo 5.20 Bankaların Basel II Uyum Çalışmaları

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Başlamadı	-	-
Henüz Başladı	11	50
Çalışmalar Önemli Ölçüde Tamamlandı	7	32
Uyum Çalışmaları Tamamlandı	-	-
Diğer	4	18

Şekil 5.19 Bankaların Basel II Uyum Çalışmaları

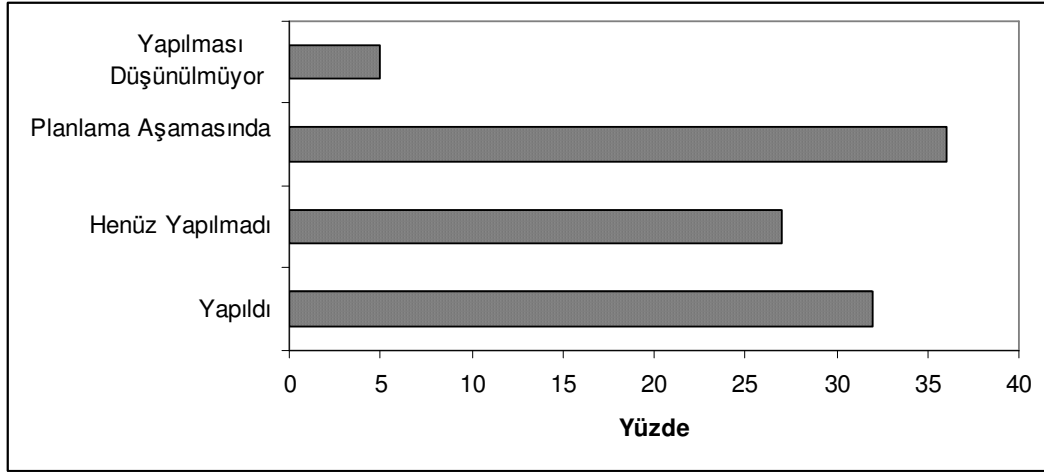
Bankaların Basel II kriterlerine uyum çalışmaları incelendiğinde, ankete katılan bankaların %50'si çalışmaların henüz başladığı, %32'si çalışmaların önemli ölçüde tamamlandığı, %18'i ise diğer cevabını vermiştir. Diğer yanıtını seçen bankalar bu konudaki çalışmaların devam ettiğini belirtmişlerdir.

Soru 20: Bankanızda Basel II kriterlerine uyum sürecine yönelik bütçe tahsisi yapılmış mıdır?

Tablo 5.21 Basel II Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Bütçe Tahsisi

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Yapıldı	7	32
Henüz Yapılmadı	6	27
Planlama Aşamasında	8	36
Yapılması Düşünülüyor	1	5

Şekil 5.20 Basel II Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Bütçe Tahsisi

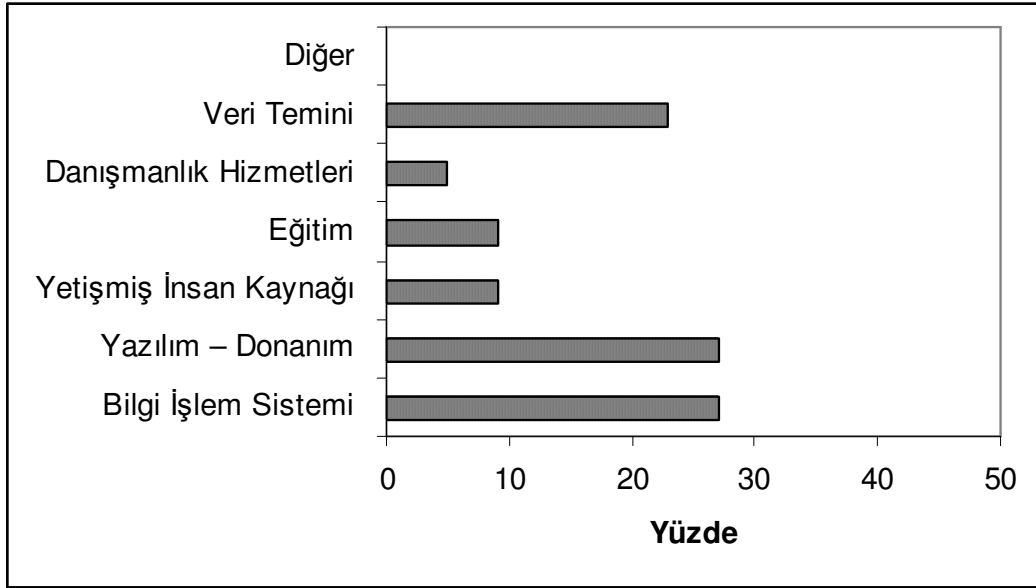
Bankalarda Basel II kriterlerine uyum sürecine yönelik bütçe tahsisi yapılması ile ilgili soruya, ankete katılan bankaların %36'sı bütçe tahsisinin planlama aşamasında olduğu, %32'si bütçe tahsisinin yapıldığı, %27'si bütçe tahsisinin henüz yapılmadığı, %5'i ise bütçe tahsisinin yapılmasının düşünülmediği şeklinde yanıt vermiştir.

Soru 21: Bankanızda Basel II kriterlerine uyum sürecinde yapılması planlanan yatırımları önem derecesine göre sıralayınız?

Tablo 5.22 Basel II Kriterlerine Uyum Sürecinde Yapılması Düşünülen Yatırımlar

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Bilgi İşlem Sistemi	6	27
Yazılım – Donanım	6	27
Yetiştirilmiş İnsan Kaynağı	2	9
Eğitim	2	9
Danışmanlık Hizmetleri	1	5
Veri Temini	5	23
Diğer	-	-

Şekil 5.21 Basel II Kriterlerine Uyum Sürecinde Yapılması Düşünülen Yatırımlar

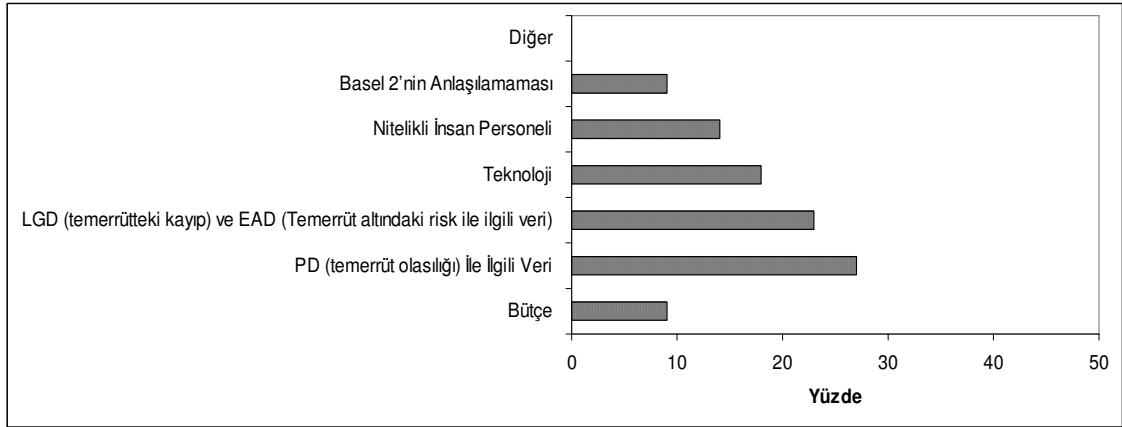
Bankalarda Basel II kriterlerine uyum sürecinde yapılması düşünülen yatırımların önem derecesine göre belirlenmesine ilişkin sorulara; ankete katılan bankaların %27'si bilgi işlem sistemi, %27'si yazılım-donanım, %23'ü veri temini, %9'u yetiştirilmiş insan kaynağı, %9'u eğitim ve %5'i danışmanlık hizmetleri yanıtını vermiştir.

Soru 22: Basel II kriterlerinin uygulanması sürecinde karşılaştığınız en önemli engeller / kısıtlar / sorunlar nelerdir, önem derecesine göre sıralayınız?

Tablo 5.23 Basel II Kriterlerinin Uygulanması Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Bütçe	2	9
PD (temerrüt olasılığı) ile ilgili Veri	6	27
LGD (temerrütteki kayıp) ve EAD (Temerrüt altındaki risk) ile ilgili Veri	5	23
Teknoloji	4	18
Nitelikli İnsan Personeli	3	14
Basel II'nin Anlaşılabilmesi	2	9
Diğer	-	-

Şekil 5.22 Basel II Kriterlerinin Uygulanması Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar

Bankalarda Basel II kriterlerinin uygulanması sürecinde karşılaşılan en önemli engeller, kısıtlar ve sorunların neler olduğunun tespiti ve bunların önem derecesine göre belirlenmesine ilişkin sorulara; ankete katılan bankalardan %27'si PD (temerrüt olasılığı) ile ilgili veri, %23'ü LGD (temerrütteki kayıp) ve EAD (temerrüt altındaki risk) ile ilgili veri, %18'i teknoloji, %14'ü nitelikli insan personeli, %9'u bütçe, %9'u Basel II'nin anlaşılabilmesi yanıtını vermiştir.

Basel II uygulamasında Türk Bankacılık Sisteminin genel çerçevede değerlendirilmesine bakıldığında; ankete katılan bankaların tamamının Basel II uyum çalışmalarına başladığı ve ankete katılan bankaların önemli bir kısmının(%68) Basel II kriterlerine uyum sürecini kapsamlı bir proje olarak ele aldığı görülmektedir. Ankete katılan bankaların tamamına yakın bir kısmı Basel II 'ye yönelik strateji ve politikaları belirlemiş, önemli bir kısmı ise(%73) ilgili strateji ve politikaları yönetim kurulu onayından geçirmiştir. Geçiş süreci ile ilgili; ankete katılan bankaların yarısından fazlası(%68) yatırımlar için bütçe tahsisi yapmış ya da planlamıştır. Bu yatırımlar özellikle bilgi işletim sistemi, yazılım-donanım ve veri temini konularında yoğunlaşmıştır. Süreç içinde karşılaşılan en önemli sorun PD (temerrüt olasılığı), LGD(temerrütteki kayıp), EAD(temerrüt altındaki risk) ile ilgili veri gereksinimi ve teknoloji olmakla beraber ilerleyen dönemde bankaların yapacakları yatırımlar ve BDDK tarafından yapılacak düzenlemelerden sonra belirtilen sorunların aşılacağı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşme olgusunun giderek yaygınlaşması sonucu uluslararası rekabet çok artmış ve piyasaların entegrasyonu hem ürün çeşitliliğini hem de işlem hacmindeki artışı getirirken doğal olarak risklerde de artış kaçınılmaz olmuştur. Bankacılık da doğası gereği geniş ölçüde risk almayı gerektirdiğinden bankalar için risk ve risk yönetme kavramları her zamankinden daha fazla önem kazanmakta ve risk yönetimi kavramı bankacılık sektörünün ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bankalar açısından etkin bir risk yönetiminin hem ulusal hem de uluslararası piyasaların finansal istikrarını korumak için kaçınılmaz olduğu bilinen bir gerçektir.

Hemen hemen her dönemde finansal kurumların başarılı yönetiminde önemli bir belirleyici olan risk yönetimi son dönemde Türk Bankacılık Sektörünün gündemindeki en önemli konulardan biri haline gelmiştir. Özellikle uluslararası finans piyasalarında meydana gelen krizlerin pek çoğunda etkin bir yönetim sistemlerinin bulunmayışı bu duruma neden olarak ortaya çıkmaktadır.

Gelişen piyasaların entegre olması nedeniyle herhangi bir ülkenin finansal piyasalarında meydana gelen krizin diğer ülke piyasalarını da kısa sürede etkileyebilmesi çoğu zaman olduğu gibi risk yönetimi konusunda da uluslararası tarafsız bir düzenleyici kurulun gözetiminde dünya çapında kabul gören bazı standartlar oluşturmayı ve bu standartların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu konuda bilinen en geniş düzenleme, bankalar için özellikle risk yönetimi ve sermaye yeterliliği konularında ortak standartlar geliştiren başlıca kurul olarak BIS ve bünyesindeki Basel komitesi tarafından oluşturulan Basel kriterleridir.

Bankaların sermaye yeterliliklerinin uluslararası alanda ilk kez bir standarda bağlanması 1988 yılında Basel komitesi tarafından Basel I'in yayınlanması ile gerçekleşmiştir. Finansal piyasalarda kalıcı istikrarın sağlanması yönünde önemli bir düzenleme olarak bankacılık sektöründe uygulamaya geçirilen Basel I sermaye uzlaşısı düzenlemesi risk yönetimindeki gelişmelere karşı duyarsız kalmıştır. Bu sebeple Basel komitesi bu konudaki

düzenlemelerine 1998'de başlamış ve risklere daha hassas bir biçimde yaklaşan ve risk yönetiminin önemini çok daha iyi bir şekilde vurgulayan, Basel II olarak adlandırılan yeni standardını 2004 yılında yayımlamıştır.

Basel II kriterleri öncelikle bankacılık ve finans sektöründe sürekli iyileştirmeleri öngören bir uygulamadır. Bu iyileştirmelerin başlıca noktası risk yönetiminden geçmektedir. Bu nedenle Basel II kriterleri temel olarak bankalarda risk yönetimi konusuna odaklanan ve bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturulmasına çalışan bir düzenlemedir.

Basel komitesinin risk yönetimi konusundaki çalışmaları, kurum içi ya da kurum dışında yaşanan olumsuz gelişmelerin banka üzerindeki etkilerini sınırlandırmayı, oluşturulan senaryolarla belirsizliği en aza indirerek bankacılık sektörünü tehdit eden ortam ve şartların iyileştirilmesini amaçlamaktadır.

Basel II olarak adlandırılan ve risk yönetiminin daha ileri yöntemlerle gerçekleştirilmesini öngören uluslararası bankacılık kriterlerinin Türkiye'de uygulanması önem kazanmaktadır. Çünkü Türkiye, benzeri gelişmekte olan ülkeler ile karşılaştırıldığında bankacılık sistemi uluslararası mali sistemdeki gelişmeleri çok yakından izlemekte ve bu çerçevede gerekli düzenlemelerin yapılmasında her zaman duyarlı olmaktadır.

Türkiye ekonomisinde uluslararası rekabete açık ve düzenlemeler itibarıyla AB'ye uyuma hazır sektörlerin başında gelen bankacılık sistemi, risk yönetimi kültürünü yaygınlaştırması ve AB bankaları ile olan yakınsamanın sağlanması açısından Basel II kriterlerini bir fırsat olarak değerlendirmelidir.

Basel II yalnızca Türkiye'ye özgü bir düzenleme değildir. Başta G-10 ve diğer Avrupa ülkeleri olmak üzere tüm dünyada bankacılık sektörünü ilgilendiren bir gelişmedir. Dünyada bankacılık sektörü 2007'de Basel II düzenlemesiyle tarihinde yeni bir sayfa açacak ve hazır olan ülkeler sistemi yürürlüğe koyacaklardır. Türkiye de AB'ye aday bir ülke olduğu için her konuda uyum koşullarını yerine getirmeye çalıştığından Basel II düzenlemesine de uyum sağlamak durumundadır. Türkiye'nin Basel II'den kaçma gibi ne bir şansı ne de bir lüksü vardır. Sadece bu düzenlemeler konusunda neyi ne zaman yapacağını önceden ilan ederek bu uygulamayı zamana yayma gibi bir imkanı olabilir.

Kaldı ki Türk Bankacılık Sektörünün risk yönetimi standartlarını yukarıya çekmesi Basel II'den bağımsız başlı başına bir ihtiyaçtır.

Sonuç olarak Basel II ile birlikte küresel ekonominin finans sektöründe, çok önemli bir değişim süreci başlamış durumdadır. Basel II standartlarının uygulamaya girmesiyle birlikte; ikili ilişkilerin ve subjektif değerlendirmelerin yoğun bir şekilde yaşandığı serbest bankacılık sistemi terk edilmekte, bunun yerini, daha objektif kriterlerin kullanıldığı bir kredilendirme ve bankacılık sistemi almaktadır. Aynı zamanda bankaların uluslararası standartlarda hizmet verme ve raporlama konularına daha fazla önem verecekleri düşünülmektedir. İlk bakışta sadece finansal piyasaları ve finansal kurumları etkileyecekmiş gibi görünen Basel II kriterlerinin; başta Kobilere olmak üzere; tüm işletmeler, muhasebe sistemleri, denetim sistemleri ve denetim otoriteleri üzerinde de önemli etkisi olacaktır. Zira konu finansal piyasaların sağlıklı çalışması olunca, finansal sistemin bütün olarak düzenlenmesi kaçınılmaz olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgüç Öztin : **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1987.
- Aksel Kaan : **“Yeni Basel Anlaşması – Basel II”**, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı:23, Mart- Nisan 2002, s.46-55.
- Aksoy Tamer : **“ Basel I-II Sermaye Yeterliliği Uzlaşmaları Işığında Bilanço Varlıklarında Risk-Bazlı Ağırlıklandırma ve Risk – Odaklı Kredi Fiyatlamasının Çok Yönlü Etkilerine Yönelik Bir İnceleme”**, Üçüncü Sektör Kooperatifçilik Dergisi, sayı: 150,Ekim Kasım Aralık 2005,s.31-51.
- Akyel Didem : **“Basel II ile İlgili Son Gelişmeler”**, Garanti Dergisi, Eylül 2004, s.3-5.
- Akyüz Meltem : **“Mali Başarısızlık Riskinin Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir Deneme”**, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 1996.
- Alkin Emre, Savaş Tuğrul, Akman Vedat : **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş**, İstanbul, Çetin Matbaacılık, 2001.
- Alparslan Melike : **“Son Dönemde Bankacılık Alanında Gerçekleştirilen Yasal ve Düzenleyici Değişiklikler 1999 – 2001”**, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:39, Aralık 2001, s.75-91.
- Altıntaş M. Ayhan : **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006.
- Altınok Tevfik v.d. : **“Piyasalarda Risk Yönetimi Zorunludur”**, Finans Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi, sayı:507, Haziran 2006,s.4-38.

Altunbaş Yener, Sarısu Ayhan :

AB Sürecinde Türk ve Avrupa Bankacılık Sistemlerinin Karşılaştırılması, TBB Yayını, Yayın No:200, İstanbul, 1996.

Apak Sudi : **“Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılanma BDDK ve Fon Bankaları”**, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:12, Ekim 2001 s.30-35.

Apak Sudi : **“Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması, Risk Yönetimi ve BDDK’nın Gelişme Stratejisi”**, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:13, Ocak 2002, s.54-60.

Atan Murat : **“Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama”**, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

Ateş Alişan : **“Bankalarda Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu”**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003.

Aydın M. Erol : **“Aktif-Pasif Yönetiminde Likidite ve Faiz Oranı Riski”**, Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Sayı:3, 1993,s.65-68.

Babuşcu Şenol : **Türk Bankacılık Sektöründe Beklentiler ve Gelişmeler**, Halkbankası, Eğitim Daire Başkanlığı, Ankara, 2003.

Babuşcu Şenol : **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: Akademi Consulting & Training, 2005.

Bakdur Alper : **“Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye için Öneri”** , Uzmanlık Tezi, DPT, Ankara, 2003.

Basel Committee on Banking Supervision :

International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (A Revised Framework), Publications No:107, June 2004.

Basel Committee on Banking Supervision :

A New Capital Adequacy Framework: Pillar 3 Market Discipline (Consultative Paper), Publications No.65, January 2000.

Basel Committee on Banking Supervision :

Working Paper on The Regulatory Treatment of Operational Risk, Publications No.8, September 2001.

Basel Committee on Banking Supervision :

International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (A Revised Framework Comprehensive Version), Publications No.128, June 2006.

Basel Committee on Banking Supervision :

Implementation of Basel II: Practical Considerations, Publications No.109, July 2004.

Basel Committee on Banking Supervision :

Core Principles For Effective Banking Supervision, Publications No.30, September 1997.

Basel Committee on Banking Supervision :

“The New Basel Capital Accord”, BIS, April 2003, (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/bcbscp3.pdf> 16.04.2006

Basel II ve Kobi'ler Çalışma Grubu :

“Basel II'nin Kobilere Etkileri”, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:58, Eylül 2006,s.3-62.

Başcı Erdem :

“Implications Of Basel II For Central Bank Policies”, May 2005, (Çevrimiçi) <http://www2.tcmb.gov.tr/conference/present%5CBasci.ppt>, 14.04.2006.

BDDK :

Bankacılık Sektörü Yönetici Kesimi Beklenti Anketi, Ankara, Ekim 2006 – 5.

- BDDK : **“Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”**,
Mayıs 2001, (Çevrimiçi)
http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/rapor/yapilandinirmaprogrami/bank_yapilandirma_prog.doc ,15.01.2006.
- BDDK : **“Finansal Hizmetler Kanunu Tasarısı Taslağı Genel Gerekçesi”** ,Aralık 2004,
(Çevrimiçi)http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/fhktt/23_aralik_genel_gerekce.doc ,10.03.2006.
- BDDK : **“Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik”**, 2001,
(Çevrimiçi)http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bddk_icdenetim_riskyonetimi.doc , 17.03.2006.
- BDDK : **“Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğın Uygulanmasına İlişkin 1 Sayılı Tebliğ”**
(Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr/mevzuat> ,13.02.2006.
- BDDK : **“5411 sayılı Bankalar Kanunu”**,
(Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr/yonetmelik> ,18.03.2006.
- BDDK : **“10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı”**, Ocak 2005,
(Çevrimiçi)http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/10_soruda_Basel_II.pdf ,12.04.2006.
- BDDK : **Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu**, Ankara,
Haziran 2006.
- Bessis Joel : **Risk Management in Banking**, Chichester: John Wiley & Sons., 2002.
- BIS : **“History of The Basel Committee and Its Membership”**,
October 2004, (Çevrimiçi) <http://www.bis.org> , 18.03.2006.
- BIS : **“Basel II: Revised International Capital Framework: History”**, June 2004, (Çevrimiçi)
<http://www.bis.org/publ/bcbca.htm> , 16.04.2006.
- Bolgün K. Evren, Akçay M. Barış :
Risk Yönetimi, İstanbul, Scala Yayıncılık, 2005.

- Borluk Sinan : **Türkiye’de Mali Sektörün Yapısı, Sorunları ve Ekonomiye Etkisi**, MPM Yayınları, No:672, Ankara, 2004.
- Boyacıoğlu Melek Acar :
“**Operasyonel Risk ve Yönetimi**”, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:43, Aralık 2002,s.51-66.
- Clarke Sally : “**Kurum Çapında Risk Yönetimi: Anahtar Kavram Entegrasyon**”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 19, Temmuz – Ağustos 2001,s.50-56.
- Cmra.com “**Galaxy of Risks**”,
(Çevrimiçi)http://www.cmra.com/html/galaxy_of_risks_text.html, 15.03.2006.
- Craig R.Sean : ‘**Impact of Basel II on Macro-Prudential Risk in Emerging Markets**’ June 2004, (Çevrimiçi)
<http://www.info.wordbank.org/etools/docs/library/153353/finsecissues2004/pdf/craigl.pdf> ,19.03.2006.
- Çelik Faik, Ekinci Mehmet Behzat :
“**Türkiye’de Bankacılık Krizlerinin Önlenmesinde Risk Yönetiminin Yetersizliği, Stratejik Bir Yaklaşım**”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı:23, Mart-Nisan 2002, s.14-20.
- Çolak Ömer Faruk : “**Finansal Kriz ve Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Programı Üzerine Bir Eleştiri**”, Gazi Üniv. İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:3, Sayı:2, 2001, s.15-30.
- Çolak Ömer Faruk, Yiğidim Aslan :
Türk Bankacılık Sektöründe Kriz, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Ekim 2001.
- Delice Güven, Doğan Adem, Uzun A.Meral :
“**Finansal Regülasyon ve Piyasa Disiplini**”, Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, 2004, s.101-130.
- Deloitte & Touch : **Risk Yönetimi Haber Bülteni**, Ocak - Şubat 2002.
- Deloitte & Touch : **Risk Yönetimi Haber Bülteni**, Eylül – Ekim 2001.

- Demirci Nedret : **:Finansal Krizlerin Anatomisi Modern Kriz Teorileri Işığında Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye**, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No: 186, Ankara, 2005.
- Dictiannaire Larousse Ansiklopedik Sözlük :
“**Risk**” Milliyet Yayınları, Cilt:5, İstanbul, 1993.
- Diğer Suzan Sabancı :
“**AB Bankacılık Sektöründe Yarın**”, TÜSİAD Yayın Organı Görüş Dergisi, Sayı:60, Eylül – Ekim 2004, s.32-34.
- Duman Koray : “**Finansal Kriz ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması**”, Akdeniz Üniv., İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, Kasım 2002, s.132-145.
- E-aso.org.tr “**Türkiye’de Bankacılık ve Finans Krizleri**”,(Çevrimiçi)
<http://www.e-aso.org.tr/html/TUR/asomedya/mart2001-ft.html#dosya> , 10.04.2006.
- Ecofin.boun.edu.tr “**Dünyada Risk Yönetiminin Önemi Gösteren Finansal Kayıplar**” (Çevrimiçi)
www.econfin.boun.edu.tr/yeni/courses/ef557/VAR.pdf,
10.04.2006.
- Eken Mehmet Hasan : “**Türk Bankaları Tarafından Uygulanan Risk Yönetimine İlişkin Süreçte Yaşanan Yanlış Anlamalar**”, (Çevrimiçi)
<http://www.bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/30.doc>. 17.04.2006.
- Eratay Sertan : “**Kredi Riskinin Tanımı Ölçümleme Yöntemleri ve Modelleri**”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı:31, Temmuz-Ağustos 2003, s.42-53.
- Erdoğan Niyazi : **Dünya ve Türkiye’de Finansal Krizler**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2002.
- Erdoğan Ebru Ogan, Dolgun Burak :
“**Dünya’da ve Türkiye’de Kredi Riski Uygulamaları**”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 18, Mayıs-Haziran 2001, s.78-82.

- Eren Kasım : **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bankacılık**, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 1996.
- Ergezen Zafer : **“Basel II’de Regulasyonlar ve Risk Yönetimi: Genel Bir Değerlendirme”**, (Çevrimiçi)
<http://www.riskcenter.com.tr/risknews/nisan1/zaferergezen.pdf> , 12.06.2006.
- Erzan Refik, Akçay Cevdet, Yolalan Reha :
“Kuşbakışı Türk Bankacılık Sektörü”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, sayı:17, Mart – Nisan 2001, s.6-14.
- Esen Oğuz : **“Bankacılık Krizleri Yeniden Yapılandırma Programları ve Türk Bankacılık Sektörü”**, Siyasa Dergisi, Sayı:1, Bahar 2005, s.1-21.
- Goldstein Morris, Turner Philip :
Yükselen Ekonomilerde Bankacılık Krizleri Kökenler ve Politika Seçenekleri, (çeviren: Ali İhsan Karacan), İstanbul, Dünya Yayıncılık, 1999.
- Gökbel Serpil Altınırnak :
“Basel Komitesi Düzenlemeleri ve Türk Bankacılık Sisteminde Son Gelişmeler”, Sanayide Yeni Ufuk Dergisi, Sayı:22, Ocak-Mart 2002, s.18-21.
- Güenal Mehmet : **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği**, Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 2001.
- Güven Vedat : **“Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemindeki Uygulamalar”**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2003.
- ibfclub.net **“Basel II Nedir?”**,(Çevrimiçi)
<http://www.ibfclub.net/basel.htm> , 17.02.2006.
- İşeri Müge : **Son Finansal Krizler Ertesinde Türkiye’de Bankacılık**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2004.
- Karacan Ali İhsan : **Bankacılık ve Kriz**, İstanbul: Finans Dünyası Yayınları, No:1, 1996.

- Kaval Hasan : **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000.
- Kazgan Gülten : **“Türkiye’de Ekonomik Krizler: (1929–2001) Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İrdeleme”**, (Çevrimiçi) <http://kazgan.bilgi.edu.tr/docs/Turkiye.doc> , 19.02.2006.
- Keskin Ekrem, Alparslan Melike, İnan Emre Alpan : **“Türk Bankacılık Sektörü”**, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:49, Haziran 2004, s.68-97.
- Kocabaşoğlu Uygur v.d.: **Türkiye İş Bankası Tarihi**, İstanbul,Tarih Vakfı Yayınları, 2001.
- Koç Selman : **“Bankaların Yeniden Sermayelendirilmesi Sürecinin Düşündürdükleri”**, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, sayı:26, Eylül – Ekim 2002, s.56-63.
- Kurun Engin : **Faiz Riski Yönetimi ve Türkiye Uygulaması**, SPK Yayın No:181, Ankara, 2005.
- Küçükkoçaoğlu Güray : **“Türk Bankacılık Sistemi”**, (Çevrimiçi) <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi18.doc> 19.03.2006.
- Küçüközmen C.Coşkun : **“Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği: Value- at- Risk Uygulamaları”**, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Sayı: 156, Mart 1999, s.71-87.
- Mandacı Pınar Evrim : **“Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri”**, Dokuz Eylül Üniv. S.B.E., Dergisi, Cilt 5, Sayı:1, 2003, s.67-84.

- Mazıbaşı Murat : **“Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme”**, BDDK, Araştırma Raporları, 2005/1, Temmuz 2005.
- Mazıbaşı Murat : **“Operasyonel Risk Ölçümü: Kayıp Dağılımları Modellemesi”**, (Çevrimiçi)
<http://www.ekonometriderney.org/bildiriler/013s1.pdf>
19.02.2006.
- Nermin Murat : **“Basel II Uzlaşısı ve Olası Etkileri”**, (Çevrimiçi)
<http://www.ekonomistler.com/arsiv/research> ,21.03.2006.
- Okay Esin : **“Bankacılıkta Risk Yönetiminin Gelişimi ve Önemi”**, İstanbul Ticaret Üniversitesi,Sosyal Bilimler Dergisi,Sayı:2, Aralık2002, s.123-133.
- Önal Recep : **“Bankalarda Etkili ve Uluslararası Standartlara Uygun Risk Yönetimi ve Kontrol Modeli”**, 8 Haziran 2000,
(Çevrimiçi)http://www.ekonomi.gov.tr/ro_20000608_iav.html
10.01.2006.
- Özkaragöz Aygöl : **“Yaklaşan Tehlike Basel II”**, Mart 2006,
(Çevrimiçi)<http://www.istanbul.tbd.org.tr/mmdbfiles/TBD/martegitimler.pdf> , 15.06.2006.
- Parasız İlker : **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, İstanbul, Banksis Yayınları, No:82, 2000.
- Pezier Jacques : **“Operasyonel Risk: Basel II ve Sonrası”**, Ekim 2002,
(Çevrimiçi) <http://www.activefinans.com/activeline/arsiv.html> ,
19.01.2006.
- Powell Andrew : **Basel II and Developing Countries :Sailing Through the Sea of Standarts**, World Bank Policy Research Working Paper 3387, September 2004.
- Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu :
“Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme”, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:48, Mart 2004,s.18-27.

- Ryan Kevin : **“İstenen Sermaye Düzeyi ile Risk Yönetiminin Uyumu”**,
Activeline Gazetesi, Ekim 2002, s.2-4.
- Saka Tamer : **“Operasyonel Risk Ölçüm Tekniklerine Genel Bir Bakış”**, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı:25,
Temmuz- Ağustos 2002,s.8-20.
- Saker Selvin : **“Türk Bankacılık Sisteminde Ticari Bankalarda Fon Yönetimi Kararları”**, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1998.
- Sezgin Cüneyt : **Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılanma Konusunda Öneriler**, TÜSİAD, Yayın No. TÜSİAD-T/2003-4/355,
İstanbul, 2003.
- Sezgin Cüneyt,Tüzün Yasemin:**“Dünya’da ve Türkiye’de Piyasa Riski Yönetimi Uygulamaları”**, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı:17, Mart – Nisan 2001, s.72-79.
- Şener Abdüllatif : **“Basel-II’ye Geçişe İlişkin Konuşma Metni”**, (Çevrimiçi)
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/bakan_sunum.pdf
10.04.2006.
- Şirin Ahmet : **Financial Stability and Implications of Basel II**,
Conference Proceedings Book, Central Bank of The Republic of Turkey, Ankara, 2005.
- Taksimmenkul.com.tr
“Uluslararası Ödemeler Bankası”, (Çevrimiçi)
[http://www.taksimmenkul.com.tr/documents/raporlar/2005.09.13%20BASEL%20II\(BIS\).pdf](http://www.taksimmenkul.com.tr/documents/raporlar/2005.09.13%20BASEL%20II(BIS).pdf) , 16.04.2006.
- TBB : **“Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler”**, Temmuz 1999, (çevrimiçi) http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk_yonetim.doc
08.02.2006.
- .

TBB Araştırma Grubu :

**“Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından
Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirilmesi”** (Çevrimiçi)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc>

:13.03.2006

TBB Bankacılık Alt Çalışma Grubu :

“Türk Bankacılık Sektörünün Gelişimi ve Beklentiler”

(Çevrimiçi)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/gruplar/makroekonomiacg/TBB%20Sunumu%202%20Subat%202006.ppt> , 19.05.2006

TC Ziraat Bankası A.Ş. :

Bankacılıkta Risk Yönetimi , Araştırma ve Geliştirme
Dairesi Raporu, Ankara, 2000.

Tattersall John, Smith Richard :

A Practitioner’s Guide to The Basel Accord, City &
Financial Publishing, United Kingdom, 2005.

Teker Dilek Leblebici :

“Bankacılıkta Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği”,

(Çevrimiçi) http://bsy.marmara.edu.tr/TR/sempozyum_bildiriler/DILEK%20LEBLEBICI%20TEKER_62_69.pdf,

10.01.2006.

Tekstilbank :

Basel II ve Reel Sektöre Etkileri, Tekstilbank Basel II Bilgi
Kitapçığı, İstanbul, 2006.

Tevfik Arman :

Risk Analizine Giriş, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım,
Yayım No:337, 1997.

Tezel Nuri :

**“Bankacılık Risk Alma İşidir. O Zaman Risk Yönetimine
Artan Önemle Yaklaşım Nedendir?”**, 18.11.2002.

(Çevrimiçi) <http://www.makalem.com>, 12.02.2006.

T.İş Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü :

Bankacılıkta Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri:

Basel II, T.İş Bankası Eğitim Müdürlüğü, Yayın No:78,
İstanbul, 2004.

- Toprak Metin, Demir Osman :
“Türk Bankacılık Sektörü: Sorunlar, Krizler ve Arayışlar”, Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, Dergisi, Cilt 2, Sayı:2, 2001, s.1-26.
- TSPAKB : **“Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı”**, Sermaye Piyasasında Gündem Dergisi, Sayı:31, Mart 2005, s.6-20.
- TÜSİAD : **Risk Yönetimi**, Bankacılık Çalışma Grubu,2000.
- Uyar Seçil: **Bankacılık Krizleri**, Ankara: Ziraat Matbaacılık A.Ş., 2003.
- Uygur Ercan: **Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri**, Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, No:2001-1, Ankara, Nisan 2001.
- Ünal Targan: **“Risk Yönetimi”**, Finans Röportajları 2003, (Çevrimiçi)
<http://www.iubam.org/FINANS%20ROPORTAJLARI.pdf> ,
17.03.2006.
- Yavuz Salih Tanju : **“Risk Yönetimi İçeri Aktif Pasif Yönetimi Dışarı (mı?)”**, TBB Bankacılar Dergisi, sayı:41, Haziran 2002, s.21-31.
- Yayla Münür, Kaya Yasemin Türker :
Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, BDDK, ARD Çalışma Raporları No:2005/3, Mayıs 2005.
- Yetim Sedat, Balcı D.Aslı :
Basel II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber, BDDK, Araştırma Dairesi Çalışma Raporları 2005/8, Ankara, 2005.
- Yıldırım Oğuz, Ülgen Semail :
“Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi”, Finans-Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı: 504, Mart 2006.
- Yıldırım Oğuz: **“Türk Bankacılık Sektöründe Yaşanan Finansal Krizler 1980-2002: Nedenleri, Sonuçları ve Ekonomik Etkinlikleri”**, (Çevrimiçi)
<http://www.ceterisparibus.net/banka-finans/makaleler.com>,
10.03.2006.

Yüksel Ali Sait, Aslı,Ülkü :

Banka Yönetimi El Kitabı, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2002.

Yüksel Ayhan : **Basel II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri**, BDDK, Araştırma Raporları: 2005/4, Araştırma Dairesi, Ankara, Ağustos 2005.

Yüksel Ayhan : **“Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel – II)”**, Aralık 2004, (Çevrimiçi)
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/pillar_1.pdf ,
16.04.2006.

Yüzbaşıoğlu A.Nejat : **“Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi”**, Ocak 2003, s.11,(Çevrimiçi)http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlar/verapolar/sunumlar/risk_managementNY.pdf , 10.02.2006.

EKLER

EKLER

EK-1 BANKACILIKTA ETKİN GÖZETİM ve DENETİME İLİŞKİN TEMEL PRENSİPLER

Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetim İçin Önkoşullar

1. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesinin amaçları ve sorumlu oldukları kuruluşlara ilişkin yetkileri açıkça tanımlanmalı, bankacılık gözetim ve denetimi konusunda faaliyetlerine ilişkin bağımsızlığı ve yeterli ölçüde kaynağı bulunmalıdır. Ayrıca, gözetim ve denetim sisteminin, bankaların kuruluş izinleri ve denetimlerinin devamlılığının sağlanmasına, güvenilir ve sağlıklı bir sistem içinde yasalara uyma zorunluluğuna ve denetim elemanlarının yasal olarak korunmasına ilişkin hükümler içeren yasal bir çerçevesi olmalıdır. Elde edilen bilgilerin gözetim ve denetim otoritelerince paylaşılması ve bu tür bilgilerin gizliliği konusuna yasal düzenlemelerde ayrıca yer verilmelidir.

Faaliyet İzni ve Yapı

2. Bankacılık faaliyetlerinde bulunmasına izin verilen ve bu kapsamda denetim ve gözetiminin yapılmasına karar verilen kuruluşların faaliyet alanları açıkça tanımlanmalıdır. Banka ünvanının kullanımı mümkün olduğu ölçüde kontrol altında tutulmalıdır.
3. Bankacılık faaliyetlerinde bulunulmasına izin veren kurumun faaliyet iznine ilişkin esasları belirleme yetkisine ve bunlara uygun olmayan başvuruları reddetme hakkı olmalıdır. Faaliyet iznine ilişkin prosedürde en azından bankanın mülkiyet yapısı, genel müdür ve diğer üst yöneticilerin nitelikleri, faaliyet planı, iç denetim sistemi ve sermaye yeterliliğini de içerecek şekilde bankanın mali yapısıyla ilgili projeksiyonların değerlendirilmesine yer verilmelidir. Başvuru sahibinin yabancı bir banka olması durumunda ise ait olduğu ülkenin gözetim ve denetim otoritesinin onayının alınması gerekmektedir.
4. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların büyük hissedarlarına ait paylarının ya da bunlar üzerindeki kontrol haklarının el değiştirmesine ilişkin taleplerini inceleme ve reddetme yetkisine sahip olmalıdır.
5. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların önemli büyüklükteki ele geçirme faaliyetlerini ve yatırımlarını inceleme ve bu oluşumların banka için yeni riskler yaratmasına ya da denetimin etkinliğini azaltmasına yol açmaması için gerekli kriterleri belirleme yetkisine sahip olmalıdır.

Bankaların İhtiyatlı Yönetimine İlişkin Düzenlemeler ve Yükümlülükler

- 6.** Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların taşıdıkları riskleri karşılayacak şekilde asgari sermaye yükümlülüklerini tanımlamalıdır. Ayrıca, sermayenin banka zararlarını karşılayabilmesine yönelik sermaye alt kalemlerinin tanımlanması gerekmektedir. Uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar için bu standart Basel Komite'nin belirlediği Sermaye Yeterliliği Rasyosu'nun altında olmamalıdır.
- 7.** Gözetim ve denetim sistemlerinin en önemli özelliklerinden birisi bankaların kredi verme, yatırım yapma, kredi ve yatırım portföylerini yönetmelerine ilişkin politika, yöntem ve uygulamalarının bağımsız olarak değerlendirilebilmesidir.
- 8.** Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların aktif kalitesi ve kredi karşılıklarının yeterliliğinin değerlendirilmesine ilişkin oluşturduğu politikaları ve kullandığı yöntemleri yeterli bulmalıdır.
- 9.** Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların portföylerindeki yoğunlaşmayı belirlemelerine olanak verecek yeterli kapasitede bilgi iletişim ağına sahip oldukları konusunda tatmin olmalıdır. Ayrıca, gözetim ve denetim otoritesi bir kişi ya da gruba verilebilecek kredilerin sınırlandırılmasına ilişkin esasları belirleme yetkisine sahip olmalıdır.
- 10.** Bankaların birbiriyle bağlantılı kuruluşlara verdikleri krediler nedeniyle artabilecek zararlardan korunabilmesi için bankacılık gözetim ve denetim otoritesi bankaların söz konusu bu kuruluşları sürekli gözetim altında bulundurmalarına imkan verecek gerekli düzenlemeleri oluşturmalıdır. Ayrıca, bu riskleri kontrol altına alabilmek ve bilançoya yayılmasını önlemek için bankaların gerekli önlemleri almalarını sağlamalıdır.
- 11.** Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların uluslararası kredilendirme ve yatırım faaliyetlerine ilişkin olarak ülke ve transfer risklerinin saptanması, izlenmesi ve kontrol edilmesine ilişkin yeterli politika ve uygulamalara sahip olduklarından ve söz konusu risklerin karşılanması için yeterli rezervlerinin olduğundan emin olmalıdır.
- 12.** Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi bankaların piyasa risklerinin etkin olarak ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesine imkan veren sistemlere sahip olduklarından emin olmalıdır. Piyasa riskine maruz kalındığında, gözetim ve denetim otoritesi üstlenilebilecek piyasa riskine limit getirme ya da sermaye artırımını gibi yaptırımları uygulayabilme yetkisine sahip olmalıdır.
- 13.** Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların taşıdıkları tüm risklerini tespit edecek, ölçecek, yönetecek, kontrol edecek, ve bu riskler için yeterli sermayeyi bulduracak şekilde geniş kapsamlı bir risk yönetimi sistemi (

yönetim kurulu ve üst düzey yönetimin izlenme işlevini de içermek üzere) olduğuna ikna olmalıdır.

14. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların faaliyetlerinin yapısına uygun ve yeterli iç kontrollerinin bulunduğundan emin olmalıdır. Söz konusu kontroller yetki ve sorumlulukların paylaşılması, fonksiyonel ayırımlar, fon ödemeleri, aktif-pasif yönetimi, bu işlemlerin mutabakatı ve varlıkların korunmasına ilişkindir. Hem bu iç kontrollere hem de yasal ve idari düzenlemelere uyulup uyulmadığını kontrolü için uygun iç veya bağımsız dış denetimin fonksiyonları belirlenmelidir.
15. Mali sektörde mesleki ve ahlaki yüksek standartların gelişmesi ve bankacılık faaliyetleriyle bilerek ya da bilmeyerek kötüye kullanımların engellenebilmesi için bankacılık gözetim ve denetim otoritesi müşterini tanı prensibinin uygulanmasına yönelik bankaların uygun politika ve uygulamalarının olduğundan emin olmalıdır.

Aralıksız Banka Gözetimi Yöntemleri

16. Bankacılıkta etkin gözetim hem yerinde hem de uzaktan denetimi kapsamalıdır.
17. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların faaliyetlerini tam olarak anlamalı ve banka yönetimiyle düzenli olarak temaslarda bulunmalıdır.
18. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, denetim raporları ve bankalara ait istatistiklerin toplanması, banka bazında ve konsolide olarak analiz edilmesi için uygun araçlara sahip olmalıdır.
19. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bağımsız denetçiler kullanarak ya da yerinde denetim yaparak gözetim bilgilerinin doğruluğunu bağımsız olarak değerlendirebilecek araçlara sahip olmalıdır.
20. Bankacılıkta etkin gözetim ve denetimin gereklerinden birisi de banka gruplarının konsolide bazda denetlenmesi konusunda bankacılık gözetim ve denetim otoritesinin yetkisinin bulunmasıdır.

Bilgi Verme Yükümlülükleri

21. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, her bankanın muhasebe uygulamaları ile uyumlu şekilde bankanın karlılığı ve finansman durumu hakkında doğru ve yeterli bilgiyi sağlayacak kayıtların mevcut olduğundan ve bankanın bunları gerçek durumlarını yansıtacak şekilde düzenli olarak yayımladığından emin olmalıdır.

Bankacılık Gözetim ve Denetim Otoritesinin Yasal Yetkileri

22. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların sermaye yeterliliği yükümlülüğünü yerine getiremez duruma düşmeleri, yasal düzenlemelere aykırı davranışları ya da mevduat sahiplerinin menfaatlerine yönelik herhangi bir şekilde tehdit oluşturmaları halinde düzenleyici tedbirler alma yetkisine sahip olmalıdır.

Sınır Ötesi Bankacılık

23. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, bankaların yabancı ülkelerdeki şubeleri, ortaklıkları ve iştiraklerince yürütülen işlemlerinin temel prensiplere uygunluğu ve ihtiyatlı yönetimi konusunda gereken yaptırımları uygulayarak, global konsolide denetimin gereklerini yerine getirmelidir.

24. Konsolide gözetim ve denetimin temeli, ev sahibi ülkenin yetkili otoriteleri başta olmak üzere, tüm gözetim ve denetim otoriteleri ile temaslarda bulunmak ve bilgi alışverişini sağlamaktır.

25. Bankacılık gözetim ve denetim otoritesi, yabancı bankaların ülke içindeki faaliyetlerine ilişkin olarak, yerel bankalara uygulanan aynı yüksek standartları aramalıdır. Konsolide bazda gözetim ve denetimin yapılabilmesi için söz konusu yabancı bankaların ait oldukları ülke otoriteleri ile bilgi paylaşımı yetkisine de sahip olmalıdır.

EK-2 BANKALARIN İÇ DENETİM ve RİSK YÖNETİMİ SİSTEMLERİ HAKKINDA YÖNETMELİK

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'ndan :

Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik

(08.02.2001 Tarih ve 24312 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanmıştır)

BİRİNCİ KISIM

Genel Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Hukuki Dayanak ve Tanımlar

Amaç, kapsam ve hukuki dayanak

Madde 1- Bu yönetmelik, bankaların, karşılaştıkları risklerin izlenmesini ve kontrolünü sağlamak üzere kuracakları iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerine ilişkin esas ve usulleri belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bu yönetmelikte geçen "banka" tabiri, 4389 sayılı Bankalar Kanununda geçen ve banka adı altında Türkiye'de kurulan kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerini ve özel finans kurumlarını kapsar.

Bu yönetmelik 4389 sayılı Bankalar Kanununun 9 uncu maddesinin 4 numaralı fıkrasına dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 2- Bu yönetmelikte geçen;

Kurul: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunu;

Kurum: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunu;

İç kontrol işlevi: Banka faaliyetlerinin, yönetim stratejisi ve politikalarına uygun olarak düzenli, verimli ve etkin bir şekilde mevcut mevzuat ve kurallar çerçevesinde yürütülmesini, hesap ve kayıt düzeninin bütünlüğünü ve güvenilirliğini, veri sistemindeki bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini sağlamak amacıyla, banka yönetim kurulu ve üst düzey yönetimi tarafından tesis edilen yönetim tarzı ve organizasyon yapısı kapsamında yürütülen ve her seviyedeki personel tarafından uyulması ve uygulanması gereken kontrol faaliyetlerinin tümünü;

İç kontrol sistemi: Bankanın tüm faaliyetlerinin, belirlenen politika, yöntem, uygulama talimatları ve limitlere uygun olarak, yönetim kademelerince yürütülmesini sağlamak amacıyla, iç kontrol elemanları tarafından yerine getirilen, bir sistem içinde izlemeyi, bağımsız değerlendirmeyi, yönetim kademelerine eş anlı rapor etmeyi içeren finansal, operasyonel ve diğer kontrol sistemlerinin tümünü;

Teftiş sistemi: Bankanın günlük faaliyetlerinden bağımsız, yönetimin ihtiyaçları ve bankanın yapısına göre finansal faaliyet ve uygunluk denetimleri şeklinde, iç kontrol işlevi kapsamında bağımsız bir biçimde, müfettişlerce gerçekleştirilen, iç kontrol sistemi ile risk yönetim sisteminin işleyişi başta olmak üzere bankanın tüm faaliyetlerini ve birimlerini kapsayan ve bu alanlara ilişkin değerlendirme yapılmasını sağlayan, değerlendirmelerde kullanılan kanıt ve bulguların raporlama, izleme ve inceleme sonucunda elde edildiği sistematik denetim sürecini;

İç denetim sistemi: İç kontrol sistemi ile teftiş sisteminden oluşan bütünleştirilmiş süreci;

Risk yönetim sistemi: Yönetim kurulunun, bankanın gelecekteki nakit akımlarının ihtiva ettiği risk-getiri yapısını, buna bağlı olarak faaliyetlerin niteliğini ve düzeyini izlemek, kontrol altında tutmak ve gerektiğinde değiştirmek amacıyla uygulamaya koyduğu standart belirleme, bilgilendirme, standartlara uygunluğu tespit etme, karar alma ve uygulama sürecine ilişkin mekanizmaların tümünü;

Üst düzey yönetimi: Banka genel müdür ve genel müdür yardımcıları ile birinci derece imza yetkisine sahip diğer icra birimlerinin yöneticilerini;

Müfettiş: Bankalar Kanununun 9 uncu maddesinin 4 üncü fıkrası hükmüne istinaden, banka yönetim kurulundan veya yönetim kurulunun görevlendirdiği genel müdürlük makamından aldığı yetkiye dayanarak banka işlemlerinin bankacılık mevzuatı ile bankaların iç mevzuatına uygunluğunu denetleyen banka elemanı;

İç kontrol merkezi: Bankanın iç kontrol faaliyetlerini tasarlayan idare eden ve eşgüdümünü sağlayan yapılanmayı;

İç kontrol elemanı: Faaliyetlere yönelik olarak sürekli izleme, inceleme ve kontrol yapmak üzere banka yönetimi tarafından yetkilendirilmiş, müfettişler dışındaki banka personelini;

Risk yönetimi grubu: Bankanın maruz bulunduğu risklerin sistemli yönetilmesi amacıyla oluşturulan; üst düzey risk komitesini, banka risk komitesini ve merkezi veya merkezi olmayan yapıdaki münferit faaliyet birimlerine ilişkin risk yönetimi komitelerini ihtiva eden teşkilatın tümünü;

Aktif/pasif yönetimi komitesi: Yönetim kurulu tarafından, banka varlık ve yükümlülüklerinin yönetimi ile bu kapsamda fon hareketlerine ilişkin politikaları

belirlemek, banka bilançosunun yönetilmesi için ilgili birimlerce icra edilecek kararları almak ve uygulamaları izlemekle görevlendirilen komiteyi;

Risk yönetimi elemanları: Risk yönetimi komitelerinde bankanın maruz kaldığı risklerin belirli ölçüler, sayısal ve analitik teknikler kullanmak suretiyle tanımlanması, tespit edilmesi, değerlendirilmesi gibi hususlarda görev alan; yönetim kurulunca belirlenecek usul ve esaslara göre iç kontrol elemanları ile eşgüdüm içinde çalışan, risk yönetimi bilgi ve deneyimine sahip personeli;

Risk: Bir işleme ilişkin bir parasal kaybın ortaya çıkması veya bir giderin ya da zararın vuku bulması nedeniyle ekonomik faydanın azalması ihtimalini;

Kontrol edilebilir riskler : Risk azaltıcı tekniklerin kullanılması veya riski doğuracak işlemlere ilişkin limitler uygulanması suretiyle bankanın zarara uğrama ihtimalinin azaltılmasının mümkün olduğu riskleri;

Kontrol edilemeyen riskler : Kontrol edilebilir risklerin, zaman içinde değişebilirliğine bağlı olarak, herhangi bir risk ölçme ve azaltma tekniği kullanmak veya limit uygulamak suretiyle gerçekleşme olasılığı önceden tahmin edilemeyen ve ortaya çıktığı anda gerçekleşen zarar riskini;

Bankanın kontrol ettiği iştirakler: Bir bankanın, bankacılık mevzuatına göre yürürlükte bulunan konsolide mali tablolarla ilgili düzenlemelerde yer alan, üzerlerinde kontrol etme gücüne sahip olduğu kuruluşları;

ifade eder.

Sistem Kurma Zorunluluğu

Madde 3- Bankalar, bünyelerinde, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu, değişen koşullara cevap verebilecek nitelik, yeterlilik ve etkinlikte, bu Yönetmelik hükümlerine uygun iç denetim ve risk yönetim sistemlerini kurmak, idame ettirmek ve geliştirmek zorundadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

İç Kontrol İşlevi

İç kontrol işlevinin etkinliğini belirleyen unsurlar

Madde 4- Bankalar iç kontrol işlevini etkin bir şekilde yerine getirmek amacıyla, asgari olarak,

- a) Karar alma sürecine ilişkin usul ve esasları,
- b) Risk yönetimi kapsam ve uygulaması,
- c) Risklerle ilgili limit ve standartları belirleme ve uygulama süreçleri,
- d) Bilgi işlem altyapısı üzerinde oluşturulacak kontroller,
- e) Finansal ve yönetsel raporlama,
- f) Personel politikası,

- g) Sorumlulukların belirlenmesi,
- h) Denetim ve kurallara riayet,
- i) Usulsüz işlemlerin önlenmesi

hususlarında yazılı iç kuralları bu Yönetmelik hükümlerine uygun olarak tesis etmek ve uygulamak zorundadırlar.

Bankalar, bünyelerinde, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu, değişen koşullara cevap verebilecek nitelik, yeterlilik ve etkinlikte, bu Yönetmelik hükümlerine uygun iç denetim ve risk yönetim sistemi kurmak, idame ettirmek ve geliştirmek zorundadırlar.

İç kontrol işlevini yürütecek temel birimler

Madde 5- İç kontrol işlevi kapsamındaki faaliyetler, yönetim kurulu, üst düzey yönetim ve bankanın her seviyedeki personeli ile teftiş kurulu, iç kontrol merkezi ve risk yönetimi grubu tarafından yürütülür. Yönetim kurulu, bu birimlerin, görevlerini bankanın temel faaliyetlerinden bağımsız olarak ve objektif bir şekilde yerine getirmeleri için gerekli tüm tedbirleri almakla veya alınmasını sağlamakla yükümlüdür.

İç denetim ve risk yönetimi düzenlemeleri, bu birimlerin idari bakımdan birbirlerinden bağımsız, iç kontrol işlevi kapsamında banka yönetim kuruluna ve üst düzey yönetimine karşı ayrı ayrı sorumlu olmalarını sağlayacak şekilde yapılır.

Teftiş kurulu, iç kontrol merkezi ve risk yönetim grubunun yetki ve sorumluluk alanları, eleman sayısı ve bunların aralarındaki işbirliği, yönetim kurulunca belirlenir.

Bu yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla her banka, kendi faaliyetlerinin kapsamını ve yapısal özelliklerini de dikkate alarak iç denetim sistemi ile risk kontrol ve yönetim sisteminin teşkilat yapısını ve işbirliği usullerini geliştirir.

Yönetim kurulunun iç kontrol işlevinin gerçekleştirilmesindeki görev ve sorumluluğu

Madde 6- Yönetim kurulu, bankanın kontrol faaliyetlerine ilişkin önemli strateji ve politikaları oluşturarak, onaylar, uygulanmasını dönemsel olarak inceler ve bankanın bünyesinde kurumsal yapıya uygun ve etkin bir iç denetim sistemi ile risk yönetim sisteminin kurulması ve sürdürülmesi hususunda gerekli tedbirleri alır.

Yönetim kurulu, yönetmelikte belirtilen esaslara uygun olarak bankanın genel yönetim yapısında iç denetim ve risk yönetim sistemlerine açıkça yer verir; bu sistemlerin idari yapısına, personelin teminine, kalitenin sağlanmasına ilişkin esas ve usulleri belirler.

Yönetim kurulu, banka üst düzey yönetiminin, teftiş kurulu, iç kontrol merkezi ve risk yönetimi grubu yetkililerinin ve bankanın bağımsız dış denetimini yapan kuruluşun bankanın iç denetim sistemine ya da iç kontrol sürecine ilişkin değerlendirmelerini düzenli olarak incelemek, bankanın bağımsız denetim kuruluşunun iç denetimin güçlendirilmesine yönelik önerilerinin dikkate alınıp alınmadığını ve taleplerine uyulup uyulmadığını kontrol etmek, banka stratejileri ve politikaları ile mevcut risk sınırlarının uygunluğunu periyodik olarak değerlendirmek zorundadır.

Üst düzey yönetimin sorumluluğu

Madde 7- Üst düzey yönetimi, banka içi bir düzenleme ile bu yönetmelikte belirtilen iç kontrol işlevini ifa edecek organlarla eşgüdümlü olarak;

- a) Yönetim kurulunca onaylanan iç kontrol stratejileri, politikaları ve sürecinin belirlenmesi, yürütülmesi, sürekli olarak gözden geçirilmesi ve gerektiğinde yeni riskleri de içerecek şekilde yeniden düzenlenmesi ve etkinliğinin kontrolünden;
- b) Bankanın taşıdığı risklerin tespit edilmesi, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesi için gerekli yöntem, araçlar ve uygulama usullerinin geliştirilmesinden;
- c) Yetki ve sorumlulukların açıkca düzenlenmesi ile görev ve sorumlulukların etkin olarak yerine getirilmesinin izlenmesinden,

yönetim kuruluna karşı sorumlu tutulur.

Üst düzey yönetimde görev alanlar, üst düzey risk komitesi hariç, risk yönetimi grubuna dahil komitelerde, denetim komitesinde ve iç kontrol merkezinde görev alamazlar.

Üst düzey risk komitesinin teşkili ve sorumlulukları

Madde 8- Üst düzey risk komitesi, bankanın konsolide ve konsolide olmayan bazda izleyeceği risk yönetimi stratejilerinin, politikalarının hazırlanmasından, yönetim kurulunun onayına sunulmasından ve uygulamaların izlenmesinden sorumlu tutulur.

Üst düzey risk komitesi, yönetim kurulunun iç denetim sisteminin idame ettirilmesi ile görevli üyesinin başkanlığında yönetmeliğin 33'üncü maddesine göre teşkil olunan banka risk komitesinin başkanından, aktif/pasif yönetimi komitesi başkanından, varsa kredi komitesi başkanından ve konsolidasyon kapsamındaki kuruluşların üst düzey risk komitelerinin ya da benzeri organlarının başkanlarından oluşur.

Bankada "aktif/pasif yönetimi komitesi" bulunmaması ve aynı görevi üstlenen bir başka birimin mevcut olması halinde, sözkonusu birimden sorumlu kişi, üst düzey risk komitesinde yer alır.

Diğer personelin sorumlulukları

Madde 9- Etkin bir iç kontrolün sağlanmasında, tüm personelin kendi sorumluluklarını yerine getirmeleri, meslek ilkeleriyle bağdaşmayan uygulamalar ile görevleri dolayısıyla karşılaştıkları banka politikalarına aykırı veya yasal olmayan faaliyetler gibi hususları üst düzey yönetime aktarmaları için görev ve yetkiler, yazılı olarak tanımlanır ve ilgili personele bildirilir.

Banka için benimsenen meslek ilkelerine aykırı olan faaliyetleri ve basiretten uzak işlemleri teşvik edebilecek; özellikle kısa vadeli performans ve operasyonel sonuçların ön plana çıkarılarak uzun dönemde etkili olabilecek risklerin göz ardı edilmesi, görev ve yetkilerin etkin olmayan şekilde dağılımı sonucu banka kaynaklarının verimsiz kullanılması, kısa dönemli hedeflere yönelik teşvik programı uygulanması ya da hatalı davranışlar için uygun bir yaptırım mekanizmasının işletilmeyişi şeklindeki politika ve uygulamalardan kesinlikle kaçınılacaktır.

İç kontrol sürecinin temel unsurları

Madde 10- İç kontrol, yönetim kurulunun, üst düzey yönetimin ve diğer banka personelinin içinde yer aldığı, her düzeyde süreklilik göstermesi zorunlu bir faaliyet olarak yürütülür.

İç kontrol sürecinin etkin bir şekilde tesisi ve iç denetim amaçlarına ulaşılabilmesi için,

- a) Yönetim kurulu ve üst düzey yönetimin, iç kontrol sürecindeki görev ve sorumlulukları ve banka bünyesinde oluşturulacak iç kontrol ortamının unsurları,
- b) İç kontrol faaliyetleri ile banka bünyesindeki işlevsel görev ve sorumlulukların paylaşımı,
- c) Bilgi erişim sistemi ve banka içi iletişim yapısı,
- d) İç kontrol sürecinin izlenmesine dönük faaliyetleri ile hataların düzeltilmesi hususundaki uygulama usulleri,
- e) İç kontrol sürecinde risklerin saptanması ve değerlendirilmesi faaliyetleri,

bu yönetmelikte belirtilen esaslara uygun olarak tanımlanır, kayıtlarda açıkça gösterilir ve tüm işlevsel faaliyetler tanımlanan sözkonusu unsurlara uygun olarak gerçekleştirilir.

Banka bünyesinde iç kontrol ortamının tesisi

Madde 11- Yönetim kurulu, mesleki ve ahlaki standartların geliştirilmesini ve her seviyedeki personelin iç kontrolün önemini ve üzerine düşen yükümlülüğü özümsemesini sağlayacak kurum içi kontrol kültürünün oluşturulmasını sağlar.

İç kontrollerle ilgili detaylı uygulama usullerinin oluşturulması konusunda banka bünyesinde özel birimler görevlendirebilir.

İç kontrol ortamında, raporlamaya ilişkin yetki ve sorumlulukların dağılımını açıkça gösteren etkin iletişim kanallarına ve bilgi donanımına sahip bir organizasyon yapısı belirlenir; yetki ve sorumlulukların dağılımının raporlamada aksamaya yol açmaması ve tüm birimlerin ve faaliyetlerin yönetimin kontrolünde olması sağlanır.

İç kontrol sürecine ilişkin faaliyetlerin yeterli teknik özelliklere sahip personel tarafından yürütülmesi hususunda gerekli tedbirler alınır, tüm personelin çalışmalarından dolayı tabi olacağı teşvik kriterleri belirlenir.

İç kontrol faaliyetleri

Madde 12- İç kontrol faaliyetleri, risk değerlendirme işlevi çerçevesinde tespit edilen risklerin de izlenmesine olanak verecek şekilde günlük faaliyetlerin ayrılmaz bir parçası olarak düzenlenir ve sürdürülür.

İç kontrol süreci ve faaliyetlerinde aşağıdaki unsurlara yer verilir:

a) Yönetim kurulu ile banka üst düzey yönetiminin gözetim ve incelemeleri: Banka yönetim kurulu, bankanın amaç ve hedefleri doğrultusunda gelişmeleri, bütçe ve performans hedeflerine uygunluğunu gözler ve ortaya çıkan aksaklıklar için uyarı yapmak suretiyle iç kontrol sürecine işlerlik kazandırır.

b) Faaliyet kontrolleri: Bu kontroller, birim veya servis yöneticilerinin olağanüstü durumlar hakkında günlük, haftalık ve aylık raporlar ile genel performans raporlarını incelemelerini ve değerlendirmelerini kapsar.

c) Maddi unsurlara ilişkin kontroller: Genellikle bankaya ait nakit para, menkul kıymetler gibi finansal varlıklar da dahil olmak üzere maddi varlıklara erişilebilmesine, bunların kullanımına ve saklanmasına yönelik kurallara ve sınırlamalara uyumun incelenmesini, tüm maddi varlıkların periyodik envanterinin çıkarılmasını ve değerlendirilmesini içerir.

d) Limitlere uygunluk incelemeleri, aşım ve aykırılıkların takibi: Genel ve özel risk sınırlarına uyulup uyulmadığı incelenir ve limit aşımaları yakından izlenir.

e) Onay ve yetki sistemi: Organizasyon yapısı içinde işlevsel görev ayrımları yapılır, çift taraflı ve çapraz kontrol ve imza usulleri tesis edilir, yetki ve sorumluluklar açıkça tanımlanır, belirli limitlerin üzerindeki işlemler için onay ya da yetki alınması yükümlülüğü konulur.

f) Sorgulama ve mutabakat sistemi: İşlem detaylarının ve kullanılan risk yönetim modellerine ait çıktıların tutarlılığının araştırılması, hesapların karşılaştırılması, kontrol listelerinin hazırlanması ve periyodik mutabakatların gerçekleştirilmesi suretiyle iç kontrol sistemi etkin bir biçimde işletilir. Bu incelemeler sonucunda saptanan mevcut veya potansiyel sorunlar yetkili üst düzey yöneticilere rapor edilir.

İşlevsel görev ayrımı ve sorumlulukların tesisi

Madde 13- İç kontrol mekanizmalarını sağlıklı ve etkin biçimde kurmak ve çalıştırabilmek için banka faaliyetlerine ilişkin işlevsel ayrımlar tesis edilir. Bu kapsamda;

a) Bankanın temel faaliyet alanlarına ilişkin olarak; menkul kıymet ve türev ürün alım-satım faaliyetleri ile kredi açma ve diğer bankacılık işlemlerinin gerçekleştirilmesi;

b) Kredilendirme sürecinde; kredi dokümantasyonunun yeterliliğinin tespiti ile kredinin onaylanmasından sonra müşterinin takibi; talep sahibinin kredi değerliliğinin incelenmesi ile kredinin pazarlanmasına yönelik faaliyetler;

c) Ödemelere ilişkin işlemlerde; ödemenin onaylanması ile fiili olarak gerçekleştirilmesi;

d) Menkul kıymet alım-satım işlemlerinde; işlemin fiilen gerçekleştirilmesi ile kaydedilmesi,

gibi değişik işlevler için tanınan yetkiler ve sorumluluklar birbirinden ayrılır ve çakışmaması sağlanır.

Banka için risk yaratabilecek işlevler tespit edilerek mümkün olduğunca diğer işlevlerden ayrılır ve farklı yetkililerin sorumluluğuna verilir. İcrai yetkileri olan personelin sorumlulukları ve yetkileri dönemsel olarak incelenerek, bunların banka için potansiyel risk oluşturmaması hususunda gerekli tedbirler alınır.

Bankalarda güvenilir bilgi erişim sistemlerinin tesisi

Madde 14- İç kontrol işlevinin iyi çalışmasının ve gerekli bilgi ihtiyacının karşılanmasının sağlanması bakımından verilerin ve diğer bilgilerin elektronik ortamda saklanmasına ve kullanılmasına olanak veren, güvenilir etkin yönetim bilgi sistemlerinin tesis edilmesi zorunludur.

Banka bünyesinde elde edilen bilginin güvenilir, zamanında erişilebilir ve uygun biçim ve nitelikte olması sağlanır.

Bilgilerin sadece yetkililerce ulaşılabilir olması, bu hususta mevzuattaki meslek sırrı ile ilgili düzenlemelere riayet için her türlü tedbir alınır.

Bilgi sistemlerinin ve bilgi işlem teknolojisinin kontrolü

Madde 15- Bilgi sistemlerinin ve bilgi işlem teknolojisinin içerdiği risklerin, bankaların faaliyetlerinin kesintisiz yürütülmesi ve muhtemel zararların önlenmesi amacıyla, etkin olarak kontrolü şarttır.

Genel kontrol ve incelemeler, veri yedekleme ve ilgili diğer işlemleri, kullanılan temel yazılımlardaki ve diğer yazılımlardaki gelişmeleri, bilgi erişim politikalarını ve bilgi erişimine ilişkin fiziki ve mantıksal güvenlik kontrollerini kapsar.

Uygulamaya yönelik kontrol ve incelemeler, işlemlerin kaydının kontrolünü sağlayan ve yazılım uygulamalarının ve diğer el kitabı uygulama usullerinin içinde tanımlanan elektronik ortamda kontrol safhalarından oluşur. Uygulamaya yönelik kontrol ve incelemeler, mantıksal erişimler ile yazılımların özel kontrollerini ve benzeri diğer özel kontrol ve incelemeleri içerir.

Bankalar, başlıca finansal hizmetleri sunma yeteneğinin olumsuz yönde etkilenmemesi amacıyla, bilgi sistemleri başta olmak üzere önemli sistemlerinin bir tehlikeye maruz kalmadan kurtarılması ve benzeri konularda alternatif dış hizmet temini imkanlarını da dikkate almak suretiyle, faaliyetleri yeniden başlatma ve devamlılık sağlama planları oluşturmak ve bunları dönemsel olarak test etmek zorundadırlar.

Etkin iletişim yapısı ve iletişim kanallarının tesisi

Madde 16- İç denetim sisteminin etkin bir şekilde çalışmasının sağlanması bakımından, bankalarda yeterli ve etkin bir iletişim sistemi tesis edilir.

Bankanın organizasyon yapısı içinde bilginin yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya ve yatay olmak üzere bankanın tüm yönetim kademeleri ile personeline ulaşacak biçimde akışı ve bankanın amaçları, politikaları, uygulama usulleri ve beklentileri hakkında alt birim yöneticilerinin ve operasyonda görevli personelin tam anlamıyla bilgi sahibi olması sağlanır. Personele yönlendirilecek bilgilerin içeriğinde banka faaliyetlerine ilişkin politikalara, bunların uygulama usullerine ve bankanın faaliyet performansına ilişkin verilere yer verilir. Banka personelinin görev ve sorumluluklarına ilişkin kuralları bilmeleri ve gerekli bilgilerin ilgili personele hızlı bir biçimde ulaşması sağlanır.

Yönetim kurulu, bankanın karşı karşıya olduğu riskleri ve faaliyet performansını değerlendirir. Banka personelinin karşılaştığı problemleri, mutad uygulamalara göre şüpheli gördükleri hususları ve davranışları ilgili yönetim kademelerine ve denetim birimlerine raporlaması için üst düzey yönetim tarafından banka bünyesinde uygun iletişim kanallarının tesisi ve idamesi gereklidir.

Yatay bilgi akışının sağlanması suretiyle banka içindeki veya bankanın kontrolü altındaki kuruluşlara ait bir birimin sahip olduğu bilginin, o bilgiye gereksinim duyan diğer birimlerle paylaşılması temin edilir.

İç kontrol sürecinin izlenmesi faaliyetleri ve hataların düzeltilmesi

Madde 17- İç kontrol sürecinin izlenmesinden sorumlu personel, iç kontrol merkezi ve risk yönetimi grubunun görüşleri ve üst düzey yönetimin önerisi üzerine yönetim kurulunca görevlendirilir.

Bankanın farklı faaliyetlerinin izlenmesinin sıklığı, bankanın taşıdığı mevcut riskler ile banka içi ve dışındaki diğer gelişmelere göre belirlenir.

İç kontrol sisteminde ortaya çıkan zayıflıkların giderilmesi, hata ve eksikliklerin en kısa sürede düzeltilmesi için kesintisiz izleme faaliyetleri aracılığıyla iç kontrol süreci ve muhtelif işlemler üzerindeki kontrol mekanizmalarının etkinliği gözden geçirilir.

İç kontrol sürecinin etkinliği dönemsel olarak değerlendirilir. Bu değerlendirme yetkili personelin kendi sorumluluk alanıyla ilgili olarak, uygulanan kontrol mekanizmalarının etkinliği hususunda kişisel değerlendirmelerini yapması şeklinde gerçekleştirilir. Söz konusu değerlendirmelerin üst düzey yönetim, iç kontrol merkezi ve teftiş kurulu tarafından incelenmesi sağlanır. Değişik düzeylerde yapılan değerlendirmelerin bir raporla bu konuda sorumlu yöneticilere ve yetkililere zamanında ulaştırılması öngörülür.

İç kontrol sürecinin etkinliğinin ve bu sürece ilişkin politikalara ve uygulama usullerine uyulup uyulmadığının izlenmesi görevi, nihai olarak teftiş kurulu tarafından yerine getirilir.

Risk tanıma ve değerlendirme süreci

Madde 18- Risk yönetimi sistemi, idari bakımdan bağımsız bir şekilde örgütlenir. Risk tanıma ve değerlendirme işlevi ağırlıklı olarak risk yönetimi sistemi kapsamında faaliyette bulunan risk yönetimi grubu tarafından icra edilir. Risklerin bankadaki iş akışı içinde etkin bir biçimde tanımlanması, tespit edilmesi ve değerlendirilmesi sürecinde iç kontrol ve risk yönetimi grubu elemanlarının yönetim kurulunca belirlenecek esas ve usullere göre işbirliği içinde hareket etmesi sağlanır. Gerek duyulması halinde, müfettişler başta yasal ve operasyonel riskler olmak üzere, özellikli alanlardaki riskleri de değerlendirirler.

Risklerin tanınmasında ve değerlendirilmesinde, bankanın ve kontrol ettiği iştiraklerin oluşturduğu grubun karşı karşıya olduğu tüm riskler konsolide

bazda dikkate alınır. İç kontrol süreci, bankanın kontrol ettiği konsolidasyon kapsamındaki tüm kuruluşları ve bunların karşılaştıkları riskleri kapsar.

Yönetim kurulu, bankanın taşıdığı temel riskleri gözönünde bulundurarak bu risklere ilişkin limitleri belirler ve risk yönetimi grubu ile banka üst düzey yönetiminin, bankanın maruz kaldığı çeşitli risklerin tespit etmesi, ölçmesi, kontrol etmesi ve yönetmesi hususlarında gerekli tedbirleri almalarını sağlar.

İç kontrol süreci, yeni ya da daha önceden karşılaşılmamış veya tanımlanmamış riskleri de kapsamına almak üzere gözden geçirilir ve gerektiğinde sözkonusu riskleri etkin bir şekilde algılamak üzere yeniden yapılandırılır.

Risk değerlendirme işlevi, bankanın karşı karşıya kaldığı tüm riskleri kapsar. Bu işlevin etkin bir şekilde yerine getirilmesi, banka faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyebilecek kurumsal yapının karmaşıklığı, banka faaliyetlerinin içeriği, personelin niteliği ve sürekliliği, kurumsal değişiklikler gibi banka içi ekonomik etkenler ile sektördeki değişimler ve teknolojik gelişmeler gibi banka dışı tüm faktörlerin tespit edilmesini gerektirir.

Risklerin tanınması ve değerlendirilmesi işlevinin eksiksiz bir şekilde yerine getirilebilmesi için bankada, faaliyet ortamının değişmesi, yeni personel istihdamı, bilgi sistemlerinin yenilenmesi, hızlı büyümeye yönelik faaliyetler, yeni teknoloji kullanımı, yeni ürün ve hizmetlerin sunulması, birleşme ve devralmalar, ekonomik yapıdaki ve yasal düzenlemelerdeki değişikliklerin etkisi de dikkate alınarak uluslararası faaliyetlerin genişletilmesi hususları gözden geçirilerek gerekli tedbirler alınır.

İKİNCİ KISIM

İç Denetim Sistemi

BİRİNCİ BÖLÜM

İç Denetim Sisteminin Amacı, Unsurları ve Yapısı

İç denetim sisteminin amacı ve temel unsurları

Madde 19- İç denetim sistemi faaliyetlerin verimliliğinin ve etkinliğinin sağlanmasını, finansal ve idari konulara ait bilginin güvenilirliğinin, bütünlüğünün ve zamanında elde edilebilirliğinin, banka faaliyetlerinin yürürlükteki yasalara ve düzenlemelere tam anlamıyla uygunluğunun sağlanmasını amaçlar.

Bu amaçlara ulaşabilmek için iç denetim sistemi;

- a) Banka faaliyetlerinin yasal düzenlemelere, yönetim kurulunca tesis edilmiş strateji ve politikalara uygun olarak; basiretli, düzgün ve maliyet boyutu dikkate alınarak etkin bir şekilde planlanmasının ve yürütülmesinin kontrolünü;
- b) İşlemlerin ve yükümlülüklerin ifasının, genel veya özel yetkilere dayalı olarak gerçekleştirilmesini;
- c) Faaliyetlere ilişkin olarak, yönetim kurulunun bankanın varlıklarını güvence altına alabilmesini ve yükümlülükleri kontrol edebilmesini;
- d) Usulsüzlüklerden ve hatalardan kaynaklanan risklerin asgariye indirilmesi için risklerin tanımlanabilmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını;
- e) Kayıtların tam, doğru ve zamanında bilgi sağlamasını;
- f) Yönetim kurulunun, bankanın sermaye yeterliliğini, likiditesini, aktiflerinin kalitesini, bütçesine uygun kârlılık performansını ve bankacılıkla ilgili mevzuat hükümlerine tam anlamıyla uygunluğunu düzenli ve zamanında izlemeye muktedir olmasını;
- g) Yönetim kuruluna, zarara uğrama riskini tanımlama, düzenli olarak gözden geçirme ve mümkün ise sayısallaştırma imkanı vermesi bakımından risk yönetim sisteminin etkin bir biçimde çalışmasını;
- h) Banka bünyesindeki kontrol mekanizmalarının etkinliğinin değerlendirilmesini;

temin edecek şekilde oluşturulur.

Temel kontrol alanları

Madde 20- Temel kontrol alanları düzenli aralıklarla yapılan sıradan kontrol ve incelemelerin odaklandığı faaliyet alanları ile talebe göre yapılacak özel incelemelerin ya da süreye bağlı olmadan yapılan acil ve hızlı incelemelerin odaklandığı faaliyet alanlarını kapsar. Başlıca temel kontrol alanları şunlardır:

- a) Gözetim amacıyla Kurum tarafından talep edilen raporlamaların ve diğer bilgilerin hazırlanması,
- b) İlgili mevzuata uygunluğun sağlanması,
- c) Yeterli düzeyde karşılık ayrılmasının sağlanması,
- d) Faaliyetlerin basiretli biçimde planlanması ve yürütülmesinin temini,
- e) Finansal muhasebe ve yönetim bilgi sistemleri,
- f) Temel faaliyet alanlarının özel kontrolü,
- g) Otomasyon/bilgi-işlem ortamı,
- h) Acil ve beklenmedik durum planlaması,
- ı) Kara paranın aklanmasının önlenmesi.

İç denetim işlevinin sürdürülmesinde görevli yönetim kurulu üyesi

Madde 21- Yönetim kurulu, banka ile konsolidasyon kapsamındaki kuruluşlarda kendisine bağlı operasyonel ya da icracı birimler bulunmayan bir üyesini, iç denetim işlevinin sürdürülmesi için görevlendirir.

Bu üye, yönetim kurulu adına, kendisine sunulan risk değerlendirmelerini, denetim planlarını, denetim programlarını, raporlarını ve belgelerini kontrol eder ve bunlarla ilgili işlemlerde, teftiş kurulunun, iç kontrol merkezinin ve risk yönetimi grubunun ilişkilerinin eşgüdümünü gözetir, yönetim kuruluna bu hususlarda bilgi akışını temin eder, oluşturulacak politikaları, usul ve esaslar hazırlar ve yönetim kurulunun onayına sunar.

İç denetim standartları

Madde 22- Bankalar iç denetim faaliyetlerini, iç denetime ilişkin yürürlükteki mevzuatta yer alan iç denetim standartlarına göre yürütürler. Bu standartların mevzuatta belirlenmemiş veya bu Yönetmeliğin uygulanması bakımından yeterince açık olmadığı hallerde uluslararası düzeyde kabul gören "İç Denetçiler Enstitüsünün (IIA) İç Denetime İlişkin Profesyonel Uygulama Standartları" (The Institute of Internal Auditors' Standards for the Professional Practice of Internal Auditing) dikkate alınır.

İKİNCİ BÖLÜM

İç Kontrol Sistemi

İç kontrol sistemi

Madde 23- İç kontrol sistemi, banka bünyesinde tesis edilen finansal, operasyonel ve diğer kontrol sistemlerinin tümünü kapsar ve istenilmeyen olayları önleyici kontrol faaliyetlerini, istenilmemekle beraber meydana gelmiş olaylarda kanıtlayıcı ve düzeltici niteliğe sahip araştırmacı kontrol faaliyetlerini ve beklenen bir faaliyetin oluşmasını teşvik edici niteliğe sahip yönlendirici kontrol faaliyetlerini düzenler. Söz konusu kontroller, idari kontroller ile yönetim, finans ve muhasebe kontrollerini, operasyonel kontrolleri, finansal ürün ve hizmetlere ilişkin kalite kontrollerini ve diğer kontrolleri içerir.

İç kontrol merkezi

Madde 24- Bankalar iç kontrol faaliyetlerinin tasarımı, idaresi ve eşgüdümü amacıyla doğrudan yönetim kuruluna bağlı bir iç kontrol merkezi tesis ederler. İç kontrol merkezinde bir başkan ile yeteri kadar iç kontrol elemanı görev yapar. İç kontrol merkezinin çalışma esas ve usulleri, yönetim kurulu tarafından, teftiş kurulu ile üst düzey risk komitesinin görüşü alınarak saptanır. İç kontrol merkezi fiziken banka genel müdürlüğünde yer alır. Türkiye`de şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankalarda iç kontrol merkezi, merkez şubede tesis edilir.

İç kontrol süreci ile iç kontrol faaliyetleri, bankanın gerçekleştirdiği operasyonların nitelikleri dikkate alınarak, iç kontrol merkezi, teftiş kurulu, banka risk komitesi ve üst düzey yönetimi ile beraberce tasarlanır, planlanır ve eşgüdümlendirilir. İç kontrol faaliyetlerinden bazılarının teftiş kurulunca gerçekleştirilmesinin kararlaştırılması halinde, diğer kontrol faaliyetlerinin nasıl ifa edileceği iç kontrol merkezi tarafından saptanır. Bankada standartların yerine getirilip getirilmediği, kurallara ve sınırlamalara uyulup uyulmadığı, hedeflere ulaşıp ulaşılamadığı hususları, belirlenen değişik yönetim kademelerinde ve ilgili kontrol basamak ve noktalarında kontrol edilerek tespitlerin niteliği de dikkate alınmak suretiyle normal veya acil bir şekilde iç kontrol elemanlarınca ilgili yönetim kademesine ve iç kontrol merkezine aynı zamanda bildirilmesi temin edilir. İç kontrol elemanlarının görev yaptığı mahaldeki bankanın faaliyetlerini yürüten diğer personelle olan kontrol ilişkisinin iç kontrol merkezi tarafından eşgüdümü sağlanır.

Her faaliyet türü için tahsis edilecek iç kontrol elemanı sayısı ve hangi türde kontrol faaliyetlerinde bulunulacağı iç kontrol merkezi ve üst düzey yönetimi tarafından beraberce saptanır. İç kontrol merkezi, kontrol sonuçlarını, raporlanmasını takiben bünyesinde muhafaza eder; genel ve dönemsel olarak değerlendirmek suretiyle çeşitli kontrol sistemlerinin geliştirilmesini planlar; kontrol işlemlerinin aksamadan yürütülmesi için gerekli ayarlamaları yapar ve tedbirleri alır. İç kontrol merkezi, kontrol faaliyetlerinin yürütülmesinde gerekli donanımın temininden ve idame ettirilmesinden de üst kademelere karşı sorumlu tutulur.

İç kontrol sürecinin etkinliği iç kontrol merkezi tarafından izlenerek değerlendirilir ve gerektiğinde bu süreçte yeni ya da daha önceden karşılaşılmamış veya tanımlanmamış riskleri de kapsamına almak üzere kontrol etkinliğini koruyacak değişiklikler hızla gerçekleştirilir.

İç kontrol elemanlarının görev ve yetkileri

Madde 25- İç kontrol merkezine bağlı iç kontrol elemanları, görevlerini fiziken bankaların işlevsel birimleri bünyesinde gerçekleştirirler. Bu elemanlar, bankacılık ve diğer finansal hizmetlerin verilmesinde çalıştırılmazlar.

İç kontrol elemanları, bankanın tüm işlevlerinin güvenli bir biçimde icra edilmesini iç kontrol mekanizmaları vasıtasıyla izlemek, incelemek ve kontrol etmek amacıyla raporlamaya dayalı bilgi talebinde bulunurlar, çeşitli kontrol dökümanları ve araçları üzerinden genel veya özel gözlemlere ve izlemeye dayalı kontrol ya da inceleme yaparlar, tespitlerini raporlara bağlarlar veya uyarı mesajları hazırlayarak ilgili birimlere tebliğ ederler. İç kontrol elemanlarına, izledikleri, inceledikleri ve kontrol ettikleri hususlara ilişkin olarak banka personelinden ilave açıklama isteme, bunların fikirlerine başvurma, gerekli gördüklerinde teftiş kurulunu, risk yönetimi grubunu ve bankanın yönetim kademelerinin tümünü uyarma yetkileri verilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Teftiş Sistemi

Madde 26- Teftiş, bankanın tüm faaliyetlerini ve birimlerini kapsar. İç kontrol sisteminin işleyişi, banka müfettişleri tarafından incelenir. Tespitleri ve inceleme ya da teftiş sonuçlarını ihtiva eden raporlar, önemine ve öncelik sırasına göre, doğrudan banka yönetim kuruluna ya da üst düzey yönetime intikal ettirilir.

Teftiş kurulu başkanlığının, müfettişlerin ve müfettiş yardımcılarının görev, yetki ve sorumlulukları ile buna bağlı faaliyetleri, teftiş işlevinin hedefleri ve kapsamı, teftiş kurulunun banka içindeki konumu, yönetim kurulunca yürürlüğe konulan teftiş kurulu yönetmeliğinde düzenlenir.

Teftişle ilgili diğer hususlar

Madde 27- Teftiş, banka içinde tüm maddi hususların, hesap ve kayıtların, belgelerin, personelin ve banka güvenliğini etkileyebilecek diğer tüm unsurların yerinde incelenmesinin yanı sıra, banka bünyesinin ve faaliyetlerin özelliğine göre merkezden de inceleme ve denetleme faaliyetlerinde bulunulmasını, gerektiğinde soruşturma yapılmasını, ifade alınmasını, savunma istenilmesini, belge ve bilgilere el konulmasını, gerekli görülmesi halinde sorumlu personelin inceleme sonuçlandırılıncaya kadar işten uzaklaştırılması gibi eylemleri de kapsar.

Müfettişlerin maaş ve ödenekleri yönetim kurulu tarafından belirlenir.

Teftiş yönetmeliğinde, müfettişlerin görevleri arasında şunlara da yer verilir:

a) Bankanın risk yönetim sisteminin yeterliliğinin ve etkinliğinin bir bütün olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi, risk değerlendirme metodolojilerinin uygulanmasının ve etkinliğinin incelenmesi, risk tahmini ile bağlantılı olarak banka özkaynağının değerlendirilmesi sisteminin incelenmesi;

b) Banka içindeki görev dağılımı dahil olmak üzere, iç kontrol sisteminin yeterliliğinin ve etkinliğinin incelenmesi ve değerlendirilmesi çerçevesinde bankadaki çeşitli operasyonel kontrollerin, elektronik bankacılık hizmetleri dahil olmak üzere yönetim ve finansal bilgi sistemlerinin yeterliliğinin gözden geçirilmesi ve bu kontroller ile işlemlerin ve yönetim ve finansal bilgi sistemlerinin etkinliğinin ve işleyiş usullerinin test edilmesi, personelin tesis edilmiş politikalara ve uygulama usullerine uyum durumunun incelenmesi;

c) Limit ihlalleri, yetki alınmadan alım-satım yapılan işlemleri ve üzerinde mutabık kalınmayan değerlendirme işlemleri veya muhasebeleştirme farklılıkları gibi hususların araştırılması;

d) Hesap ve kayıt düzeni ile mali tabloların ve gözetim raporlamalarının doğruluğunun ve güvenilirliğinin incelenmesi;

e) İşlemlerin bankacılık mevzuatına uygunluğunun incelenmesi.

Müfettişlerin sorun ve aksaklıkları uygun yönetim kademesine derhal bildirmeleri zorunlu tutulur.

Yönetim kurulu, banka içi iletişim mekanizmalarını teftiş kurulu ile müfettişlerinin talep ve önerilerini dikkate alacak ve ilgili yöneticilerin çözüme yönelik uygulamalarından haberdar olacak şekilde tesis eder.

Müfettişler tarafından tespit edilen iç kontrole ilişkin hata ve eksiklikler ile etkin bir şekilde kontrol edilmeyen tüm riskler, iç kontrol merkezi, üst düzey risk komitesi ve uygun yönetim birimlerine zamanında rapor edilir ve bu birimlerce ivedilikle ele alınması sağlanır. Söz konusu tespitlerden ilgili banka personeli de haberdar edilir.

Yapılması gerekli düzeltmelerin iç kontrol merkezi, üst düzey risk komitesi ve üst düzey yönetim tarafından, sözü geçen denetim elemanları ile mutabakata varılarak önceden tespit edilmiş makul bir zaman sürecinde gerçekleştirilmesi zorunludur.

Sorumlu birimin, teftiş kurulunun talep ve önerilerini tespit edilen bir sürede uygulamaması ya da yerine getirmemesi durumunda, bu aksaklığın, alınması gereken ilave tedbirler ile beraber yönetim kuruluna ve varsa yönetim kurulunca oluşturulan denetim komitesine ivedilikle bildirilmesi sağlanır.

İştiraklerin denetimi

Madde 28 - Banka, kendi teftiş kurulunun, kontrol gücünü elinde bulundurduğu konsolidasyon kapsamındaki iştiraklerinin bütün faaliyetlerini ve birimlerini sınırlama olmaksızın inceleyebilmesini sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alır.

Denetim ilkeleri, gerek konsolidasyon kapsamındaki iştirakler gerekse yurtdışı şubeler için kontrolü elinde bulunduran banka tarafından merkezden tesis edilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Risk Yönetim Sistemi

Risk yönetimi süreci

Madde 29- Risk yönetimi süreci, banka üst düzey yönetimi ile risk yönetimi grubunun beraberce belirlediği ve yönetim kurulunun onayladığı esaslar çerçevesinde, risklerin tanımlanması, ölçülmesi, risk politikaları ve uygulama usullerinin oluşturulması ve uygulanması, risklerin analizi ve izlenmesi, raporlanması, araştırılması, teyidi ve denetimi safhalarından meydana gelir.

Risklerin tanımlanması

Madde 30- Risklerin tanımlanması safhasında, bir bankanın maruz kaldığı risklerin özellikleri tarif edilir ve tüm birimlerce bu hususlarda bilgi sahibi olunması sağlanır.

Bu yönetmelik hükümleri kapsamında değerlendirilecek risklere ilişkin açıklamalar, sadece bunlarla sınırlı olmamak üzere, aşağıda belirtilmiştir:

Kredi riski: Banka müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın karşılaştığı durumu;

İşlemin sonuçlandırılmaması riski: Bankanın karşı taraftan, umulan sürede işleme konu finansal aracı ya da fonu (nakdi) teslim alamaması, elde edememesi durumunu;

İşlemin sonuçlandırılma öncesi oluşan risk: İşlemi yapan taraflardan birinin, işlemin süresi içinde, sözleşmedeki yükümlülüğünü yerine getiremeyeceğinin anlaşıldığı durumu;

Ülke riski: Uluslararası kredi işlemlerinde, krediyi alan kişi ya da kuruluşun faaliyette bulunduğu ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısı nedeniyle yükümlülüğün kısmen veya tamamen zamanında yerine getirilememesi ihtimalini;

Transfer riski: Krediyi alan kişi ya da kuruluşun bulunduğu ülkenin ekonomik durumu ve mevzuatı nedeniyle döviz borcunun aynı türde veya konvertibl diğer bir döviz ile geri ödenememe ihtimalini;

Likidite riski: Bankanın nakit akışındaki dengesizlik sonucunda nakit çıkışlarını tam olarak ve zamanında karşılayacak düzeyde ve nitelikte nakit mevcuduna veya nakit girişine sahip bulunmaması;

Piyasaya ilişkin likidite riski: Bankanın piyasaya gerektiği gibi girememesi, bazı ürünlerdeki sıkı piyasa yapısı ve piyasalarda oluşan engeller ve bölünmeler nedeniyle pozisyonlarını uygun bir fiyatta, yeterli tutarlarda ve hızlı olarak kapatamaması veya pozisyonlardan çıkamaması durumunda ortaya çıkan zarar ihtimalini;

Fonlamaya ilişkin likidite riski: Nakit giriş ve çıkışlarındaki düzensizlikler ve vadeye bağlı nakit akımı uyumsuzlukları nedeniyle fonlama yükümlülüğünü makul bir maliyet ile potansiyel olarak yerine getirememeye ihtimalini;

Piyasa riski: Bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarda bankalarca tutulan pozisyonlarda finansal piyasadaki dalgalanmalardan kaynaklanan faiz, kur ve hisse senedi fiyat değişmelerine bağlı olarak ortaya çıkan faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve kur riski gibi riskler nedeniyle zarar etme ihtimalini;

Faiz oranı riski: Faiz oranlarındaki hareketler nedeniyle bankanın pozisyon durumuna bağlı olarak maruz kalabileceği zarar ihtimalini;

Operasyonel risk: Banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilememesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar ile deprem, yangın, sel gibi felaketlerden kaynaklanabilecek kayıpları ya da zarara uğrama ihtimalini;

Mevzuata ilişkin yetersiz bilgi riski: Banka tarafından yetersiz ya da yanlış yasal bilgi ve belgeye dayanarak yapılabilecek işlemler neticesinde hakların beklenenden düşük, yükümlülüklerin ise beklenenin üzerinde gerçekleşme ihtimalini;

İtibar riski: Faaliyetlerindeki başarısızlıklar ya da mevcut yasal düzenlemelere uygun davranılmaması neticesinde bankaya duyulan güvenin azalması veya itibarının zedelenmesi ile ortaya çıkabilecek kayıp;

Düzenlemelere uyulmama riski: Mevzuat hükümlerine ve yasal yükümlülüklere uyulmaması sonucu ortaya çıkabilecek kayıp, ifade eder.

Risklerin ölçülmesi

Madde 31- Risklerin ölçülmesi safhasında, bankanın maruz kaldığı risklerin belirli ölçüler veya kriterler kullanılarak sayısal ya da analitik bir şekilde ifade edilmesi sağlanır.

Maruz kalınan risklerin tutarlı bir şekilde değerlendirilmesi ve yönetilme imkanına sahip olunması için riskin değişik boyutları arasında bir kıyas imkanı yaratacak ve risk kavramını performans ölçümü ve özkaynak temin kararlarında bir unsur haline getirecek bir risk ölçüm metodolojisi geliştirilir.

Bir bankanın maruz kalabileceği riskin üç ayrı ölçüm kategorisi çerçevesindeki boyutları aşağıda belirtilmiştir.

- a) Birinci ölçüm kategorisi: tahmin edilen kayıp veya zarar
- b) İkinci ölçüm kategorisi: tahmin edilemeyen kayıp veya zarar
- c) Üçüncü ölçüm kategorisi: oluşturulan senaryo çerçevesinde stres altında tahmin edilen kayıp veya zarar.

Bu yönetmelik bakımından tahmin edilen kayıp veya zarar, riskin önceden saptanabilir maliyetini, tahmin edilemeyen kayıp veya zarar, tahmin edilebilir riske ilişkin maliyetin zaman içinde potansiyel olarak değişebilirliğini, stres altında tahmin edilen kayıp veya zarar ise bankanın en kötü durum senaryosu çerçevesinde tanımlanan ve sayısal hale getirilen riskinin ortaya çıkaracağı nihai maliyeti ifade eder.

Stres testleri neticesinde tahmin edilen kayıp veya zararın her risk faktörü için sayısal hale getirilmesi hususunda geçmiş deneyimlerin dikkate alınması suretiyle bir ölçüm yapılması durumunda, kullanılan varsayımlar ve diğer faktörler bakımından sözkonusu ölçümün tutarlılığı ve izlenen yöntem, yönetim kurulunca onaylanır.

Tahmin edilemeyen kayıp veya zararlar en kötü durum senaryosu çerçevesinde tanımlanan ve sayısal hale getirilen riskin ortaya çıkarabileceği kayıplar için bunları karşılayabilecek tutarda özkaynak ayrılır.

Risk politikaları

Madde 32- a) Risk politikaları ve bunlara ilişkin uygulama usulleri, risk yönetimi grubunun önerilerinin de dikkate alınması suretiyle yönetim kurulu tarafından oluşturularak yürürlüğe konulan ve üst düzey yönetim tarafından uygulanan yazılı standartları ihtiva eder. Banka personeli risk politikaları ve bunlara ilişkin uygulama usullerinden haberdar edilir.

Risk politikalarını ihtiva eden belgelerin tümü bir arada ilgilenenlerin yararlanması için hazır bulundurulur.

b) Yönetim kurulu, risk politikalarını üst düzey risk komitesinin görüşünü alarak oluşturur. Risk kontrolü, üst düzey risk komitesi ile muhtelif risk yönetimi komitelerinin başında bulunan risk başkanlarının oluşturduğu banka risk komitesi tarafından kontrol düzeyleri dikkate alınmak suretiyle yetki devri esasına uygun bir biçimde icra edilir.

Risk yönetimi, banka bünyesindeki menkul kıymet alım-satım, kurumsal finansman, fon yönetimi ve bireysel müşteri işlemleri birimleri gibi faaliyet birimlerinin risk yönetimi komiteleri tarafından icra edilir.

Risk politikaları ve buna ilişkin uygulama esasları bu Yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, asgari olarak aşağıda belirtilen hususları kapsar:

- 1) Risk yönetimi işlevinin organizasyonu ve kapsamı,
- 2) Risklerin ölçülme usulleri,
- 3) Risk yönetimi grubunun görev ve sorumluluklarının kapsamı,
- 4) Değişik kademelerdeki risk komitelerinin yapıları ve toplanma sıklıkları,
- 5) Risk limitlerinin saptanma usulleri, limit ihlallerinin oluşmasında izlenecek yollar,
- 6) Oluşturulacak bildirim ve ihbar usulleri ve işleyiş şekilleri,
- 7) Çeşitli olay ve durumlarda verilmesi zorunlu onay ve teyidler.

Yönetim kurulu, mevcut ve gelecekteki yönetim ortamını ve şartlarını dikkate alarak banka için kısa ve uzun vadeli risk yönetimi stratejileri ile bunlara ilişkin risk politikalarını belirleyerek, bir iş planı oluşturur. Risk politikaları bankadaki her birim için belirli kriterleri gösteren, anlaşılır ve uygulanabilir bir yapıda tespit edilir.

c) Risk politikalarının banka bünyesine gerektiği gibi nüfuz edebilmesi için;

- 1) Konsolide ve konsolide olmayan bazda risk yönetiminin banka yönetimi ve personeli tarafından tüm boyutlarıyla anlaşılması sağlanır,
- 2) Risk kontrol mekanizması her yönüyle teşvik edilir,
- 3) Risk yönetimi stratejilerinin çeşitli riskler ve bankanın özkaynakları arasındaki denge dikkate alınarak belirlenir,
- 4) Temel faaliyet alanlarındaki riskler dağıtılır,
- 5) Finansal sistemdeki kuruluşlardan kaynaklanabilecek ödeme sistemlerine ilişkin sistemik risklerin, finansal sistemin istikrarı üzerindeki etkileri konusunda gerekli önlemler alınır.

Risk yönetiminin organizasyonu

Madde 33- Risk yönetiminin organizasyonel yapısının oluşturulması çerçevesinde yönetim kuruluna doğrudan bağlı, bağımsız çalışan üst düzey risk komitesi; bu komiteye bağlı banka risk komitesi ve buna bağlı olarak, bankanın faaliyetlerinin yapısına uygun sayıda ve özellikle münferit risk yönetimi komiteleri tesis edilir.

Yabancı banka şubelerinde üst düzey risk komitesinin işlevleri de banka risk komitesi tarafından ifa edilebilir.

Risk yönetimi grubu, organizasyon ve görev yapısı bakımından merkezi veya merkezi olmayan bir yapıda tesis edilebilir.

Risk yönetim grubunun temel görevleri ve sorumlulukları

Madde 34- Risk yönetimi grubuna aşağıdaki

a)Risklerin izlenmesi ve analizi kapsamında;pozisyonlara ve fiyatlara ilişkin verilerin izlenmesi, risk tutarlarının izlenmesi, limit ihlallerinin tanımlanması ve izlenmesi, muhtemel senaryoların analizi, risk tutarlarının özetlenmesi ve raporlanması, diğer birim ve iş alanları ile uyumu ve geriye dönük test (backtesting) uygulanması,

b)Sayısal ya da analitik analizler kapsamında;yeni finansal ürünler için modellemenin saptanması, yeni sayısal veya analitik modellerin tasarlanması ve oluşturulan yeni modellerin denenmesi,

c)Fiyat araştırmaları kapsamında; karmaşık türev ürünlerin fiyatlarının araştırılması, fiyatlama modellerindeki faktörlerin değişiminin kaydedilmesi ve belgelenmesi,

d)Model geliştirme kapsamında;sistem için yeni modellerin risk analiz araçlarının ve tekniklerinin geliştirilmesi, geri bildirim konusu yapılmış tarihi veya geçmiş verinin idame ettirilmesi,

e)Sistem geliştirme ve bütünleştirme kapsamında; işlem yapmayı desteklemek için alt yapının geliştirilmesi, diğer sistemlerden girdilerin kabul edilmesi, verilerin silinmesinin, temizlenmesinin ve dönüşümünün otomatik hale getirilmesi, risklere ilişkin verilerin ve bilgilerin kullanımını destekleyecek veri tabanlarının geliştirilmesi

temel görev ve sorumlulukları verilir

Her bankanın faaliyetlerinin tipine, hacmine ve yapısına uygun olarak, farklı özelliklere sahip risklerin izlenmesi ve kontrolü için daha alt kademelerde birden çok risk izleme ve kontrol birimi tesis edilir veya istisnai durumlarda Kurumdan önceden izin alınarak mevcut işlevsel birimler bu işle görevlendirilebilir. Bu birimler de risk yönetimi grubuna bağlı olarak çalışır. Bu kapsamda, her ayrı faaliyetin içerdęi değişik riskler arasındaki bağlar ve ilişki dikkate alınır.

Üst düzey risk komitesinin görev ve sorumlulukları

Madde 35- Üst düzey risk komitesi, bankanın izleyeceği risk yönetim stratejilerinin, politikalarının hazırlanmasından, yönetim kurulunun onayına sunulmasından ve uygulamaların izlenmesinden sorumlu tutulur ve risk yönetim grubunu, banka yönetim kuruluna karşı temsil eder. Bu yönetmeliğin 43`üncü maddesi gereğince hazırlanacak bankanın risklilik düzeyinin değerlendirildiği belge ile bu yönetmeliğin 42`inci maddesi gereğince hazırlanacak acil ve beklenmedik durum planı üst düzey risk komitesi tarafından değerlendirilerek yönetim kurulunun onayına sunulur.

Risk yönetim sisteminin temel unsurları

Madde 36- *Banka bünyesinde, etkin, bağımsız ve güçlü bir risk yönetimi işlevinin tüm personelin katılımı ile oluşmuş bir kurumsal risk kültürü içinde tam anlamıyla icra edilebilmesi ve sürdürülebilmesi için;*

- a) Risk yönetimi sürecinin ve buna ilişkin yapılması gereken faaliyetlerin yönetim kurulunca oluşturulması ve aktif olarak gözetim altında tutulması,
- b) Yeterli, tutarlı ve dikkatlice tasarlanmış, stratejiler, politikalar, uygulama usulleri ve risk limitleri tesisi,
- c) Uygun personel istihdam edilerek, yeterli ve tutarlı risk ölçümü, analizi ve izleme işlevlerinin gerçekleştirilmesi,
- d) Güvenilir teknolojiye erişim imkanının ve yönetim bilgi sisteminin bulunması,
- e) Doğru ve bütünleşik verilerin olması,
- f) Onaylanmış ve kullanılan risk modellerinin varlığı,
- g) Kapsamlı bir iç denetim uygulamasının bulunması

zorunludur.

Bankanın belirlediği yönetim politikalarının güçlü, saydam, rasyonel bütünlüğe sahip olması ve banka bünyesine nüfuz edebilme kabiliyetinin bulunması gereklidir.

Risk yönetimi konusunda banka bünyesinde saptanan problemlerin tekrar ortaya çıkmaması için faaliyetlerin iyileştirilmesi hususunda ve özellikle iç kuralların gözden geçirilmesinde denetim sonuçları etkin olarak kullanılır. Yönetim iyileştirme tedbirlerinin ilgili birimlerce uygulanıp uygulanmadığı yönetim kurulunca düzenli olarak gözlemlenir.

Risklerin analizi, izlenmesi, raporlanması ile araştırılması, teyidi ve denetimi

Madde 37- Risk yönetimi grubu, çeşitli riskleri günlük olarak izler ve analiz eder.

Risk analizi, tüm riskleri ve bu risklerin yönetilebilmesine ilişkin kâr ve maliyet hesaplamalarını kapsar. Risk değerlendirmesi risklerin kontrol edilebilirlik derecesinin belirlenmesini de içerir. Kontrol edilebilir risklerin ne ölçüde azaltılabileceği hususu banka tarafından değerlendirilir. Kontrol edilemeyen risk yaratma ihtimali olan işlemler yapan bankalar, bunun hacmini özkaynaklarının gücünü dikkate alarak belirler ya da bu risklerin etkilediği banka faaliyetlerini azaltır ya da sona erdirir.

Risk bilgilerinin doğru zamanda, doğru kişiye rapor edilmesi temin edilir. Risk bütünleştirme işleminde bilgi kaybının asgariye indirilmesi hususunda gerekli tedbirler alınır.

Risklerin araştırılması, teyidi ve denetimi faaliyetleri iç kontrol ve dış denetim işlevleri kapsamında gerçekleştirilir. İç denetim risk yönetim sürecinin bütünlüğünün, doğruluğunun ve tutarlılığının incelenmesi üzerinde yoğunlaştırılır.

Risk verilerinin tutarlılığının ve güvenilirliğinin incelenmesi ile oluşturulacak kurallar dahilinde, risk yönetimi sürecinde temel bir araç olan risk modellerinin ekonomik, istatistiksel ve diğer yönlerden tutarlılıklarının teyidi ve "geriye dönük test" işlemleri gerçekleştirir.

Risklerin ölçülmesi, izlenilmesi ve yönetimi

Madde 38- a) Bankalar, taşıdıkları tüm riskleri tespit edecek, ölçecek, kontrol edecek, yönetecek ve bu riskler için yeterli sermayeyi bulunduracak şekilde yönetim kurulunun ve üst düzey yönetimin izleme işlevini de içeren geniş kapsamlı bir risk yönetimi sistemi tesis ve idame ettirirler.

Bankaların, cari olarak taşıdıkları riskler ile ileride maruz kalabilecekleri riskler için yeterli ve düzenli risk ölçüm, kontrol ve yönetim tekniklerine sahip olmaları zorunludur. Bankalar üstlendikleri riskler hakkında en doğru ve sürekli bilgiye sahip olmak için portföylerini günlük olarak izlerler.

b) Bankaların temel risklerini oluşturan;

1) Kredi riski, banka bünyesinde belirlenen kredi limitlerinin düzenli bir şekilde yeniden gözden geçirilmesi ve yeni limitler tesis edilmesi, senaryo analizleri ve saptanmış bulunan kredi limitleri dikkate alınarak, maruz kalınan kredi risk tutarlarının gözlemlenmesi faaliyetleri gerçekleştirilerek,

2) Piyasa riski, faizlerin/fiyatların dalgalanma düzeyi ve "riske maruz değer-VaR" hesaplamaları gibi, kendi içinde tutarlı risk ölçü ve kriterleri kullanılarak, kontrolün ifasına ilişkin uygun usuller tesis edilerek ve saptanmış bulunan risk limitlerine olan uyum gözlemlenerek, banka organizasyon yapısı içinde riskin kaynaklarının araştırılması ve öğrenilmesi ve tüm organizasyon kademelerinde piyasa riskine ilişkin tutarlı bilginin sağlanması yoluyla,

3) İşlemin sonuçlandırılmaması riski, karşı tarafın faaliyetlerini ve ödeme kabiliyeti limitlerini gözlemleyerek ve karşı taraf riskini ödeme öncesi süreçte yönlendirerek,

4) Likidite riski, borçların fonlanabilme imkanının, pozisyonların likiditeleri ile uyumlulaştırılması, değişik aktif grupları ve finansal enstrümanlara ilişkin risklerin sınırlandırılması işlemleri çerçevesinde banka bünyesinde likidite bulundurma prensiplerinin geliştirilmesi ve bunlara uyumun kontrolü suretiyle,

5) Operasyonel risk, uygun bir iç denetim sisteminin ve bunun gerektirdiği yetkilerin banka içinde dağıtım mekanizmasının tesisi, bankanın tüm faaliyet sistemlerinin detaylı bir şekilde test ve kontrol edilmesi, iç ve dış sistemler arasında tam bir uyumun tesisi, tamamen bağımsız bir yedekleme imkanının tesisi suretiyle,

6) Mevzuata ilişkin yetersiz bilgi risk, banka içindeki ve dışındaki, banka ile ilişkili tüm kişi ve kuruluşlarla ilişkilerde, yapılacak sözleşmelerde mevzuatın tam olarak dikkate alınması, gerekli dokümantasyonla desteklenmesi suretiyle yürütülmesi, düzenlemelere uyulmama riski ise faaliyetlerin mevzuata uygunluğunun kontroluna ilişkin mekanizmanın yeterli bir şekilde tesisi ve uygulanması suretiyle

yönetilir.

Bankalar, en uç noktalarda yer alabilecek unsurların ve bunların sonucunda ortaya çıkabilecek bir yükümlülük veya zararın, portföyleri ve risk yapıları üzerindeki olası etkilerini inceleyebilmek amacıyla, düzenli ve ayrıntılı olarak, stres testi ve senaryo analizi programları uygularlar. Söz konusu programların sonuçları mümkün olduğu ölçüde risk sınırlarının veya limitlerinin tespitinde bir yönetim aracı olarak kullanılır.

Belirlenen portföy stratejileri, yapılması planlanan işlemlerin etkin bir şekilde yürütülmesi ve bir kriz durumunda pozisyonların en iyi şekilde yönetilmesini sağlamak amacıyla açıkca ve sık aralıklarla operasyonel birim yöneticilerine bildirilir.

Karlılığın yönetilmesi

Madde 39- Üst düzey yönetim ile risk yönetimi grubu, banka bünyesindeki temel operasyonel birimlerin kâr ve zarar durumlarını, risk-getiri dengesini dikkate alarak değerlendirir. Operasyonel birimlerde direkt ve endirekt maliyet unsurları dikkate alınır. Kârlılık ve maliyet ilişkisi bankadaki özel bir birimde müşteri ve şube bazında ve konsolide bazda izlenir. Bankada kârlılık ve maliyet yönetimini destekleyen bir analiz sistemi ile bilgi-işlem sistemi oluşturulur.

Kaynaklar her birime dağıtılırken sözkonusu risk-getiri dengesi ile risk-öz kaynak ilişkisi de dikkate alınır. Kredilendirme ve mevduat kabulü işlemlerinde fiyatlandırma yapılırken operasyon ve kâr planlaması, piyasa koşulları ve risk faktörleri rasyonel olarak değerlendirilir.

Üst düzey yönetiminin kaynakları birimler arasındaki dağıtım normal kar ve zarar yönetimi raporlamasına dayandırılır. Yeni faaliyet alanlarına girerken "risk - tahsis edilecek öz kaynak" dengesinin gözönüne alınması ve her operasyon birimi için risk sınırlarını, tahsis edilen özkaynağa göre saptanması esastır. Risk yönetiminde görev ayrımı

Madde 40- Risk kontrolü, banka hiyerarşik kademelerinde yukarıdan aşağıya doğru gerçekleştirilir. Kontrol hedefleri, düzgün bir iletişim alt yapısının kullanılması şartıyla, risk limit ihlallerini ve diğer bilgileri tutarlı ve etkin olarak bildirecek şekilde, alt kademelerde belirlenir.

Alım-satım işlemlerinin icra edilmesinden sorumlu birimler ile sonuçlanan alım-satımların kaydedilmesinden ve değerlemesinden sorumlu birimler işlevsel ve fiziki olarak belirgin bir ayrıma tabi tutulur. Kayıt ve değerlendirme yapan birim elemanlarının, alım-satımı gerçekleştiren elemanlara bağlı olmasından ya da bunların astı olmasından kesinlikle kaçınılır.

Alım-satım faaliyetlerine ilişkin olarak:

- a) Fiyatlama sürecinin alım-satım işlemlerinin kaydedilmesinden ve değerlemesinden sorumlu birim veya ayrı bir risk kontrol birimi yerine alım-satım işlemlerinin icra edilmesinden sorumlu birim tarafından yerine getirilmesinden;
- b) Piyasa fiyatlamasında kullanılan verilerin alım-satım işlemlerinin icra edilmesinden sorumlu birimden bağımsız olan kaynaklardan temin edilmemesi veya bağımsız olarak araştırılmamasından;
- c) Alım-satım işlemlerinin kaydedilmesinden ve değerlemesinden sorumlu biriminin pozisyon raporlarının alım-satım işlemlerinin icra edilmesinden sorumlu birim kayıtlarıyla mutabakatının aynı personel tarafından gözden geçirilmesinden;
- d) Gelen alım-satım teyitlerinin öncelikle alım-satım işlemlerinin kaydedilmesinden ve değerlemesinden sorumlu birim yerine, alım-satımı icra eden elemanlar tarafından alınmasından;
- e) Alım-satım ve kâr ve zarar raporlarının alım-satımı icra eden elemanlar tarafından hazırlanmasından ve üst düzey yönetime bunlar tarafından intikal ettirilmesinden;
- f) Limitlerin izlenmesinin alım-satım birimine bağlı personel ile yürütülmesinden;

kaçınılması sağlanır.

Banka iştiraklerinin risk yönetiminde dikkate alınması

Madde 41- Banka ile bankanın üzerinde kontrol gücüne sahip bulunduğu doğrudan ve dolaylı iştiraklerinin konsolide bazda finansal performansları, kâr ve zarar durumu izlenir; risk yönetimi konsolide bazda tesis edilir ve uygulanır. Risk yapısı ve finansal performans, konsolidasyon muhasebesi uygulamalarına dahil edilmemiş bulunan iştiraklerin durumlarının da dikkate alınmasıyla değerlendirilir.

Bankanın tüm iştiraklerinin faaliyetlerinin izlenmesinden sorumlu ayrı bir birim tesis edilir. Ana ortaklık durumundaki banka, iştirakleri arasında gerçekleşen büyük hacimli işlemleri ve fon transferlerini izlemek ve kontrolü

altında bulundurduğu yurt dışındaki bankaların risk profilini tanımlamak ve bilmek zorundadır.

Ana ortak durumundaki banka, yurtiçi ve yurtdışı iştiraklerinin maruz kaldıkları riskleri düzenli olarak izlemek, sermaye tabanı, özkaynaklar gibi mali güce ilişkin kriterlere göre bu risklerin belirlenen sınırlar dahilinde bulunup bulunmadığını tespit etmek zorundadır.

Acil ve beklenmedik durum planı uygulaması

Madde 42- Üst düzey yönetim, beklenmeyen riskli olaylara karşılık oluşabilecek riskleri ve sorunları mümkün olduğunca yönetebilmek için üst düzey risk komitesinin de değerlendirdiği, yönetim kurulunca onaylanan bir acil ve beklenmedik durum planı hazırlar. Bu plan; bir rehber kitapçık haline getirilerek tüm banka personeline dağıtılır ve personelin plan ve üstlenmiş olduğu sorumluluk hakkında bilgi sahibi olması sağlanır. Planda belirtilen hususların eşgüdümü için yetkili bir birim tesis edilir.

Plan, acil durum halinde müşterilerin ve personelin güvenliğine azami önem verir; ortaya çıkan sorun ya da kriz ile başa çıkmak için acil durum merkezi tesis edilir. Plan, banka operasyonları üzerinde muhtemel bir acil ve beklenmedik durumun etki derecesini değerlendirir; her banka operasyonu için bir öncelik sırasını, yetkinin devrini, acil ve beklenmedik bir durumda gerekli personel teminine ilişkin düzenlemeleri, acil ve beklenmedik durumlarda yönetim ile personelin temasının düzenini, sırasını ve yöntemini açık olarak belirler. Ödeme sistemlerine ilişkin acil ve beklenmedik bir durumda, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası yetkilileri, bankalararası ödeme ve takas sistemleri sorumluları ve Kurum ile muhtemel haberleşme düzenini belirler; halkla ve müşterilerle ilişkileri sağlamak için kamuya açık bir haberleşme kanalı ya da ağı tesis edilmesini temin eder.

Acil ve beklenmedik durum planı, elektrik, yakıt, su ve gıda kaynaklarını dikkate alır, varlıkların korunmasına yönelik tedbirleri ve hasar gören varlıkların değerlendirilmesine yönelik usulleri de içerir.

Bankalar bir veri yedekleme merkezi kurmak veya diğer bankalarla ya da kuruluşlarla veri yedekleme işlemlerinin gerçekleştirilmesi hususunda güvence sağlayan anlaşmalar yapmakla yükümlüdürler. Güvence altına alınan veri yedekleri bir kasada veya uzak bir merkezde saklanır. Genel müdürlük ve şubeler arasında, buna ilaveten bilgi işlem merkezi ile şubeler arasında özel hatlar kullanarak çoklu haberleşme metodlarının kullanımı güvence altına alınır.

Uygun sürelerde acil ve beklenmedik durum planlarını gözden geçirecek bir sistem oluşturulur ve bu planla ilgili olarak otomasyon ve diğer sistemlerde olası aksaklık ya da çöküş dikkate alınarak genel müdürlük ve şubelerde düzenli olarak tatbikat yapılır. Yerinde tatbikatın sonuçları uygun bir değerlendirmeyi müteakip üst düzey yönetime raporlanır ve planın yeniden gözden geçirilmesinde kullanılır.

Faaliyetlerin risklilik düzeyinin değerlendirilmesi

Madde 43- Bankaların, oluşturdukları risk yönetim sistemlerinin değerlendirilmesi, konsolidasyona dahil her kuruluşu da kapsayacak şekilde ekteki (EK-1) matris yardımıyla yapılır. Bankalar, taşıdıkları risk kompozisyonlarını asgari olarak anılan matrisde belirtilen alanlar itibariyle izlemek ve değerlendirmek zorundadır.

Asgari yıl sonlarında veya Kurumun belirlediği dönemler itibariyle bankalarca yazılı bir risk değerlendirmesi yapılır. Bu değerlendirmede;

- a) Banka teşkilatının konsolide ve konsolide olmayan bazda risk değerlendirmesi;
- b) Risklerin türleri ile münferit risklerin gelişim düzeyi ve yönü;
- c) Risklerin kaynaklandığı tüm belirgin işlevler, faaliyet alanları, ürünler ve tüzel kişiler ve risk profilini etkileyebilecek tüm önemli hususlar;
- d) Bir olumsuz hadisenin ortaya çıkma ihtimali ile bunun bankanın üzerindeki potansiyel etkisi arasındaki ilişki;
- e) Bankanın risk yönetim sisteminin tarifi, bankanın risk alması ve yönetmesine ilişkin iç ve dış denetçiler tarafından gerçekleştirilen risk değerlendirmeleri

incelenir ve değerlendirilir.

Risk değerlendirmede ortaya çıkan sorunlar yanında banka için tatmin edici olmayan gelişmelerin sebepleri irdelenir, tanımlanması yoluyla problemlerin anlaşılması sağlanır.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Diğer Hükümler

İç denetim ile risk yönetim sistemlerinin Kurum tarafından değerlendirilmesi

Madde 44- Kurum, ilgili bankalar nezdinde yerinde denetim tekniklerini de uygulamak suretiyle iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerini inceler ve değerlendirir. Yerinde denetim incelemeleriyle banka faaliyetlerini test ederek bankanın sözkonusu sistemlerine ilişkin kontroller ile iç denetimin ve risk yönetiminin bütünü hakkında bilgi verebilen özel kontrollerin güvenilirliği araştırılır.

Kurum, bankaların taşıdığı riskler açısından bu yönetmelikte yer alan usul ve esaslara göre yeterli ve etkin iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin bulunmadığını belirlerse Bankalar Kanununun 14 üncü maddesi hükümlerine istinaden bankanın faaliyetlerinin kısıtlanması da dahil, gerekli tedbirleri alır.

Bildirim yükümlülüğü

Madde 45- a) Bankalar, iç denetim işlevinin idame ettirilmesiyle yetkili kılınan yönetim kurulu üyesinin ve risk yönetimi grubu içinde yer alan komitelerin üyelerinin görevlendirilmelerini ve görevden ayrılmalarını, bu konudaki kararların alınmasını izleyen 10 gün içinde Kuruma yazılı olarak bildirmek zorundadır.

b) Bankalar 1.7.2001 tarihinden başlamak ve konsolide bazda olmak üzere, iç denetim ve risk yönetimi teşkilatlarının durumunu ve sözkonusu teşkilattaki organizasyon değişikliklerini üçer aylık dönem sonlarında Kuruma bildirirler.

c) Bankalar, yönetmeliğin 43`üncü maddesine göre yapacakları yazılı risk değerlendirmesini, değerlendirmenin yapıldığı tarihi izleyen 2 ay içinde bir rapor halinde Kuruma gönderirler.

Yetki devri

Madde 46- Banka yönetim kurulu, bu Yönetmelikle ilgili esasların uygulanmasında üst düzey yönetime yetki devredebilir. Ancak, bu devir, yönetim kurulunun risk yönetimini izlemesini ve yönlendirmesini hiçbir şekilde olumsuz etkileyemez.

Geçici Madde 1- Bankalar, iç denetim ve risk yönetim sistemlerini 1 Ocak 2002 tarihine kadar bu yönetmelik hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar.

Kurum bu tarihe kadar iç denetim ve risk yönetim sistemlerini yönetmelik hükümlerine uygun hale getiremeyen bankalara, mazeretlerini geçerli görürse, altı ayı geçmemek üzere yönetmeliğin Kurumca tespit edilen hükümleri ile sınırlı olmak üzere bir kez istisna tanıyabilir.

Yürürlük

Madde 47- Bu yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 48- Bu yönetmelik hükümlerini Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkanı yürütür.

EK-3 YENİ BANKALAR KANUNUNUN İÇ KONTROL, RİSK YÖNETİMİ ve İÇ DENETİM SİSTEMLERİNE İLİŞKİN GETİRDİĞİ YENİLİKLER

5411 Sayılı Yeni Bankalar Kanunu

Madde 7

Kuruluş Şartları

Türkiye’de kurulacak bir bankanın;

—Sermaye yeterliliğini de içerecek şekilde kuruluşun mali yapısı ile ilgili projeksiyonlarını,

—İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi de dâhil olmak üzere yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını ibraz etmesi şarttır.

Madde 23

Yönetim Kurulunun Sorumluluğu

—İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin ilgili mevzuata uygun olarak tesis edilmesi,

—İşlerliğinin, uygunluğunun ve yeterliliğinin sağlanması

Madde 24

Denetim Komitesi

Bankaların yönetim kurullarınca,

—Yönetim kurulunun denetim ve gözetim faaliyetlerinin yerine getirilmesine yardımcı olmak üzere,

—İcra görevi bulunmayan ve nitelikleri BDDK tarafından belirlenecek en az iki üyesinden oluşan bir denetim komitesi oluşturulmalıdır.

Denetim komitesinin görev ve sorumlulukları,

—Bankanın iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin etkinliğini ve yeterliliğini gözetmek,

—Yönetim kurulu tarafından seçilen bağımsız denetim kuruluşları için gerekli ön değerlendirmeleri yapmak, faaliyetlerini düzenli olarak izlemek,

—Konsolide denetime tabi kuruluşların iç denetim işlevlerinin pekiştirilmiş olarak sürdürülmesini ve eşgüdümünü sağlamak,

—Bu sistemler ile muhasebe ve raporlama sistemlerinin Bankacılık Kanunu ile ilgili düzenlemeler çerçevesinde işleyişini ve üretilen bilgilerin bütünlüğünü gözetmek,

Denetim Komitesi

—Bankanın faaliyetlerinin sürekliliği ve güven içinde yürütülmesini olumsuz etkileyebilecek hususları,

—Mevzuata ve iç düzenlemelere aykırılıkları,

—Altı aylık dönemleri aşmamak kaydıyla icra ettiği faaliyetlerin sonuçları ile bankada alınması gereken önlemler ve yapılmasına ihtiyaç duyulan uygulamalara ilişkin görüşlerini yönetim kuruluna bildirmek ile yükümlüdür.

Madde 29

İç Sistemlere İlişkin Yükümlülükler

—Bankalar, tüm şube ve konsolidasyona tabi ortaklıklarını kapsayan yeterli ve etkin bir iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurmak ve işletmekle yükümlüdürler.

—Bu sistemlerin kuruluşuna, işleyişine ve yeterliliğine, oluşturulacak birimlere, icra edilecek faaliyetlere, üst yönetimin görev ve sorumlulukları ile BDDK'ya yapılacak raporlamalara ilişkin usul ve esaslar BDDK tarafından belirlenir.

Madde 30

İç Kontrol Sistemi

Bankalar,

—Faaliyetlerini mevzuata, iç düzenlemelere ve bankacılık teamüllerine uygun olarak yürütmek,

—Muhasebe ve raporlama sisteminin bütünlüğünü, güvenilirliğini ve bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini sürekli kontrol faaliyetleri ile sağlamak,

—Görevlerin fonksiyonel ayrımlarını, yetki ve sorumlulukların paylaşımını, fon ödemelerini, banka işlemlerinin mutabakatını, varlıkların korunmasını ve yükümlülüklerin kontrol altında tutulmasını temin etmek,

—Maruz kalınan her türlü riskin tanınması, değerlendirilmesi ve yönetimi için gerekli alt yapıyı hazırlamak

—Yeterli iletişim ağını oluşturmak,

zorundadır.

Madde 31

Risk Yönetim Sistemi

—Risk yönetimi faaliyetleri yönetim kuruluna bağlı olarak çalışacak risk yönetimi birimi ve personeli tarafından yürütülür.

—Bankalar, risk politikalarını BDDK tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde oluşturmak, uygulamak ve raporlamak zorundadır.

Madde 32

İç Denetim Sistemi

—Bankalar bütün birim, şube ve konsolidasyona tabi ortaklıklarını kapsayan bir iç denetim sistemi kurmak zorundadır.

—İç denetim faaliyetleri, tarafsız ve bağımsız bir şekilde, yeterli sayıda müfettiş tarafından yerine getirilir.

—Faaliyetlerin mevzuata, ana sözleşmeye, iç düzenlemelere ve bankacılık ilkelerine uygunluğu, banka müfettişleri tarafından denetlenir.

—İç denetim raporunun, en az üçer aylık dönemler itibariyle ve denetim komitesi aracılığıyla Yönetim Kuruluna sunulması zorunludur.

Madde 32

İç Denetim Sistemi

—Bankalar bütün birim, şube ve konsolidasyona tabi ortaklıklarını kapsayan bir iç denetim sistemi kurmak zorundadır.

—İç denetim faaliyetleri, tarafsız ve bağımsız bir şekilde, yeterli sayıda müfettiş tarafından yerine getirilir.

—Faaliyetlerin mevzuata, ana sözleşmeye, iç düzenlemelere ve bankacılık ilkelerine uygunluğu, banka müfettişleri tarafından denetlenir.

—İç denetim raporunun, en az üçer aylık dönemler itibariyle ve denetim komitesi aracılığıyla Yönetim Kuruluna sunulması zorunludur.

Madde 66

Konsolide Denetim

—Konsolide bazda sınırlama ve oranlara tabi olan ana ortaklık bankalar,

—Yurt içi ve yurt dışı bağlı ortaklıkları,

—Şube ve temsilcilikleri

konsolide denetime tabidir.

Madde 66

Konsolide Denetim

Bankalar,

—İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerine,

—Muhasebe ve finansal raporlama birimine,

—Finansal tablo ve raporlarına,

—Risk grubuna kullanılan kredilere ilişkin bilgi ve belgeleri konsolide denetime uygun ve hazır hale getirmek zorundadırlar.

Konsolide denetim, gerek duyulması halinde, BDDK ve konsolide denetime tabi kuruluşların denetimi ve gözetimi ile yetkili mercilerle birlikte gerçekleştirilir.

Madde 45

Sermaye Yeterliliği

Eski Kanunda sermaye yeterliliği 2001 krizi sonrasında bankalarda yaşanan sermaye problemi nedeniyle geçici bir madde ile kanuna eklenmişti.

Yeni kanunda ise sermaye yeterliliği ayrı madde olarak ele alınmıştır.

Bu madde uyarınca;

—Maruz kalınan riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı yeterli özkaynak bulundurulması sermaye yeterliliğini ifade eder.

—Bankalar, yüzde sekiz oranından az olmamak üzere belirlenecek sermaye yeterliliği oranını hesaplamak, tutturmak, idame ettirmek ve raporlamak zorundadır.

—Bankaların iç sistemleri, aktif ve mali yapıları dikkate alınarak asgari sermaye yeterliliği oranını artırmaya, bankalar bazında farklılaştırmaya BDDK yetkilidir.

Madde 46

Likidite Yeterliliği

Bankalar, Merkez Bankasının uygun görüşü alınmak suretiyle BDDK tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre asgari likidite düzeyini hesaplamak, tutturmak, idame ettirmek ve raporlamak zorundadır.

Madde 72

Sistemik Riske Karşı Alınacak Önlemler

Finansal sistemin bütününe sirayet edebilecek ölçüde olumsuz bir gelişmenin ortaya çıkması ve bu durumun BDDK'nın koordinasyonunda, Fon, Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankasınca müştereken tespiti halinde, alınacak olağanüstü tedbirleri belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

İlgili kurum ve kuruluşlar belirlenen bu olağanüstü tedbirleri derhal uygulamakla yetkili ve sorumludur.

Kaynak: Dr. Cüneyt Sezgin

www.tbb.org.tr/turkce/konferans/09112005/cs.ppt

EK- 4 BASEL II'YE GEÇİŞE İLİŞKİN YOL HARİTASI

TARİH	YAPISAL BLOK -1			YAPISAL BLOK -2	YAPISAL BLOK -3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
May.05	<p>Basel-II Proje Komitesi Toplantısı (26 Mayıs 2005)</p> <p>Basel-II Yönlendirme Komitesi Toplantısı</p> <p>Basel-II Koordinasyon Komitesi Toplantısı</p> <p>Yol Haritasının kamuoyuna açıklanması</p> <p>Basel-II'nin makroekonomik etkilerine ilişkin raporun açıklanması (31 Mayıs 2005)</p> <p>Taslak uygulama tercihlerinin bankalara görüş için iletilmesi</p> <p>Basel Komitesi tarafından düzenlenmesi planlanan QIS-5'e katılım sağlanıp sağlanmayacağını bankalara sorulması</p>				
Haz.05	<p>BDDK ve bankalar bünyesinde alt çalışma gruplarının tesis edilmesi</p> <p>BDDK birimlerinin Basel-II'ye ilişkin yol haritalarını oluşturması</p> <p>BDDK eğitim programının planlanması</p> <p>Taslak uygulama tercihlerinin bankalara görüş için iletilmesi</p>				
Tem.05	<p>Basel-II'nin KOBİ'lere muhtemel etkilerine ilişkin raporun kamuoyuna açıklanması</p> <p>TBB'nin Basel-II'ye ilişkin yol haritasını oluşturması</p>				

TARİH	YAPISAL BLOK -1			YAPISAL BLOK -2	YAPISAL BLOK -3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
	Derecelendirme kuruluşlarının (S&P, Moodys ve Fitch ile Türkiye'de faaliyet gösteren/göstermeyi planlayan diğer kuruluşlar) temsilcileri ile görüşmeler yapılması				
Ağu.05	Basel-II'nin Türkçe tercümesinin yayımlanması				
Eyl.05	<p>Üçer aylık dönemlerde bankalardan talep edilecek ilerleme raporlamalarının içeriğinin bankalara bildirilmesi</p> <p>Basel Komitesi tarafından düzenlenmesi planlanan QIS-5'e katılım sağlanıp sağlanmayacağını belirlenmesi</p>				
Eki.05	<p>Bankalardan Basel-II'ye ilişkin banka içi yol haritalarının talep edilmesi</p> <p>Piyasa riski modellerinin değerlendirilmesine ilişkin düzenlemenin görüşe açılması (Hazır, revize edilecek)</p>				
Kas.05	<p>İç denetime ilişkin alt düzenlemenin (1 Sayılı Tebliğ) yayımlanması (Hazır, revize edilecek)</p> <p>Piyasa riski modellerinin değerlendirilmesine ilişkin düzenlemenin yayımlanması</p> <p>İkinci yerel sayısal etki çalışmasının (QIS-TR2) başlatılması (QIS-5 kapsamında veya yerel olarak gerçekleştirilecektir)</p> <p>Ulusal uygulama tercihlerinin belirlenerek yayımlanması (Standart Yaklaşımlar için)</p> <p>Basel-II'nin muhtemel etkileri hakkında reel sektörün değerlendirilme faaliyetleri başlatılması</p> <p>Diğer kamu kurumları ile Basel-II stratejilerinin tartışılması</p>				

TARİH	YAPISAL BLOK -1			YAPISAL BLOK -2	YAPISAL BLOK -3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
Ara.05	Bankaların mevcut kredi riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin hazırlanması ve görüşe açılması Basel-II kapsamında dikkate alınacak derecelendirme kuruluşlarına ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	Bankaların mevcut piyasa riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin hazırlanması ve görüşe açılması	Bankaların mevcut operasyonel risk yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin hazırlanması ve görüşe açılması	Bankaların mevcut faiz oranı ve likidite riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin hazırlanması ve görüşe açılması Bankaların içsel özkaynak değerlendirme sistemlerine ilişkin durum tespiti yapılması ve projelendirme yapılması	Mevcut kamuya açıklama yükümlülüklerinin Basel-II kapsamında değerlendirilmesine ilişkin raporun yayımlanması

TARİH	YAPISAL BLOK -1			YAPISAL BLOK -2	YAPISAL BLOK -3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
Oca.06	Bankaların mevcut kredi riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin bankalar tarafından BDDK'ya iletilmesi	Bankaların mevcut piyasa riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin bankalar tarafından BDDK'ya iletilmesi	Bankaların mevcut operasyonel risk yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin bankalar tarafından BDDK'ya iletilmesi	Bankaların mevcut faiz oranı ve likidite riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin bankalar tarafından BDDK'ya iletilmesi Faiz oranı riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması Likidite riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	
	Üçer aylık dönemlerde bankalardan talep edilecek ilerleme raporlamalarının gönderilmeye başlanması Düzenlenecek geniş katımlı sempozyum için hazırlıklara başlanması				
Mar.06	Bankalardan talep edilen ilerleme raporlamalarına ilişkin değerlendirme raporunun yayımlanması				

TARİH	YAPISAL BLOK -1			YAPISAL BLOK -2	YAPISAL BLOK -3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
	<p>IRB yaklaşımını kullanacak bankalara ilişkin kriterlerin belirlenmesi</p> <p>Kredi riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması</p> <p>Kredi riskine ilişkin bankalar arası veri paylaşım esaslarının belirlenmesi</p> <p>Ülkemiz için LGD ve EAD oranlarının ayarlanması (kalibrasyonu) çalışmalarına başlanması</p>	<p>VaR modelleri kullanacak bankalara ilişkin kriterlerin belirlenmesi</p> <p>Piyasa riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması</p>	<p>AMA yaklaşımını kullanacak bankalara ilişkin kriterlerin belirlenmesi</p> <p>Operasyonel riske ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması</p> <p>Operasyonel riske ilişkin bankalar arası veri paylaşım esaslarının belirlenmesi</p>	<p>Faiz oranı riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması</p> <p>Likidite riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması</p>	
May.06	Basel-II'ye ilişkin olarak geniş katılımlı bir sempozyum düzenlenmesi				
Haz.06	Basel-II kapsamında dikkate alınacak derecelendirme kuruluşlarına ilişkin düzenlemenin yayımlanması				

TARİH	YAPISAL BLOK -1			YAPISAL BLOK -2	YAPISAL BLOK -3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
Tem.06	Basel-II kapsamında dikkate alınacak derecelendirme kuruluşlarına izin verilme sürecinin başlatılması				
Ağu.06	<p>Kredi riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması</p> <p>Karşılık mevzuatı değişikliklerinin Kurum dışı görüşe açılması</p>	Piyasa riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması	Operasyonel riske ilişkin düzenlemenin yayımlanması		
	Basel-II'nin Kurum dışı görüşe açılması				
	Basel-II kapsamında diğer ülke denetim otoriteleri ile yürütülecek ilişkilere ilişkin alt düzenleme taslağının Kurum dışı görüşe açılması				
	Muhasebe Uygulama Yönetmeliği'nin ilgili kısımlarına ilişkin değişikliklerin Kurum dışı görüşe açılması				
	Bankalardan talep edilen ilerleme raporlamalarına ilişkin değerlendirme raporunun yayımlanması				
Eyl.06	Üçüncü yerel sayısal etki çalışmasının (QIS-TR3) başlatılması (IRB ve AMA dahil)				
Mar.07	Karşılık mevzuatı değişikliklerinin yayımlanması				

TARİH	YAPISAL BLOK -1			YAPISAL BLOK -2	YAPISAL BLOK -3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
	<p>Basel-II'nin sermaye yeterliliği düzenlemesi olarak yayımlanması</p> <p>Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinin ilgili kısımlarının Basel-II çerçevesinde revize edilerek yayımlanması</p> <p>Basel-II kapsamında diğer ülke denetim otoriteleri ile yürütülecek ilişkilerle ilgili alt düzenlemenin yayımlanması</p>				
Haz.07	Bankalardan talep edilen ilerleme raporlarına ilişkin değerlendirme raporunun yayımlanması				
Ağu.07	Revize edilmiş raporlama setlerinin duyurulması				
	Basel-I yanında Basel-II hesaplamalarının da yapılmaya başlanması (paralel uygulama)				
Eki.07	IRB yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin Kurum dışı görüşe açılması (İleri yaklaşımlara ilişkin ulusal uygulama tercihleri dahil)		AMA yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin Kurum dışı görüşe açılması		
Oca.08	<p>Basel-II hükümlerinin yürürlüğe girmesi</p> <p>Belirlenecek kriterler dahilinde bazı bankaların, yasal sermaye yükümlülüğü hesaplamasında piyasa riski modelinin zorunlu hale gelmesi</p>				
Nis.08	IRB yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin yayımlanması		AMA yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin yayımlanması		

TARİH	YAPISAL BLOK -1			YAPISAL BLOK -2	YAPISAL BLOK -3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
Oca.09	IRB yaklaşımlarına izin verilme sürecinin başlatılması		AMA yaklaşımlarına izin verilme sürecinin başlatılması		

Not: Bu tablolar BDDK'nın Basel II'ye Geçiş İlişkin Yol Haritası Taslak Metninden alınmıştır.
(http://bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf)

EK-5 ANKET FORMU

Sayın Risk Yöneticisi,

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tez konumu 'Türk Bankacılık Sisteminde Basel II Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimi' olarak hazırlamaktayım. Bu amaçla sektördeki bankaların konu ile ilgili mevcut durumları ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek üzere 22 soruluk bir anket hazırladım.

Anket içerisinde yer alan sorularda bankanızın gizli olan bilgilerini özellikle sormamaya gayret ettim. Yine de aşağıda sunacağınız bilgiler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak olup kesinlikle hiçbir kişi ve kurumla paylaşılmayacaktır ve anket sonuçları genel olarak değerlendirilecektir. Bankanızın adı anket sonuçlarında yer almayacaktır.

Ankette amaçlanan bankaların Basel II kriterlerine uyumunun genel çerçevede incelenmesidir.

Anketin 3.sorusunda yer alan tebliğ ile kastedilen 8 Şubat 2001'de yayımlanan Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri ile ilgili tebliğdir.

Vaktinize ve emeğinize şimdiden teşekkür ederim.

Hakan TANYILDIZ

Danışman: Prof. Dr. Adem ÇABUK

A- RİSK YÖNETİMİ ORGANİZASYONU:

1.Bankanızın risk yönetimi organizasyonunu izah eden kapsamlı bir dokümanınız var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

2.Birinci soruya yanıtınız evet ise bankanızın mevcut organizasyon yapısı içinde risk yönetim fonksiyonu nereye bağlıdır?(Lütfen belirtiniz)

.....

3.Bankanızın risk yönetimi organizasyonu BDDK'nın ilgili Tebliğine uygun mudur?

( ) Evet ( ) Hayır

4.Risk yönetimi konusunda alınması gereken stratejik kararlar bankanızın üst yönetiminde nasıl belirlenmektedir?

- ( ) Risk yönetimi komitesi tarafından ( ) Yönetim kurulu tarafından
( ) Genel müdür ya da ceo tarafından ( ) Diğer,lütfen belirtiniz.....

B- VERİ TABANI VE YAZILI TALİMAT/ TANIMLAR:

5.Risk yönetimi modellemesi için yeterli veri tabanına sahip misiniz?

- ( ) Evet ( ) Hayır

6.Risk yönetimi uygulamalarında kullanılan yazılım

- ( ) a.Banka tarafından geliştirilmiştir. ( ) b.Dışarıdan satın alınmıştır.

7.Risk yönetimi politikalarını içeren bilgi ve belgeler bankanın tüm çalışanlarının erişimine açık mı? ( ) Evet ( ) Hayır

8.Risk yönetimi konusunda çalışanların iş tanımı (görev yetki ve sorumlulukları) var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

9.Bankanızın karşılaşılabileceği risk türlerine ilişkin tanımlamalar yapılmış mıdır?

- ( ) Evet ( ) Hayır

10.Dokuzuncu soruya yanıtınız evet ise; tanımlanan risk türleri risk yönetimi ile ilgilenen personel dışında kalan personel tarafından biliniyor mu?

- ( ) Evet ( ) Hayır

11.Risk türlerine ilişkin yapılan tanımlamalar düzenli aralıklarla gözden geçiriliyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır ( ) Kısmen

C- BASEL II KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ:

12.Basel II kriterlerinin temel amaçlarını önem derecesine göre sıralayınız?

- a.Risk yönetimini geliştirmek
b.Piyasa disiplini geliştirmek
c.Sermaye yeterliliği unsurlarının etkinliğini arttırmak.
d.Verimli bir bankacılık sistemi oluşturarak finansal istikrara katkıda bulunmak
e.Diğer(lütfen belirtiniz)

- 1.....
2.....
3.....
4.....
5.....

13. Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemi üzerindeki muhtemel etkilerini önem derecesine göre sıralayınız?

- a.Yeni risk yönetimi anlayışı
- b.Kredi notu uygulamasının giderek artması
- c.Müşteri ilişkileri ile ürün fiyatlamasında köklü değişiklikler
- d.Piyasa disiplini şeffaflık ve rekabetin artması
- e.Diğer(lütfen belirtiniz)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

14. Basel II kriterleri Türk Bankacılık Sistemini en çok hangi konularda zorlayacaktır önem derecesine göre sıralayınız?

- a.Ek maliyet
- b.Risk kültürünün yerleşmesi
- c.Kredilendirmede seçicilik ve fiyatlama
- d.Sermaye yeterliliği,
- e.Diğer(lütfen belirtiniz)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

D-BANKALARIN BASEL II KRİTERLERİNE GENEL ÇERÇEVEDE UYUMU:

15. Bankanızın Basel II kriterlerine uyum süreci ne şekilde ele alınmaktadır?

- ( )a.Kapsamlı bir proje
- ( )b.Belirli birimlerle sınırlı proje
- ( )c.Planlama aşamasındadır
- ( )d.Henüz projelendirme yapılmamıştır.

16. Bankanız Basel II Kriterlerine uyum sürecini yönetmek üzere kişi ve birimler ve/veya komiteler belirlemiş midir?

- a.Belirlemiştir
- b.Belirlememiştir

17. Bankanız Basel II Kriterlerine uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar belirlemiş midir?

- a.Belirlemiştir
- b.Belirlememiştir.

18. Bankanızın Basel II Kriterlerine uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar yönetim kurulu tarafından onaylanmış mıdır?

- Evet
- Hayır

19. Bankanızın Basel II Kriterlerine uyum çalışmaları hangi aşamada?

- Başlamadı
- Henüz başladı
- Çalışmalar önemli ölçüde tamamlandı.
- Uyum çalışmaları tamamlandı.
- Diğer,lütfen belirtiniz.....

20. Bankanızda Basel II Kriterlerine uyum sürecine yönelik bütçe tahsisi yapılmış mıdır?

- a.Yapıldı
- b.Henüz yapılmadı.
- c.Planlama aşamasında
- d.Yapılması düşünülmüyor

21. Bankanızda Basel II kriterlerine uyum sürecinde yapılması planlanan yatırımları önem derecesine göre sıralayınız?

- a.Bilgi işlem sistemi
- b.Yazılım-donanım
- c.Yetişmiş insan kaynağı
- d.Eğitim
- e.Danışmanlık hizmetleri
- f.Veritimin
- g.Diğer (lütfen belirtiniz) ,

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

22. Basel II kriterlerinin uygulanması sürecinde karşılaştığınız en önemli engeller/kısıtlar/sorunlar nelerdir önem derecesine göre sıralayınız?

- a.Bütçe
- b.PD(temerrüt olasılığı)ile ilgili veri
- c.LGD(temerrütteki kayıp) ve EAD(temerrüt altındaki risk)ile ilgili veri
- d.Teknoloji
- e.Nitelikli ihtisas personeli
- f.Basel II'nin anlaşılabilmesi
- g.Diğer (lütfen belirtiniz)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

Not: Anketin 15-22. soruları hazırlanırken BDDK'nın Aralık 2005 tarihli 'Türk Bankacılık Sistemi Basel II 2. Anket Çalışması' sorularından yararlanılmıştır.

(http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel2_2.Anket_Calismasi_Sonuclari.pdf)

HAKAN TANYILDIZ

Bursa'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Bursa'da tamamladıktan sonra 2002 yılında Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun oldu. 2003 yılında Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans programını kazandı. Bir yıllık İngilizce hazırlık aşamasından sonra 2004 yılında İşletme Yüksek Lisans öğrenimine başladı.